

KAUPPAMAANTIETO

KAUPPAOPISTOJA
JA OMINPÄIN OPISKELUA VARTEN

KIRJOITTANUT

ELIS LAGERBLAD

SUOMENTANUT

ROB. BLOMQVIST

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

PORVOOSSA, 1899
WERNER SÖDERSTRÖM'IN KIRJAPAINOSSA

ALKULAUSE.

Tämä pieni kauppamaantieto on aijottu osaksi oppikirjaksi kauppaopistoja varten, osaksi lyhyemmäksi käsikirjaksi kauppiaille, joilla ei ole aikaa eikä tilaisuutta tutkia laajempia ulkomaisia teoksia, mutta haluavat tuntea pääpiirteissään elinkeinojen ja erittäin kaupan nykyisen kehityksen ja kannan maailman kaikissa osissa. Molempia tarkoituksia silmälläpitäen on tässä koetettu välttää oppikirjojen tavallista kaavamaisista järjestelyä ja ikävää, paljaita faktoja perättäin asettelevaa esitystapaa. Siltä ei ole luovuttu oppikirjan vaatimasta selväpiirteisestä ryhmityksestä, eikä myöskään esitystä, vaikka onkin aijottu vapaammaksi ja selitteleväksi, ole päästetty siksi leveäksi ja loruilevaksi, ettei se sopisi vakavaa oppimista varten tarkoitettuun teokseen. Todella oppiminen käy helpommaksi, kun oppilaille ei tarjota vain irtonaisia faktoja, vaan olojen sisäinen yhtenäisyys, syyn ja seurauksen suhde, esitetään heille yhä uudelleen selvästi ja varmasti sekä sujuvalla kielellä. Siitä on se etu, että oppilaiden miettimiskyky kehittyy ja heille käy helpommaksi säilyttää muistissaan se, mikä on tärkeintä. Jos esim. vanhan kaavan mukaan jätetään jonkun maan kaupunkien luettelo loppuun ja siellä sitte selitetään niiden merkitys asukasluvun mukaisessa järjestyksessä, käy useimmiten niin, että kaupunkia, jolla on jonkunmoista kauppa ja useammanlaatuista tehtaita, luettelossa seuraa kaupunki, jossa harjoitetaan yksinomaan aivan toisenlaista teollisuutta, sitte taas seuraa kauppakaupunki ilman teollisuutta. Helposti käsittää, että on paljoa työläämpää saada muistiin kaikkia noita eri tavalla tärkeitä kaupunkeja, kuin

jos jakoperusteeksi on otettu luonnonsuhteet tai elinkeino-
haarat ja siten ryhmitetään kaupungit merikaupunkeihin,
sisämaan kauppakaupunkeihin ja tehdaskaupunkeihin. Jos
muistutetaan, että kaupunkeja siten voi tulla useammasti
mainittavaksi, voi siihen vastata, että se vaan tekee selvem-
mäksi, että ne ovat huomattavia useammassakin suhteissa.
Se vain esimerkiksi. On ilmeistä, että tässä kohden, samoin-
kuin niin monesti muulloinkin, on sitä helpompi koota tie-
toja muistiinsa, kuta oikeammin ja selvemmin voi huomata
niiden keskinäisen yhteyden. Luulen, että sellainen esitys-
tapa, jota tässä kirjassa olen paraimman mukaan tarotellut,
osoittautuu ainoaksi, joka sopii ominpäin opiskelevillekin.

Teoksen suunnittelu on selvä. Kun sen on oltava
todellakin maantieto kauppakouluille, joiden on jo vaadittava
tavallisen maantiedon tuntemista, ei tässä enää tarkemmin
esitetä maapinnan muodostusta, vuoria eikä jokia, vaan joh-
datukseksi muutamin nopein piirtein kurataan kunkin maan
luonto ja kansa, joten seuraavat kauppamaantiedolliset
kuvaukset tulevat yhteyteen entisten yleismaantiedollisten
tietojen kanssa. Teoksen opittavaksi aiotussa osassa ei ole
ollenkaan tabelleja tuonnista ja riennistä; ne tiedot on mai-
nittu vain summittain muualla paitsi Suomen maantie-
dossa, ja siinäkin vain pienemmillä kirjakkeilla, sillä eihän
voi koskaan olla tarkoituksena lukea ulkoa, monenko markan
cedestä mikin kansa tuo ja vie mitäkin kauppatavaralajia.
Niillä luvuilla on merkitystä vain vertailuja tehdessä, ja
onkin sellaiset taulut liitetty yhtenä jaksena kirjan loppuun.
Samoin on laita kaupunkien asukasluvun, joka muuten
suuresti vaihtelee vuodesta vuoteen. Liite on tarkoitettu
luettavaksi, ei opittavaksi, mutta oikein käsitettynä sen pitäisi
voida huvittaa.

Kirjaan on uhrattu paljoa enemmän työtä kuin ehkä
näyttää. Niistä lukuisista teoksista, joita olen käyttänyt
avukseni, mainitsen: »Handelsgeographie, von Prof. C. Zeh-
den», »Handbook of Commercial Geography, by G. Chis-
phos», kummatkin laajoja ja oivallisia teoksia; pienem-

mistä kauppamaantiedoista luettelen J. Eglin, E. Raschen, M. Haushoferin ja H. Güntherin kirjoittamat; suuremmista teoksista »Die Seehäfen des Weltverkehrs, unter Redaction von A. Dorn», Petermanns Mitteilungen, Geografisk Tidskrift y. m. sekä lopuksi erittäin seuraavat tilastolliset ja kartograafiset teokset: »Lisiä Suomen viralliseen tilastoon» vuosilta 1896 ja 1897, Almanach de Gotha, prof. von Jurasheck'in toimittamat Hübnerin taulut, prof. A. L. Hickman'in Universal-Atlas, kaikki vuosilta 1898 ja 1899, sekä H. Berghaun »Chart of the World», uusi painos 1897.

Syystä, että teosta on painettu kahden vuoden kuluessa, ei ole voitu välttää muutamia epätasaisuuksia esityksessä, erityisesti tilastollisissa tiedoissa, mutta eivät ne kumminkaan liene liian häiritseviä. Kiitollisuudella otan vastaan huomautuksia kauppaopistonopettajilta ja niiltä Herroilta Kauppiailta, jotka ovat suosiollisesti ottaneet sisällykseen lähemmin tutustuakseen, ja tulen uudessa painoksessa käyttämään näitä arv. ohjeita kirjani hyväksi.

Porvoon saaristossa elokuulla 1899.

Elis Lagerblad.

SISÄLTÖ.

Eurooppa.

	Siv.
Suomi	2
Venäjä	27
Skandinavian niemimaa	35
Ruotsi	36
Norja	40
Tanska	43
Alankomaat	45
Belgia	50
Luxemburg	53
Isobritannia ja Irlanti	54
Ranska	63
Saksan valtakunta	72
Sveitsi	86
Itävalta-Unkari	90
Rumania	96
Serbia	98
Montenegro	99
Bulgaria	99
Euroopan Turkki	100
Kreikka	102
Italia	104
Espanja	109
Portugali	113

Aasia.

Venäjän Aasia	117
Siperia ynnä Amurinmaa	117
Venäjän Keski-Aasia, Khiva ja Bokhara	119
Kaukaasia	120
Turkin Aasia	122
Vähä Aasia	123
Armenia	124
Mesopotamia	125
Syyria ynnä Palestina	125
Arabia	127
Iranin valtiot	128
Itä-Intia	130
Britannian alueet	131
Ranskan alusmaat	136
Alankomaiden siirtomaat	137
Filippiinit	138
Portugalin alusmaat	139
Siam	139
Kiina	140
Varsinainen Kiina	140
Kiinan alusmaat	143

	Siv.
Korea	144
Jaapani	144

Afrikka.

I. Pohjois-Afrikka.

Egypti	149
Tripolis	151
Atlasmaat	152
Tunis	152
Algeria	153
Marokko	153
Sahara ja Sudan	154

II. Länsi-Afrikka.

Senegambia	156
Yli-Guinea	156
Ala-Guinea	156

III. Itä-Afrikka.

Abessinia	157
Somalimaa	158
Britannian Itä-Afrikka	158
Saksan Itä-Afrikka	158

IV. Etelä-Afrikka.

Britannian Etelä-Afrikka	159
Oranjetasavalta ja Etelä-Afrikan tasavalta	160
Mozambique	160
Saksan Lounais-Afrikka	160

V. Afrikan saaret.

Madagaskar	161
Maskarenit	161
S:t Helena ja Ascension	161
Kapverde-saaret	161
Kanariasaaret	161
Madeira ja Azorit	162

Amerikka.

I. Pohjois-Amerikka.

Grönlanti	164
Britannian Pohjois-Amerikka	165
Pohjois-Amerikan Yhdysvallat	168

	Siv.
Mexikko	178
Keski-Amerikka	179
Länsi-Intia	181

II. Etelä-Amerikka.

Venezuela	183
Columbia	184
Ecuador	185
Peru	185
Bolivia	186
Chile	186
Argentina	187
Uruguay	189
Paraguay	190
Brasilia	190
Guayana	193

Austraalia.

Austraalian manner, Tasmania ja Uusi Seelanti	194
Austraalian saaristo eli Oceania	199

Liite Kauppamaantietoon.

I. Tavaratuotanto ja tavaravaihto.

Metsästys ja kalastus	2
Karjanhoito	2
Elukkain lukumäärä	3
Villan- ja silkintuotanto	4
Maanviljelys	4

	Siv.
Vilja- ja perunasato	6
Viini- ja kahvisato	7
Tee- ja tupakkasato	8
Pumpuli- ja pellavasato	8
Vuorityö	9
Kullantuotanto	9
Hopean-, kivihiilen- ja raudan- tuotanto	10
Teollisuus	10
Juurikas- ja ruokosokerinval- mistus	12
Kauppa	12
Vieraiden maiden raha	14
Tauluja tuonnista ja viennistä	16
Yleiskatsaus tuontiin ja vien- tiin	19
Kulkuneuvot	21
Maailmankaupalle tärkeitä höyrylaivalinjoja	23
Yleiskatsaus kauppalaivastoon	24
Rautateitä ja sähkölennätin- johtoja	26

II. Kaupunkeja ja niiden asukas- luku.

Eurooppa	27
Aasia	30
Afrikka	31
Amerikka	31
Australia	32

III. Selityksiä y. m.

EUROOPPA.

Vaikka Eurooppa on lähinnä pienin viidestä maanosasta, on sen merkitys kuitenkin suurempi kuin kaikkein muiden. Eurooppa on mahtavampi ja rikkaampi kuin mikään toinen maanosa, ja suuri osa muusta maailmasta kuuluu sen valan alle.

Kauppaa ja liikettä varten on Euroopalla mitä edullisin asema sen pallopuoliskon keskellä, joka sisältää suurimmat mannermaat. Se muodostaa ikäänkuin keskustan asuttavassa maailmassa. Siitä voi helposti ympäröiviä meriä myöten tulla muihin maanosiin. Myös rannikon- ja pinnanmuodostus on erittäin edullinen. Euroopan sisäosiin johdattavat syvälle tunkeutuvat merenlahdet ja kuljettavat joet, joiden suut muinaisuudesta saakka ovat tarjonneet hyvin suojeltuja ankkuripaikkoja kauppalaivoille, samalla kun itse joet ovat olleet tavaraliikenteen kuljetusteitä. Ja rautateiden keksittyä on Euroopan rikkaus alankomaista ja laajalle haarautuvista jokilaaksoista helpoitannut niiden leviämistä.

Kivihiiilen ja raudan runsas saanti on etenkin Länsi- ja Keski-Euroopassa aiheuttanut korkeimmalle kehittyneen teollisuuden maailmassa, jota vastoin Itä- ja Etelä-Euroopassa maanviljelys on voitolla. — Tämä mahtava aineellinen kehitys on aikojen kuluessa kulkenut käsi kädessä henkisen edistuksen kanssa, niin että Euroopan asukkaat sivistyksessä ovat paljo edellä maailman muita kansoja.

Suomi.

(Finland).

Suuriruhtinaskunta. 373 t. km², 2 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 7 km²:llä.

Luonto ja kansa. Suomi, meidän ihana mutta köyhä isänmaamme, sijaitsee kaukana pohjoisessa. Kuitenkaan ei se ulotu Pohjois-Jäämereen; lännessä ja etelässä syleilee sitä Itämeri ja sen lahdet. Rikkaassa saaristossa on hyvät kulkuväylät ja satamapaikat. Suomi on alankomaata paitsi kaukaisimmassa koillisessa ja pohjoisessa, jossa se kohoaa 200—300 m. korkeuteen. Metsänpeittämät vuoret, mäet ja harjanteet vaihtelevat kauniiden järvien ja laajojen soiden ja rämeiden kanssa. Ainoastaan Pohjanmaalla ja eteläisessä Hämeessä on suurempia tasankoja. Maamme on järvirikkain maa maanpallolla; joet ovat pieniä ja koskisia.

Suomi on suurempi kuin moni mahtava valtakunta Euroopassa, mutta asutus on vähälukuinen ja harva. Maamme aikaisimpina asukkaina olivat lappalaiset, jotka vähitellen väistyivät pohjoiseen hämäläisten ja karjalaisten tieltä. Ahvenanmaan ja eteläisen Uudenmaan ottivat haltuunsa ruotsalaiset. Myöhemmin asettuivat he myös Pohjanmaalle. Vielä asuu maassamme pienempi lukumäärä venäläisiä ja saksalaisia, kummatkin eniten kaupungeissa kaakkois-osassa maata. Paitsi venäläisiä ja pientä lukumäärää karjalaisia itärajalla, jotka tunnustavat kreikkalais-oikeauskoista oppia, ovat Suomen asukkaat luterilaisia ja yleisesti lukutaitoisia. Kohoavan sivistyksen ohella on yritteliäisyys vähän lisääntynyt, mutta vielä ovat Suomen luonnolliset apulähteet ainoastaan pienemmäksi osaksi käytetyt.

Maalaiselinkeinot. Noin $\frac{3}{4}$ Suomen asukkaista elää maanviljelyksestä, karjanhoidosta, metsänpittelystä, kalastuksesta ja metsästyksestä. Maanlaatu on luonnostaan sangen viljavaa, niin että se palkitsee viljelijän vaivan. Kyllähän kylmässä ilmanalassamme halla usein hävittää yhdessä yössä pitkällisen työn hedelmät, mutta tämän vaarallisen

vihollisen voi onneksi voittaa. Kuta paremmin maamies oppii ojittamaan ja lannoittamaan peltonsa, sitä vähemmin hallanaroiksi tekee hän ne. Soiden ja rämeiden kuivaaminen vähentää myös hallanpesien lukua, ja samalla laajenevat niityt ja pelot. Hallituksen avulla suoritetaan kuivatustöitä uudisviljelyksiä varten joka vuosi; mutta vielä tänään on tuskin $\frac{1}{30}$ eli 3 % maamme alasta viljelty.

Viljellyn maan ala on luonnollisesti paljo suurempi aikaisemmin viljellyissä eteläisissä lääneissä kuin pohjoisissa. Niin peittää pelto Uudenmaan läänissä noin 10 % ja Turun ja Porin läänissä $8\frac{1}{2}$ %, mutta Kuopion läänissä $2\frac{1}{2}$ % ja Oulun läänissä ainoastaan $\frac{1}{2}$ % koko läänin pinta-alasta. Suuruuteensa verraten on Uudenmaan läänillä siis enemmän kuin neljä kertaa niin paljon peltoa kuin Kuopion läänillä ja lähes 25 kertaa niin paljon kuin Oulun läänillä.

Maanviljelys on viime aikoina suuresti edistynyt maasamme. Sen kehittämiseksi toimii, paitsi kahta maanviljelysopistoa, *Mustialassa* ja *Kurkijoella*, monta maanviljelyskoulua ja kiertävät maanviljelyksen ja puutarhanhoidon opettajat. Talous- ja maanviljelysseurat edistävät kokousten, näyttelyjen ja palkinto-kilpailujen kautta harrastuksen herättämistä paremmin järjestettyyn maanviljelykseen. Vuosittain tuodaan ulkomailta tahi valmistetaan omissa tehtaissa parempia maanviljelystyökaluja. Useimmilla suurilla kartanoilla koko maassa, mutta myös pienemmillä tiloilla eteläisessä ja läntisessä osassa Suomea, on ruvettu viljelemään rehukasveja ja kauraa, joten karjaa on voitu lisätä ja peltota lannoittaa vahvemmin. Kuitenkin näkee vielä monessa kohden laihoja ruispeltota ja autioita kauramaita. Maan itäosassa viljelee rahvas maitansa taitamattomasti, ja siellä käytetään vielä sangen yleisesti vahingollista kaskenviljelystä.

Ennen viljeltiin eniten ruista ja sen jälkeen ohraa, mutta nyt on kauralla etusija viljalajien joukossa. Vehnää viljellään mainittavassa määrässä ainoastaan Turun ja Porin läänissä ja tattaria Mikkelin ja Viipurin läänissä. Herneitä ja sekaviljaa viljellään vähemmässä määrässä. Enemmän kuin mitään viljalajia viljellään koko maassa perunoita, jota

vastoin juurikasvien viljelys muuten on vähäarvoinen. Kehruukasveista viljellään pellavaa ja hamppua.

Kuta enemmän maanviljelys on edistynyt, sitä suuremaksi on sato tullut. Viimeisinä vuosina on ruis ja vehnä antanut seitsemännen jyvän, kaura, ohra ja perunat viidennen ja kuudennen välillä. Kuitenkaan ei sato riitä täyttämään vuoden viljatarvetta, vaan vuosittain tuodaan ulkomailta n. 300,000 kg viljaa. Ainoastaan kauroja voi jossakin määrin viedä maasta. Vuosittain viedään kyllä ulkomaille sangen paljon riihikuivatuita, hyvin itäviä »Uudenmaan rukiita» ja suuriyväisiä »Vaasan rukiita», jotka ulkomaille ovat halutuita siemeneksi, mutta sen sijaan tuodaan maahan halpoja Venäjän jauhoja suurissa määrin.

Viimeisinä vuosina on keskimäärin tärkeimpien viljalajien sato ollut seuraava: kauroja 5 milj., rukiita 4 milj. ja ohria 2 milj. hehtolitraa. Perunasato on noussut 6 milj. hl, jotavastoin nauriit ja muut juurikasvit yhteensä tuskin antavat $\frac{1}{2}$ milj. hl. Pellavasato on ollut n. 2 milj. kg, josta $\frac{1}{3}$ Hämeestä, ja hamppusato 1 milj. kg, josta $\frac{1}{2}$ Savosta.

Maanviljelyksen kehitystä on suuressa määrässä ehkäissyt epätasainen ja paikottain rasittava maaverotus yhdessä sopimattoman jakolaitoksen kanssa. Erittäinkin vanhat kulttuuriseudut Ahvenanmaa, Varsinais-Suomi ja Uusimaa kärsivät liian raskaasta maaverosta. Yleensä on pieni maanviljelys vallitsevana Suomessa. Noin 50 %:lla tiloista on 5—25 hehtaaria, ja 30 %:lla vähemmän kuin 5 ha viljeltyä maata. Suuremmat tilat 100 ha:lla ja siitä yli tekevät tuskin 4 %. Köyhät pikkutilalliset kärsivät suuresti viljahintojen muutteluvaisuudesta, etenkin kun viljakauppa meillä vielä on sangen kehittymätön.

Metsänpityllä on erittäin suuri merkitys meidän metsärikkaassa maassamme. Enemmän kuin puolet Suomen pinta-alasta on metsämaata. Ja kuitenkin on metsää kovin huonosti hoidettu meillä. Tervanpolton, kaskenviljelyksen ja kulovalkeiden kautta ovat aikojen kuluessa metsät tulleet suuressa määrässä hävitetyiksi ja turmeltuvat monin paikoin vielä tänäänkin. Sen lisäksi harjoitettiin joku aika sitten oikeata metsän haaskausta, kun puutavaroiden hinnat olivat korkeat ulkomaille ja suunnattomia puutavaramääriä vietiin maasta. Onneksi tuli puutavaran tarve ulkomaille pian tyydytetyksi, hinta aleni ja raju metsänhakkaus väheni jossakin

määrin. Kansamme oli saanut oppia, että metsä on arvokas omaisuus, jota tulee säästären pidellä. Monessa paikassa on kuitenkin metsä sangen surkeassa tilassa. Enin se on kärsinyt Vaasan ja Mikkelin läänissä. Myös muutamat osat Viipurin ja Hämeen läänii ovat kovin haaskatut. Eniten löytyy hyvää hirsimetsää vielä Oulun ja Kuopion läänissä. Tästä rikkaudesta on viimeksi mainittujen läänien kiittäminen osaksi kaukaista asemaansa, osaksi sitä seikkaa, että valtio siellä omistaa suurimmat metsät, joita metsänhoitohallitus huolellisesti hoitaa.

Metsän merkitys maamme taloudelle on äärettömän suuri. Metsäntuotteet ovat arvokkain vientitavaramme ja antavat vuotuisen n. 60 milj. markan suuruisen tulon. Metsistä saadaan raaka-aines monipuoliseen ja melkoiseen teollisuuteen, tavallisin aines rakennuksiimme, poltto-aine asuntoihimme, saunoihimme, riihiimme, tehtaisiimme, höyrylaivoihimme y. m. Tuhannet työmiehet ansaitsevat leipänsä metsänhakkuun, tukinuiton ja sahatyön kautta. On suorastaan elinehto kansallemme, että metsää käytetään hyvin eikä hävitetä.

Karjanhoito on läheisessä yhteydessä maanviljelyksen kanssa. Ainoastaan Lapissa on poronhoito riippumaton viljelyksestä. Kotimainen hevosrotu on kyllä pieni kasvultaan, mutta voimakas, kestävä ja nopea, jonka tähden se on suosittu ja haluttu naapurimaissa. Sisämaan lehmä on heikkorakenteinen, mutta suuruuteensa verraten hyvä lypsylehmä. Rannikko-lehmä on suurempi ja antaa runsaasti maitoa ja lihaa. Meidän lammas- ja sikarotumme on jalostuttamattomana huononlainen. Sekä hallitus että suuremmat tilanomistajat ovat tehneet paljo kotieläintemme jalostuttamiseksi hankkimalla siitoseläimiä ulkomailta. Maanviljelyksen edistys onkin aikaansaanut kaikkien kotieläinten lisääntymisen melkoisessa määrässä paitsi vuohia, joiden lukumäärä on vähennyt.

Tätä nykyä on kotieläinten luku Suomessa tasaisissa luvuissa. 300,000 hevosta, 1 $\frac{1}{3}$ milj. nautaeläintä, 1 milj. lammasta, 15,000 vuolta, 200,000 sikaa, 100,000 poroa, 300,000 kanaa ja kalkkuunaa ja 4,000 hanhea. Huomautettava on, että lammashoito on paljoa tärkeämpi läntisissä lääneissä kuin itäisissä, jota vastoin sikainhoito on tärkeämpi idässä.

Suomesta viedään vuosittain ulkomaille noin 20,000 nautaeläintä ja sikaa sekä 3,000 hevosta ja lammasta. Lihan ja silavan vienti nousee enempään kuin 1 milj. kg vuosittain.

Meijerihoito on viime aikoina edistynyt suurin askelin. Nyt ei ainoastaan suuremmissa herraskartanoissa ole meijereitä, vaan myös pienemmät tilanomistajat muodostavat yhtiöitä piirimeijerien perustamista varten. Sellaisia on sadottain kaikissa maanosissa. Opetuksen antamista varten järkipärisessä maitotaloudessa on noin 20 meijerikoulua perustettu eri seutuihin ja lääninkarjakot ohjaavat rahvasta työllä ja neuvoilla. Sentähden ei ainoastaan lisäännäy voinvienti, vaan saavuttaa myös paremmin valmistettu voi korkeamman hinnan kaupassa.

Maassamme, jossa on rikas saaristo ja tuhannet järvet, on kalastus luonnollisesti tärkeä elinkeino. Ulkosaaristossa saavat monet tuhannet perheet elatuksensa yksinomaan kalastuksesta, mutta muualla on se maanviljelyksen sivuelinkeinona. Ensinnä on mainittava hailinkalastus, joka antaa enemmän kuin kaikki muut kalalajit yhteensä. Eniten pyydetään hailia Ahvenanmaalla ja Turun saaristossa. Kilohailia saadaan eniten Tammisaaren saaristossa. Merestä pyydetään myös sangen paljon lohia, siikoja ja kuoreita, mutta vielä enemmän saadaan kuitenkin lohia ja siikoja joista ja järvistä. Niitä pyydetään pääasiallisesti padoilla suurimmista joistamme: Torniojoesta, Kemijoesta, Iijoesta, Kokemäenjoesta, Kymistä ja Vuoksesta. Tärkein järvikala on muikku, jolla sisämaalaiselle on melkein sama merkitys kuin haililla saaristolaiselle. Äyriäistenpyynti on vuosi vuodelta lisääntynyt ja harjoitetaan sitä erittäinkin Hämeessä.

Vuotuinen kalansaalis on, alhaisesti laskettuna, 20 milj. kg, josta merikalastuksen osalle tulee $\frac{2}{3}$ ja hailinpyynnin yksinäänsä enemmän kuin puolet. Suurin osa kaloista syödään tietysti omassa maassa ja paljon kaloja tuodaan maahan; kuitenkin on kalojen vienti vuotuista tuontia $\frac{1}{2}$ milj. markkaa suurempi. Äyriäisiäkin viedään nyttemmin useita miljoonia ulkomaille, ja tuottavat ne enemmän kuin 1 milj. markan.

Metsästäys oli entisinä aikoina sangen tärkeä elinkeino Suomessa, mutta on nyt ilman suurempaa merkitystä. Varsinkin

loiset koettavat sen kautta syksyn ja talven kuluessa hankkia itselleen tulon. Syötävästä riistasta tapetaan ja kaupataan suuri määrä metsälintuja. Toista miljonaa kappaletta viedään myös Venäjälle ja Ruotsiin. Oravia ja jäniksiä metsästetään enimmäkseen nahkan tähden. Syötävän riistan suojelemista varten on se määrättyinä vuodenaikoina rauhoitettu. Sitäpaitsi maksavat kunnat ja metsästysseurat kymmeniä tuhansia markkoja vuosittain palkintoina tapetuista petoeläimistä. Joka vuosi tapetaankin tuhansittain kettuja, kärppiä ja petolintuja, satoja ilveksiä, saukkoja ja näätiä, kymmeniä karhuja, susia ja ahmoja. Monet näistä petoeläimistä antavat kallisarvoisia turkiksia. — Saaristossa harjoittavat kalastajat kevät-talvella vaarallista ja vaivalloista hylkeenpyyntiä. Innokkaimmin sitä harjoitetaan Vaasan ja Viipurin läänissä, missä joka kevät ammutaan monta tuhatta hylettä, joista saadaan kymmeniä tuhansia kg rasvaa.

Vuorityö ja teollisuus. Vaikka maamme onkin niin vuoririkasta, ei vuorityöllä koskaan ole ollut suurempaa merkitystä meillä, sillä meidän vuorilajimme ovat hyvin vähäisessä määrässä malmipitoisia. Monin paikoin on kaivoksia avattu, ja jälleen lakkautettu. Tätä nykyä käytetään ainoastaan *yhtä* ainoata rautakaivosta, nimittäin *Välimäkeä* lähellä Sortavallaa. Syy vähäiseen kaivosviljelykseen on se, että rautatehtaat maan länsiosissa saavat parempaa ja halvempaa rautamalmia Ruotsista, ja tehtaat idässä käyttävät järvimalmia, jota löytyy suurissa määrin monessa järvessä Karjalassa ja Savossa. Valmistusarvo on noin 9 milj. markkaa. Järvimalmin haavimista ja kuljettamista varten maksavat tehtaat vuosittain $\frac{1}{2}$ milj. markkaa, jotka tulevat köyhän väestön hyväksi. Vaskea, tinaa ja hopeata saadaan ainoastaan *Pitkästärän*-nasta Laatokan rannikolla. Tämän kaivoksen valmistusarvo on viime vuosina ollut noin 1 milj. markkaa. Kultaa huuhdotaan vielä Ivalojoessa ja sen syrjäjoissa. Huuhdottu kultamäärä vaihtelee 5 ja 10 tuh. gramman välillä vuodessa, vastaten 15—30 tuh. markan raha-arvoa.

Pyterlahden graniitti- ja Ruskealan marmori- ja kalkkikivi-louhimoissa harjoitetaan vielä louhimista ja

näiden hyödyllisten kivilajien valmistamista. Hangon ja Sor-tavalan tienoilla louhitaan myös kaunista graniittia, josta hiotaan pilaria, hautapatsaita, y. m. Laatokan seuduilta vie-dään ukonkiveä ja maasälpää posliinitehtaisiin Pietarissa. Lounais-Suomessa louhitaan ja poltetaan eniten kalkkia, ja monin paikoin nostetaan savea saviruukiksi ja tiiliksi. Mo-nessa paikassa hakataan myllynkiviä kvartsiitistä. Saaris-tossa kokoillaan mukulakiviä, joita viedään kaupunkeihin katukiviksi, vieläpä Venäjällekin.

Maalaiselinkeinojen ja vuorityön tehtävänä on hank-kia itse raaka-aineet. Teollisuus pitää huolen siitä, että raaka-aineet jalostetaan ja valmistetaan kaikenlaatuisiksi ih-misten hyötyä ja huvia tarkoittaviksi kaluiksi. Läheisessä yhteydessä maalaiselinkeinojen kanssa on kotiteollisuus. Maaseudulla valmistetaan kodeissa yksinkertaisemmat talous-ja työkalut. Kalastajat kutovat itse verkkonsa ja rakentavat itse veneensä. Kodeissa valmistetaan myös enimmäkseen arki-vaatteet ja kaikki sänkyvaatteet. Alhaisimmalla kannalla on kotiteollisuus itäisissä rajaseuduissa, missä väestö on tottunut Venäjältä ostamaan kaikki, mitä se tarvitsee. Korkeimmalle kehittynyt on se sitävastoin Satakunnassa ja Etelä-Pohjan-maalla. Yleensä tarkoittaa kotiteollisuus meillä vaan omien tarpeiden tyydyttämistä, mutta muutamien paikoin harjoitetaan sitä niin uutterasti, että sen tuotteita tarjotaan kaupaksikin.

Naisten kotiteollisuus on huomattavin. Monenlaatuiset kankaat Por-voon, Uudenkaupungin ja Joensuun seuduilta ovat yleisesti tunnetut. Por-voon olkihatut, Naantalin ja Turun seudun neulokset, Rauman ja Orimat-tilan nyplätyt pitsit kulkevat myös kaupassa. Miesten kotiteollisuuden tuotteista mainittakoon: sepänteokset, sorvarinteokset, juuriteokset y. m. Pohjanmaalta ja Satakunnasta, sukset, pieksut ja peitotut lam-paannahkat Kajaanin seudulta, puuastiat ja huonekalut Uudenkau-pungin tienoilta, ajopelit Viipurin länsipuolisista pitäjistä, voiastiat, keinutuolit, kehruurukit, koriteokset ja nahkarukkaset Keski-Savosta y. m. s.

Vanhemmilta ajoilta saakka on maassamme harjoitettu kaikenlaatuisia käsitöitä, mutta vasta viimeisinä vuosikymme-ninä on tehdasliike eli suuri teollisuus elpynyt. Monet vir-rat ja kosket tarjoovat kyllä huokeata liikevoimaa ja lukuisat

vesistöt huojentavat kuljetusmaksuja, mutta maa puuttuu väkeä ja pääomia, joita ilman suurteollisuus tuskin voi voimakkaammin kehittyä.

Runsaimman raaka-aineksen saavat teollisuuslaitoksemme metsistä. Puuteollisuuden eturivissä ovat sahalaitokset, joista tärkeimmät ovat keskittyneet Kotkaan ja Poriin. Sitä paitsi on sekä suurempia että pienempiä sahalaitoksia maan kaikissa osissa. Nämät sadat sahat valmistavat vuosittain suuret määrät lankkuja, soiroja, lautoja ja muuta puutavaraa, joista suurin osa viedään ulkomaille. Puusta valmistetaan nykyään myös suurin osa paperia; paras paperi tehdään kuitenkin yhä vielä lumpuista. Paperinvalmistusta varten on suuria puuhiomoita, sellulosa- ja paperitehtaita perustettu koskien varsille Etelä-Suomeen. Vielä löytyy rihmarullatehtaita, nikkarilaitoksia, astiatehtaita, puuvillatehtaita y. m., niiden joukossa muutamia, joita käytetään höyryllä.

Vuonna 1896¹⁾ oli Suomessa 464 sahalaitosta, jotka antoivat työtä 13,500:lle työmiehelle ja valmistivat tavaroita 48 milj. markan arvosta. Puuvanuke-, sellulosa-, pahvi- ja paperiteollisuuden valmistus arvo oli yli 17 milj. markan, ja se käytti enemmän kuin 4,500 työmiestä.

Metalliteollisuus on sängen tärkeä. Järvistä nostetusta tai Ruotsista tuodusta rautamalmista sulatetaan sulatusuuneissa harkkorautaa. Muutamat rautatehtaat, joissa ei ole sulatusuuneja, jalostuttavat myös ruotsalaista harkkorautaa. Harkkoraudasta tahi siitä valmistetusta takoraudasta tehdään monessa kymmenessä tehtaassa ja konepajassa höyrylaivoja, koneita, maanviljelys- ja muita työkaluja, valinteoksia y. m. Etevimmät rautatehtaat ovat läntisellä Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Karjalassa ja Pohjois-Savossa. Tärkeimmät konepajat on perustettu suurempiin kaupunkeihimme ja ovat joko yksityisten henkilöiden tai valtionrautateiden omistamia. — Metalliteollisuuteen kuuluvat myös vaskisepän, valurin, pelti- ja levysepän y. m. liikkeet, joita teollisuuden haaroja harjoitetaan ainoastaan käsityönä.

¹⁾ Useimmat numerotiedot ovat osaksi teollisuushallituksen asiapapereista, osaksi »Suomenmaan virallisesta tilastosta» v. 1896, jonka tähden vuosilukua ei seuraavassa ilmoiteta, ell'ei poikkeusta ole tapahtunut.

Vuorien ja maan sisustasta saadaan myös raaka-aines kiviteollisuuteen. Siihen kuuluvat kivenhakkauslaitokset, kalkkipolttimot, tiilitehtaat, fajanssi-, posliini- ja lasitehtaat y. m. Kaikki nämä teollisuuslaitokset tavaataan pääasiallisesti Etelä-Suomessa.

Metalliteollisuuden tuotantoarvo nousee 26 milj. markkaan, ja se käyttää enemmän kuin 10,000 työmiestä. Tästä lankeaa 10 milj. markkaa 37 tehtaan ja 16 milj. markkaa 41 konepajan osalle. Kiviteollisuuden koko tuotantoarvo on 8 milj. markkaa ja työmiesten luku noin 5,000. Ensi sijassa ovat lasitehtaat, joiden tuotanto nousee lähes 4 milj. markkaan.

Tekstiili- eli kutomateollisuus saa raaka-aineksensa maanviljelyksestä ja karjanhoidosta. Kuitenkin tuodaan suurin osa ulkoa. Pumpulia ja villaa tuodaan eniten Englannin kautta Pohjois-Amerikasta, Intiasta ja Australiasta sekä pellavaa ja hampua Venäjältä. Kotimainen pellava täyttää kuitenkin lähes puolet tehtaiden tarpeesta. Suuria pumpulikehruu- ja kutomatehtaita on Tampereella, Vaasassa ja Turussa, sekä Tammelan pitäjässä Forsan teollisuuslaitos. Suuri liinakehruu- ja kutomatehdas Tampereella on ainoa laatuaan maassa. Villakehruu-, verka- ja trikootehtaita, joilla on suurempi merkitys, on perustettu Tampereelle ja Turkuun sekä Turun läheisyyteen. Sitäpaitsi on viime vuosina ruvettu perustamaan pienempiä villakehruu- ja verkatehtaita eri osiin maata. Nyö- rin- ja köydenpunontaa harjoitetaan ainoastaan käsityönä.

Kutomateollisuuden tuotteiden yhteenlaskettu arvo on n. 28 milj. markkaa ja työntekijäin luku 8,000, joista $\frac{2}{3}$ on naisia. Yksistään 4 puuvillatehtaan tuotantoarvo on 18 milj. markkaa ja niiden työntekijäin luku 5,000.

Ravinto- ja nautintoaineiden teollisuus hankkii tarvitsemansa raaka-aineet osaksi kotimaan maanviljelyksestä ja karjanhoidosta, osaksi ulkomaiden markkinoilta. Kaikissa osissa maata on myllyjä, jotka koskien vesivoiman avulla tekevät viljasta jauhoja ja ryynejä. Sen lisäksi on satakunta höyrymyllyä, joista suurimmat ovat Vaasassa ja Raahessa. Helsingissä ja Turussa on kummassakin iso sokeritehdas, joka ulkomaisesta raakasokerista valmistaa sokeria ja siirappia.

Olutpanimoja, viinapolttimoja ja väkiviinatehtaita on useampia kussakin läänissä, pääasiallisesti suuremmissa kaupungeissa. Tupakkatehtaita on myös monessa kaupungissa. Kaikki nämät tehtaat valmistavat tavaroita miljoonien arvoon vuosittain. Pienempien teollisuuslaitosten joukossa, jotka hankkivat raaka-aineensa kasvikkunnasta, mainittakoon: viinitehtaat, jotka enimmäkseen käyttävät väkiviinaa ja useita marjalajeja, kivennäisvesitehtaat, sikuritehtaat, leipomot, y. m., joita käytetään enemmän tai vähemmän käsityöntapaisesti.

Tähän ryhmään kuuluvat myös useat sadat erisuuruisia meijereitä, noin sata teurastuslaitosta ja muutama kymmen makkaratehdasta, jotka maan karjanhoito ylläpitää.

Nykyään on maassa noin 1,600 kaupp- ja tullimyllyä (kotitarvemyllyjä on monta kertaa enemmän). Niissä työskentelee n. 2,000 henkeä, ja niiden valmistusarvo on n. 5 milj. markkaa. 2 sokeritehdasta valmistaa tavaroita enemmän kuin 9 milj. markan arvosta. Vaikka oluen, viinan ja väkiviinan valmistus onkin jonkun verran vähentynyt, harjoitetaan sitä kuitenkin vielä n. 150 eri paikassa lähemmäs 2,000 työmiehellä; bruttotulo on 9 milj. markkaa. Tupakkatehtaiden, 30 luvultaan, bruttotulo on 7 1/2 milj. markkaa. Niissä työskentelee 2,000 henkeä, enimmäkseen naisia.

Nahkateollisuuden tarpeita varten täytyy suureksi osaksi vuotia ja nahkoja tuoda ulkomailta. Ainoastaan muutamat suuremmat nahkatehtaat käyvät höyryllä; muuten harjoitetaan nahkurin, satulasepän ja harjantekijän liikkeitä ammatteina. Oulun nahkatehdas on suurin laatuansa pohjoismaissa.

Nahkateollisuuden tuotantoarvo nousee 13 milj. markkaan, josta lähes 4 milj. tulee Åström-veljesten tehtaiden osalle.

Kemiallinen teollisuus valaistusaineiden, saippuan, värien, tulitikkujen y. m. valmistusta varten, sekä graafillinen teollisuus, johon kuuluvat kirjapainot, kivipainot, puunpiirros- ja valokuvauslaitokset eivät vielä ole sanottavasti kehittyneet maassamme. Etevimmät näistä laitoksista ovat suurimmissa kaupungeissa.

Tärkeimmät kemiallisen teollisuuden alalla ovat saippua- ja kynttilätehtaat, joiden valmistamien tavaroiden bruttoarvo on 2 milj., ja asfalttitehtaat 900,000 markan bruttotulolla. Tulitikkuteollisuutemme on vähäpä-

töinen Ruotsin tulitikkuteollisuuteen verraten. 64 kirja- ja 6 kivipainoa antoi v. 1896 työtä 1,600 hengelle, ja niiden tuotantoarvo oli lähes 4 milj. markkaa.

Vielä huomataan jokaisessa sivistyneessä maassa kaksi teollisuusryhmää, rakennusteollisuus sekä vaatetus- ja puhdisdusteollisuus, joita harjoitetaan käsityöammatteina, jossakin määrin koneiden avulla. Suurimman työläismäärän ja korkeimman valmistusarvon saavuttaa rakennustoimi ja maalarin-, räätälin- ja suutarinammatit suurissa kaupungeissa ja etenkin Helsingissä.

Viimeksimainitut teollisuudenhaarat antavat työtä n. 3,000 hengelle ja niiden bruttotulo on 5 milj. markkaa.

Maamme teollisuus on vielä kehityksensä lapsuudessa; kuitenkin saa sen kautta noin 70,000 työmiestä ja niiden perheet jokapäiväisen leipänsä. Teollisuuden tuotantoarvon kokonaisuudessaan voi arvioida 200 milj. markaksi. Katovuosi kotimaassa, epäsuotuisat tullisuhteet ja kilpailu ulkomaihin nähden voi joksikin vuodeksi vähentää teollisuustoimintaa, mutta yleensä edistyy teollisuus maassamme yhä. Uusia tehtaita perustetaan, vanhoja laajennetaan joka vuosi, ja uusia teollisuudenhaaroja syntyy. Suurin osa teollisuuden tuotteita käytetään omassa maassa, mutta muutamien tavaroiden vienti on nyt jo sangen huomattava ja nousee yhä.

Suomen tärkeimmät teollisuuspaikat ovat seuraavat:

Helsinki, Suomen pääkaupunki, on teollisuuslaitosten lukuun, moninaisuuteen ja tuotantoarvoon nähden ensimmäinen. Kaupungissa on 9 konepajaa, pari koneellista kutomatehdasta, suuria olutpanimoja, viinapolttimoja, väkiviina- ja tupakkatehtaita, kirja- ja kivipainoja, sekä asfaltti-, kaakeli-, hattu- y. m. tehtaita. Helsingin läheisyydessä on Arabian posliinitehdas, Töölön sokeritehdas ja useita höyrysahoja.

Helsingissä on yli 600 teollisuuslaitosta ja käsityöverstasta, jotka käyttävät 9,000 työmiestä, ja joiden tuotantoarvo nousee 30 milj. markkaan.

Tampere voittaa Helsingin tehtaiden suuruuteen ja merkitykseen nähden. Pumpuli- ja liinakehruutehdas ovat maamme

suurimpia teollisuuslaitoksia. Sen lisäksi on paperitehtaita, puuhiomoita, villakehruutehtaita, konepajoja y. m. Näiden suurten tehtaiden koneet käyttää pääasiallisesti vesirikas, voimakas koski.

Teollisuuden palveluksessa toimivien työntekijäin luku Tampereella nousee 7,000 henkeen, s. o. enemmän kuin $\frac{1}{4}$ kaupungin väestöstä, ja valmistetun tavarain arvo 22 milj. markkaan. Pumpulikehruu- ja kutomatehtaassa yksistään on 2,400 työntekijää ja sen bruttotulo on 9 milj. markkaa; liinakehruu- ja kutomatehtaassa on yli 1,300 työntekijää ja tulo 3 milj. markkaa.

Turku, Suomen vanha pääkaupunki, on suuruudessa toinen ja teollisuuskapunkina kolmas järjestyksessä. Kaupungissa on 4 suurta konepajaa, laivaveistämö, höyrynikkarilaitoksia, korkki-, verka- ja trikootehtaita, pumpulikehruutehdas, useita olutpanimoja, viinapolttimoja, väkiviina- ja tupakkatehtaita y. m.

Turussa on 360 tehdasta ja käsityöverstasta 4,500 työntekijällä ja 17 milj. markan tuotantoarvolla. Crichton ja kumppanin konepajalla ja laivaveistämöllä on yli 700 työmiestä ja 2 milj. markan bruttotulo.

Nämät kolme kaupunkia ovat teollisuuteen nähden paljon edellä kaikkia muita paikkakuntia maassamme. Niiden teollisuustuotteiden arvo on suurempi kuin kaikkien muiden kaupunkien yhteensä. Seuraavassa seitsemässä kaupungissa nousee vuoden teollisuuden tuotantoarvo yli 1 milj. markan.

Vaasassa eli *Nikolainkaupungissa* on iso pumpulitehdas, johon kuuluu kehruu- ja kutomatehdas sekä värjäyslaitos, höyrymylly, saippua- ja kynttilätehdas, sianteurastuslaitos, tupakkatehdas y. m.

Koko tuotantoarvo on $6\frac{1}{2}$ milj. markkaa, ja työvoima 1,800 henkeä. Siitä lankeaa pumpulitehtaan osalle 3 milj. markkaa ja 900 työntekijää.

Oulussa on suuremmoinen nahkatehdas, konepaja ja useampia sahalaiteksia ja myllyjä.

Teollisuuslaitokset tarvitsevat 1,200 työmiestä, jotka valmistavat tavaroita 6 milj. markan arvosta. Nahka- ja satulasepäntehtaalla yksinään on 500 työmiestä ja lähes 4 milj. markan bruttotulo.

Viipurissa on 3 konepajaa, saippua-, kynttilä- ja tupakkatehtaita, olutpanimoja y. m.

Valmistusarvo on 6 milj. markkaa ja työvoima 1,800 henkeä.

Porissa ja *Kotkassa* on kummassakin suurenmoisia höyrysahoja. Sitäpaitsi on Porissa iso konepaja ja Kotkassa lasitehdas.

Teollisuus kokonaisuudessaan antaa 6 à 7 milj. markan bruttotulon.

Pietarsaaressa on iso tupakkatehdas ja sikuritehdas, *Kuopiossa* suurenlainen höyrymylly, *Raumalla* nahkatehdas ja *Hangossa* Granit-yhtiön tunnettu kivenhakkuulaitos.

Jos käsityöammatit lasketaan mukaan, on näiden kaupunkien tuotantoarvo 3—1 milj. markkaa.

Maaseudulla on suurempien kaupunkien läheisyydessä kehittynyt vilkas teollisuustoiminta. Etenkin ovat Pori ja Kotka kumpikin huomattavan teollisuus-alueen keskustana. Mutta myös Helsingin, Tampereen ja Viipurin lähipitäjissä on tehtaita, jotka valmistavat tavaroita 4 à 3 milj. markan arvosta.

Seutuna, missä teollisuustoiminta kauempana tehdaskaupungeista on kehittynyt, on ennen muita huomattava Loimijoen ympäristö eteläisessä Hämeessä. Siellä sijaitsee *For-san* iso pumpulitehdas, *Jokioisten* rautatehdas, *Loimijoen* naulatehdas, *Tervakosken* paperitehdas, *Nuutajärven* ja *Iittalan* lasitehtaat. Näiden lisäksi tulee useita sahalaitoksia, höyrymeijereitä, y. m. pienempiä teollisuuslaitoksia. Pohjoisempana on eri paikoilla Kokemäen vesistön varrella *Valkia-* *kosken* ja *Nokian* paperitehtaat, puubiomot ja sellulosatehtaat, sekä *Mäntän* paperitehdas.

Nämät tehtaat käyttävät n. 3,000 työmiestä, ja niiden tuotantoarvo nousee yli 10 milj. markan.

Toinen teollisuusalue, jolla on suuri merkitys, on läntisen Uudenmaan ja eteläisen Varsinais-Suomen rannikoilla. Suurimmat teollisuuslaitokset tällä alueella ovat *Fiskarsin*, *Pinjaisten*, *Aminneforsin*, *Trollshofdan* ja etempänä rannikolta *Korkeakosken* rautatehtaat, sekä *Antskuun* verkatehdas

Udellamaalla, ynnä *Matildan*, *Teijon*, *Kirjakkalan* ja *Daa-lin* rautatehtaat ja *Skinnavikin* lasitehdas Varsinais-Suomessa.

Näillä tehtailla ynnä usealla saha- ja muulla teollisuuslaitoksella on yhteensä 2,500 työmiestä, ja ne valmistavat vuosittain tavaroita 9 milj. markan arvosta.

Usean Kymin kosken varsille on syntynyt suuria tehdaslaitoksia. Sellaisia ovat *Kymin* ja *Kuusankosken* paperitehtaat sekä *Inkeröisten*, *Myllykosken* y. m. puuhiomot. Joen suuhaaroille perustetut laitokset, kuten *Karhulan* puuhiomo, konepaja, lasitehdas, höyrysahat y. m. kuuluvat siihen teollisuusalueeseen, jonka keskustana Kotkan kaupunki on. Vuoksen varsille syntyy syntymistään teollisuuslaitoksia; sellaisia ovat *Enson* puuhiomo ja *Tainiökosken* paperitehdas.

Maan suurimmat rihmarullatehtaat ovat *Kaukaan* tehdas Lappeenrannan ja *Tornatorin* Lahden kauppalan luona.

Järvimalmin ja metsän rikkaus on aiheuttanut suurten rautatehtaiden ja sahojen perustamisen moneen Karjalan ja Pohjois-Savon pitäjään. Tärkeimmät Karjalassa ovat *Värtsilän* rautatehdas ja *Möhkön* ja *Kuokkaistenkosken* ruukit. Savossa on *Varkauden* rautatehdas ja *Juvankosken* ja *Karttulan* ruukit.

Kauppa ja liike. Suomen kauppa niinkuin sen teollisuuskkin on vuosi vuodelta kehittynyt. Maan kaupan arvo kokonaisuudessaan nousi v. 1896 332 milj. markkaan, josta tuonti arvioitiin 173 ja vienti 159 milj. markaksi. Tavara-vaihto ulkomaiden kanssa oli sinä vuonna noussut korkeampaan summaan kuin koskaan ennen. Kymmenen vuotta sitte oli tuonti ainoastaan 106 milj. ja vienti 77 milj. markkaa. Aikaisemmin oli erotus tuonnin ja viennin välillä siis suurempi, mutta se tasoittui melkein sen onnellisen sattuman kautta, että Suomen tärkeimmät tuontitavarat, vilja ja jauhot, halpenivat ulkomaiden markkinoilla, jota vastoin maan tärkeimmät vientitavarat, puutavara ja sen sivutuotteet sekä voi saavuttivat korkeamman hinnan ja paremman menekin ulkomailla. Nykyään kasvaa tuonti paljo suuremmassa määrässä kuin vienti, vaikka vientikin on kasvamaan päin.

Niiden tavararyhmien joukossa, joita ennen kaikkea tuodaan Suomeen, täytyy, kuten yllä sanottiin, etupäässä mainita

vilja ja sen tuotteet. Eniten tuodaan rukiita ja vehnää sekä niistä valmistetuita jauhoja. Lähes $\frac{2}{3}$ tarpeestamme täyttää Venäjä ja $\frac{1}{3}$ Saksa. Vähäisessä määrässä tuodaan viljaa Ruotsista ja Tanskasta. Hedelmien ja vihanneusten tuonti on vähäpätöinen, mutta viinin ja väkijuomien hieman suurempi. Suurin osa tuodaan Saksasta, Ranskasta, Espanjasta ja Portugalista. Siirtomaantavarain ryhmällä on luonnollisesti tuontiin nähden verrattain suuri merkitys, ja siinä ovat eniten huomattavat kahvi ja sen vastike sikuri. Niitä tuodaan meille pääasiallisesti Saksan, Belgian ja Englannin kautta. Puhdistettua sokeria tuodaan sangen paljo Saksasta ja Venäjältä, mutta raakaasokeria suoraan Itä- ja Länsi-Intiasta. Suoloja saamme Espanjasta, Italiasta ja Englannista sekä mausteita Saksan kautta. Tupakka tulee suurimmaksi osaksi Venäjältä, pienempi osa Saksasta. Tärkeässä kehruuaineiden ryhmässä on meillä mainittavana pum-puli joko suoraan Amerikasta tahi tuotuna Englannin kautta osaksi Amerikasta, osaksi Intiasta, pellava ja hamppu Venäjältä ja villat Englannin ja Saksan kautta. Ilahuttavana todistuksena järkipärisen maanviljelyksen leviämisestä on karjanrehun, etenkin vehnänliisien ja heinänsiementen, tuonti Saksasta ja Venäjältä.

Eläinkunnasta saatuja ruokatavaroita tuodaan verrattain vähän maahamme; ainoastaan jonkun verran lihaa Venäjältä ja kaloja Ruotsista ja Norjasta. Suuremmassa määrässä tuodaan vuotia ja nahkoja nahkatehtaisiimme Saksasta ja Venäjältä.

Kun Suomen teollisuus useimmilla aloilla ei vielä täytä omaa tarvetta, täytyy monenlaisia teollisuudentuotteita tuoda vieraista maista. Lankoja, rihmaa, kankaita, valmiita vaatteita ja gummitavaroita tuodaan enimmäkseen Venäjältä, Ruotsista ja Saksasta.

Tärkeimmillä tuontitavaroilla on seuraavat arvot: vilja ja sen tuotteet n. 30 milj. markkaa, siirtomaantavarat 30 milj. (siitä kahvi 14, sokeri 8 ja tupakka 4) kankaat ja vaatteet 19 milj. markkaa, koneet ja muut metallitavarat 24 milj., kehruuaineet $9\frac{1}{2}$ milj., öljyt, tali y. m. 6 milj., viini ja väkijuomat 5 milj. markkaa j. n. e.

»On maamme köyhä, siksi jää» verrattuna moneen muuhun rikkaaseen maahan; sillä on sentähden ainoastaan muutamia tavaroita maailmanmarkkinoilla kaupata. Kuitenkin on Suomella vielä sangen suuri rikkaus metsissään, jotka antavat vientitavaroita, joiden arvo on suurempi kuin maan kaikkein muiden vientitavaroiden yhteensä. Puutavarat viedään ulkomaille sekä valmistamatta että sahattuina lankuiksi, soiroiksi ja laudoiksi. Myös puuvanuke, pahvi ja paperi ovat tärkeitä vientitavaroita. Sitävastoin on tervan vienti suuresti vähentynyt. Englantiin yksistään menee enemmän kuin $\frac{1}{3}$ puutavaroistamme, sen jälkeen Ranskaan, Alankomaihin ja Belgiaan, Saksaan ja Espanjaan. Niitä viedään myös Tanskaan ja Venäjälle, vieläpä aina kauas Afrikkaan saakka. Toiseen sijaan tulee voin vienti, joka enimmäkseen menee Englantiin ja Tanskaan, pienemmissä määrissä Venäjälle, Ruotsiin ja Saksaan. Kauroja myydään vähän Englantiin. Mitä maamme muuten voi myydä, menee suurimmaksi osaksi Venäjälle, pieni osa muihin naapurimaihin Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan. Sellaisia tavaroita ovat: hevoset ja karjaeläimet, metsälinnut ja kalat, teollisuustuotteet, niinkuin kankaat, nahka, langat ja vaatteet, kivennäiset, metallit ja metallitavarat y. m.

V. 1896 nousi puutavaroiden vienti 72 milj., puuvanukkeen ja pääasiallisesti siitä valmistetun paperin $14\frac{1}{2}$ milj., siis metsistämme saatujen tavaroiden vientiarvo yhteensä n. $86\frac{1}{2}$ milj. markkaan, sekä voin arvo nousi enempään kuin 28 milj. markkaan; nämät tavarat muodostivat siis lähes 75 % koko viennistä. Muilla vientitavaroilla oli seuraavat arvot: kaurat 7 milj., kankaat 5 milj., kivennäiset ja niistä valmistetut esineet 6 milj., metallit 4 milj., ynnä nahkat ja vuodat, hevoset ja sarvikarja, kalat ja terva mikin noin 3—2 milj. markkaan.

Suurinta kauppaliikettä harjoittaa maamme Venäjän kanssa, johon vientimme on enin tuottava. Tuonti sitävastoin on vähän pienempi kuin Saksasta, jonka koko tavaravaihto kuitenkin on kolmannessa sijassa. Toisessa sijassa on nykyään kauppaliike Englannin kanssa, jonne vienti vuosi vuodelta on suuresti lisääntynyt, sen jälkeen kun olemme saaneet säännöllisen höyrylaivaliikkeen tähän maahan. Sama on

Tanskan laita, minkä maan kautta vieläkin suurin osa talonpoikaisvoistamme, enemmän tahi vähemmän uudistettuna, kulkee Englantiin. Myös Ranskaan ja Belgiaan on vienti huomattavasti lisääntynyt, jota vastoin kauppa Ruotsin, Espanjan ja Alankomaiden kanssa on pysynyt jotenkin muuttumatta viimeisinä vuosina. Suomen välitön kauppaliike muiden Euroopan maiden ja vieraiden maanosien kanssa on vähäpätöinen. Vielä tänäkin päivänä harjoittaa Saksa ja ennen kaikkea Lyypekin kaupunki voittoa tuottavaa välikauppaa Suomessa. Useimmat kauppiaamme hankkivat Lyypekin kautta siirtomaan- ja tehdastavaransa kaikista maanpallon osista.

1896 vuoden kauppatilaston mukaan on Venäjän kanssa käydyn kaupan totaaliarvo noin 103 milj. markkaa, josta tuonti on 55 ja vienti 48 milj. Tuontitavaroista on yksin viljan arvo lähes 20 milj. markkaa. Vientitavaroista Venäjälle ovat puuvanuke ja paperi sekä metallitavarat ja kivennäiset tärkeimmät, kumpikin ryhmä n. 10 milj. markan arvolla. Kankaiden, nahkan, lankojen ja monen muun tavarat tuonti on melkein saman arvoisen kuin vienti. — Englannin kaupan totaaliarvo on 71 milj. markkaa. Vienti tähän maahan on 47 milj. markkaa, josta metsäntuotteiden osalle tulee 25 milj., voin 14 milj. ja kauran 5 milj. markkaa. Englannista tuodaan metalliteoksia, pumpulia, laivoja, lankoja ja monta tehdastuotetta, joilla kullakin on 6—1 milj. markan arvo. — Saksan kaupan totaaliarvo on 69 milj. markkaa, josta tuonti tekee 59 milj. Tehdastavaroilla, kahvilla ja viljalla on 18—6 milj. markan arvo. Puutavaravientimme Saksaan tuottaa n. 8 milj. markkaa. — Neljännessä sijassa kaupan suuruuteen nähden on Tanska, jonka Suomen kauppa kokonaisuudessaan nousee 25 milj. markkaan. Vienti tekee 19 milj., josta voista 13 milj. ja puutavaroista 4 milj. markkaa. — Ruotsin kanssa on niinkuin ennenkin yleinen tavarain vaihto; tuonnin arvo on kuitenkin 10 milj., viennin ainoastaan 6 milj. markkaa. — Ranskan kauppa on kasvanut 17 milj., Belgian 10 milj., Espanjan 7 milj. ja Alankomaiden 5 milj. markkaan. Nämät summat tulevat melkein kokonaan puutavaravientimme osalle. — Viinin ja korkin tuonti Portugalista, suolan ja tulikiven Italiasta, kellojen Sveitsistä, kutakin maata kohti noin $\frac{1}{4}$ milj. markkaa, on pääasiallinen kauppaliikkeemme muun Euroopan kanssa. — Suomen Atlantintakainen kauppa käsittää pääasiallisesti raakasokerin tuonnin Itä- ja Länsi-Intiasta, kuorellisen riisin tuonnin Itä-Intiasta, vuotien tuonnin Etelä-Amerikasta ja pumpulin tuonnin Pohjois-Amerikasta. Afrikkaan viedään puutavaroita.

Suomen asema meren rannikolla tekee, että sen tavara-vaihto muitten maitten kanssa suurimmaksi osaksi tapahtuu

meritse. Merenkulku on sentähden ammoisista ajoista ollut tärkeänä elinkeinona maan asukkaille. Ennen vanhaan rakennettiin joka vuosi monta suurta laivaa Pohjanlahden rannikoilla. Mutta sen jälkeen kun höyrylaivakulku yhä enemmän on syrjäyttänyt purjelaivat, on tämä laivanrakennus melkein kokonaan lakannut, ja purjelaivojen lukumäärä vähentynyt. Sen sijaan rakennetaan yhä kaikilla rannikoillamme suuressa määrässä pienempiä aluksia, jotka pääasiallisesti harjoittavat rahtikulkua rannikkokaupunkiemme välillä, mutta myös purjehtivat meren poikki Venäjän ja Ruotsin vastakkaisille rannikoille. Erittäin vilkas on merenkulku Ahvenanmaan ja Varsinais-Suomen saaristossa, sen jälkeen Suomen lahden itäosassa. Myös Laatokan ja Saimaan vesien varsilla rakennetaan monta sekä suurempaa että pienempää järviolusta. Kaikki suuret höyrylaivat ostetaan vielä ulkomailta, tavallisesti Englannista, mutta pienemmät saaristo- ja järvihöyrylaivat rakennetaan kotimaisissa konepajoissa.

Suomen koko kauppalaivasto sisältää tätä nykyä n. 1,900 alusta, siitä 1,700 purje- ja enemmän kuin 200 höyrylaivaa. Näihin lukuihin sisältyvät ainoastaan ne laivat, joilla on vähintään 19 rekisteritonnin kantavuus. Tällä laivastolla kokonaisuudessaan on 260,000 rekisteritonnin kantavuus, josta 230,000 tonnia tulee purjelaivojen ja 30,000 höyrylaivojen osalle. Suurin osa tätä kauppalaivastoa eli 1,550 laivaa n. 232,000 tonnin kantavuudella kuuluu meriliikenteeseen, 100 alusta, 13,000 tonnia, välittää liikettä Laatokalla ja 270 alusta, 21,000 tonnia, Saimaanvesillä. Tämän lisäksi tulee vielä sangen monta höyryvenettä ja jaalaa, jotka välittävät liikettä Päijänteellä, Keiteleellä, Näsijärvellä ja muilla maamme suuremmilla järvillä, jotka eivät ole välittömän laivaliikkeen kautta meren kanssa yhteydessä. Merilaivoista on 147 eli lähes 10 % höyrylaivoja, järvilaivastosta on 58 eli 25 % höyryaluksia. Yleensä ovat harvat laivoistamme kovin suuria, ja melkein puolella lukumäärällä on kantavuus 100 rekisteritonnia pienempi.

Suomen ja ulkomaiden välistä merenkulkua on viimeisinä vuosina välittänyt lähes 8,000 laivaa, joiden yhteenlaskettu kantavuus on ollut enemmän kuin 1 $\frac{1}{2}$ milj. tonnia. Niistä on kotimaista 5,400 eli 70 % koko lukumäärästä. Ulkomaalaisista laivoista, jotka käyvät satamissamme, ovat kyllä venäläiset lukuisimmat, mutta ne ovat enimmäkseen

pienempiä aluksia. Niiden jälkeen lukumäärässä tulevat ruotsalaiset, tanskalaiset, englantilaiset, norjalaiset ja saksalaiset laivat, joita joka vuosi tulee Suomeen 500—300 kustakin maasta. Laivojen kantavuuteen nähden ovat englantilaiset laivat ensi sijassa; sitte seuraavat norjalaiset, saksalaiset ja tanskalaiset. Vilkkain on Suomen merenkulku Venäjälle, sen jälkeen Ruotsiin, Saksaan, Tanskaan ja Englantiin. Mitä suurin merkitys laivaliikkeeseen nähden vieraiden maiden kanssa on niillä säännöllistä liikennettä välittävillä höyrylaivalinjoilla, joita viime vuosina yhä useampia on järjestetty.

Suurin on liikenne Venäjän ja Suomen välisillä linjoilla, joiden pääteasemat ovat Pietari ja Rääveli sekä monet rannikkokaupungeistamme ynnä Sortavala, Joensuu ja Kuopio sisämaassa. Suuri on myös liike Ruotsin—Suomen—Venäjän ja Ruotsin—Suomen välisillä höyrylaivalinjoilla, joilla on useimmat rannikkokaupungeistamme joko väli- tai pääteaseminaan ja jotka päättyvät Tukholmaan ja Sundsvalliin Ruotsissa. Saksassa ovat Lyypekki ja Stettin, Englannissa etenkin Hull, mutta myös Lontoo, Middlesbro ja Newcastle näihin maihin johtavien linjojen pääteasemia. Lopuksi on meillä vielä linjat Belgia (Antwerpen)—Suomi, poiketen Hampurissa ja Bremerhavenissa, sekä Espanja—Portugali—Ranska—Suomi—Venäjä. Erittäin tulee huomauttaa talviliikennettä varten järjestettyjä linjoja Hull—Kööpenhamina—Hanko. Tätä nykyä ylläpitää liikennettä kaikilla näillä linjoilla n. 60 höyrylaivaa, joista 50 on kotimaista.

Kotimaan kauppaa ja liikettä edistää suuresti yhtenäisten järvien rikkaus. Missä vuolaat virrat tai kosket ovat yhdyssiteenä, on monin paikoin virrat perkattu ja kanavia rakennettu koskien ohitse. Siten on pitkät purjeväylät avattu maan sisäosiin. *Saimaan kanava* ei ole ainoastaan pisin, vaan myös tärkein keinotekoinen vesitie maassamme, koska se yhdistää äärettömän laajan ja monihaaraisen Saimaanvesistön mereen. Kanava on lähes 60 km pitkä ja siinä on 28 sulkua. Sen jälkeen on suurin merkitys *Pielisen kanavilla*, 8 luvultaan 10:llä sululla. Ne yhdistävät laajan Pielisjärven Saimaanvesistöön. Pienet yhdellä tai kahdella sululla varustetut *Taipaleen*, *Konnuksen*, *Ruokovirran*, *Ahkionlahden* ja *Nerkoon kanavat* yhdistävät Haukiveden, Unnukan ja Kallaveden Iisalmen reitin vesiin. Näiden ja Saimaan kanavan kautta voi kulkea yli 400 km Viipurista Iisalmeen maan

sydämessä. Kajaanin luona ovat *Ämmän-* ja *Koivukosken kanavat*. — Rautalammin reitin järvet yhdistää toisiinsa *Kolun* ja *Säviän kanavat*, jotka myös saattavat ne Savon radan yhteyteen. — Päijänteen eteläisen kärjen luona ovat *Vesijärven* ja *Kalkisten kanavat*, jotka tekevät höyrylaivakulun Lahden kauppalasta Heinolaan ja Jyväskylään mahdolliseksi. — Lounais-Suomen järviolueella avaavat *Kaivannon*, *Valkiakosken* ja *Lempoisten kanavat* pienemmille höyryveneille kulkuväyliä Tampereelta kaakkoisiin pitäjiin aina Hämeenlinnaan saakka ja *Muroleen kanava* Tampereelta pohjoiseen Virroille ja Keuruulle. Lopuksi mainittakoon *Paakkolan kanava* Vuoksessa ja *Lemströmin kanava* Ahvenanmaalla. Äärettömän paljon on vielä kuitenkin tehtävä, ennenkuin edes mainittavosakaan Suomen tuhansista järvistä ja vesirikkaista joista on kanavoimisen kautta saatettu keskuusliikkeen palvelukseen.

Vesiliikenteellä on se etu, että se on huokea, mutta kärsii samalla siitä epäkohdasta, että se kylminä talvinamme on kuukausittain toimetonna. Sentähden on rautateiden merkitys maan kehitykseen nähden paljon suurempi. Etupäässä ne tietysti vaikuttavat kotimaiseen liikenteeseen, mutta sen ohessa ne myös edistävät Venäjän kauppaa; niinpä tapahtuukin puolet tavaravaihdostamme tämän maan kanssa maanrajan poikki rautateitse. Valtio on kolmena viimeisenä vuosikymmenenä rautatienrakennuksiin pannut lähes 200 milj. markkaa ja käyttää yhä joka vuosi miljoonia niihin.

Maamme vanhin rautatie on *Helsingin—Hämeenlinnan rata*, joka valmistui 1862, mutta liikenteelle tärkein on v. 1870 avattu *Riihimäen—Pietarin rata*, joka yhdistää ratamme Venäjän ja muun Euroopan rautatieverkkoon. Lyhyempiä sivuratoja ovat: *Keravan—Porvoon*, *Hyvinkään—Hangon*, *Kouvolan—Kotkan* ja *Simolan—Lappeenrannan radat*. Kouvolasta erkanee pitkä *Savonrata* pohjoiseen *Mikkelin* kautta *Kuopioon* ja *Viipurista* *Karjalan rata* *Sortavalan* kautta *Joen-suuhun* sivuradalla *Imatralle*. Hämeenlinnasta pohjoiseen päin jatkuu rautatie *Tampereen* ja *Kokkolan* kautta aina *Ouluun* saakka. Tärkeitä sivuratoja ovat: *Toijalan—Turun*, *Tampereen—Porin*, johon liittyy sivurata *Peipohjasta Rau-*

malle, Haapamäen—Suolahden Jyväskylän kautta ja Seinäjoen—Vaasan radat, ynnä pieni syrjärata Bennäs—Pietarsaari. Suomen rautateiden yhteenlaskettu pituus on noin 3,000 km. — Työnlaisena on *Turun—Karjan rata* ja rakennettaviksi lähimmässä tulevaisuudessa ovat ehdotetut *Helsingin—Karjan* ja *Kuopion—Iisalmen radat.* Meidän rautatiemme ovat kaikki valtion omaisuutta, paitsi Keravan—Porvoon ja Peipohjan—Rauman radat. Suomen 37 kaupungista on 22 yhdistetty rautatiellä, mutta aikaa myöten saanevat yhä useammat saman edun.

Maanteitä ja järjestetty postilaitos on maassamme ollut aina Pietari Brahen ajoilta asti. Ne ovat kehittyneet samassa määrässä, kuin maa on tullut asutuksi ja sivistys on levinnyt. Enin ne tietysti ovat levinneet Etelä-Suomessa, mutta ulottuvat yksinäisinä säteinä kauas Lappiin. Sähkölennätinlaitos on Venäjän valtion oma, jota vastoin telefooniverkko kuuluu yksityisille yhtiöille ja henkilöille. Kumpikin on levinnyt sangen laajalle sekä kaupunkeihin ja niiden sisällä että maaseuduilla.

Suomen tärkeimmät kauppakaupungit ovat seuraavat:

Helsinki on erittäin hyvin sijaitseva merikaupunki, varustettu kolmella hyvällä satamalla, josta kaksi satamaradan kautta on välittömässä yhteydessä rautatien kanssa. Suurta tuontikauppaa harjoitetaan viljalla, siirtomaantavaroilla, kivihiilellä, petrolilla ja monenlaatuilla teollisuustuotteilla. Vienti käsittää enimmäkseen puutavaroita Sörnäisten lastauspaikalta. Sitäpaitsi lähettää kaupunki ulkomaille vähän viljaa, kaloja ja äyriäisiä. Helsingissä on Suomenpankin, Yhdyspankin, Kansallispankin, Yksityispankin, Uudenmaanpankin ja Maanviljelys- ja teollisuuspankin pääkonttorit, jonka ohella maaseudun pankeilla siellä on haarakonttoreja. — Kaksi kauppaopistoa.

Kaupungin kauppalaivasto sisältää enemmän kuin 90 alusta 20,000 tonnin kantavuudella, josta n. puolet höyrylaivoja 17,000 tonnin kantavuudella. Tämä laivasto on epäilemättä arvokkain maassamme, ja sitä kaunistavat ennen muita Suomen höyrylaivaosakeyhtiön suuret ja komeat matkustaja- ja lastihöyryt. — Tullitulot nousevat n. 9 milj. markkaan.

Turun tuonti on huomattavasti pienempi, mutta vienti jonkun verran suurempi kuin Helsingin. Paitsi puutavaroita viedään sieltä paljon kauvoja sekä vähän rauta- ja teräskaluja. Turun osakepankillä on pääkonttorinsa kaupungissa, ja siellä on kauppaopisto.

Kauppalaivastoon kuuluu 50 alusta 17,000 tonnin kantavuudella; täälläkin ovat höyrylaivat n. puolet koko luvusta, mutta ne ovat kaikki pieniä. — Tullitulot ovat $4\frac{1}{2}$ milj. markkaa.

Viipuri on vanhastaan Suomen tärkein vientisatama, kun sen kauppaan lasketaan se suuri läpikulkuliikenne, joka Savosta ja Karjalasta Saimaan kanavan kautta vetäytyy sinne. Puutavaran ja pajunparkin vienti on suurin koko maassa. Sitäpaitsi viedään jonkun verran voita ja kaloja ulkomaille. — Pohjoismaiden osakepankillä on täällä pääkonttorinsa. — Kauppakoulu. — Kaupungin ulkosatama on *Uuraa* matalan Viipurin lahden suulla.

Viipurin kauppalaivastolla on suurin lukumäärä aluksia eli 150 kapaletta, niistä 23 höyrylaivaa, mutta ne ovat kaikki sangen pieniä, sillä niiden kantavuus nousee ainoastaan 15,000 tonniin. — Tullitulot ovat $3\frac{1}{2}$ milj. markkaa.

Vaasa, virallisessa kielessä *Nikolainkaupunki*, on hyvin viljellyn ja väkirikkaan Etelä-Pohjanmaan tärkein satamapaikka. Lähettää ulkomaille kauvoja ja siemenrukiita, puoloja ja muita marjoja, voita, elukoita, lohta y. m. Vaasalla on kaksi satamaa, *Brändön* sisä- ja *Vaskiluodon* ulkosatama; jälkimäinen on yhdistetty rautatiehen. — Vaasan osakepankillä on pääkonttorinsa kaupungissa.

Kauppalaivasto sisältää ainoastaan 23 laivaa 10,000 tonnin kantavuudella, n. puoleksi höyrylaivoja. — Tullitulot ovat vähän yli 2 milj. markkaa.

Oulu on Pohjois-Suomen tärkein satamakaupunki; viljan ja vuotien tuonti nahkatehdasta varten on suuri. Se lähettää ulkomaille enimmänsä tervan, sekä puutavaroita, lohta ja nahkaa. Kaupungin ulkosatama, *Toppilansalmi*, on yhdistetty rautatiehen.

Tullitulot ovat 750,000 markkaa.

Pori, joka sahauttaa läntisen Suomen Kokemäenjokea myöten uitetut metsän tuotteet, on kolmas järjestyksessä Suomen puutavaran vientipaikoista; vie ulkomaille myös jonkun verran viljaa ja äyriäisiä. *Reposaarella* joen suussa 32 km kaupungista on sen ulkosatama; satamarata on ehdotettu rakennettavaksi *Mäntyluodon* saarelle. — Kauppaopisto.

Tullitulot ovat 750,000 markkaa.

Kotkalla, jonka suuret sahalaitokset laudoiksi, soiroiksi y. m. muuntavat Keski-Suomen Kymiä pitkin uitetut tukit, on lähinnä Viipuria suurin puutavaran vienti. Myös viedään sangen paljon paperia, vuotia, voita, kaloja y. m., jota paitsi kaupunki, ollen laajan tehdasalueen keskuksena ja Kuopion—Kotkan radan päätepiirteenä, harjoittaa sangen vilkasta tuonti-kauppaa.

Tullitulot nousevat jo, vaikka kaupunki on aivan nuori, 750,000 markkaan.

Hanko, Suomen talvisatama, jonka jäänmurtajien avulla tavallisissa oloissa voi pitää auki koko talven, on sen suuren läpikulkuliikenteen varastopaikka, jota isot talvihöyrylaivamme ja rautatiemme välittävät. Hanko on suurin vientipaikkamme voita (12 milj. kg), silakoita (2 milj. kg), lintuja ja vuotia varten, sekä vie sitäpaitsi ulos paljon lihaa, paperia ja paperivanuketta.

Tullitulot ovat $1\frac{1}{3}$ milj. markkaa.

Tampereella on sisämaan kaupungeista suurin kauppa, käsittäen pääasiallisesti raaka-aineiden ja tehdastarpeiden tuonnin ja tehdastuotteiden viennin. Sitäpaitsi hankkii kaupunki taajasti asutulle maaseudulle ympäristössä jauhoja, siirtomaantavaroita y. m. — Kauppaopisto.

Tullitulot nousevat yli 1 milj. markan.

Maan muista kauppapaikoista, joiden tullitulot ovat $\frac{1}{2}$ milj. ja muutaman tuhannen markan välillä, ovat seuraavat merenrannikolla:

Haminalla on jotensakin huomattava viljan ja siirtomaatavarain tuonti ja puutavaroiden vienti.

Loviisa, matalan merenlahden rannalla, tuo maahan jonkun verran jauhoja ja rautaa sekä lähettää ulkomaille puutavaroita.

Porvoo harjoittaa sangen vilkasta kauppaa tuoden jotenkin paljon viljaa ja siirtomaantavaroita sekä lähettää ulkomaille puutavaroita ja kouroja. Kaupungin ulkosatama on *Hammars*.

Tullitulot nousevat yli $\frac{1}{2}$ milj. markan.

Tammisaari on läntisen Uudenmaan rautaruukkien satamapaikka, joten sen kautta tuodaan paljon harkkorautaa Ruotsista ja viedään rauta- ja teräskaluja. Jonkun verran silakoita ja kilohailia myydään myös.

Naantali, Itämeren rannalla 18 km Turusta länteen päin, on maan pienin kaupunki vähäpätöisellä kauppaliikkeellä.

Maarianhamina on Ahvenanmaan pääpaikka ja harjoittaa merenkulkua Ruotsiin.

Uudellakaupungilla on hyvä satama Pohjanlahden rannalla, laivatelakka ja merenalainen sähkölennätin Ruotsiin. Harjoittaa rahtikulkua ja viljakauppaa.

Raumalla on hyvä satama; se käy huomattavaa tuonti-kauppaa ja harjoittaa suurta rahtikulkua.

Sen kauppalaivasto on kantavuuteensa nähden suurin maassa, nous-ten lähes 22,000 tonniin, mutta laivojen lukumäärä 54 on pienempi kuin Viipurin ja Helsingin. Se käsittää yksinomaan purjelaivoja.

Kristiinankaupungilla on jotensakin vilkas kauppa.

Kaskisella on erinomainen satama ja vie ulkomaille maalaistuotteita, niinkuin kouroja, lihaa, voita ja eläimiä.

Uudellakaarlepyyllä on vähäpätöinen kauppaliike.

Pietarsaarella on melkoinen kauppaliike. Huomattavin on tupakantuonti suureen tehtaaseen ja sen tuotteiden myynti.

Kokkola on edistynyt kauppakaupunkina, sen jälkeen kun sen hyvä ulkosatama, *Ykspihlaja* on yhdistetty rautatiehen. Jauhojen, siirtomaantavaroiden, petrolin ja raudan tuonti on sangen huomattava; vienti on vähäinen ja käsittää jonkun verran maalaistuotteita ja tervaa.

Raahella oli vielä kolmekymmentä vuotta sitten suurin kauppalaivasto Suomessa, mutta se on nyt vähäpätöinen ja

kaupungin kauppa on alenemaan päin. Siellä on suuri »porvari- ja kauppakoulu», jolla on 1 milj. markan suuruinen lahjoitettu pohjarahasto.

Kemi harjoittaa suurta puutavaroiden vientiä ja hankkii pohjoisimmille seuduille jauhot, siirtomaantavarat, kankaat y. m.

Tornio, joka sijaitsee Torniojoen läntisellä rannalla, harjoittaa pääasiallisesti kauppaa lohella ja lappalaistavaroilla, niinkuin porontaljoilla, poronlihalla y. m.

Sisämaankaupungeista on seuraavalla neljällä Tampereen jälkeen mainittava kauppaliike:

Kuopio on sen kautta, että se on välittömässä höyry-laivayhteydessä meren kanssa ja on Savonradan pääteasema, tullut Pohjois-Savon kaupan keskuspaikaksi. Puutavaran ja raudan vienti kulkee kuitenkin vielä Viipurin kautta; ainoastaan pajunparkkia ja vähän voita viedään suoraan ulkomaille.

Joensuun merkitys Karjalan keskuspaikkana on sama kuin Kuopion Savoon nähden. Joensuukin on välittömässä laivaliikkeessä meren kanssa ja on Karjalanradan pääteaste. Jauhojen tuonti on huomattava; vientiin soveltuu se, mikä on sanottu Kuopion viennistä.

Mikkeli on huomattava hallituskaupunkina ja Keski-Savon keskuspaikkana.

Hämeenlinna on kauppakeskus väkirikkaassa maaseudussa Etelä-Hämeessä.

Vähäpätöisiä kauppaliikkeeseen nähden ovat allamainitut pikkukaupungit:

Jyväskylää, etenkin Pohjois-Hämeen metsäkaupan keskuspaikka.

Heinola, pieni kauppapaikka Kymin varrella itäisessä Hämeessä.

Savonlinna, Viipurin ja Kuopion välisen kulkuväylän varrella.

Lappeenranta, jota Saimaan liikenne koskettaa.

Käkisalmi, saarella Vuoksen pohjoisessa suuhaarassa, käy kauppaa Pietarissa.

Sortavala, itäisen Karjalan edistytvä pääpaikka.

Iisalmi, samannimisen reitin varrella Pohjois-Savossa, on Suomen nuorin kaupunki.

Kajaani on Oulujärven harvasti asutun ympäristön pieni kauppakeskus.

Pienempiä kauppapaikkoja ovat seuraavat kauppalat:

Salo ja *Ikälinen* Länsi-Suomessa, *Lahti* Vesijärven ja *Nurmes* Pielisjärven rannalla.

Sitäpaitsi ovat monet suuremmat kirkonkylät, joissa on monta maakauppiasta, apteekki, postitoimisto ja monasti telefooni- ja sähkölennätinkonttorikin, tulleet hyvin tärkeiksi kauppakeskuspaikoiksi. Sellaisia ovat *Uudenkirkon*, *Kurkijoen*, *Vihdin*, *Orimattilan*, *Jämsän*, *Leppävirran*, *Saarijärven*, *Rovaniemen* y. m. kirkonkylät.

Venäjä.

Keisarikunta. Euroopan Venäjä 5 milj. km², 100 milj. asuk. 20 km²:llä. Koko Venäjän valtakunta 22 $\frac{1}{4}$ milj. km² ja 131 milj. asuk.

Luonto ja kansa. Euroopan Venäjä käsittää koko Itä-Euroopan, joka muodostaa Euroopan varsinaisen manneralueen ja samalla sen suurimman alangon ja tasangon. Ainoastaan reunoilla on vuoriseutuja: idässä Urali, etelässä Taurian vuoret ja lännessä Karpatit haaranteineen. Sisämaassa kohoavat maanselänteet ja Valdain ylänteet ainoastaan vähän laveiden rannikkoalankojen ja jokilaaksojen yli, mutta niillä on merkityksensä jokien vedenjakajina ja lähdeseuina. Paitsi Euroopan pisintä jokea Volgaa suurine syrjäjokineen, virtaa alangon lävitse seuraavat suuret joet: Uraljoki, Don, Dnjepr, Veiksel, Väinäjoki, Vienanjoki ja Petshora, jotka laskevat niihin neljään mereen, jotka ympäröivät Venäjää. Maassa vallitsee mannerilmasto, jonka kesät ovat kuumat ja talvet erittäin kylmät. Kuitenkin saattaa leveysasteiden mukaan

eroittaa pohjoisen tundra- ja havupuualueen, keskimäisen lehtipuu- ja maanviljelysalueen ja eteläisen aroalueen.

Venäjällä asuu monta eri kansakuntaa. Lukuisimmat ovat venäläiset (75 milj.) ja puolalaiset (8 milj.) jotka kumpikin kuuluvat slaavilaiseen kansanlahkoon. Niiden sukulaiskansoja ovat lättiläiset ja litvalaiset (yhteensä 4 milj.) ja bulgarilaiset. Valtakunnan läntisissä osissa, etenkin Puolassa ovat juutalaiset (3 $\frac{1}{2}$ milj.) paljon levinneet sekä itäisissä suomalais-ugrilaiset ja turkkilaiset kansat (yhteensä 4 $\frac{1}{2}$ milj.), kuten syrjänit, permalaiset, mordvalaiset, tataarit, bashkiirit, kirgiiset, y. m. Saksalaisia asuu monin paikoin. Kuten kieliä on maassa monta eri uskonnotunnustajaakin. Valtionuskontona on kreikkalais-oikeauskoinen kirkko. Sen jälkeen tulevat roomalais-katolilainen, protestanttinen ja Mohametin oppi, Mooseksen usko ja vieläpä pakanuuskin (pakanaita ovat mongolilaiset kalmukit). Kansansivistys on alhaisella kannalla, mutta korkeampi sivistys on Pietari suuren ja Katariina II:n ajoilta asti yhä edistynyt. Venäjän keisarilla on rajaton valta.

Maalaiselinkeinot. Venäjä on Euroopan tärkein maanviljelysvaltio ja sen paras vilja-aitta. Ainoastan Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain viljanvienti on suurempi kuin Venäjän. Maan pohjoisemmissa osissa viljellään eniten ruista, kauraa ja ohraa, etelämpänä kasvattaa erinomaisen viljava »musta multa» lannoittamattakin runsaita vehnäsatoja ja jonkun verran maissia ja hirssiä. Perunoita ja valkojuurikkaita viljellään suurissa määrin, ja käytetään eniten viinanpoltossa ja sokerinvalmistuksessa. Pellavan- ja hampunviljelyksessä voittaa Venäjä kaikki muut maat. Maan eteläisimmässä osassa on tupakan-, hedelmien- ja viininviljelys sangen tärkeä. — Maan koko viljasato laskeetaan 700 milj. hl, josta noin 50 milj. hl viedään ulkomaille. Kuitenkin voisi sato olla paljoa runsaampi, jos maanviljelystä harjoitettaisiin suuremmalla huolella ja se ei kärsisi epäsuotuisista vaikutuksista. Kaksikolmatta osaa maasta on valtion ja rikkaan aateliston hallussa. Sitä nylkevät vuokraajat, ja se huononee yhä. Jäljellä olevan kolmanneksen omistaa köyhä,

erittäin tietämätön talonpoikaissäätty. Se on enimmäkseen suurten kyläkuntien yhteisomaisuutta. Verot suoritetaan yhteisesti ja tulot jaetaan tasan kylän miehisen väestön kesken, pienimmätkin pojat mukaan laskettuna; sentähden ei kukaan tee työtä enemmän kuin on välttämätön pakko.

Järjestettyä metsänhoitoa ei ole, mutta sen sijaan raju metsänhaaskaus. Eteläinen osa kärsii metsänpuutetta, mutta pohjoisosa voi joka vuosi lähettää ulos suuria puutavaramääriä.

Karjanhoito on Venäjän pääelinkeinoja. Laajoilla aroilla etelässä kuljeskelee koko vuoden taivasalla äärettömiä laumoja lampaista, hevosia ja sarvikarjaa. Muualla on karjanhoito maanviljelyksen yhteydessä. Sikoja pidetään runsaasti, ja mehiläishoito on tärkeä etenkin suurissa lehmusmetsissä. Erämaantapaisilla Kaspian aroilla ovat kamelit yhtä välttämättömiä kuin porot jäisillä tundroilla. Yleensä harjoitetaan karjanhoitoa taitamattomasti ja huoletta. Ainoastaan hevos- ja lammashoidon alalla on koetettu jalostuttaa rotuja. Siten voidaankin lähettää ulkomaille suuret määrät villoja, talia ja hevosia. — Venäjä on ainoa maa Euroopassa, jossa metsästyks enään on tuottava elinkeino. Jäämeren rannikoilla pyydystetään hylkeitä, joutsenia ja hahkoja, laajalla metsäalueella kaikenlaatuisia turkiseläimiä. Kalastusta harjoitetaan sekä meressä että joissa. Suurenmoinen on sammen kalastus alisessa Volgassa ja Uraljoessa, joten kaviaari ja kalanliima ovat tärkeitä vientitavaroita.¹⁾

Vuorityö ja teollisuus. Kuta kauemmas tutkimus tunkeutuu, sitä rikkaampia kivennäisaarteita löydetään Venäjällä. Vuorityön pääpaikkana on keski- eli malmirikas Urali, jossa *Jekaterinburgin* kaupunki on keskuksena. Siellä nostetaan rautaa, vaskea, kultaa ja platinaa sekä kivihiiltä, malakiittia ja jalokiviä. Runsaita rauta- ja kivihiilikerroksia on sitä paitsi Keski- ja Vähä-Venäjällä sekä Puolassa, jossa sangen paljon sinkkiä lohotaan. Suolaa on äärettömässä määrässä ja saadan osaksi Uralin suolakaivoksista, osaksi

¹⁾ Sampi on mahtava kala, joka saattaa tulla 8 m pitkäksi ja painaa 600 kg.

useasta suolajärvestä Kaspian arolla, joiden vesi on kyllästetty suolaliuos.

Vanhastaan on Venäjällä kotiteollisuus ollut tärkeä, sillä venäläiset ovat synnynnäisesti käteviä ja taitavia työmiehiä. Myös pitkät ja ankarat talvet edistävät sitä. Liina-, hamppu- ja nahkateollisuutta harjoitetaan vielä nykyäänkin enimmäkseen kodeissa. Omituista on Venäjällä, että tehtaantyömiehetkin suureksi osaksi ovat talonpoikia, ja kuuluvat tietysti johonkin kyläkuntaan. Sentähden ovatkin useimmat Venäjän tehtaات maaseudulla, ja maanviljelyksen kiireimpinä aikoina ottavat tehtaantyömiehet osaa maatöihin. Ainoastaan suuremmissa teollisuuskaupungeissa on vakituinen tehdasväestö. Tärkeimmät teollisuusalueet ovat kivihiili- ja rautarikas Keski-Venäjä ja Puola, jossa huomattavimmat tehdaskaupungit ovat: Keski-Venäjällä *Moskova* ja *Tula*, Puolassa *Varsova* ja *Lodz*. *Pietarissa* ja sen ympäristössä, on kuten tavallisesti suurissa pääkaupungeissa, syntynyt laaja teollisuus. — Tärkein on Venäjällä kutomateollisuus, jota varten on äärettömän suuria pumpulikehruutehtaita *Lodz'issa*, *Narvassa* y. m. sekä suuria verka- ja silkkitehtaita *Moskovassa*. Kuuluisia ovat venäläisistä tehdastuotteista köysiteokset ja purjekankaat. Nopeasti edistymään päin on metalliteollisuus, ja suurempiin kaupunkeihin, mutta etenkin Uralin vuoristoon on suuria tehdaslaitoksia syntynyt. Omat tehtaات valmistavat kaikki kotimaassa tarvittavat höyryveturit, rautatievaunut, kaikenlaatuiset aseet ja teekeittiöt. Erityisen huomion on Venäjän kultasepöntaito kiinnittänyt itseensä. Suuremmissa merikaupungeissa, ennen kaikkea *Pietarissa*, on suuret laivaveistämöt. Vielä ovat mainittavat monet sadat sokeri- ja tupakkatehtaات, viinapolttimot, saippua- ja talitehtaات. Teollisuus on viime aikoina niin voimakkaasti kehittynyt, että moni teollisuudenhaara tyydyttää maan tarpeet, jopa vielä voidaan maasta lähettää suuret määrät yksinkertaisempia tehdastavaroita Aasiaan. Hallitus on edistänyt sitä korkeilla suojelustulleilla, samalla kuin kivihiilen ja raaka-aineiden runsas saanti sekä suuret pääomat ja huokea ja hyvä työvoima ovat helpoittaneet sen kehitystä.

Kauppa ja liike. Venäjä on paikkansa ja tuotteidensa kautta omituisessa asemassa yhdeltä puolen läntisen Euroopan, jossa korkealle kehittynyt teollisuus ja taaja asutus on synnyttänyt elintarpeiden puutteen, ja toiselta puolen laajan Aasian välillä, jossa teollisuus on vähäpätöinen, asutus harva ja luonnontuotteita yltäkyllin. Edelliseen verraten on Venäjä maanviljelysvaltio, josta luonnontuotteita tuodaan ja jonne teollisuudentuotteita myydään, jälkimäiseen nähden on asiantaita päinvastainen. Aasia myy Venäjälle raaka-aineita, mutta tuo sieltä tehdastavaroita.

Ulkomaankauppa on viime aikoina suuressa määrässä edistynyt, ja nykyaikaiset kauppalaitokset, kuten pankit, luottoyhdistykset, vakuutus- ja kauppaseurat y. m. ovat yhä voittaneet alaa Venäjällä. Vielä välittävät suoranaista kauppaa ulkomaiden kanssa osaksi englantilaiset, saksalaiset ja ranskalaiset Itämeren satamissa, kreikkalaiset ja italialaiset Mustan ja persialaiset Kaspian meren rannoilla, mutta kotimaiset kauppahuoneet joko syrjäyttävät yhä enemmän muukalaiset, tahi nämät venäläistyvät.¹⁾ Tärkeimmät merikauppapaikat ovat: *Pietari* ja *Kruunstatti*, *Riika*, *Rääveli* ja *Libau* Itämeren rannalla, *Arkangeli* Pohjois-Jäämeren, *Odessa* ja *Taganrog* Mustan meren ja *Astrakan* Kaspian meren rannalla. Itämeren ja Vienen meren satamista viedään suuret määrät viljaa, (enimmäkseen rukiita) hamppua, tupakkaa, metsäntuotteita, vuotia, turkiksia, kaviaaria, kalanliimaa y. m., Mustanmeren satamista viljaa, (Odessan vehnää) villoja, talia, väkiviinaa ja pellavansiemeniä. Aasian kauppa, joka käsittää pääasiallisesti teollisuustuotteiden viennin, käy Astrakanin, mutta myös *Orenburgin*, »kirgisiäläisen arovaltameren sataman» kautta. Tuontiin nähden on Venäjän upea, hyvin sijaitseva pääkaupunki Pietari joka suhteessa tärkein satamapaikka; senjälkeen tulee Riika. Tär-

¹⁾ Venäjän kauppiassääty on jaettu kolmeen ammattikuntaan erilaisilla oikeuksilla. Ensimmäisen ammattikunnan kauppiaille on rajaton kauppavapaus, toisella rajoitettu ulkomaan-, mutta vapaa kotimaankauppa, jota vastoin kolmanteen ammattikuntaan kuuluvat saavat harjoittaa ainoastaan kotimaankauppaa.

keimmät tuontitavarat ovat: teollisuustuotteet, pum-puli, tee, kahvi, värit, viini, hedelmät y. m. Euroopan Venäjän ulkomaankauppa on viime vuosina noussut n. 500 milj. ruplan tuontiin ja vähän yli 600 milj. ruplan vientiin, vastaten 1,330 ja 1,600 milj. Suomen markkaa. Sitä lan-keaa noin puolet Englannin ja Saksan osalle. Kauppaa ulko-maiden kanssa välitetään $\frac{2}{3}$ meritse, ja pääasiallisesti ulkomaisten laivojen kautta, sillä Venäjän kauppalaivastolla on ainoastaan n. $\frac{1}{2}$ milj. tonnin kantavuus.

Venäjä on kuitenkin vähemmin kuin muut valtiot riippuvainen ulkomaan tuotteista, syystä että rahvaan tar-peet ovat pienet, ja laajan valtakunnan eri osista kertyvät luonnonantimet täydentävät toisiaan. Tämä seikka samoin kuin se, että täytyy kaukaa eri tahoilta koota vientitavarat, on synnyttänyt sangen vilkkaan kotimaankaupan. Tässä kohden ovat maalle erinomaiseksi hyödyksi suuret kul-jettavat joet, joita myöten rikkaan sisämaan tuotteet huo-keasta maksusta viedään varasto- ja vientipaikkoihin. Näit-ten merkitys on käynyt vieläkin suuremmaksi, sitten kun ne on kanavilla toisiinsa yhdistetty. Tärkeimmät ovat ne kolme kanavajaksoa, jotka yhdistävät Volgan suunnattoman joki-alueen ja Kaspian meren sekä Nevaan ja Itämereen että Vie-nanjokeen ja Pohjois-Jäämereen. Myös Itämeren ja Mus-tanmeren yhdistävät toisiinsa useat kanavat, jotka on kaivettu Dnjeprin suurten lisäjokien Beresinan ja Pripetin sekä Väinä-joen, Njemenin ja Veikselin syrjäjoen Bugin väliin. Nämät yhdenjaksoiset vesitiet ulottuvat joka taholle maata, ja niit-ten koko pituus on enemmän kuin 30,000 km.

Volga, Euroopan suurin joki, on kuljettava aina *Tverin* kaupun-gista, joka sijaitsee lähes 3,000 km päässä sen suusta. Suurten lisäjoki-ensa Kamán, Okán y. m. kanssa Volga muodostaa jokijakson, jota myöten pääsee kulkemaan 18,000 km pituudelta. Joki välittää tavaraliikettä metsäntuotteista ja turkiksista rikkaan pohjan, metalleista ja kallisarvoisista kivilajeista rikkaan idän, kaloja ja suoloja antavan etelän sekä maan vil-jasta ja tehdastavaroista rikkaan keskiosan välillä. *Rybinskin* kaupungista alkaen, missä Sheksná laskee Volgaan, tämä syvenee, ja liike käy vieläkin vilkkaammaksi. Sekaisin siinä vilisee enemmän kuin 700 höyrylaivaa, tuhansittain isopurjeisia jokialuksia ja pitkät jonot lastijaaloja hinaajalaiva

etunenessä. Okán laskettua *Nishnij-Novgorodin* kohdalla Volgaan, tämä le-
venee niin, että toisesta rannasta vain hämärästi saattaa erottaa toisen.
Varsin kaunis on oikeanpuolinen, vuorinen ranta, n. s. »Volgan vuoriranta»,
rotkoineen, rehevine kasvillisuuksineen ja monine kylineen; vasen, n. s.
»niittyrinta» on hiekkainen tahi rämeinen ja lakea, heinän ja pensaiden
peittämä. Sen suuren mutkan kohdalla, jonka joki tekee etelään, näkyy
kaukaa *Kasánin* kaupungista kirkkojen kimeltävät kupoolit ja monien
moskeijain solakat minareetit. Etempänä etelässä kuljetaan jyrkästi itään
kääntyvässä polvekkeessa *Samáran* lähellä Volgan poikki mahtavalla rauta-
tie-sillalla, ja vielä jonkun verran etelämpänä saavutaan ripeästi edistyvään
Sarátovin kaupunkiin, jonka ympäristössä lukuisat saksalaiset siirtolaiset
ovat ruvenneet huolella viljelemään hedelmällistä mustaa multaa. Jo aikai-
semmin on itäpuolella ruohoaro kirgiisiläis-telttoineen alkanut hämmöittää,
mutta *Tsáritsynista*, missä Volga kääntyy kaakkoon, ympäröi jokea kum-
maltakin puolen hedelmätön, harvaan asuttu Kaspian suola- ja hiekka-aro.
Siellä täällä näkyy rannalla suuria pyramiidintapaisia pinoja, jotka on laa-
dittu *Eltonista* ja aron muista suolajärvistä nostetuista valkeista suolaloh-
kareista. Joki jakaantuu useaan haaraan, jotka ympäröivät matalia, kais-
lanpeittämiä saaria. Joen viidenkymmenen suuhaaran muodostamassa suista-
mossa on keskellä viini- ja hedelmätarhoja *Astrakanin* kaupunki, jonka
ulkomuoto on itämainen ja väestö kirjava sekoitus eurooppalaisista ja
aasialaisista.

Venäjän jokien merkitys vähenee kuitenkin jossakin määrin sen kautta, että useimmat laskevat sisämeriin ja että ne kesäisin ovat matalat ja täynnä hiekkasärkkiä, — mutta etenkin sen kautta, että ne kovina talvina ovat jäässä 3:sta aina 7:ään kuukauteen. Noudattaakseen ajan vaatimuksia on Venäjän hallituksen sen vuoksi ollut pakko rakentaa pitkiä rautatielinjoja. Mutta vaikka Venäjän ratojen pituus jo tekee lähemmäs 40,000 km, on toistaiseksi vain tärkeämmillä pai-koilla ja maan tuottavammilla osilla rautatiet. Rautatieverkon tärkeimmät yhtymäpaikat ovat *Moskova*, *Pietari*, *Vilna*, *Varsova*, *Kiev* ja *Samára*. On selvää, että nämä rautateiden yhtymäpaikat samalla ovat kotimaankaupan tärkeimmät varastopaikat. Varsinkin tulee sisämaisen kaupan keskuksina mainita suuri, upporikas *Moskova* ja virkeä, nopeasti kasvava *Varsova*. Kauppapaikkoina jokien varsilla ovat paitsi äsken mainituita vielä *Kasán* ja *Saratov* Volgan varrella, *Orel* (arjol) Okán, *Perm* Kamán, *Voronesh* Donin, *Cherson* Dnjeprin, Lagerblad, Kauppamaant. oppikirja.

Dünaburg Väinäjoen ja *Vologda* erään Vienen alkujoen varrella.

Venäjällä kukoistavat vielä sellaiset kauppamuodot, jotka Euroopan muissa sivistysmaissa ovat aikansa eläneet. Monet markkinat, jopa kulkukauppa ovat vielä meidän päivinämmen sangen tärkeät. Tähän on pääasiallisesti syynä se, että kaupungit ovat niin etäällä toisistaan, väestö harvalukui- nen ja maantiet huonot. Suuremmoisimmat markkinat pide- tään elokuulla *Nishnij-Novgorodissa*, missä kaikellaisia Eu- roopan ja Aasian tavaroita vaihdetaan. Sitten seuraavat järjestyksessä suuret helmikuun-markkinat *Irbittissä*, Uraa- lista itäänpäin, suuret karja- ja villamarkkinat *Charkovissa* ja *Poltávassa* Vähässä-Venäjässä y. m.

Nishnij-Novgorodin markkinat ovat maailman suurimmat. Niitten alkaessa heinäkuun lopulla kansoittuu nopeasti n. s. markkinakaupunki, joka monen peninkulman laveudelta levittäikse pitkin Volgan ja Okán ran- toja. Jokien varsia myöten kiinnitetään loppumattomat rivit proomuja, jotka markkinain ajaksi muutetaan puodeiksi ja makasiineiksi. Enimmäkseen on samanlaisia tavaroita koottu samaan osaan markkinakaupunkia. Kokonai- sen korttelin täyttää »kiinalainen kaupunki» suunnattomine tee-varastoineen. Toisessa paikassa ovat persialaiset puodit kuivattuine hedelmineen, kirjavine mattoineen y. m.; jonkun matkan päässä täältä näkee suuret määrät Turkestanin pumpulia ja silkkiä, edempänä jalokiviä ja mammutin hampaita Siperiasta j. n. e. Venäläisistä tavaroista herät- tävät äärettömän paljoutensa vuoksi huomiota pumpuli- ja villakankaat, rautatavarat ja »samovaarit», nahkatavarat, mitä hienoimmat turkikset, lammasnahkaturkit y. m. On arvioitu tänne kokoontu- neiden ihmisten lukua puoleksi miljoonaksi päivässä, ja markkinain aikana myytyjen tavarain arvoa 200 milj. ruplaksi.

Postin ja sananlennättimen kehitystä on Venäjällä sangen paljon edistetty. Sekä matkustajat että kirjeet saapu- vat varsin nopeasti perille, ja itäänpäin käy sananlennätin- linjoja monen Aasian osan halki aina Kiinaan ja Jaapaniin saakka.

Venäjän alusmaat Aasiassa muodostavat Euroopan Venäjän kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, todellisen jättiläisvaltakunnan, joka on noin 2 1/2 kertaa niin suuri kuin Eurooppa. Valtiollisessa suhteessa Venäjän Aasia jaetaan kolmeen osaan: *Kaukasiaan*, *Siperiaan* ja *Keski-Aasiaan*. Seu-

dusta toiseen venäläiset täällä ovat levinneet, ja heidän jäljissä on sivistys kulkenut. Venäjän teollisuudelle ja kaupalle nämä maat käyvät vuosi vuodelta yhä tärkeämmiksi, etenkin koska Venäjän kauppapolitiikan silmämääränä on sulkea niistä pois kaiken vieraan kilpailun. Katso tästä lähemmin Aasian maantieteessä!

Skandinaavian niemimaa.

Luonto ja kansa. Uloinna luoteessa pistää Euroopan manteresta pitkä ja iso Skandinaavian niemimaa. Sen asema Atlantin sekä siitä Eurooppaan tunkeutuvien sisämerien Pohjanmeren, Skagerrakin, Kattegatin ja Itämeren ynnä Pohjanlahden välillä on kaupalle sangen edullinen. Pohjois-Jäämerestä ja Atlantista tunkevat syvälle maahan pitkät ja kapeat vuonot, ja äkkijyrkkäin pohjois- ja länsirantain edustalla leviää laaja saaristo. Nämä erinomaisen ihanat seudut houkuttelevat paljon matkailijoita luoksensa. Itse niemimaan täyttää suurimmaksi osaksi *Pohjois-Skandinaavian ylängön* mahtava tunturiryhmä, jonka avarat ylätasangot vähitellen kohoavat länttä ja etelää kohti. Tuntureilla muodostuvat laajat lumiaavikot ja jäätiköt, jotka ulottuvat lännessä lähelle merta. Niemimaan etelä-osan täyttää matalavuorinen *Etelä-Ruotsin ylänkö*, jonka Pohjois-Skandinaavian ylängöstä pohjoisessa erottavat *Keski-Ruotsin alangon* kolme viljavaa tasankoa. Rannikkotasangot erottavat sen itä-, etelä- sekä länsipuolella ympäröivästä merestä. Pohjoisella ylätasangolla on runsaasti soikeita tunturijärviä ja vuolaita virtoja, niin kuin Tornio-, Uumajan-, Ångerman- ja Daljoki, Glommen y. m., ja alangolla ovat suuret ja kirkkaat järvet Veneri, Vetteri, Hjelmari ja Mälari. Ilmanala on hyvin erilainen. Lapin tunturiseuduissa vallitsee jäinen napaseutuilmala, Skånen tasangolla leuto keskieuropallainen ilmanala. Norjan länsirannalla on meriilmasto lauhkeine talvineen, viileine kesineen ja runsaine

sateineen, kun sitä vastoin Ruotsissa tuntuin itäpuolella talvi on kylmä, kesä lämmin ja sademäärä vähäinen.

Skandinaavian niemimaan pääväestönä on kaksi likisukuista kansaa, ruotsalaiset ja norjalaiset, jotka tanskalaisen kanssa muodostavat skandinaavialaisen heimon. Sitä paitsi asuu joku määrä suomalaisia ja lappalaisia pohjoisemmissa seuduissa. Valtionuskontona on luterilainen kirkko, mutta on olemassa yleinen uskonnonvapaus. Kansansivistys on korkeampi kuin missään muussa maassa.

Skandinaavian niemimaa on jaettu molempain kuningaskuntain Ruotsin ja Norjan kesken. Ne ovat vuodesta 1814 yhdistetyt saman kuninkaan hallittaviksi ja ulkovaltain suhteen ne muodostavat kokonaisuuden n. s. Unioonin. Mutta muuten ne ovat toisistaan riippumattomat, ja niillä on oma hallituksensa sekä erityinen lakiasäättävä kokouksensa, jota Ruotsissa nimitetään »valtiopäiviksi» (riksdag) ja Norjassa »suurkäräjiksi» (storting). Kuninkaan valta on rajoitettu.

Ruotsi.

450 t. km², 5 milj. asuk.; 11 km²:llä.

Maalaiselinkeinot. Vaikka Ruotsi sijaitsee niin kaukana pohjoisessa, se hyvästi soveltuu maanviljelykseen. Tämä onkin maan pääelinkeino, sillä enemmän kuin puolet asujamia saa siitä toimeentulonsa. Enemmän kuin $\frac{2}{3}$ maa-tiloista on itsenäisen ja sivistyneen talonpoikaissäädyn hallussa, ja niitä hoidetaan siitä syystä huolellisesti. Tähän on suuressa määrin vaikuttanut useiden maanviljelys- ja meijeri-koulujen sekä hypoteekki-yhdistysten perustaminen eri osiin maata. Vehnää viljellään Götan- ja Sveanmaassa, ruista koko maassa ja ohraa Norrlannissa. Eniten saadaan kauroja, joita paljon viedään maasta, jota vastoin tuodaan vehniä

ja rukiita. Perunain viljelys on melkoinen, ja valkojuurikkaiden viljelys on vuosi vuodelta kasvanut Etelä-Ruotsissa. Sitä vastoin on pellavan viljelys vähentynyt. Lähes toinen puoli maan pintaa on vielä metsän peittämä. Arvokkain vientitavara saadaan Norlannin suunnattomista havumetsistä, jotka monella tavoin hankkivat maakunnan köyhälle väestölle toimeentulon. Suurissa kruununmetsissä harjoitetaan järkiperaistä metsänhoitoa.

Viimeisenä vuosikymmenenä on karjanhoitoa suuresti edistetty osaksi jalostuttamalla karjarotua, osaksi saattamalla käytäntöön hyvin järjestettyä meijeriliikettä. Melkein joka pitäjään on perustettu suurempia tai pienempiä meijereitä, joissa on mitä oivallisimmat koneet. Tämän yhteydessä on sarvikarjan- ja sikainhoito nopeasti kehittynyt, jota vastoin lammasten- ja vuohienhoito on hiukan vähentynyt. Ruotsin hevonen on sangen hyvä. — Ainoastaan Norlannin suurissa metsissä on metsästyksellä vielä merkitys sivuelinkeinona. Tärkeimpänä riistana ovat metsälinnut, hirvet ja peurat. Myös kalastusta harjoitetaan enimmäkseen vain maanviljelyksen sivussa, mutta ulkona aavan meren partaalla se on pääelinkeinona. Länsi- ja etelärannikolla pyydetään enimmäkseen sillejä, makrilleja, juhlakampeloita ja hummereja, itärannikolla haileja ja ankeriaita. Lohenpyynti virroista ja joista on sangen tuottava. Enin osa kaloja viedään tuoreena Saksaan ja Englantiin.

Vuorityö ja teollisuus. Ruotsi on Euroopan metallirikkaimpia maita, mutta tämän merkitystä on vähentänyt kivihiilen vähyys, metsien hupeneminen sen kautta, että sulatusuunit vahvasti syövät puuhiiliä, ja vihdoin ulkomainen kilpailu. On vuoria, jotka kokonaan ovat rautamalmiset, niin kuin esim. *Gellivaara* y. m. Lapissa ja *Taberg* Smälannissa; rautarikkaassa Keski-Ruotsissa on malmi paksuina kerroksina gneissivuorissa. Kuuluisin on *Dannemorán* kaivos. Ruotsin rautaa pidetään maailman parhaimpana, syystä että se sisältää niin vähän fosforia. Paitsi sitä rautaa, jota Ruotsin rautatehtaat käyttävät, viedään vuosittain suuret määrät rautamalmia ulkomaille teräksen valmistusta varten. *Falunin* ja

Ätvidabergin muinoin rikkaat vaskitehtaat sekä *Salan* hopeakaivos kadottavat yhä enemmän merkityksensä. Gottlannissa ja Ölannissa on runsaasti hiekkakiveä ja kalkkia.

Tehdastoiminta on viimeisinä vuosikymmeninä nopeasti edistynyt ja alkaa muutamilla aloilla täyttää omat tarpeet, toisilla aloilla liikenee vientiinkin. Lisäksi ovat Ruotsin teollisuustuotteet hyviksi tunnetut. Kehittynein on suurteollisuus hedelmällisessä ja varakkaassa Skånessa, jossa myös Ruotsin ainoat kivihiilikaivokset ovat. Teollisuustoiminnan keskuksena on *Malmön* kaupunki. Myös pääkaupungissa *Tukholmassa* ja sen ympäristössä sekä suuressa kauppakaupungissa *Göteborgissa* on kehittynyt yhä virkeämmäksi käyvä tehdastoiminta. Näissä suurkaupungeissa on kaikellaisia tehtaita, mutta etenkin konepajoja ja valimoita, panimoita, viinapolttimoita sekä sokeritehtaita. Itä- ja Länsi-Götanmaassa harjoitetaan suurinta kutoma- ja kehruteollisuutta, etenkin *Norrköpingissä*. Siellä ovat myös *Motalan* ja *Trollhättan* suuret konepajat. *Eskilstuna* Södermanlannissa on laajalti tunnettu hienotakeistaan. Ruotsin rautatehdaslaitokset nousevat useampaan sataan, ja ne ovat hajalla eri osissa maata. Mutta vielä korkeammalla kuin rautateollisuus on maan runsasten metsäntuotteiden jalostaminen. Värmlannissa ja Taalainmaassa sekä edelleen pitkin koko Norrlantia on jokien varsille perustettu useita sahoja, joiden yhteydessä monasti on höyläyslaitokset. Edelleen on useita paperi-, nikkari-, puuvanuke- ja tulitikkutehtaita. *Jönköpingin* tulitikut leviävät yli koko maanpallon. Tehdastoimintaa edistää se, että on runsaasti saatavissa huokeata vesivoimaa ja älykästä työvoimaa. Ruotsalaiset ovat tunnetut tärkeistä keksinnöistään, etenkin konerakennuksen alalla.

Kauppa ja liike. Sekä kotimainen että ulkomainen kauppa on samoin kuin teollisuus ripeästi kasvanut. Tuonnin ja viennin yhteenlaskettu arvo teki vuonna 1840 50 milj. kr. ja oli noin puolta vuosisataa myöhemmin v. 1892 nousut 690 milj. kruunuksi. Viimeksi mainittuna vuonna säädetyn suojelusjärjestelmällisen tullitaksan johdosta on kauppa-

liike hiukan vähentynyt ja nousi vuonna 1895 655 milj. kruunuun, siitä tuonti 344 milj. ja vienti 311 milj. (= 910,478,432 Smk.). Tärkeimmät tuontitavarat ovat: teollisuustuotteet, siirtomaantavarat, vilja, kivihiili ja pumpuli; tärkeimmät vientitavarat ovat: puutavarat, voi ja kalat, rauta ja rautatavarat, tulitikut, paperi, kaurat y. m. Ruotsin ulkomaankauppa on etupäässä suunnattu Englantiin ja Saksaan, toisessa sijassa Tanskaan ja Norjaan.

Valtakunnan joka suhteessa huomattavimmat merikauppa-paikat ovat *Göteborgi*, *Tukholma* ja *Malmö*. Göteborgissa, jonka satamaa voidaan pitää avoinna kaiken vuotta, on suurin ulkomainen meriliike ja vienti, Tukholmassa taas on sisämainen laivaliike ja tuonti suurempi. Malmö on Etelä-Ruotsin suurin satamapaikka, mutta se on saanut vaaralliset kilpailijat nopein askelin edistyvistä *Helsingborgin* ja *Landskronan* kaupungeista, jotka niin ikään ovat Juutinrauman rannalla. Myös etelärannalla oleva *Ystad* on vetänyt puoleensa osan Saksan kauppaa. Norrlannin suurimmalla kaupungilla *Gefellä* on melkoinen kauppalaivasto, mutta suunnattoman puuviennin etevimmät satamapaikat ovat *Sundsvall* ja *Hernösand*. Gellivaaran rautamalmin vientipaikka on *Luulaja* ja rajakaupunkina Suomea vastaan *Haaparanta*. Melkein koko tavaraliike ulkomaisten kanssa käy meritse ja puoleksi Ruotsin laivoilla. Kauppalaivastossa on 2800 alusta ($\frac{1}{2}$ milj. tonnia), josta 730 höyrylaivaa.

Kotimaankauppaa käydään myös sangen paljon vettä myöten. Vilkas rannikkoliike välittää yhteyttä pienimpienkin kaupunkien välillä Ruotsin pitkällä rannikolla, ja sisämaassa kulkevat monet höyrylaivat järvillä ja kanavilla. Suurin merkitys on tässä kohden Keski-Ruotsin alangon laajoilla järvillä sekä suuremmoisilla *Götan* ja *Trollhättan* kanavilla, jotka yhdistävät Itämeren Kattegatiin. Eniten edistää kuitenkin sisämaankauppaa melkoinen rautatieverkko, jonka silmukat ovat varsin taajat Etelä- ja Keski-Ruotsissa, mutta haarautuvat yksinäisiksi säteiksi pohjoiseen päin. Runkona ovat valtionradat, mutta yksityisradat tekevät $\frac{2}{3}$ rauta-

teiden koko pituudesta, joka nousee 10,000 km. Maantiet ovat hyvät ja ulottuvat pohjoisimpiin seutuihin.

Ruotsi on aikaisemmin kuin useimmat muut maat saanut järjestetyn postilaitoksen ja se on kaikin puolin seurannut aikaansa. Sananlennätin ja etenkin telefooni ovat suuressa määrässä kehittyneet. Jälkimmäisen on hyvin suureksi osaksi valtio ottanut huostaansa.

Norja.

322 t. km², 2 milj. asuk.; 6 km²:llä.

Maalaiselinkeinot. Vuorisessa Norjassa voi maanviljelystä harjoittaa vain muutamissa järvi- ja jokilaaksoissa sekä pienillä rannikkokaistaleilla. Enimmin viljellään ohraa, kauraa ja perunoita, mutta ne eivät täytä puoliakaan tarpeista. Onneksi matalammat tunturirinteet peittää runsas havumetsä, joka antaa oivallista rakennusainetta, ja ylhäällä »sätereillä» kasvaa kesäisin meheviä tunturikasveja ja ruohoa. Tuottava metsän- ja karjanhoito korvaavat siten puuttuvan maanviljelyksen. Sekä sarvikarjaa että lampaista ja vuohia pidetään suuret määrät. Pienet, mutta vahvat norjalaiset hevoset ovat hyvin tunnetut. — Isoissa metsissä harjoitetaan vähin metsästystä, mutta tuottavampi on vesilinnun-, hylkeen- ja valaanpyynti Pohjois-Jäämeressä. Paljoa tärkeämpi on kuitenkin kalastus, josta tuhannet rannikkolaisperheet saavat toimeentulonsa. Sitä harjoitetaan kaikkialla Norjan laajassa saaristossa, mutta etenkin Lofotein saarilla, missä suuret määrät sillejä ja turskia pyydetään. Lohen- ja taimenenpyynti joista on tuottava; monin paikoin se annetaan vuokralle englantilaisille urheilijoille. Myös hummeria viedään paljon maasta.

Kalastus Lofotein saarilla. Turskanpyyntiä harjoitetaan tavallisesti ulompana meressä, ja turskia valmistetaan eri tavoin kalastuspaikoilla. Väliin ripustetaan isot kalat kuivattaviksi tankoihin, joita on loppumattomat jonot, ja niitä kutsutaan silloin »kapaturskiksi», väliin ne suolataan ja levitetään kallioille kuivattaviksi ja kulkevat kaupassa »kallioturskien» nimellä, väliin kalat paloitellaan, suolataan ja ladotaan päälletysten tynnyreihin sekä saavat nimeksi »kapeljo.» Turskan maksasta keitetään kalanrasvaa.

Sillinkalastus on vieläkin tärkeämpi ja sitä harjoitetaan pitkin Norjan koko länsirannikkoa osaksi verkoilla osaksi nuotalla. Kevät- eli isojasillejä pyydetään vuoden ensi kuukausina, jolloin ne keräytyvät äärettömissä parvissa, oikeina »sillivuorina», rannoille kutemaan. Usein ajavat silliparvea takaa ahvatit valaat. Kesä- eli rasvasilli on nuorempi ja pienempi, mutta arvokkaampi. Kalastajat järjestyvät venekuntiin, jotka jakavat vaivat ja vaarat sekä lopuksi, kalastusajan päätyttyä, ansaitsemansa rahat. Enimmäkseen ostavat äsken pyydettyjä sillejä kauppiaat, jotka höyry- ja purjelaivoilla vievät ne kalastuspaikoilta suolauslaitoksiin kaupunkeihin ja rantakyliin, etenkin Bergeniin.

Vuorityö ja teollisuus. Norjalla on kyllä runsaat määrät rautaa, vaskea, hopeata ja nikkeliä, mutta kivihiilistä kun on puute, jalostetaan niitä vain vähin. Etevimmat rautatehtaat ovat Kristianianvuonon ympäristössä. *Rörosissa* murretaan vaskea ja *Kongsbergissa* hopeata.

Norjan teollisuus on tosin edistynyt, mutta täyttää vain pienemmäksi osaksi maan tarpeet. Kun täällä samoin kuin muualla tehdasteollisuus pääasiassa perustuu saatavissa oleviin raaka-aineisiin, valmistetaan ensi sijassa niitä tuotteita, jotka metsänhoito ja kalastus antavat. Saha- ja nikkarilaitokset, puuvanuketehtaat sekä paperitehtaat ovat siitä syystä Norjan tärkeimmät teollisuuslaitokset. Niissä tulee myös käytetyksi joku osa sitä ääretöntä vesivoimaa, joka on maan vuolaissa virroissa. Sitä vastoin on ennen niin kukoistava laivanrakennus vähentynyt, siitä pitäen kun höyrylaivat yhä enemmän ovat alkaneet tunkea purjelaivat syrjään. Kalastuksesta jääneistä töryistä valmistellaan useissa tehtaissa kalanrasvaa ja kalanguanoa. Lopuksi on mainittava muutamat rautatehtaat, joissa etupäässä tehdään nauvoja ja hevosenkenkiä. Etevin tehdaspaikka on maan pääkaupunki ja suurin kaupunki *Kristiania*.

Kauppa ja liike. Väkilukuunsa verraten on Norjalla suunnattoman suuri kauppa ja merenkulku. Norjan kauppalaivasto on lähinnä Englannin ja Yhdysvaltain maailman suurin. Siinä on enemmän kuin 7000 laivaa (enemmän kuin 1 1/2 milj. tonnia) sekä 900 höyrylaivaa. Paitsi suoranaista tavarain vaihtoa oman maan ja muiden välillä harjoitetaan suuremmoista rahdinkulkua. Laajin kauppa on *Kristianiassa*. Tärkeätä kalainvientiä hoitaa etupäässä *Bergen*, joka jo keski-ajalla oli rikas kauppakaupunki ja jolla on suuri kauppalaivasto. Kalakaupan keskuksina voidaan edelleen mainita *Stavanger*, *Kristiansund* ja *Trondhjem*. Viimeksi mainittu kaupunki on alkanut nopeasti kukoistaa, sittenkun se on rautateillä yhdistetty Kristianiaan ja Sundsvalliin; muun muassa se on tullut tärkeäksi Pohjois-Ruotsin talvisatamana. Kalastusta ja valaanpyyntiä harjoittavat *Tromsö* ja *Hammerfest*, maailman pohjoisin kaupunki. Sahaliikkeen ja puutavaraviennin pääpaikkoja ovat *Frederiksstad* ja *Drammen*. *Arendal* on tunnettu suuresta laivanvarustus-liikkeistään. Tärkeimmät tuontitavarat ovat: tehdastavarat, vilja, siirtomaantavarat, kivihiili, metallit ja pumpuli. Koko tuonti nousee 240 milj. kruunuun ja vienti lähes 158 milj. kruunuun (= 333 ja 208 milj. Smk.) Suurinta kauppaa käy Norja Englannin, Saksan ja Ruotsin kanssa.

Norjan kotimaankauppaa käydään suurimmalta osaltaan vettä myöten. Taajan saariston halki sekä vuonojen sisimpiin soppiin kulkee höyrylaivareittejä. Aina sivu Nordkapin »sydänyön-aurion maahan» ulottuu vilkas rannikkoliike, joka koskettaa melkein kaikkia maan kaupunkeja. Tämän rinnalla on rautateillä toisarvoinen merkitys. Tärkeimmät radat ovat ne, jotka yhdistävät Kristianian Trondhemiin ja Ruotsiin. Rautateiden koko pituus on 1,900 km. Maantiet ovat hyvät sekä ulottuvat kauvas yli sisämaan aukeitten ylätasankojen. Posti- ja sananlennätinlaitos on hyvin järjestetty.

Tanska.

Kuningaskunta. 38 t. km², 2 $\frac{1}{3}$ milj. asuk.; 60 km²:llä.

Luonto ja kansa. Tanska käsittää *Pohjois-Jyllannin* ja *Tanskan saaret*, joista suurimmat ovat: *Själlanti*, *Fyen*, *Langelanti*, *Laalanti*, *Falster*, *Möen* ja *Bornholm*. Maan asema on kaupalle edullinen, sitä kun ympäröi Pohjanmeri, Skagerrak, Kattegat ja Itämeri. Kolmesta salmesta, Juutinraumasta, Isosta- ja Vähästä-Beltistä, on Juutinrauma kauppalaivain tavallinen kulkuväylä, jota vastoin syvempää Isoa-Beltiä käyttävät sotalaivat. Länsi-Jyllanti vaarallisine hiekka-riuttoineen, klittereineen ja karuine kankaineen on harvaan asuttua, mutta Itä-Jyllannissa ja saarilla, missä rehevät viljavainiot, niityt ja pyökkimetsiköt kauniisti vaihtelevat, asuu taajassa hyvinvoipa väestö. Tanskalaiset kuuluvat luterilaiseen kirkkoon, ja kansansivistys on hyvin korkea. Tanska on perustuslaillinen kuningaskunta.

Maalaiselinkeinot. Maanviljelys ja karjanhoito ovat niin kehittyneet, ettei mikään Euroopan maa suuruuteensa verraten tuota niin paljoa viljaa ja karjaa kuin Tanska. Kuitenkaan viljansato ei enää riitä taajalle väestölle; vain ohraa voidaan viedä maasta suuremmassa määrässä. Kauniit pyökkimetsät eivät riitä rakennus- ja polttopuiksi, joita sen vuoksi osittain tuodaan, osittain korvataan turpeilla. — Karjanhoito on Tanskan maatalouden loistokohta. Hevosia, sarvikarjaa, lampaita ja sikoja pidetään yltäkyllin; erittäin korkealla on Tanskassa meijeriliike. — Rannikkolaiset harjoittavat tosin sangen yleisesti kalastusta sekä hummerien ja merikrapujen (räkä) pyyntiä, mutta paraasta päästä maan omiin tarpeisiin.

Vuorityö ja teollisuus ovat kumpikin Tanskassa vähärvoiset. Möenin kuuluisista liitukallioista saadaan liitua ja Jyllannista kalkkia sekä turvetta. Teollisuudenhaaroista ovat tärkeämpiä vain ne, jotka edistävät maataloutta ja merenkulkua tahi perustuvat näihin, niinkuin jauhomyllyt,

olutpanimot, viinapolttimot, sokeritehtaat, tupakka- ja purjekangastehtaat. Tanskan hansikkaat, posliini- ja saviteokset ovat kuuluisat. Valtakunnan suuri pääkaupunki *Kööpenhamina* (*Kjöbenhavn*) on muuten tullut monellaisen teollisuustoiminnan keskustaksi, samalla kuin se on maan poliittisen ja henkisen elämän keskipisteenä.

Kauppa ja liike. Asemansa vuoksi Itämeren kynnyksellä Tanska jo keski-ajalla sai suuren merkityksen kauppaliikkeessä, ja vielä nyt Kööpenhamina on Pohjois-Euroopan suurin kauppakaupunki. Siihen keskittyy enemmän kuin puolet Tanskan kaupasta. Kaikilla suurilla pankeilla, krediitti-, vakuutus-, asioimis- ja tavaranylhetys-liikkeillä on siellä pääkonttorinsa. Muhkean näön tarjoovat »Langelinieltä» kaikki ne alukset, jotka alati salmessa liikkuvat. Kaupungilla on itsellään 400 laivaa ja sen laivaliike tekee 2 1/2 milj. tonnia. Tanskan muut satamakaupungit ovat vähäpätöiset, niin kuin *Århus* ja *Frederikshavn* Jyllannissa, *Odense* Fyenillä ja *Helsingör* Själlannilla. Paitsi Ruotsin kanssa on Tanskalla Saksan kanssa jokapäiväinen höyrylaivayhteys pitkin vuotta, nimittäin *Korsöristä* Själlannin länsirannalla Kieliin ja *Gjedseristä* Falsterin eteläkärjessä Warnemündeeseen. Höyrylautat vievät vaununlastit suoraapäätä yli salmien, ja talvisin pitävät satamia auki jäänmurtajat. Ulkomaiden kanssa tapahtuva kauppa tekee 640 milj. kr., josta tuonti 370 ja vienti 270 milj. kr. (= 890,514 ja 375 milj. Smk.) Tärkeimmät tuontitavarat ovat: tehdas- ja siirtomaantavarat, vilja, kivihiilet ja puutavarat, tärkeimmät vientitavarat ovat: voi, teuras-eläimet, liha ja munat, siis paljaita karjantuotteita. Tanskan kauppa kohdistuu ensi sijassa Englantiin ja Saksaan, toisessa Ruotsiin, Venäjään ja Suomeen. Kolmen viimeksimainitun Itämeren-maan kanssa tanskalaiset käyvät tuottavaa läpikulkukauppaa.

Saarivaltio kun Tanska on, on siinä meri- ja rannikkoliike erinomaisen tärkeä. Tosin varsinaisen kauppalaivaston tonniluku tekee ainoastaan 330,000 tonnia 3,600 laivaa kohti, joista 420 höyrylaivaa, mutta näihin tulee kotimaista liikennettä varten kokonaista 11,500 4—6 tonnin alusta. Rautatie-

verkkoa on paljon kehitetty ja se käsittää nyt 2,300 km. Posti-, sananlennätin- ja telefoonilaitos ovat mitä parhaimmassa kunnossa.

Tanskan alus- ja siirtomaat ovat *Färssaaret* ja *Islanti* Euroopassa sekä *Grönlanti* ynnä kolme pientä saarta Amerikassa.

Färssaaret (= lammassaaret) ovat 22 karua kallioluotoa Atlantin valtameressä. Väestö (13 t.), joka on Norjasta peräisin, elää lampaanhoidolla, kalastuksella ja linnustuksella.

Islanti, Atlantissa lähellä napapiiriä sijaitseva suuri saari, on tunturimaa, jonka suureksi osaksi peittää laava, lumikentät ja jäätiköt. Laajalti tunnetut ovat raju tulivuori *Hekla* ja kuumaa vettä syöksyvä lähde *Geysir*. Golfivirran vaikutuksesta on tosin talvi leuto, mutta kesä on kylmä. Vilja ei menesty ja metsiä puuttuu. Islantilaiset (70 t.) ovat sivistynyt muinais-norjalainen kansa. Ne elävät lampaanhoidolla, kalastuksella ja linnustuksella. Pääkaupunki *Reykjavik* on säännöllisessä höyrylaiva-yhteydessä Kööpenhaminan kanssa. Omituista kyllä, voittaa vienti, jonka esineet ovat villat, höyhenet, hohkakivi, rikki ja aluna, tuonnin, joka käsittää viljan, siirtomaan- ja teollisuustavarat.

Amerikalaiset siirtomaat ovat vähäarvoiset.

Alankomaat eli Hollanti.

Kuningaskunta. 33 t. km², lähes 5 milj. asuk.; 150 km²:llä.

Luonto ja kansa. Alankomaiden loivilla, yhä alenevilla rannoilla on meri tulvaillut maalle. Niin muodostuivat Zuidersee ja Dollart ja pienenevät vieläkin Friesein saaret. Elleivät hiekkasärkät ja vankat padot suojaisi meren, osaksi

myös jokien tulvilta, olisi neljäs osa maan pinta-alaa veden peittämä. Kanavaverkon avulla on marski- ja suistomaan lihava maaperä viljelykselle valloitettu, ja yhä edelleen tehdään vesiperäisistä rahkasoista hedelmällistä peltomaata.¹⁾

Hollantilaiset ovat väestön enemmistönä, koillisessa asuu vähän friesejä ja etelässä flaameja. Ne ovat germaanilaisia kansoja ja läheistä sukua saksalaisille. $\frac{2}{3}$ väestöä on protestantteja, $\frac{1}{3}$ katolilaisia. Yleisestä sivistyksestä on hyvää huolta pidetty. Valtakunta on perustuslaillinen yksinvalta, jonka lakiasäättävää kokousta sanotaan »kenraali-staateiksi.» Pienellä maalla on jalo historia, sillä sen voimakkaat, rehelliset pojat ovat vuosisatojen kuluessa kunnostaneet itseänsä melkein kaikilla inhimillisen toiminnan aloilla.

Maalaiselinkeinot. Paraiten viljeltyjä ja tiheimmin asuttuja ovat hedelmälliset poldermaakunnat *Pohjois-* ja *Etelä-hollanti*, *Zeelanti* ja *Utrecht*, mutta muissakin seuduissa harjoitetaan maanviljelystä erinomaisella huolella. Erittäin korkealle ovat hollantilaiset kehittäneet vihanne- ja kukkaisviljelyksen. Väestön tiheys vaikuttaa kuitenkin sen, että sato ei riitä, jota vastoin pellavaa, hamppua, krappia ja kukkais-sipulia voidaan viedä muualle. Sitäpaitsi viljellään paljon rehukasveja, sillä karjanhoito on maan pääelinkeinoja. Kirjava hollantilainen karja, etenkin *Frieslanin* ja *Groningenin*, on erinomainen lypsylehmärotu. Myös hevosista, etenkin isosta zeelantilaisesta hevosesta saadaan hyvät hinnat. *Drenthen* sekä muiden itäisten maakuntain kangas- ja suomaille harjoitetaan melkoista lampaanhoitoa — Kalastus on vanhastaan ollut tärkeä tulolähde. Pohjanmeren matalikoilla pyydetään sillejä ja turskia, Friesein saarilla ostereja. Hyvin astioittu »Hollannin silli» on maailman paras.

Vuorityö ja teollisuus. Kivennäisistä Alankomaat ovat köyhät; muutamain paikoin tapaa tuskin ainoata kiveäkään.

¹⁾ Jo on kuivattu muutamia Zuiderseen lahtia monen tuhannen km²:n laajuudelta, onpa tehty rohkea suunnitelma muuttaa suurin osa tätä suurta meren lahtea kuivaksi maaksi.

Rakennusaineiksi käytetään tummia tiilejä n. s. »klinkers», ja polttoaineeksi turvetta.

Kivihiilen ja raudan puutteesta huolimatta on teollisuus sangen tärkeä. Kaikki hollantilaisten tuotteet osottavat kelvollisuutta ja ahkeruutta. Pellava- ja pumpulikutomatehtaات valmistavat kuuluisaa »Hollannin palttinaa» ja suuret määrät karttuunia, jotka viedään Itä-Intiaan ja Kiinaan. Tämä teollisuudenhaara on sangen levinnyt *Overijsselissä* [oferäjsel] ja *Pohjois-Brabantissa*. Erinomaista purjekangasta ja hyviä köysiiä saavat laivatehtaات, jotka vieläkin ovat sangen tärkeitä, vaikkei yhtä suuremmoiset kuin ennen. Lisäksi on useita tupakkatehtaita (»Hollannin sikarit») sekä suuret sokeritehtaات, viinapolttimot ja likööritehtaات. Suurimmat teollisuuslaitokset ovat suurissa kauppakeskuspai-koissa *Amsterdamissa* ja *Rotterdamissa* tai näiden ympäristössä. *Delft* ja *Maastricht* ovat tunnetut posliini- ja lasitavaroistaan. Juutalaisten käyttämät timanttihiomot Amsterdamissa ovat maailmanmainiot.

Tuulimyllyt. Alankomaiselle maisemalle ovat ominaiset monet pitkin ketoja sirotetut tuulimyllyt, jotka hitaasti heiluttavat pitkiä siipiään. Ne eivät ole, niin kuin meillä, vain jauhomyllyjä, vaan niitä käytetään monella tavoin teollisuuden palveluksessa. Ne sahaavat lautoja, pusertavat öljyä, jauhavat tupakkaa, kahvia ja suklaatia, rohtivat pellavia y. m. Niiden tärkein tehtävä on kuitenkin pumpata vesi pois polderista.

Kauppa ja liike. Hollanti oli yhteen aikaan maailmankaupan keskipisteenä ja on vielä nytkin etevimpiä kauppa-valtioita. Maan tuottavan kaupan perustuksena on sen oivallinen asema liki merta ja rikkaista, taajaan asutuista sivistysmaista tulevien kuljettavien jokien suita. Ja näin kertyvää rikkautta ei tuhlaata nautintoihin, vaan tuo isänmaataan rakastava kansa panee ne suuremmoisiin yrityksiin, joista kotimaa vaurastumistaan vaurastuu.

Alankomaiden kauppaa vallitsee suurimmaksi osaksi suuret kaupungit Rotterdam ja Amsterdam. Ollen Uuden-Maasin varrella, joka erään suuren kanavan yhteydessä muodostaa sekä Reinin että Maasin syvän pääsuun, *Rotterdam*

harjoittaa samalla kauppaa molemmilla mainituilla joilla ja yhtä huomattavaa merenkulkua. Kaupungin 7 km:n pitkissä laitureissa käy vuosittain 10,000 joki-alusta ja 8,000 merilai-
vaa puhumattakaan lukemattomista kanava-aluksista. Rotterdam on yhtäikaa Hollannin siirtomaiden, Saksan Rein-maa-
kuntain ja kotimaan maakuntain tuotteiden varastokaupunki.
— *Amsterdamista*, joka on Ij-lahden [ej] rannalla, on tosin vienyt voiton Rotterdam, mutta se on yhä vieläkin Euroopan rikkaimpia kauppakaupunkeja. Sen jälkeen kun Amsterdam *Pohjois-Hollannin kanavan* kautta pohjoiseen päin *Helderiin* ja etenkin syvän *Pohjanmeren kanavan* kautta länteen *Ijmuideniin* on päässyt välittömään yhteyteen meren kanssa, on sen kauppa taas kasvanut. Amsterdamin sekä rahasto- että tavarapörssi ovat Euroopan suurimpia.

Molemmissa suurissa kaupungeissa on monta höyry-
laiva- ja kauppayhtiötä, jotka suunnattomilla osakepääomillaan ylläpitävät säännöllistä kulku- ja liikeyhteyttä etupäässä Alanko-
maiden siirtomaiden, mutta myös Kiinan, Jaapanin, Brasilian y. m. merentakaisen maiden kanssa. Hollantilaiset kauppi-
aat hankkivat näille maille niitten tarpeet, etenkin teollisuus-
tuotteita, joita ne osaksi hankkivat kotimaan tehtaista, osaksi ostavat teollisuutta harjoittavista naapurimaista. Toiselta puo-
len keräytyy suuret määrät siirtomaantavaroita Hollannin varastohuoneisiin sieltä levitäkseen osaksi pitkin omaa maata, osaksi kaikkiiin Euroopan osiin. Varsinkin ovat mainittavat suuret Amsterdamin ja Rotterdamin kahvimarkkinat, jotka melkein kokonaan määräävät kahvin hinnan Euroopassa. Hollannin kauppa on niin muodoin enimmäksi osakseen läpi-
kulkukauppaa. Tuontitavaroista käytetään omassa maassa vain vähempi osa; enin osa menee ulkomaille. Omiksi tarpeiksi tuodaan pääasiallisesti siirtomaan tavaroita, viljaa, kivihiiliä, metalleja, rakennuspuita ja muutamia tehdastavaroita. Samoin sopii monien vientitavarain joukosta ennen lueteltujen tehdastuotteiden lisäksi mainita vain seuraavat tärkeämmät kotimaiset tuotteet: teuraseläimet, juusto, voi, kalat, viina ja sikarit. Siirtomaantavaroista, jotka viedään eurooppalaisten nautittaviksi, ovat tärkeimmät

kahvi, sokeri, riisi ja indigo. Alankomaiden koko vuotuinen tavarainkulku tekee kokonaista 2,980 milj. Hollannin guldenia eli 6,230 milj. Suomen markkaa. Siitä tekee tuonti 1,640 milj. ja vienti 1,340 milj. guldenia (= 3,430 ja 2,800 milj. Smk).

Ei millään valtiolla maailmassa ole niin suuremmoista kanavistoa kuin Alankomailla. Se leviää yli koko maan ja koskettaa melkein joka paikkaa. Yhdessä suurten jokien kanssa ne ovat mitä tärkeimmät kotimaiselle kaupalle, mutta välittävät myös melkoisessa määrin ulkomaista tavarainvaihtoa naapurimaiden kanssa.

Kanavilla on Alankomaissa melkein sama merkitys kuin maanteillä muualla. Niitä myöten vievät maalaiset vihanneksiaan, hedelmiään ja karjantuotteitaan lähimmän kaupungin torille ja tuovat kauppapuodeista kaikellaisia tavaroita. Niitä myöten kuljettavat kauppiaat tavaransa makasiineihin tahi kaukaisempiin kauppapaikkoihin. Matkustajia varten on pienemmillä kanavilla eräänlaisia pitkiä veneitä, n. s. »trekschuiten» (= vetojaaloja). Jaalaa vetää hevonen, jonka selässä keskikasvuinen poika ratsastaa pitkin kanavan pengertä. Siinä on kaksi kajuuttaa, jotka, samoin kuin kaikki muu tässä maassa, ovat erinomaisen siistit. Kauniilla säällä matkustajat kuitenkin mieluummin oleskelevat kannella nauttiakseen kanavan varsilla olevien kauniitten puuistutusten vilvoittavasta varjosta ja katsellakseen lakkaamatta vastaantulevia aluksia tahi mehevään viheriään peittyneitä hauskoja taloja ja kyliä.

Myöhempinä aikoina on myös monta rautatietä rakennettu, ja niitten pituus on jo 3,000 km. Rautatieverkon yhtymäkohdan muodostaa *Utrechtin* [Yträkt] kaupunki, ja tärkeän loppukohdan lännessä *Vlissingen*, jonka kautta käy erinomaisen vilkas liike Englannin ja Euroopan manteren välillä. Muita kotimaankaupan pääpaikkoja ovat: *Dordrecht* puukauppaa, *Vlaardingen* kalakauppaa, *Haarlem* kukkaiskauppaa ja *Alkmaar* juusto- ja voikauppaa varten. Omituista kyllä on maan pääkaupungilla *s'Gravenhagella* eli *Haagilla* vähäinen merkitys mitä teollisuuteen ja kauppaan tulee.

Maassa, sellaisessa kuin Alankomaat, joiden liiketoimi on niin laaja, on luonnollisesti sananlennätin- ja postilaitos hyvin kehittynyt ja käytetty.

Alankomaiden siirtomaavalta on Englannin jälkeen maailman suurin. Se käsittää enemmän kuin 2 milj. km² ja 34 milj. asukasta, ja sen muodostavat *Sundasaaret* ja *Molukit* Aasiassa¹⁾ sekä *Surinam* ja muutamat rannikkosaaret Etelä-Amerikassa. Arvokkain alusmaa on *Java*. Hollantilaisten viisas siirtomaapolitiikka on tehnyt Intiasta ehtymättömän rikkaudenlähteen emämaalle, ja se suojelee samalla alku-asukkaita mielivaltaista kiskomista ja köyhdyttämistä vastaan. Katso lähemmin Aasian ja Etelä-Amerikan maantiedettä!

Belgia.

Kuningaskunta. Lähes 30 t. km², 6 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 220 km²:llä.

Luonto ja kansa. Pohjanmeren loivasta rannikosta hietasärkkineen ja poldereineen kohooa maa hitaasti kaakoon. Luoteinen puoli maata Schelden ympärillä on puutarhantapaisesti viljelty tasankomaa, kaakkoinen Maasin ympärillä matalavuorinen, erittäin taajaan asuttu maa täynnä kaivoksia ja tehtaita. Kauimpana kaakossa ovat Ardennein ylemmät osat kauniitten metsäin peittämät.

Belgian väestö on melkein yhtä suureksi osaksi germaanilaisia flaameja pohjoisessa ja roomanilaisia vallooneja etelässä. Flaamien kieli on aivan hollannin-, vallonien ranskankielen kaltaista. Korkeampien koulujen opetuskielenä ja kaikkien sivistyneiden keskustelukielenä on ranska. Katolinen oppi on melkein yksin vallalla, ja kansanvalistus, etenkin köyhän kaivos- ja tehdasväestön kesken, on hyvin puutteellinen. Belgia on perustuslaillinen yksinvalta.

Maalaiselinkeinot. Huolimatta erinomaisen huolellisesta viljelyksestä ja runsaista sadoista, ei liian taajaan asuttu maa likimainkaan saata tyydyttää viljantarvettaan. Kuu-luisa on pellavanviljelys etenkin Flanderissa, jonka hie-

¹⁾ Alankomaiden alusmaihiin Itä-Intiassa luetaan myös Uuden Guinean länsiosa.

nosta, hyvin valmistetusta pellavasta maksetaan erinomaisen hyvät hinnat. Paljon viljellään valkojuurikkaita, sikuria, hedelmiä ja kukkia. Metsä on riittämätön, ja polttoaineeksi käytetään enimmäkseen kivihiiltä. — Karjanhoitoa harjoitetaan taitavasti, mutta ei sekään riitä tarpeisiin. Kaniinein hoito on melkoinen ja *Limburgin* kankailla harjoitetaan paljon mehiläishoitoa.

Vuorityö ja teollisuus. Belgian kansallisrikkauden muodostavat sen kivennäisaarteet. Kivihiiltä ja rautaa murretaan suunnattomin määrin *Lüttichin*, *Namurin* ja *Hennegaun* maakunnissa. Vuotuinen kivihiilen saanti nousee 20,000 milj. kg:aan ja raudan 700 milj. kg:aan. Sitä paitsi saadaan kivennäisistä erinomaisen rikkaassa Lüttichissä joku verta sinkkiä, lyyjyä ja vaskea.

Belgia oli jo keskiajalla tullut kuuluisaksi teollisuustuotteistaan, ja vielä nyt on pieni maa tärkeimpiä teollisuusvaltioita. Korkeimmalla on metalliteollisuus monine suurine tehtaineen koneiden, ampuma-aseiden, rautatiekiskojen y. m. valmistusta varten. Tämän teollisuuden keskuksina ovat *Lüttich*, rankaksi *Liège* [liäs] ja *Charleroi* [sjarlōroa]. *Seraingin* [söräng] tehdaskaupungissa lähellä Lüttichiä on rautateollisuuslaitos, joka on maailman suurimpia.¹⁾ Erittäin kuuluisat ovat Belgian lasitavarat. Ikkuna- ja peililasikaupassa Belgia hallitsee maailmanmarkkinoita. Tämän teollisuuden pääpaikat ovat *Mons* [mongs] ja *Namur*. Yhtä suuri maine on Belgian kutomateollisuuden tuotteilla. Pumpuliteollisuuden keskustana on *Gent*, ransk. *Gand* [gangd], kaikellaisten villateosten *Verviers* [värvié] ja *Lüttich*, palttinateollisuuden *Courtrai* [kurträ]. Maailmanmainiot »brysselinmatot» valmistetaan etupäässä *Tournaissa* [turnä] ja ihmeellisen hienot ja kauniit »brysselin-

¹⁾ Tämän laitoksen perustivat Cockerill-veljekset, erään englantilaisen konetyömiehen pojat. Siihen kuuluu nyt kivihiilikaivoksia, rautakaivoksia, masuuneja, putlauslaitoksia, valimoita, konetehtaita y. m., kaikki yhdistettyinä yhdeksi kokonaisuudeksi omien rautateiden ja oman kanavan kautta, joka laskee Maasiin. Se antaa työtä 10,000 työmiehelle ja sen vuotuinen tuotanto nousee 30 milj. franciin.

pitsit» itse pääkaupungissa *Brüsselissä*, ransk. *Bruxelles* [bryxäl],¹⁾ jossa muuten monellaisia ylellisyyssesineitä erinomaisella aistilla tehdään. Hyvää laatua ovat edelleen posliini- ja nahkatavarat y. m. Belgian teollisuutta on paljon kehitetty perustamalla mallitehtaita sekä Brüsselin suuren kauppamuseon kautta.

Kauppa ja liike. Belgialla on erinomaisen edullinen asema Euroopan suurten sivistysmaiden Saksan, Ranskan ja Englannin välillä. Sen vuoksi harjoitetaan maassa melkoista läpikulkukauppaa. Suuremmoinen teollisuus, joka aiheuttaa suuren raaka-aineiden tuonnin ja teollisuustuotteiden viennin, vaikuttaa luonnollisesti myös laajan ja vilkkaan kaupan ylläpitämiseen. Kauppaliikkeen totaaliarvo nousi v. 1895 4,280 milj. franciin, josta tuonti teki 1,680 milj., vienti 1,380 milj. ja läpikulkukauppa 1,220 milj. francia.

Belgian merikauppa kulkee suurimmaksi osaksi *Antwerpenin*, ransk. *Anvers* [angvärs] kautta, joka on 6 km leveän ja 13 m syvän Schelden rannalla, ja johon niin muodoin suurimmat merilaivat pääsevät. Antwerpen oli 1500-luvulla Euroopan rikkaimpia kauppakaupunkeja, mutta menetti sitten merkityksensä, kunnes vuosisatamme alussa Napoleon I teki kaupungista Euroopan mannermaakaupan keskustan. Hänen alottamiaan erinomaisia satamarakennuksia on meidän aikanamme jatkettu, ja nyt on kaupunki taas maailman etevimpiä satamapaikkoja sekä kilpailee itse Hampurin ja Lontoon kanssa. Antwerpenissä käy vuosittain noin 10,000 merilaivaa, joiden kantavuus on 8 milj. tonnia. Tärkeimmät kauppataavarat, joita tarjotaan Antwerpenin suurilla pörssihuutokaupoilla, ovat: vilja Pohjois-Amerikasta, Venäjältä ja Rumaniaista, vuodat, villat ja kahvi Etelä-Amerikasta, norsunluu ja kautsu Kongovaltiosta sekä petroli Pohjois-Amerikasta.

¹⁾ Belgiassa harjoittaa kokonaista 130,000 naista pitsinkudontaa. Paremmat brysselinpitsit maksavat 50 fr. m. ja hieno flanderinpellava, josta ne tehdään, 1000 fr. kg. Vuosittain valmistetaan pitsejä 50 milj. fr:n arvoon, josta puolet menee työpalkkoihin.

Tärkein merikaupunki lähinnä Antwerpeniä on *Ostende*, jolla on keinotekoinen satama Pohjanmeren rannalla. Se on suuren Englannin kaupan pääpaikka ja paljon käytetty kylpypaikka. — Sitten kun Gent on joutunut välittömään kanavayhteyteen Schelden suun kanssa, on sielläkin syntynyt vilkas merenkulku. Sitä vastoin ei ole muinoin niin rikas keskiaikainen kaupunki *Brügge*, ransk. *Bruges* [brysj], huolimatta kolmesta kanavastaan, voinut kohottaa kauppaansa.

Laivakulkua Belgiaan käydään enimmäkseen englantilaisilla laivoilla, sillä Belgian kauppalaivasto on aivan vähäpätöinen. Ulkomaan kauppa kulkee muuten Belgiassa vain $\frac{1}{3}$ vettä myöten, jota vastoin se $\frac{2}{3}$ käy pitkien maarajojen yli, joitten poikki monet joet ja kanavat, mutta vielä useammat rautatielinjat kulkevat naapurimaihin. Pienellä valtakunnalla ei ole vähemmän kuin 4,500 km rautateitä, johon tulee lisäksi yli 1,000 km paikallistratoja. Belgia voi niin muodoin kerskata maailman tiheimmästä rautatieverkosta. Tämän verkon yhtymäkohdan muodostaa Belgian kaunis pääkaupunki *Brüssel*, joka siis on kotimaisen kaupan keskusta.

Posti- ja sananlennätinlaitokset ovat hyvin kehittyneet ja niitä käytetään paljon myös naapurimaista.

Luxemburg

on pieni itsenäinen *suuriherttuakunta* Belgian, Saksan ja Ranskan välillä. Se on osaksi hedelmällistä peltomaata, osaksi sen tekevät epätasaiseksi Ardennit, joissa on runsaasti metsiä, rautaa ja kivihiiltä. Varakkaat asukkaat (215,000) ovat enimmäkseen saksalaisia ja katolilaisia. Maa on rautatieyhteydessä naapurimaiden kanssa ja kuuluu Saksan tulliyhdistykseen.

Isobritannia ja Irlanti.

Kuningaskunta. *Emämaa Euroopassa* 315 t. km², 40 milj. asuk.; 127 km²:llä. — Yhdessä siirtomaiden kanssa 27 milj. km² ja 360 milj. asuk.

Luonto ja kansa. Brittein saarilla on erinomaisen edullinen asema lähellä korkealle kehittyneen ja tiheään asutun Länsi-Euroopan keskustaa ja vastapäätä Amerikan rikasta itäpuolta. Lisäksi tulee, että pitkälle maahan tunkeutuvat merenlahdet sekä leveät ja syvät jokien suut muodostavat mitä oivallisimpia satamia. *Englannin* itäosa on hyvin viljelty, aaltomainen alankomaa, läntisen täyttävät keskikorkuiset vuoret. *Skotlannin alankomaa* on luonnon runsaasti siunaama tasanko, jota vastoin *ylämaan* etelä- ja keskiosat ovat metsäisiä vuorimaita ja pohjoiset ylängöt kallioisia erä-maita. *Irlannin* aaltomaisia sisämaan-tasankoja ympäröi rannikkoseuduissa kehä vuoriryhmiä. Lauhkea meri-ilmasto runsaine sateineen ja tiheine sumuineen vallitsee.

Brittein saarten väestö on sekakansaa. Tosin puhuvat useimmat ihmiset englanninkieltä, ja vain vähäinen määrä *Walesin*, *Skotlannin* ja *Irlannin* väestöä keltinkieltä, mutta on sangen suuri kansallinen erotus englantilaisten, skotlantilaisten ja irlantilaisien välillä. Englantilainen on voimakas, toimelias, kestävä, oikeamielinen ja hyväatekiväinen, mutta myös ylpeä, umpinainen ja tyly. Skotlantilainen on luottavainen, vieraanvarainen ja voimakas. Onnettomien taloudellisten olojen sortamisissa ja masentamisissa irlantilaisissa kytee viha heidän sortajiaan englantilaisia kohtaan. Myös uskonnon alalla on olemassa eroavaisuus; Englannin valtiokirkko näet on anglikaaninen ja Skotlannin presbyterien, kun Irlannissa useimmat tunnustavat katolista oppia. Kansansivistys on korkeampi skotlantilaisilla kuin englantilaisilla ja irlantilaisilla. Ei missään maailmassa ole sellaista juopaa yhteiskunnan ylempien kerrosten suunnattoman rikkauden ja alempien rajattoman köyhyyden välillä. Väestön liiallinen kasvaminen on saanut aikaan melkoisen maasta

muuton, joka on Irlannista niin suuri, että sen väkiluku vuosittain vähenee. »Isonbritannian ja Irlannin yhdistetyllä kuningaskunnalla» — niin kuuluu virallinen nimitys, jokapäiväinen on aivan lyhyesti »Englanti» — on vapaamielinen parlamentaarinen valtiomuoto, joka on pysynyt voimassa vuosisatojen halki ja ollut mallina Euroopan muille rajoituille yksinvalloille.

Maalaiselinkeinot. Maanviljelystä harjoitetaan suurella taidolla. Ei missään käytetä laajemmin teknillisiä apuneuvoja, niinkuin sala-ojitusta, kastamista, keinoitekoista lannoitusta ja kaikellaisia maanviljelyskoneita. Kuitenkin täyttävät runsaat sadot tuskin puoleksi maanviljelystuotteiden tarpeen. Englannissa viljellään etenkin vehnää, Skotlannissa kauraa, jota siellä käytetään leiväksi, ja Irlannissa perunoita. Ohraa ja humalaa viljellään paljon suuria olut- ja portteritehtaita varten. Pellavanviljelys on melkoinen Skotlannissa ja Irlanissa, vihannesten- ja hedelmäinviljelys melkein kaikkialla. Sitä vastoin eivät viinirypäleet kypsy pilvisessä ja kosteassa ilmanalassa. Pieniä metsikköjä on yleisesti, mutta suurempia metsäryhmiä vain Skotlannissa. Niittyjä ja laitumia hoidetaan mitä huolellisimmin, sillä karjanhoito on paljoa karttuisampi kuin maanviljelys. Sitä harjoitetaan sen vuoksi mitä suurimmassa määrässä ja mallikelpoisimmalla tavalla. Kaikellaisista kotieläimistä tavataan arvokkaimpia rotuja. Jaloja rotueläimiä myydään joka vuosi tuhansittain suunnattomista hinnoista muihin maihin.¹⁾ Sen sijaan tuodaan kosolta halvempaa teuraskarjaa, lihaa ja voita. — Tärkeänpuolinen tulolähde on kalastus, etenkin skotlantilaisten sillinpyynti Pohjanmeren matalikoilla. *Dundeesta*

¹⁾ Maailmanmainiot ovat hevosroduista: erinomaisen nopeat täysveriset hevoset ja juoksijat Norfolkian rotua sekä suuret ja voimakkaat työhevoset Suffolkin ja Clydesdalien rotua;

sarvikarjaroduista: voittamaton syöttökarja lyhytsarvista rotua ja runsaasti lypsävä Ayrshirerotu;

lammasroduista: Leicester-, Lincoln-, Southdownrotut y. m.

sikaroduista: Yorkshire- ja Berkshirerodut.

lähtee laivoja valaan- ja hylkeenpyyntiin Pohjois-Jäämerelle, ja Thamesin mutkassa pyydetään ostereita.

Vuorityö ja teollisuus. Isobritannia voittaa mineraalirikkaudessa kaikki muut Euroopan maat. Suurin on kivihiilen ja raudan rikkaus, jotka ovat perustuksena Englannin suunnattomalle teollisuudelle, höyrylaivakululle ja rautatieliikenteelle ja joita kuitenkin liikenee vientiin. Hiilentuotanto tekee vuosittain lähes 200,000 milj. kg ja sitä muretaan useammassa kuin 4,000 kaivoksessa. Vahvimmat kivihiilikerrokset tavataan *Newcastlen* seuduilla sekä ympäröivät piirissä Penninein vuoria. Missä kartalla näkee tiheitä ryhmiä tehdaskaupunkeja, siellä tietää myös runsaita hiilikaivoksia löytyvän. Skotlannin alamaassa *Glasgowin* ympärillä ja Etelä-Walesissa lähellä *Cardiffia* ovat kivihiilikerrokset erinomaisen tuottavat. Onnellinen seikka on, että kaikki rautavuoritehtaat ovat hiilikaivosten läheisyydessä, usein niiden keskellä, sillä sen kautta tulee sulattaminen hyvin halvaksi. Vahvimmat ovat rautamalmikerrokset Etelä-Walesissa ja Etelä-Skotlannissa. Vuotuinen raudanvalmistus nousee 7,000 milj. kg:aan. Hämärästä muinaisuudesta saakka on Englanti tunnettu tinakaivoksistaan, joita samoin kuin vaski- ja sinkkikaivoksia etupäässä on *Cornwallisin* niemimaalla. Sitä paitsi saadaan paljon lyyjyä, suolaa, posliinisavea ja liuskakiveä.

Englanti on maailman ensimmäinen teollisuusvaltio sekä mitä sen tehdastavarain paljouteen ja moninaisuuteen, että laatuun tulee. Siihen, että Englannin tehdastoiminta siihen määrin on kohonnut, ovat, paitsi jo mainittua kivihiilen ja raudan runsautta, etupäässä vaikuttaneet aikaisin kehittynyt valtiollinen ja elinkeinovapaus, yritteliäisyys, suunnattomat pääomat, erinomaiset työmiehet, suuremmoiset englantilaisten tekemät teknilliset keksinnöt¹⁾, hyvin kehittyneet kulkuneuvot ja monet siirtomaat, jotka suuressa määrin tuottavat raaka-

¹⁾ Esimerkkeinä sellaisista keksinnöistä mainittakoon: *Leen* sukanneulomakone v. 1589, *Wattin* höyrykone 1769, *Arkwrightin* kehruukone s. v., *Cartwrightin* kutomakone v. 1785 ja *Stephensonin* rautatieveturi v. 1826.

aineita ja kuluttavat teollisuustuotteita. Ensi sijalla on kumateollisuus ja siinä pumpuliteollisuus, joka 3,000 tehtaassa, missä on 45 milj. rukkia ja 600,000 kangaspuuta, antaa työtä enemmän kuin puolelle miljoonalle työläiselle. Englannissa valmistetaan $\frac{2}{3}$ koko maanpallolla viljellystä pumpulista. Tämän suunnattoman tehdastoiminnan keskusta on *Manchester*, jonka naapuristossa *Lancashiren* ja *Yorkshiren* kreivikunnissa suuret kaupungit ja kylät ovat täynnä pumpulitehtaita. Siellä pitää paikkansa sananparsi »Cotton is King». Myös *Glasgowissa* ja sen ympäristössä harjoitetaan tätä teollisuutta. — Keskustana villateollisuudelle, joka käyttää yli 2,800 tehdasta, 6 $\frac{1}{2}$ milj. rukkia ja 130,000 höyrykangaspuuta, on *Yorkshire*, jossa kaupungit *Leeds*, *Bradford*, *Halifax*, *Huddersfield* y. m. valmistavat erinomaisia verkoja, flanelleja, peittoja ja suuret määrät villalankaa. Kauniita huiveja ja mattoja kudotaan *Lontoossa*, skotlantilaista kangasta ja pleedejä Skotlannissa. — *Palttina*-, *hamppu*- ja *jute*teollisuuden pääpaikka on Irlannin kaupunki *Belfast* sekä Skotlannin kaupungit *Dundee* ja *Glasgow*. Hienointa liinalankaa kehrätään Englannissa. — Silkkitehtaita on myöhemmin perustettu etupäässä *Lontooseen* ja *Manchesteriin*.

Metalliteollisuudessa on Englanti aivan voittamattomana. Se käsittää kaikkea, mitä voi ajatella, mitä hienoimmista, tuskin huomattavista silmäneuloista, jyrkeimpiin laivanankkureihin ja vitjoihin, pienimmistä nävereistä jättiläishöyrykoneihin; edelleen vaski-, tina-, sinkki-, messinki-, hopea- ja kultatavaroita j. n. e. loppumattomiin. Suuremmoinen on teräksen valmistus, joka yhä enemmän tunkee syrjään raudan. Tämä laajaperäinen teollisuus antaa työtä 18,000 tehtaalle ja työpajalle kaikissa valtakunnan osissa, mutta on enimmin keskittynyt itse Englannin sydämeen, *Birminghamiin* ja sen ympärille. *Sheffield* on maailmankuulu hienotakeistaan. Etelä-Walesissa on *Merthyr Tydfil* melkoisen rauta- ja vaskiteollisuuden pääpaikka. Myös *Lontoolla* on suuret tehtaat kaikellaisten metallitavarain valmistusta varten.

Vanhastaan on Englannin posliini arvossa pidettyä. On enemmän kuin 500 posliinitehdasta, useimmat *Stafford*-

shiressa *Stoke* keskustana. Myös lasinvalmistus on tärkeä.

Kemiantuotteiden teko on maailmanmainio. Suuremmoisia laitoksia soodan, rohdosten, värien y. m. tuotantoa varten on *Glasgowissa*, *Newcastlessa*, *Lontoossa* j. n. e. Yhtä kuuluisat ovat portteri- ja olutpanimot, luvultaan 13,000. Tämän teollisuuden etupäässä ovat nuo kolme pääkaupunkia *Lontoo*, *Edinburgh* ja *Dublin*. Erinomaisen tärkeät ovat edelleen Englannissa: sokerinpuhdistus, nahan- ja paperinteko, hattujen ja muiden vaatekappalten, huonekalujen y. m. valmistus.

Suhteessa maailmaa hallitsevaan merenkulkuun on laivanrakennus. Vuosittain rakennetaan enemmän kuin 1,000 laivaa, niitten joukossa 700 isoa höyrylaivaa. Suurimmat veistämöt ovat *Glasgowissa* ja *Greenockissa* Clyden luona, *Sunderlandissa* ja *Newcastlessa* Tynen rannalla, *Lontoossa* Thamesin, *Liverpoolissa* Merseyn ja *Bristolissa* Avonin luona.

Manchester ja pumpuliteollisuus. Lancashiren pumpulipiirin keskellä on *Manchester* 30 tytärkaupunkinsa *Oldhamin*, *Boltonin* y. m. ympäröimänä. Se on ruma kaupunki, jossa on yksitoikkoisia, kivihiilen mustamia taloryhmiä pitkissä suorissa riveissä. Puut ja pensaat ovat surkeannäköiset, sillä ne viihtyvät huonosti savun ja tomun täyttämässä ilmassa. Isommat talot täyttävät makasiinit ja konttorit; itse asuvat tehtailijat ja kauppiaat kaupungin ulkopuolella hauskoissa huviloissa. Kuitenkin on myös monella tavoin koetettu edistää työmiesten parasta perustamalla iltakouluja, lukusaleja, hyväntekeväisyys- ja ravintoyhdistyksiä y. m.

Mieltäkiinnittävää on jossakin suurista tehtaista nähdä taidokkaasti keksittyjen koneiden tarkkaavaisten työmiesten johdolla toimittavan sarjan töitä, niinkuin puhdistusta, raasimista, venytystä, valmistus- ja hienoksikehystä, kelaamista, lajitusta ja kutomista, ennenkuin pakkoihin puserrettu pumpuli, joka on tuotu Pohjois-Amerikasta, Intiasta ja Egyptistä, muuttuu hienoksi pumpulilangaksi tahi oivallisiksi pumpulikankaiksi.

Kauppa ja liike. Englannin kauppa on todellinen maailmankauppa, sillä kaikki maanpallon kansat ovat kauppayhteydessä tämän maan kanssa¹ ja sen lippu liehuu kaikilla merillä. Englannin kaupan ja merenkulun suuremmoiseen kehitykseen ovat yhdessä maan edullisen aseman ja oivallisten satamain kanssa vaikuttaneet jokseenkin samat seikat kuin

ne, jotka ovat kohottaneet teollisuuden sen hallitsevaan asemaan. Ja hallituksen politiikka tarkoittaakin kaikkialla konsulivirastoilla valvoa valtakunnan kauppaetuja ja ylläpitää sen asemaa merien hallitsijattarena. Kaikkien kauppakansojen kanssa ovat englantilaiset tehneet edullisia kauppasopimuksia. Vapaakauppa vallitsee laveimmassa määrässä, niin että vähäinen tulli suoritetaan vain muutamista ylellisyysesineistä, niinkuin tupakasta, väkijuomista, viineistä, teestä ja kahvista.

Englannin ja samalla koko maailman etevimmät kaupapaikat ovat *Lontoo* ja *Liverpool*.

Lontoo, Englannin pääkaupunki ja maailman suurin kaupunki (4 1/2 milj. asuk.), on molemmiin puolin Thames-jokea 80 km sen suusta. Isoissa mahtavien tavaramakasiinien ympäröimissä laivatelakoissa on joen varsilla tuhansittain aluksia, niiden joukossa isoja valtamerilaivoja, purkamassa ja ottamassa tavaroita, joita tuodaan kaikista tai viedään kaikkiin maanpallon osiin. Se vallitsee koko maailmanmarkkinat siirtomaantavarain, viljan, villojen, nahan, silkin y. m. kaupassa, jota kaikkea kahdesti viikossa tarjotaan suurissa pörssihuutokaupoissa. Vuotuinen laivaliike nousee 15 milj. tonniin.

Lontoo, tuo jättiläiskaupunki, täyttää 320 km²:n alan. Sen neljä pääosaa ovat City, Westend, Eastend ja Southwark. *City*, kaupungin vanhin osa, on enimmäkseen täynnä liikekonttoreita ja on maailman rahaliikkeen keskusta. Sinne ovat talot ja ihmiset tiheimmin ahdetut, siellä on liike päivällä vilkkain. *Westend* on kaupungin kaunein osa, valtiollisen elämän, huvien ja hienon seuraelämän keskus. *Eastend* on työmiesten asuma satamakaupunki laivatelakkoinen ja makasiineineen. Yksistään »London docksiin» mahtuu 500 alusta ja makasiineihin voi panna monta miljoonaa kg. Täällä me näemme »Ivory Housen» suunnattomine joukkoinen norsunluuta ja kilpikonnankuorta, tuolla »indigomakasiinin» ja edelleen makasiineja teetä, kahvia, sokeria y. m. varten. Viinikellarit ottavat 3 hehtaarin alan. Tuolla ulkopuolella kuhisee hevosia ja ajoneuvoja, ja hoilaavia telakkatyömiehiä, jotka tungskelevat kasoihin ladottujen tukkujen, arkkujen ja tynnyrien keskellä. Eteläpuolella jokea on *Southwark*, varsinainen tehdaskaupunki, kivihiilen mustaamana.

Kymmentuhansittain virtaavat liikemiehet aamusin Cityyn ja työmiehet työpaikoilleen kaupungin ulkolaidoilta iltasin palatakseen yhtä suurissa joukoissa koteihinsa. Tämä suunnaton liike ja pitkät välimatkat tekivät Thames-

laivat, omnibusi- ja raitiovaunut riittämättömiksi, jonka vuoksi on rakennettu kokonainen rautatieverkko itse kaupunkiin osaksi silloille, osaksi maanalaisiin tunnelihin, vieläpä Thamesin pohjan alle. Viimeksi mainittuihin astutaan alas portaita myöten useilta asemilta kaupungissa. Liikeseillä maan alla on niin suuri, että muutamilla väleillä 200 junaa lähetetään vuorokaudessa ja 1 1/2 milj. matkustajaa kuljetetaan perille viikossa.

Liverpool on Englannin rikkaimman tehdaspiirin satamapaikka. Tehdastavarain viennissä se voittaa itse Lontoon, mutta myös tuonti on summaton. *Liverpool* on maanpallon suurin pumpulimarkkinapaikka, mutta myös riisin, puun ja palmuöljyn hinta määrätään sen pörssihuutokaupoissa. Kauppa on enimmin suunnattu Pohjois-Amerikkaan, jonka vuoksi *Liverpoolista* on tullut Euroopan tärkein siirtolais-satama. Kaupungin ylpeytenä ovat suuremmoiset satamalaitokset. Telakat ulottuvat 12 km pitkin joen rantoja, ja niissä käy vuosittain 20,000 valtamerialavaa ja alusta, joitten kantavuus yhteensä tekee 12 milj. tonnia.

Lähinnä tärkein satamapaikka on *Hull*, joka käy laajaa kauppaa Pohjan- ja Itämeren maiden kanssa, Suomi niihin luettuna. Merikauppakaupungeista Isonbritannian itärannikolla tulee edelleen mainita *Newcastle* ja *Sunderland*, (suuri kivihiilen vienti) sekä Skotlannissa *Leith*, Edinburghin satamakaupunki, *Dundee* ja *Aberdeen*. Sen jälkeen kuin Clyde-joki on tehty aluksilla kuljettavaksi, on kuitenkin Skotlannin suuri tehdaskaupunki *Glasgow* samalla tullut sen etevimmäksi merikauppakaupungiksi. Etelä-Walesin runsaan vuorityö- ja teollisuusalueen satamapaikkoja ovat *Cardiff* ja *Newport* lähellä Bristol-kanavaa. Vastapäätä niitä on *Bristol*. Englannin kanavan rannalla on *Southampton* huomattava tärkeänä lähtökohtana suurille postihöyrylaivoille, jotka menevät vieraisiin maanosiin. *Portsmouth* ihanine *Spithead*-nimisine ulkosatamineen *Wight*-saaren sisäpuolella on Englannin etevin sotasatama. *Doverista* Calaisiin ja *Folkestonesta* *Boulogneen* kulkee joka päivä höyrylaivoja, jotka välittävät vilkasta liikettä Ranskan kanssa. Irlannin suurimmat kaupungit, *Dublin* ja *Belfast* ovat matalien lahtien pohjassa, ja niillä on sen vuoksi rajoitettu merikauppa. Satamapaikka, jossa

postihöyrylaivat paljon käyvät, on *Queenstown* ulkopuolella *Corkia*.

Englannin kauppalaivasto on maailman suurin ja melkoista suurempi kuin kaikkien muiden Euroopan valtioiden kauppalaivastot yhteensä. Rekisteröityjen laivojen luku nousee yli 20,000 ja niitten kantavuus yli 9¹/₂ milj. rekisteritonnia. Höyrylaivain luku nousee 8,500 (6¹/₂ milj. tonnia). Koko ulkomainen laivakulku nousi v. 1896 enempään kuin 40 milj. tonniin. Siihen tuli kotimainen rannikkoliike enemmän kuin 50 milj. tonnilla. Tuollaisia suunnattomia kaikenlaatuista tavaramääriä, joita vuosittain tuodaan, tietysti ei nautita yksistään itse maassa, vaan osa siitä leviää yhdessä maan omien tuotteiden kanssa kaikkiin mahdollisiin seutuihin maan pallolla. Noin ¹/₄ Englannista viedyistä tavaroista tulee tämän läpikulkukaupan osalle. Suunnattoman tavaraliikkeen suhteen voi aivan lyhyesti sanoa, että Englanti vuosittain tuo raaka-aineita ja ruokataavaroita sekä vie tehdastavaroita, rautaa ja kivihiiltä, sillä kävisi liian laveaksi vain luetellakin kaikkia niitä tavaroita, joita kymmenistä miljoonista markoista tuodaan ja viedään.

Raaka-aineista tuodaan enimmin: pumpulia, villoja, silkkiä, puuta, nahkoja, vaskea, kautsua ja jutea (36:sta 4 milj. punt. sterl. = 907:sta 100 milj. Smk); ruoka-aineista: viljaa, lihaa, voita, sokeria, teetä, hedelmiä ja viinejä (53:sta 6 milj. punt. st. = 1336:sta 151 milj. Smk). Tehdastavaroista viedään suurimmasta arvosta pumpuli- ja villakankaita, koneita, lankoja, rautataavaroita, kemiantuotteita, vaatteuksia, ja palttinakankaita (60:stä 5 milj. punt. st. = 1512:sta 126 milj. Smk); rautaa ja kivihiiltä (18:sta 15 milj. punt. st. = 454:sta 378 milj. Smk).

Ansaitsee huomauttamista, että siis vuoden kuluessa Englantiin tuodaan ainoastaan viljaa summasta, joka on lähes kahdeksan kertaa suurempi, kuin minkä Suomen koko vuotuinen tuonti tekee, sekä että useista vientitavaroista ainoastaan pumpulikankaitten arvo on enemmän kuin yhdeksän kertaa suurempi kuin koko vienti maastamme.

Koko tuonti teki v. 1896 480 ja vienti 340 milj. punt. ja siis tavaraliike kokonaisuudessaan 820 milj. punt. sterlingiä, jotka summat meidän rahassa likimiten vastaavat 12,100, 8,570 ja 20,670 milj. markkaa.

Tuollaisten suunnattomien liikkeitten harjoittamiseen tarvitaan monellaisia oivallisia rahalaitoksia. Englannissa ovatkin pankki- ja lainaustoimi, vakuutus- ja tavara-raitoimitusliike saavuttaneet suuremmoisimman kehityksen ja kelvollisuuden. Englannin pankki on epäilemättä maailman etevin lainauslaitos. Lisäksi tulee useita osake- ja yksityispankkeja, säästöpankkilaitoksia, kaupaseuroja ja tehdasosakeyhtiöitä, joilla useimmiten on melkoiset pohja- ja varapääomat. Suuret höyrylaivayhtiöt ylläpitävät jättiläislaivoillaan säännöllistä liikettä maailman kaukaisimpien osien kanssa. Sananlennätinyhtiöt ovat asettaneet kaapeleita ei ainoastaan Euroopan mantereeseen, vaan myös Amerikkaan, Intiaan, Kiinaan ja Australiaan. Postilaitos on erinomaisesti järjestetty ja postipaketteja toimitetaan varmasti perille aina vieraisiin maanosiin.

Kotimaankauppaa edistää suuressa määrin joukko tosin lyhyitä, mutta vesirikkaita ja syviä jokia, jotka on yhdistetty toisiinsa kanavaverkolla. Mutta vielä tärkeämpi on erinomaisen tiheä rautatieverkko, joka koskettaa vähäisempiäkin paikkoja Englannissa. Rautateitten pituus on 34,000 *km* ja useimmilla linjoilla on kaksoiskiskot. Kaikki tärkeämmät teollisuuskaupungit ovat yhtymäkohtia tässä kanava- ja rautatieverkossa, mutta etenkin ovat Manchester, Birmingham, Sheffield, Leeds ja Bradford huomattavat ensi luokan kaupakeskuksina.

Brittiläinen siirtomaavalta. Aina Elisabet kuningattaren aikaan saakka oli Englanti pieni länsieurooppalainen saarivaltio; nyt se on maailmanvalta, jolla on suuret alusmaat kaikissa maanosissa. Niitten pinta-alaa ja väkilukua ei voida täydellisesti ilmoittaa, koska afrikkalaisilta alueilta puuttuu määrättyt rajat. Likimäärin sanotaan alan olevan lähemmäs 27 milj. *km*² ja väestön noin 320 milj. Luontonsa puolesta jakaantuvat brittiläiset siirtomaat strategisesti tärkeihin paikkoihin sekä plantaashi, kauppa- ja maanviljelyssiirtokuntiin.

Tärkeimmät alusmaat ovat seuraavat:

Euroopassa: erinomaisen tärkeät sotilas-asetat *Gibraltar* ja *Mal-tan* saaret.

Aasiassa: strategiset paikat *Kypro*, *Aden* ja *Hongkong*, suuri ja rikas *Brittiläinen Intia*, *Ceylonin* saari ja *Straits Settlements*;

Afrikassa: *Brittiläinen Etelä-Afrikka, Brittiläinen Itä- ja Keski-Afrikka*, alusmaita Länsi-Afrikassa sekä saaret *Mauritius, Sansibar, Sokotra, St Helena ja Ascension*;

Australiassa: *Australian mannermaa, Tasmania, Uusi-Seelanti ja Fidshi-saaret*;

Amerikassa: *Brittiläinen Pohjois-Amerikka, Länsi-Intia, Honduras ja Guayana*.

Ranska.

Tasavalta. 536 t. km², 38½ milj. asuk.; 72 km:2llä.

Luonto ja kansa. Ollen taajaan asuttujen sivistysmaiden välillä ja kolmelta puolen enimmäin kuljettujen merien ympäröimänä, on Ranskalla kaupalle erinomainen asema. Kuitenkin ovat rannikot matalat ja hiekkaiset sekä satamista köyhät, paitsi vuorisella Bretagnen niemimaalla ja kauvimpana kaakossa, missä Alpit koskevat Välimereen. Näissä paikoissa samoin kuin Seinen, Loiren ja Garonnen suissa ovat senvuoksi etevimmät satamat. Pyreneitten ja Länsi-Alpein lumipeitteiset tunturit muodostavat mahtavia rajamuureja Espanjaa ja Italiaa vastaan, kun taas matalammat keskikorkuiset vuoret Jura, Vogesit ja Ardennit kohoavat Sveitsin, Saksan ja Belgian rajoilla. Sisä-Ranskan täyttää kaakossa keski-ylänpö, josta useita kuljettavia jokia virtaa kaikkialle. Länsi- ja Pohjois-Ranska on alankomaata, jossa on laajoja, viljavia, matalain kumpujen eroittamia jokilaaksoja. Siellä vallitsee lauhkea meri-ilmasto, mutta korkeammassa itäisissä osissa ovat talvet kylmemmät. Välimerenseuduilla sitä vastoin on etelämainen ilmanala lauhkeilla ja sateisilla talvilla sekä kuumilla kuivilla kesillä. Siellä viihtyy alati viheriöiviä lehtipuita.

Ranskalaiset ovat kelttiläisten, gallialaisten, romaani-laisten ja germaanein sekoitusta. Keveä ja vilkas luonne,

johon yhtyy taidollisuus ja hyvä aisti, on omituinen ranskalaisille. Uutteruudella ja säästäväisyydellä heistä on tullut Euroopan rikkain kansa, jonka keskuudessa köyhyys ja puute ovat harvinaiset. Yleiseen vaurauteen on tosin myös vaikuttanut vähäinen väenlisäys, joka kuitenkin on arveluttava maan tulevaisuuteen nähden. Katolinen kirkko on melkein yksinvallitsevana, ja kansansivistys kehittyy ripeästi. Tasavallan presidentin valitsee seitsemäksi vuodeksi kansalliskokous; hän hallitsee yksissä neuvoin vastuunalaisten ministerien kanssa.

Maalaiselinkeinot. Enemmän kuin puolet Ranskan väestöä harjoittaa maanviljelystä, jonka kohottamiseen hyvät opistot, maanviljelysseurat, lainauslaitokset ja monet näyttelyt vaikuttavat. Maata omistavat melkoiseksi osaksi vuraat talonpojat, joitten tilukset tosin ovat pienet, mutta suurimmalla huolella hoidetut. Jokaiseen talonpoikaistaloon kuuluu puutarha, jossa on viiniköynnöksiä, aprikooseja, omenia ja päärynöitä sekä pitkiä vihanneslavoja. Pellossa viljellään melkein kaikkialla vehnää ja idässä kauraa. Yleisiä viljalajeja ovat sitä paitsi etelässä maissi ja ylämailla tattari. Edelleen viljellään erinomaisia lajeja perunoita, valkojuurikkaita ja pellavaa sekä tupakkaa, joka on valtiomonopoolina. Ranska on taas maailman etevin viinimaa, sittenkun on onnistuttu tekemään loppu viiniluteen hävityksistä. Tuotanto nousee 35 à 40 milj. hl. Sampanja ¹⁾ Marnen laaksosta, bourgogne (»burgundilainen») Côte d'Orista ja bordeaux Gironden seuduilta ovat enimmin arvossa pidetyt viinilajit. Korkealla oleva hedelmäinviljelys ei ainoastaan tyydytä vahvaa menekkiä kotimaassa, vaan liikenee vientiinkin. Luoteessa tehdään paljon hedelmäviiniä, cidreä. Etelässä kypsyvät n. s. etelähedelmät: viikunat, mantelit, öljymarjat, appelsiinit ja sitruunat. Tähän tulee suuremmoinen kukkaisviljelys etenkin *Nixan* seuduilla. Ranska en metsistä köyhimpiä maita,

¹⁾ Vuosittain valmistetaan 22—25 milj. pulloa Sampanjaa, josta noin 18 milj. viedään maasta.

kuitenkin tehdään paljon metsänviljelyksen hyväksi. Muutamain paikoin on saksanpähkinäpuista, kastanjoista ja korkkitammista muodostuneita lehtoja ja »les Landes» kankaille lounaassa istutetuista merimänty-metsistä saadaan jo hyvät tulot valmistamalla tärpättiä. — Karjanhoito on hyvin kehittynyt. Ensi sijassa on sarvikarjan- ja lampaanhoito erinomaisine rotuineen sekä siipikarjan ja kaniineinhoito. Muuleja ja aaseja käytetään yleiseen. Silkinviljelys on suuresti lisääntynyt Etelä-Ranskassa ja antaa vuosittain 700,000 kg raakaasilkkiä. — Kalastus antaa suuret tulot. Merikalastusta harjoitetaan osaksi kauvempaa New Foundlandin rannalla ja Pohjanmeren matalikoilla, osaksi rannikoilla. Sardiinin- ja osterinpyynti on sangen tuottava. Myös tavataan jokikalastusta kalanviljelyksen yhteydessä.

Viininviljelys vaatii paljon huolta ja vaivannäköä samoin kuin useitten suotuisten luonnonsuhteitten yhteen sattumista, jotta saataisiin hyvät sadot. Koska viiniköynnös rakastaa hyvin suojattua paikkaa etelää ja itää kohti, vahvaa päivänpaistetta ja syksyisin paljon sumua ja sadetta, viihtyy se hyvin vuorenrinteillä jokien rannoilla. Jos vietos on liian jyrkkä, istutetaan viiniköynnökset muuratuille penkereille. Usein täytyy viininviljelijän astua satoja portaita ylös ja alas toimittaakseen niitä monia töitä, joita viiniköynnös vaatii. Veden pois huuhtomaa maata ja lannoitusta täytyy hänen kantaa selässään ylös. Hyvät viinivuodet ovat harvinaiset, koska väliin toisena, väliin toisena kasvukautena sattuu vähemmän sopiva sää, joka vaikuttaa haitallisesti rypäleen laatuun. Jos viinivuosi on suotuisa, ko'otaan leikkiä laskien ja riemuiten uhkuvat tertut. Kaikkialla viinimaissa vietetään viininkorjuun päätöstä suurilla illojuhlilla.

Vuorityö ja teollisuus. Ranska on sangen rikas hyödyllisistä kivennäisistä. Etusijassa ovat rauta ja kivihiili, jotka kuitenkin eivät riitä täyttämään teollisuuden suuria tarpeita. Lisäksi haittaa Ranskan rauta- ja kivihiilikaivoksia se epämurkavuus, että ne ainoastaan harvoissa paikoissa ovat toistensa läheisyydessä. Tärkeimmät vuorityöpaikat ovat yllisen Loiren lähellä ja Belgian rajalla. Merisuolaa saadaan yllin kyllin. Runsaasti saadaan myös liitua, liuskakiveä, posliinisavea ja hiekkakiveä, joka viimeksi mainittu

kivilaji on mitä parasta rakennusainetta. Maankuuluja kivennäislähteitä tavataan useissa seuduissa.

Luonnontuotteiden runsaus, hyvät kulkuneuvot, suuret pääomat ja hallituksen antama tehokas apu muodostavat Ranskan korkealle kehittyneen teollisuuden perustuksen. Ranskalaisten synnynnäinen hieno aisti ja erinomainen teknillinen kasvatus tekevät heidän teollisuuden tuotteensa suuressa määrin täydellisiksi.

Korkeimmalla on silkkiteollisuus. Kauneuteen ja hyvyyteen nähden ovat sen tuotteet saavuttamattomat. Silkkikan-gasten ja sametin valmistusta varten on *Lyon* [liong] maailman etevin paikka. Läheisessä *S:t Etiennen* [sängt-etien] kaupungissa kudotaan silkkinauhoja mitä laajimmassa määrin. Muuten on moninainen silkkiteollisuus levinnyt melkein kaikkiin alisen Rhône-laakson kaupunkeihin, niitten joukossa *Nimesiin* [niim] ja *Avignoniin* [avinjong]. Sitä paitsi on *Pariisissa* ja *Toursissa* [tuur] melkoinen silkkitarvaimin valmistus. Tämä teollisuudenhaara antaa työtä noin 1 milj. ru-kille, 200,000 kangaspuille ja $\frac{1}{2}$ milj. työmiehelle.

Tuskin vähemmän kuuluisa on Ranskan villa- ja pum-puliteollisuus. Hienot ja aistikkaat mallit, kauniit värit ja oivallinen teko ovat tässäkin huomattavat. Tämän teolli-suuden samoin kuin liina- ja ripeästi kasvavan juteteolli-suuden pääpaikkana on Pohjois-Ranska, jossa kaupungit *Lille* [lil], *Roubaix* [rubeel], *Reims* [rängs], *Amiens* [amiäng] ja *Rouen* [ruang] ovat suurten tehdaspiirien keskuksia. Etenkin mainittakoon suuremmoiset verkatehtaat pienessä *Elbeufin* [elböf] kaupungissa heti etelään Rouenista Seinen varrella. Erinomaisen kauniita saaleja, mattoja ja gobe-liiniseinäverhoja valmistetaan *Pariisissa* ja *Beauvaisissa* [bovee]. Karkeampia kankaita Itämaille vietäviksi tehdään *Toulousessa* [tuluus] ja muissa *Languedocin* [langdok] kau-pungeissa. Laajalti tunnetut ovat Ranskan pitsit ja silkki-pitsit [blondit] *Alençonin* [alangsong] ja *Valenciennesin* [va-lang sien] y. m. kaupungeista. Muotien maailmaa hallitsevassa *Pariisissa* tehdään suunnattomin määrin vaatetuskappa-leita sekä muoti- ja ylellisyysesineitä. Paperi- ja

nahkateollisuus on Ranskassa korkealle kehittynyt. Maailmanmainiot ovat ranskalaiset hansikkaat Pariisista ja *Grenoblesta* [grönobl]. Metalliteollisuus kilpailee Englannin ja Saksan kanssa. *Le Creuxot* [lö-krösoo], Côte d'Orin eteläpäässä, on huomattava rautatyöpaikka, jolla on omat kivihiili- ja rautakaivokset, masuunit, valimot, kone- tehtaast y. m. sekä 15,000 miehen työvoima. Suuria laitoksia rauta- ja terästavaraita varten on myös *S:t Etiennessä*, *Pariisissa* y. m. paikoissa. Kulta- hopea- pronssi- ja jalokiviteoksiin nähden on Pariisi maailman ensimmäinen paikka. Jurassa, pääpaikkana *Besançon* [besangsong], harjoitetaan huomattavaa kellojen tekoa. Tunnettu valtiontehdas *Sèvres* [seevr] Pariisin ääressä antaa taiteellisesti valmistettuja hienoja posliiniteoksia. Oivallista laatua ovat edelleen lasitavarat, öljyt, saippuat ja hajuaineet, jälkimmäiset etenkin *Marseillesta* [marsej], *Nizzasta* ja *Pariisista*. Ravinto- ja nautintoaineitten valmistuksessa eivät mitkään kansat saata kilpailla ranskalaisten kanssa. Maailmanmainiot ovat heidän sokeri- ja sokerileipomateoksensa, heidän herkkunsa, muun muassa hienot juustolajit, heidän konjakkinsa, liköörinsä ja ennen kaikkea heidän taitavasti valmistetut viininsä. Paitsi hienompia, Ranskan rypäleistä puserrettuja viinilajeja, valmistetaan vientiä varten suuri määrä tavallista viiniä huokeasta maalaisviinistä, jota suurin määrin tuodaan Espanjasta, Portugalista ja Italiasta. Ranskan teollisuuden tuotantoarvo ilmoitetaan noin 15,000 milj. franciksi. Siitä lankee melkein neljäs osa Pariisin ja sen ympäristön osalle. Pariisin suuret toiminimet painattavat luetteloitaan kaikilla sivistyskielillä ja lähettävät niitä maanpallon kaikkiin ääriin.

Kauppa ja liike. Ranskan oivallinen asema, sen suu- remmoinen teollisuus, sen oivalliset liikeneuvot, sen laaja siirtomaavalta ovat perustaneet maailmankaupan, jonka voit- taa ainoastaan Englannin, Yhdysvaltain ja Saksan. Ulko- maankauppaa käydään sekä maan rajojen yli naapuri- valtioiden kanssa että satamissa ympäröivien merien rannoilla. Etevimvät merikauppakaupungit Atlantin rannalla ovat *Dun- kerque* [dönkärk], *Le Havre* [lö avr], *Nantes* [nangt] ynnä

sen etusatama *S:t Naxaire* [säng-nasäär] ja *Bordeaux* [bordoo] sekä Välimeren rannalla *Cette* [set] ja *Marseille*.

Dunkerque, Pohjanmeren rannalla, on Pohjan- ja Itämeren maiden kaupan pääpaikka sekä huomattavin kalastussatama.

Le Havre, Seinen suussa, on tärkein satamapaikka Atlantin rannalla. Se tuo maahan paljon pumpulia, villoja, siirtomaan tavaroita y. m. Se on Pariisin ulkosatamana ja Pohjois-Ranskan monien tehdaskaupunkien vientipaikka. Vilkas kauppa ja merenkulku Amerikkaan tekevät kaupungin tärkeäksi siirtolaissatamaksi.

Nantes ja *S:t Naxaire*, Loiren rannalla, harjoittavat kauppaa ja säännöllistä laivakulkua Afrikkaan, Amerikkaan ja Espanjaan. Ne tuovat maahan siirtomaantavaroita, viljaa, kivihiiltä y. m. ja vievät tehdastuotteita.

Bordeaux, Garonnen rannalla, jonne suurimmat meriläivät pääsevät, harjoittaa laajaa kauppaa Ranskan siirtomaihin. Sillä on säännöllinen höyrylaivayhteys muun muassa Etelä-Amerikan ja Länsi-Afrikan kanssa. Viini-, konjakki-, likööri- ja hedelmäkaupan pääpaikka.

Cette, Canal du Midin itäpäässä, käy kauppaa viineillä, suoloilla, Venäjän vehnillä y. m.

Marseille on Euroopan vanhimpia satamapaikkoja ja Ranskan etevin merikaupunki. Sillä on suuri kauppa ja merenkulku Välimerenmaihin sekä säännölliset höyrylaivavuorot aina Itä-Afrikkaan, Australiaan, Itä-Intiaan, Kiinaan ja Jaapaniin. Euroopan huomattavimpia viljan, öljyn, sokerin ja silkin markkinapaikkoja.

Toisen luokan satamapaikkoja ovat: *Calais* [kalee] ja *Boulogne* [bulonj], molemmat ylimenopaikkoja Englantiin, *Bayonne* [bäijon] Adourin varrella lähellä Espanjan rajaa, ja *Nizza*, paljon käytetty ilmaparannuspaikka, josta on vilkas liike Italiaan. Merenkululle tärkeitä ovat edelleen kolme suurta satamaa *Cherbourg* [shärbuur] La Manchen [mangsh] rannalla (Englannin kanavan ranskalainen nimi), jossa on ihmeteltäviä vesirakennustaidon luomia, *Brest Bretagne* länsirannalla ja *Toulon* [tulong] eräässä Välimeren pouka-

massa. — Merikauppaa käydään tuskin puoleksi omilla laivoilla ja kuitenkin ei Ranskan kauppalaivasto ole vähäpätöinen. Laivojen koko luku nousi v. 1896 1600, joiden kantavuus oli lähemmäs 1 milj. rekisteritonnia, niistä 1200 höyry-laivaa (yli $\frac{1}{2}$ milj. tonnia).

Kun Ranskan kauppaa kuitenkin lähes puoleksi arvokseen käy maarajojen poikki, ovat monet sisämaan kaupungeista ja etenkin suuremmat teollisuuskaupungit samalla tärkeitä ei ainoastaan kotimaan-, vaan myös ulkomaankaupan keskuksia. Tärkeitä kauppapaikkoja ovat niin muodoin *Lille* ja *Amiens* pohjoisessa, *Tours* ja *Limoges* [limoosh] keskisessä, *Lyon* ja *Toulouse* eteläisessä Ranskassa. Suuren viinikaupan varastopaikkoja ovat etenkin *Reims* ja *Epernay* [epärnee] samppanjan, *Dijon* [dishong] bourgognen ja *Montpellier* [mongpeljee] muskaattiviinin.

Mutta kauppayritysten laajuuteen ja moninaisuuteen nähden ei voi mitään kauppakaupunkia verrata *Pariisiin*, Ranskan ihanaan pääkaupunkiin. Samoin kuin Pariisi on henkisen ja valtiollisen elämän polttopiste ja suuremmoisimman teollisuustoiminnan keskus, samoin se myös muodostaa koko Ranskan kauppaliikkeen keskustan ja pääpaikan. Pariisin liikekonttoreissa ja varastomakasiineissa (entrepôts) yhtyvät tuhannet kauppayhteydet kaikkien viiden maanosan kanssa. Pariisi on maailman tärkeimpiä markkinapaikkoja ja sen pörssi on määräävänä rahamarkkinoilla. Melkein kaikilla suuremmilla Ranskan lainauslaitoksilla ja osakeyhtiöillä on siellä pääkonttorinsa. Ikäänkuin hämähäkki verkonsa keskellä on Pariisi paraiten järjestettyjen rautatie-, joki- ja kanavaverkkojen risteyksessä ja vetää runsasta ravintoa henkiselle ja taloudelliselle elämälleen ei ainoastaan kaikista Ranskan seuduista, vaan koko maanpallolta.

Pariisin pörssi on sijoitettu komeaan rakennukseen, jota ympäröi muhkea korinttilainen pylväseteinen kreikkalaisen temppelin tapaan. Suuri pörssisali on kaaritettu ja siihen voi mahtua 2000 henkeä. Pörssitunti alkaa klo 2. Mutta jo tuntia aikaisemmin vilkastuu pörssipaikka. Hienoja ajopelejä pysähtyy lakkaamatta suurten portaitten eteen. Ryhmiä muodostuu pylväskäytäviin. Kiirehtiviä olentoja tulee esille, ne etsivät jotakin teroi-

tetuin katsein, vaihtavat muutamia sanoja ja katoavat. Joka minuutilta käy elämä vireämmäksi. Alussa kuiskaava ja salaperäinen keskustelu tulee yhä äänekkäämmäksi.

Tuskin on pörssin kello lyönyt 2, ennenkuin aaltoilevat joukot täyttävät n. s. parketin, leveän, aituksen ympäröimän käytävän, jonka sisässä on ympyriäinen paikka »la corbeille» (kori). Täältä tarjoovat tahi myyvät kaupanvälittäjät vekseleitä, valtio-obligatsiooneja ja osakkeita, samalla kuin kuuluttajat parvekkeelta voimakkaalla äänellä julistavat tehtyjen kauppojen kurssit. On alituista korvia humaavaa ja mieltä hämmentävää numerojen ja nimien luettelemista, niin että syrjäinen tuskin ymmärtää, kuinka järjestettyjä kauppvoja voidaan tehdä tuossa ainaisessa huudossa ja melussa.

»Hausse»- ja »baisse»-keinottelevia ympäröivät kuuliaiset palvelushenget, jotka hiipivät sinne tänne ja tarjoavat tai ostavat arvopapereita. Nauhustetut lakeijat jättävät sinetittyjä tiedonantoja. Yleisö arvailee ministereiltä tahi muilta asiantuntijoilta saapuneen ystävällisiä ilmoituksia ja koettaa sanomansaajan kasvoista arvata hänen lähinnä seuraavien toimiensa kulun niistä hyötyäkseen. Sivuhuoneessa olevat sananlennätinlaitokset ovat alituudessa työssä tietojen ja tehtävien ilmoittamista varten. Vähän väliä naulataan julki sähkösanomia ja muitten pörssien kurssit sekä uutisten ilmoituksia, jotka useimmiten ovat tuulesta temmatut. Kuitenkin on monasti tiedonannon viisas käyttäminen pörssissä lyhyessä hetkessä luonut omaisuuden.

Onnellisten kauppasopimusten kautta Euroopan huomattavampien valtioitten kanssa on Ranskan kaupan kehitystä suuresti edistetty. Sitä vastoin on tätä jossain määrin ehkäissyt vv. 1870—71 sodan jälkeen laajennettu suojatullijärjestelmä. Varsinainen ulkomaankauppa nousi v. 1895 7200 milj. franciin (= Suomen markkaan), josta tuonti teki noin 3800 milj. ja vienti 3400 milj. fr. Tähän tulee 600 milj. fr:n läpikulkukauppa. Tärkeimmät tuontitavarat ovat: raaka-aineet teollisuutta varten, siirtomaantavarat, kivihiili, viinit ja vilja. Vienti-esineitä ovat: kaikellaiset tehdastavarat, niinkuin villa-, silkki- ja pumpulikankaat, vaatetus- ja muotiesineet, nahka- ja metalliteokset j. n. e., sekä viinit, juusto, hedelmät y. m.

Harvoissa maissa on kotimaan kaupan ja liikkeen hyväksi tehty niin paljon kuin Ranskassa. Missä joet luonnosta eivät ole olleet kuljettavat, on niitä kanavoitu ja toisiinsa yhdistetty kanavilla, joita paljon käytetään raskasten tavarain, niinkuin raudan, kivihiilen, viljan y. m. kuljetus-

teinä. Tämä kanavaverkko haaraantuu myös maan rajojen yli Saksaan, Belgiaan ja Alankomaihin. Sisämaan vesiteitten pituus on 13,000 km, josta 5,000 km kanavia.

Ranskan rautatieverkko on Euroopan parhaiten suunniteltu. Pariisista lähtevät säteenmuotoisesti päälinjat rajoille ja satamapaikkoihin. Niitä taas yhdistävät monella tavoin toisiinsa konsenttriset ratapiirit, Pariisin piiriradasta alkaen. Ranskan pääradat kuuluvat kuudelle suurelle yhtiölle, jotka ovat valtion ankaran valvonnan alaisia. Tähän tulee muutamia valtionratoja ja paikallisratoja. Yhteensä on Ranskan rautatielinjojen pituus enemmän kuin 40,000 km. Suurella taidolla rakennetut radat vievät Alpeihin yli Italiaan ja Pyreneitten yli Espanjaan. Aina Ludvik XIV:n päivistä alkaen on Ranskalla erinomainen maantieverkko, jota yhä edelleen laajennetaan.

Sananlennätin ja telefooni ovat Ranskassa suuremmoisesti kehittyneet. Merenalaiset kaapelit käyvät Englantiin, Espanjaan, Korsikaan, Algieriin ja Pohjois-Amerikkaan. Viimeksimainittu kaapeli on johdettu Brestistä S:t Pierren [säng-piär] kautta New Foundlandin luona Bostoniin.

Postilaitos on oivallisesti järjestetty. Etenkin tulee mainita monet valtameren yli menevät postilaivalinjat, joilla suuret yhtiöt isoilla, nopeakulkuisilla ja hienosti sisustetuilla höyrylaivoilla ylläpitävät säännöllistä yhteyttä tärkeämpien merisatamain kanssa maailman kaikissa osissa, puhumattaakaan kaikista niistä höyrylaivavuoroista, joita Ranskan postilaivat määräpäivinä tekevät satamapaikkojen välillä pitkin koko Välimerta, aina Mustaan mereen saakka.

Siirtomaita ja suojelusvaltioita on Ranskalla kaikissa vieraissa maan osissa. Niitten pinta-ala on yhteensä noin $3\frac{3}{4}$ milj. km² ja väkiluku 43 milj. asuk. Ranskan siirtomaat ovat enimmäkseen kauppa- ja kasvimaa-siirtoloita, osaksi rangaistus-siirtoloita ja vähemmässä määrin maanviljelys-siirtoloita. Ne ovat järjestetyt aivan toiseen tapaan kuin Englannin ja Alankomaiden siirtomaat, joita ne muuten merkitykseensä nähden ovat lähinnä. Hallinto on sotilaallinen, ja hallitus järjestää ja valvoo kaikkea. Uusiin siirtomaihin täytyy valtion monet vuodet uhrata isoja summia ja, koska ne enimmäkseen ovat kuumissa ja epäterveellisissä seuduissa, monta ihmishenkeä, ennenkuin niistä tulee hyötyä emämaalle. Vanhemmissa siirto-

maissa ovat vähitellen olot siten järjestyneet, että ne suuremmassa määrin tuottavat raaka-aineita emämaalle ja sieltä tuovat teollisuustuotteita sekä siten vaikuttavat elähyttävästi sen kauppaan.

Ranskan alusmaat ovat:

Afrikassa: *Algeria* [alsheria] ynnä suojelusvaltio *Tunis* Pohjois-Afrikassa, *Ranskan Senegal*, *Sudan*, *Guinea* ja *Kongo* Länsi-Afrikassa sekä rangaistus-siirtomaa *Obok* Itä-Afrikassa;

Aasiassa: *Pondichéry* [pondisherii] y. m. paikkoja Etu-Intiassa sekä *Indokiina*, joka käsittää siirtomaat *Kotkinkiina* ja *Tong-king* sekä suojelusvaltiot *Annam* ja *Kambodsha* Taka-Intiassa;

Amerikassa: *S:t Pierren* saari ja eräs toinen saari New Foundlandin luona sekä *Ranskan Länsi-Intia* ja *Guayana*;

Intian ja Isossa valtameressä: *Reunion* [reyniong] ja muutamia pienet saaret, suojelusvaltiot *Madagaskar* ja *Komorit* sekä *Uusi Kaledonia*, *Seurasaaret*, *Marquesas-saaret* y. m. saariryhmiä Australiassa.

Saksan valtakunta.

Liittomonarkia, jonka muodostaa 26 valtiota **keisari** yhteisenä johtajana. 540 t. km²; 52 $\frac{1}{3}$ milj. asuk.; 97 km²:llä.

Luonto ja kansa. Saksan valtakunta eli Saksa on keskellä Eurooppaa ja tulee siten muodostamaan yhtymäkohdan useimpien Euroopan maiden keskinäiselle liikkeelle. Saksan naapureista ovat kaikki läntiset eteviä teollisuus- ja kauppavaltioita, itäiset huomattavia maanviljelysvaltioita, jotka tuottavat runsaasti raaka-aineita. Tämä edullinen asema on sekin vaikuttanut maan korkeaan taloudelliseen kehitykseen. Pohjoisessa huuhtovat Saksaa Itämeri ja Pohjanmeri. Tosin ovat näitten merien rannikot matalat, mutta useiden kuljetavien jokien suihin on luonto, monin paikoin vesirakennustaidon auttamana, muodostanut satamapaikkoja vieläpä valtamerialueillekin. Koko Pohjois-Saksa on lakea alankomaa, jossa rämeiset rahkasuot, kuivat hiekkakankaat ja leveät, viljavat jokilaaksot vaihtelevat. Keskiössä on kaunista vuorimaata, joka on merkillinen osaksi moninaisista vuorilajeistaan,

osaksi siitä, että metsänpeittämät kukkulat ja hyvin viljellyt laaksot siinä runsaasti vaihtelevat. Etelä-Saksa on osaksi samannäköistä, osaksi siinä on laajoja ylätasankoja, jotka kauvimpana etelässä muuttuvat Euroopan mahtavaksi alppimaaksi. Ilmanala on lauhkeampi luoteessa ja lännessä, ankarampi idässä ja ylänkömaissa etelässä.

Väestö on kaikkein suurimmaksi osaksi saksalaisia. Ainoastaan rajaseuduissa asuu kansoja, jotka ovat muuta kansallisuutta, nimittäin puolalaisia ja litvalaisia idässä, tanskalaisia pohjoisessa ja ranskalaisia lännessä. Saksalaiset ovat voimakasta, uutteraa ja säästäväistä kansaa. Sekä tiedemiehinä ja taiteilijoina että teollisuudenharjoittajina ja kauppiaina ovat he suuria toimittaneet ja kilpailevat tässä kohden ranskalaisten ja englantilaisten kanssa. Valtiollisessa ja sotilaallisessa mahtavuudessa voi ainoastaan Venäjä kilpailla Saksan kanssa. Suuresta muutosta huolimatta on väenlisäys sangen suuri. Uskonto on sekalainen; $\frac{2}{3}$ väestöä näet kuuluu protestanttiseen ja $\frac{1}{3}$ katoliseen kirkkoon. Tähän tulee vähän yli $\frac{1}{2}$ milj. juutalaista. Kansansivistys on hyvällä kannalla ja Saksan oppikoulu on mallina muiden maiden kouluille. Etenkin ovat Saksan liikemiehet tunnetut hyvistä ammattitiedoistaan ja suuresta kielitaidostaan.

Saksan keisarina on aina Preussin kuningas. Valtakunnan yhteisten asiain hallinnon etunenässä on valtiokansleri. Saksan valtakunta ei ainoastaan muodosta ulkomaihin nähden valtiollista kokonaisuutta, jolla on yhteinen sotajoukko ja laivasto, vaan se on myös kansallis-taloudellinen liitto, jolla on yhteinen tull- ja liikelaitos sekä yhteinen kauppalainsäädäntö. Erityisiä valtioita hallitsevat omat perustuslailliset hallitsijat paitsi vapaita hansakaupunkeja, jotka ovat tasavaltoja.

Saksan valtakunnan muodostavat seuraavat valtiot:

Pohjois-Saksa: *Preussin* kuningaskunta, *Mecklenburg-Schwerinin*, *Mecklenburg Strelitzin* ja *Oldenburgin* suurherttuakunnat, *Anhaltin* ja *Braunschweigin* herttuakunnat, *Lippen* ja *Waldeckin* ruhtinaskunnat sekä vapaatkaupungit *Bremen*, *Hampuri* ja *Lyypekki*.

Keski-Saksa: *Saksin* kuningaskunta, *Saksi-Weimarin* suurherttuakunta, 3 *Saksin* herttuakuntaa, 2 *Schwarzburgin* ruhtinaskuntaa ja 2 *Reussin* ruhtinaskuntaa.

Etelä-Saksa: *Baierin* ja *Württembergin* kuningaskunnat, *Badenin* ja *Hessin* suurherttuakunnat sekä valtionmaa *Elsass-Lotringi*.

Maalaiselinkeinot. Maanviljelystä harjoitetaan tietysti suurimmalla menestyksellä luonnosta hedelmällisissä joki- ja vuorilaaksoissa, mutta myös suoperäisiä marskimaita ja laihjoja kangasnummia on ahkera kansa suurilla ponnistuksilla tehnyt viljamaiksi laajoilla aloilla. Noin puolet maan alasta on viljeltyä, ja yleensä harjoitetaan maanviljelystä järkipäisesti käyttämällä keinotekoisia lannoitusta, keinokastelua ja maanviljelyskoneita. Suuret maakartanot ovat enemmistönä pohjoisessa ja idässä, pienemmät tilat etelässä ja lännessä. Turvatakseen kotimaan maanviljelystä ulkomaitten kilpailulta on valtionhallitus säättänyt sangen korkeat suojatullit viljalle. Kuitenkin viljantuonti nykyään suunnattomasti voittaa viennin.

Kaikista viljalajeista viljellään eniten ruista, sitten kauraa, vehnää ja ohraa. Etelä-Saksassa tavataan paljon sitä lajia vehnää, jota sanotaan speltiksi, samoin kuin joku verta maissia ja hirssiä. Perunoita viljellään Saksassa enemmän kuin missään muussa maassa ja ovat siellä niinkuin monin paikoin »köyhäin leipänä.» Myös valkojuurikkaitten viljelyksessä on Saksa ensi sijalla. Sitä harjoitetaan vilkkaaimmin Elben laaksossa *Magdeburgin* ympärillä sekä Oderin laaksossa. Vihannesten- ja puutarhaviljelys kukoistaa etupäässä väkirikkaitten suurkaupunkien ympärillä; huomattavasti levinnyt se on etenkin Pohjois-Baierissa ja *Erfurtin* ympäristössä. Hedelmiä viljellään melkein kaikkialla, ja »hedelmäinviljelysyhdistykset» toimivat niiden jalostuttamiseksi. Sitä vastoin on viininviljelys rajoittunut Lounais-Saksaan, jossa sitä eniten harjoitetaan Reinin, Moselin, Mainin ja Neckarin laaksoissa. Arvokkaimmat ovat viinilajit päivänpaisteisesta »Rheingasta», mistä jalot reininviinit »rudesheimer», »johannisberger», »hocheimer» y. m. saadaan. Etelä-Saksassa viljellään humalaa niin suuressa määrin, että sato hyvinä vuosina ei ainoastaan riitä Saksan suunnattomaan oluenteeseen, vaan liikenee vientiinkin. Pellavanviljelys on jonkun verran vähentynyt, mutta on vielä hyvin huomattava Preussin itäisissä maakunnissa. Hampua

tavataan runsaammin ainoastaan suuressa Reinin laaksossa. Siellä viljellään myös enin ja paras tupakka; sen ohessa on tupakanviljelys melkoisen laaja Brandenburgissa ja Baierissa.

Saksa on vielä sängen metsäinen maa, sillä neljäsosa maan pintaa on metsänpeittämä. Schwarzwald, Baierin Alpit, Böhmerwald, Fichtelgebirge, Thüringerwald ja Harzgebirge ovat täynnä mahtavia kuusi- ja mäntymetsiä, jotka siellä täällä vaihtelevat pienempien lehtimetsien kanssa. Weserin vuorimaassa on runsaasti kauniita tammi- ja pyökki-metsiä. Rannikkomaakunnissa on enimmäkseen puute metsistä. Monin paikoin harjoitetaan melkoista metsänviljelystä ja yleensä on Saksan metsänhoito hyvällä kannalla.

Karjanhoito on läheisessä yhteydessä maanviljelyksen kanssa; pääelinkeinona se on marskimaissa Pohjanmeren luona ja alppiseuduissa. Hyviä sarvikarjarotuja tavataan Sleswig-Holsteinissa, Hannoverissa ja Oldenburgissa sekä Etelä-Baierissa. Kolmessa ensinmainitussa maassa samoin kuin Mecklenburgissa, Itä- ja Länsi-Preussissa on hevoshoido etevä. Lampaanhoidon hyväksi on paljon tehty Saksassa, kun on tuotu maahan espanjalaisia merinoslampaita ja jalostettu kotimaisia lammasarotuja. Tämä elinkeino kukoistaa etupäässä Preussissa Oderin varrella olevissa maakunnissa ja Saksissa, mutta sitä haittaa kilpailu villoja tuottavien merentakaisen maitten kanssa. Sikainhoito sitä vastoin on kaikkialla kasvamaan päin. Vilkkain se on Westfalissa ja Preussin itäisissä maakunnissa. Siipikarjanhoito on yleinen ja erittäin on mainittu hanhenhoito Pommerissa (»Pommerin hanhenrinnat«). Mehiläishoito on vilkas Schlesiassa ja Hannoverissa. — Kalastus on merenrannikoilla edistynyt, mutta joissa vähentynyt. Kuitenkin tulee tässä kohden epäilemättä parannus tapahtumaan, kun kalanviljelys, jota yhä innokkaammin on ruvettu harrastamaan, alkaa käydä tuottavaksi.

Vuorityö ja teollisuus. Runsaan kivihiilen ja raudan tuotantonsa kautta muodostaa vuorityö tärkeän perustuksen Saksan teollisuudelle. Suurimmat kivihiihjuonteet ovat Ruhr-laaksossa Westfalissa, Saar-laaksossa ja Achenin luona

Reininmaakunnassa, Ylä-Schlesiassa ja Saksin kuningaskunnassa. Näistä suunnattoman runsaista hiilikerroksista eivät ainoastaan niiden läheisyyteen syntyneet monet tehtaat saa kivihiiliään, vaan myös lähimmät naapurimaat. Pienempiä hiilikerroksia tavataan sitä paitsi monessa osassa Pohjois- ja Etelä-Saksaa. Niin hyvin Saksan hiilikaivostekniikkaa kuin Saksan kivihiiliä pidetään erinomaisina. — Läheisiä vuorituotteita, jotka nekin ovat saaneet alkunsa kasvikkunnasta, ovat ruskeahiili Preussin Saksissa ja Brandenburgissa, turve etenkin Pohjois-Saksassa ja grafiitti Baierissa.

Saksassa ovat onneksi runsaimmat rautamalmikerrokset juuri samoilla seuduilla kuin kivihiilikerrokset s. o. Westfalissa, Reininmaakunnassa, Saksissa ja Schlesiassa. Vähemmässä määrin lohotaan rautaa Hannoverissa ja Elsass-Lotringissa. Kivihiilen- ja raudantuotantoon nähden (104 ja 5 1/2 milj. tonnia) on Saksa kolmannella sijalla maailmassa. Sinkkiä sitä vastoin saadaan enemmän kuin missään muussa maassa maanpallolla. Etevimvät sinkkikaivokset ovat Schlesiassa, sen jälkeen Westfalissa ja Reininmaakunnassa. Vaskea, hopeata ja lyyjyä nostetaan Harzissa ja Erzgebirgessä, joiden kaivokset ovat monen sadan vuotiset. Maailmanmainiot ovat taitavat saksilaiset kaivostyömiehet ja *Freibergin* vuoriakatemia. Hyödyllisistä kivennäisistä mainittakoon vielä suola, josta Saksa on tavattoman rikas. Sekä kivi-suolakerroksia että suolalähteitä tavataan runsaimmin Saksin maakunnassa, jossa *Stassfurtilla* ja *Hallella* on suurimmat suolatehtaat. Runsaasti saadaan suolaa myös Etelä- ja Keski-Saksan valtioissa. Lüneburger-suola Hannoverista on hyväksi tunnettu pohjoismaissa. Maailman tuottavimmat kalisuolakerrokset ovat *Stassfurtin* luona. Maailmankuuluja ovat monet Saksan terveyslähteistä, etupäässä ne, jotka ovat *Aachenissa*, *Emsissä*, *Wiesbadenissa*, *Nauheimissa*, *Baden-Badenissa* ja *Kissingenissä*.

Saksa on meidän päivinäimme huomattavimpia teollisuusmaita. Tosin ovat Saksan teollisuustuotteet somatekoisuudessa ranskalaisten ja työn kelpoisuudessa englantilaisten jälessä, tosin saattaa myös muutamiiin tehdastavaroihin sovittaa

vanhaa arvostelua »halpaa ja huonoa», mutta ei voi kieltää, että Saksan teollisuus viime aikoina on paljon edistynyt ei ainoastaan mitä suuruuteen, vaan myös mitä laatuun tulee. Suurimmat teollisuuden keskustat, jotka käsittävät Reinin-maakunnan ja Westfalin lännessä, Saksin kuningaskunnan keskellä ja Schlesian idässä, ovat pitkin Saksan vuorimaan pohjois-reunaa, missä raudan- ja kivihiilenriikkaus on suurin. Lisäksi muodostavat joet vuorimaan rinteille koskia, jotka antavat huokeata liikevoimaa, mutta kun ne kohta alapuolella tulevat alankomaalle, ovat ne samalla huokeita kuljetusväyliä merelle. Tämä yhdessä verrattain alhaisten työpalkkain kanssa vaikuttaa sen, että Saksan tehdastuotteet halpuutensa vuoksi tulevat huomatuiksi maailman markkinoilla.

Kutomateollisuus, siinä kehräys, kudonta, värjäys, kankaanpainaminen ja silostus, on laajalle levinnyt yli koko Saksan. Pumpuliteollisuuden pääpaikkoja ovat: *Elberfeld-Barmen* ja *Düsseldorff* Reininmaakunnassa, *Chemnitz* ja *Plauen* Saksissa, *Görlitz* y. m. pikkukaupunkeja Schlesiassa, *Augsburg* Baierissa, *Esslingen* Württembergissä ja *Mülhausen* Elsassissa. Viimeksi mainittu suuri tehdaskaupunki on laajalti tunnettu ei ainoastaan erinomaisista tehdasteoksistaan, vaan myös mallikelpoisesti järjestetyistä työväenoloistaan. Villankehräystä ja -kudontaa harjoitetaan etupäässä samoilla seuduilla, mutta erityisesti on mainittava veranvalmistus *Aachenissa* ja sen ympäristössä Reininmaakunnassa, *Zwickau*n ympäristössä Saksissa ja *Kottbusissa* ja sen naapurikaupungeissa Brandenburgissa. Saaleja ja mattoja kudotaan *Berlinissä*. Liinateollisuus kukoistaa etupäässä *Bielefeldissä* Westfalissa, Saksin Lausitzissa ja siihen rajoittuvassa Länsi-Schlesiassa. Silkin ja sametin teossa on *Krefeld* Reininmaakunnassa niin korkealla, että sen voittaa ainoastaan Lyon. Silkkitehtaita on myös *Elberfeld-Barmenissa*, *Berlinissä* y. m. Vuosisatoja ovat kymmenet tuhannet Erzgebirgen köyhät vuoristolaiset saaneet vuotuisen toimeentulonsa pitsinnäp-
läyksestä. Heille hankkivat malleja ja tarpeita matkustelevat asiamiehet, ja vaivaloisesta työstään saavat he vähäisen päiväpalkan. Ylellisyyskankaiden ja vaatetuskappaleiden

valmistuksessa anastaa Saksan suuri pääkaupunki *Berliini* yhä määräävämmän aseman.

Metalliteollisuus on melkein yhtä laaja ja tärkeä kuin kutomateollisuus. Maankuulu on valinteräksen teko *Essenissä* ja *Bochumissa*, hienotaonta *Solingenissa* ja *Remscheidissä*, neulanvalmistus *Aachenissa* ja *Iserlohnissa*. Nämä ja useat muut paikat, joissa on vilkas ja monipuolinen rautateollisuus, ovat Reininmaakunnassa ja Westfalissa. Luonnollisesti ovat teollisuuskaupungit lukuisat myös Saksin ja Schlesian rautakaivospiireissä. Erittäin huomattava on koneidenvalmistus, joka pitää käymässä satoja tehtaita maan eri osissa. Isoja konetehtaita on *Berliinissä*, *Hannoverissa*, *Essenissä*, *Magdeburgissa*, *Breslaussa*, *Chemnitzissä*, *Mühlhausenissa* y. m. Etenkin valmistetaan rannikkokaupungeissa höyrykoneita joukottain. Siellä rakennetaan myös höyrylaivoja, mahtavista panssarijättiläisistä aina siroihiin huvipursiin. Ensi sijassa tulee tässä mainita Itämeren kaupungit *Stettin*, jossa on »Vulkan» yhtiön suuret työpajat ja veistämöt, *Kiel* suunnattomine sotaveistämöineen ja asehuoneineen sekä *Elbing* ja *Danzig*. Jokilaivoja rakennetaan eniten *Magdeburgissa* Elben varrella ja *Ruhrortissa* Reinin luona. Kulta- ja hopeateosten pääpaikkoja ovat *Pforsheim* Badenissa, *Hanau* Hessi-Nassaussa ja *Berliini*.

Kruppin tehtaat Essenissä ovat laatuaan maailman suurimmat. *Alfred Krupp* sai vanhemmiltaan pienen valinterästehtaan, jossa oli muutamia harvoja työmiehiä. Kun hän joku aika sitten kuoli, jätti hän ainoalle pojalleen perinnöksi mitä suuremmoisimmat rautatehtaات, missä työskentelee 20,000 työmiestä, jotka vuodessa saavat palkkaa noin 20 milj. Smk. »Kruppin kanuunoita» ostetaan melkein kaikkien maiden sotajoukkoihin sekä Euroopassa että sen ulkopuolella. Edelleen valmistetaan rautatiekiskoja, akseleita, pyöriä, ruuveja, väkinauloja y. m. rautatievaunuja ja vetureita varten. Alituisessa työssä on satoja höyrykoneita ja jättiläismäisiä höyryvasaroita, joista suurin painaa 50,000 kg ja lankeaa 3 m:n korkeudesta suunnattoman suurelle alaisimelle. Se on maksanut 2½ milj. Smk. Mah-taviin laitoksiin kuuluu sitäpaitsi useita suuria höyrylaivoja, kymmeniä vetureita ja satoja rautatievaunuja, jotka vievät rautamalmia ja kivihiiliä niistä monista rauta- ja kivihiilikaivoksista, jotka Krupp omistaa monin paikoin Saksaa, jopa Pohjois-Espanjassa saakka.

Työmiehistä pidetään hyvää huolta. Toiminimi on rakennuttanut enemmän kuin 4,000 työväen asuntoa sekä kirkkoja, koulu- ja sairastaloja. Työmiehiä varten on puutarhoja, lukusaleja, kirjastoja sekä leipomoita, teurastushuoneita ja kauppapuoteja, joista tavarat saadaan tuotantohintaan.

Kemiantuotteiden teko on hyvin kehittynyt Saksassa. Tärkeämpiä paikkoja tämän teollisuuden eri haaroihin nähden ovat *Stassfurt*, *Berliini*, *Köln*, *Dresden* sekä useat Etelä-Saksan suuremmat kaupungit. Ei missään muussa maassa ole niin huomattavaa valkojuurikas-sokerin valmistusta. Pääpaikkoja ovat *Magdeburg*, *Halle* ja *Braunschweig*. Yleisesti tunnettu on oluen ja väkijuomien suunnaton valmistus. Samoin kuin muuallakin kukoistaa se enimmäkseen isoissa kaupungeissa. Erittäin on kuitenkin Baieri ja siinä *München*, *Erlangen* ja *Kulmbach* kaupungit laajalti tunnettu erinomaisesta oluestaan. Suuria sikaritehtaita on *Bremenissä*, *Hampurissa*, *Leipzigissä* y. m.

Muista teollisuuden haaroista voidaan mainita lasitavarat Schlesiasta, Baierista ja Reininmaakunnasta; posliini- ja fajanssiteokset Tyyringistä, Saksista, jossa Euroopan vanhin posliinitehdas on *Meissenissä*, Schlesiassa ja Brandenburgissa; paperi, joka on sangen hyvää laatua halpaan hintaan verraten, kaikista suuremmista tehdaskeskuksista; nahkateokset *Offenbachista* Hessi-Darmstadtissa ja *Berliinistä*; soittokoneita *Berliinistä*, *Dresdenistä*, *Leipzigistä* ja *Stuttgartista*. Yhteydessä tärkeän kelloteollisuuden kanssa Schwarzwaldin vuoriseuduissa on laaja koneellisten soitinten valmistus. Maailmanmainiot ovat halvat saksalaiset leikkikalut, joita tehdään suuressa määrässä etupäässä *Nürnbergissä* Baierissa, *Sonneberg* nimisessä Tyyringin kaupungissa ja *Erzgebirgessä*. Varsin mieltä kiinnittävä on jo keskiajalla kuuluisa teollisuuskaupunki *Nürnberg* ei ainoastaan erinomaisen vanhanaikuisen ulkomuotonsa, vaan myös sen erittäin moninaisen teollisuustoiminnan vuoksi, jota vielä tänään harjoitetaan kaupungissa ja sen ympäristössä. »Nürnbergin tavaroiksi» sanotaan kaikellaista rikkamakaluja, joita sieltä leviää ympäri maailmaa. Erittäin mainittakoon

kaikellaiset taideteollisuus-esineet ja Faberin tunnetut lyijykynät.

Kauppa ja liike. Se suuri kauppa, jota käytiin Saksassa keskiajalla mahtavain valtioliittojen, etupäässä »Hansaliiton», suojassa oli uudella ajalla suureksi osaksi tullut hävitettyksi pitkällisten sotien ja maan hajaantumisen kautta useihin pikkuvaltioihin. Kun vihdoinkin »Saksan tulliyhdistyksen» muodostuessa estävät tullirajoitukset hävisivät, alkoi kauppa voimakkaasti kukoistaa ja kohosi toistamiseen Saksan valtakunnan jälleenyhdistymisen kautta vuonna 1871. Tätä nykyä voittaa Saksan kaupan vain Englannin ja Yhdysvaltain. Erikoiskauppa tekee kaikkiaan 7800 milj. Saksan markkaa, josta tuonti tekee 4300 ja vienti 3500 milj. Rmk (noin 9600, 5300 ja 4300 milj. Smk). Tärkeimmät tuontitavarat ovat: vilja, raaka-aineet teollisuutta varten, niinkuin villat, pumpuli, silkki, puut, nahat y. m., siirtomaantavarat, etupäässä kahvi ja tupakka. Vientitavaroista ovat ensi sijalla: teollisuustavarat, niinkuin kankaat, rautatavarat, koneet, lyhyet tavarat, vaatteet, paperi y. m. edelleen kemiantuotteet, etenkin rohdokset ja värit sekä sokeri, kivihiili ja rauta. Kaikki yllämainitut tuonti- ja vientitavarat sisältyvät kokonaissummiin 500 — 100 milj. Rmk:n arvolla vuodessa. Tähän tulee kaikellaiset kauppatavarat, joiden arvo on kymmeniä milj. Rmk. Näistä tulee etenkin mainita kirjat, kartat ja kuvat, jotka ovat melkoisia vientitavaroita.

Saksassa, jossa on pitkät maarajat, käy luonnollisesti hyvä osa ulkomaan-liikettä näitten yli. Kuitenkin on samassa määrässä, kuin kauppa on käynyt yhä laajemmaksi, kauppalavasto ripeästi kasvanut, niin että se nyt nousee lähemmäs 4000 laivaan 1½ milj. tonnin kantavuudella, josta 1100 höyrylaivalla on 900,000 tonnin kantavuus.

Merenkululle ja ulkomaankaupalle on niillä kahdella merellä, jotka huuhtovat Saksan rannikoita, varsin erilainen merkitys. Itämeri, joka on sisämeri, välittää etupäässä liikettä ympäröiviin maihin, Venäjälle, Suomeen, Ruotsiin ja Tanskaan, kun sitä vastoin Pohjanmeri avaa

merenkulun valtamerille. Siksi ovat Saksan suurimmat merikaupungit *Hampuri* ja *Bremen* Pohjanmeren läheisyydessä.

Hampuri on alisen Elben varrella, jota myöten isoimmat merilaitavat pääsevät kaupunkiin ja josta jokilaivat menevät jokea ylös koko Saksan läpi aina Böömiin. Hyvä asema on tehnyt kaupungista ensi luokan maailmankauppa-paikan. Suuremmoiselta näyttää satama moninkertaisine laivanmasto- ja höyrypiippu-rivineen, vilkkaine ja kirjavine elämineen. Kaupungissa käy vuosittain enemmän kuin 10,000 merilaitavaa (6½ milj. tonnia) ja 16,000 jokilaivaa (3½ milj. tonnia). Kaupungilla itsellään on lähes 700 laivan suuruinen kauppalaivasto (700,000 tonnia), josta paljoa enemmän kuin puolet höyrylaivoja. Suuret höyrylaiva-yhtiöt välittävät säännöllistä liikettä ei ainoastaan kaikkien Euroopan merivaltojen kanssa, etupäässä Englannin, vaan myös kaikkien Amerikan, Afrikan, Australian sekä Etelä- ja Itä-Aasian osien kanssa. *Hampuri* on senvuoksi tärkeä siirtolais-satama. Tämä kaupunki harjoittaa suurempaa liikettä kuin moni suuri valtakunta. Vuoden kauppa nousee 5800 milj. Saksan Rmk:aan, josta tuonti tekee 3150 ja vienti 2650 milj. Rmk (noin 7160, 3890 ja 3270 milj. Smk). Tosin on oma tuonti ja vienti lisääntynyt, sikäli kuin *Hampurista* on tullut sangen huomattava teollisuuskaupunki, mutta suurin osa näitä tavarajoukkoja kuuluu siihen suunnattomaan läpikulkukauppaan, jota kaupunki harjoittaa. *Hampurin* tavarapörssi, jossa joka päivä käy kauppiaita 4000:een, on vaikuttavimpia, sen pankki- ja vakuutuslaitos, sen asioimis- ja tavarainlähetys-liikkeet hyvin kehittyneet ja laajat. — Kaupungin vieressä on sen vapaasatama mahtavine varastomakasiineineen, nostoranoineen y. m. Sitäpaitsi omistaa *Hampuri* 400 km:n laajuudelta ympäröivän maa-alueen, joka on puutarhantapaisesti viljelty ja hankkii kaupunkilaisille hedelmiä, vihanneksia, maitoa y. m. Elben suulla on *Hampurin* talvisatama *Cuxhaven*.

Aivan *Hampurin* kanssa yhteen rakennettuna on Elben pohjoisrannalla huomattava kauppa- ja tehdaskaupunki *Altona* ja vastapäätä etelärannalla, suuremmoisena rautatie-sillan kautta yhdistetty satamakaupunki *Harburg*.

Bremen on *Weserin* varrella. Kaupungin satamaan eivät pääse isommat laivat, vaan ne purkavat ja ottavat lastinsa kaikki *Bremerhaven* nimisessä ulkosatamassa. Bremen harjoittaa suuremmoista laivakulkua enemmän kuin 400 laivalla, josta puolet höyrylaivoja. Erinomaisen komeat ja nopeakulkuiset ovat ne merilaivat, jotka kuuluvat suurelle »Pohjois-Saksan Lloyd» yhtiölle, ja jotka ylläpitävät säännöllistä liikettä Pohjois-Amerikkaan, Itä-Aasiaan ja Australiaan. Siirtolais-satamana voittaa Bremen itse Hampurin sekä on myös Saksan etevin tupakan, petrolin, pumpulin ja riisin varastokaupunki. Kauppaliike nousee enempään kuin 1600 milj. Rmk:aan. Samoin kuin Hampuri kuuluu Bremen nykyään Saksan tulliyhdistykseen, mutta sillä on myös vapaakauppa-alueensa. Teollisuus on nousemassa; ensi sijassa ovat laivanrakennus ja sikarinvalmistus.

Itämeren kaupungeista on ensiksi mainittava muinoin niin mahtava Hansaliiton pääkaupunki, tuo vieläkin niin vanhanaikainen *Lyypekki*. Kaupunki on pienen *Trave* joen varrella, joka ruoppaamalla on tehty isompien itämerenlaivojen kuljettavaksi. Lyypekin kauppa on tosin rajoittunut Itämeren-maihin Venäjään, Suomeen, Ruotsiin ja Tanskaan, mutta se on vielä varsin huomattava kauppa- ja tavarainlähetyspaikka, varsinkin meidän maalle. Muista Itämeren satamista on *Stettin* Oderin varrella etevin, sitä lähinnä *Danxig* Weikselin isoimman suun luona ja *Königsberg* Pregelin rannalla. Nämät kaupungit hoitavat pää-asiallisesti kauppakulkua kukin jokialueessaan, ja tärkeimmät tavarat ovat vilja, metsäntuotteet, pellava ja siirtomaantavarat. Stettinin ynnä sen ulkosataman *Swinemünden* merkitys on varsinkin suuri Berliinin satamapaikkana Itämeren rannalla. Lännempänä ovat Itämeren rannalla sotasatama *Kiel*, joka niinkuin *Rostockin* satamakaupunki *Warnemünde* on paljon käytetty ylimenopaikka Tanskaan, ja *Stralsund*, josta on vilkas laivakulku Ruotsiin.

Saksan kotimaankauppa on sangen vilkas, sitä kun edistävät monet kuljettavat joet sekä erinomaisen laajat kanava- ja rautatieverkot.

Joskaan ei yhtä suuressa määrin kuin Pariisi Ranskassa, muodostaa kuitenkin Saksan valtakunnan mukkea pääkaupunki *Berliini* liittovaltion keskustan ei ainoastaan valtiollisessa ja kirjallisessa suhteessa, vaan myös kauppaan nähden. Berliini on iso tehdaskaupunki, jolla on monipuolinen teollisuus. Se on huomattavimpia pörssipaikkoja ja käy melkoista etenkin vilja-, villa- ja väkiviina-kauppaa. Hyvien kulkuneuvojensa avulla ulotuttaa se liiketoimintansa etäisimpiin maihin.

Berliinin eläinmarkkinat ja teurastushuoneet. Kaupungin itä-osassa on suuremmoinen laitos, joka käsittää kokonaista 60 rakennusta, kaikki muurin ympäröimänä. Täällä pidetään suuret eläinmarkkinat. Niihin tuovat ylimääräiset junat, aina kahteenkymmeneen saakka, 400 à 500 vaununlastillista elukoita, joiden luku väliin nousee 25,000 kappaleeseen. Vuodessa lasketaan tuotavan 650,000 lammasta, 500,000 sikaa, 150,000 nautaeläintä ja 100,000 vasikkaa. Eläinpörssissä vallitsee vilkas elämä. Täällä harjoittaa 150 tukkukauppiasta vientiä, 700 ostajaa pitää huolta tuonnista ja 1000 teurastajaa hankkii kaupungille lihaa. Teurastushuoneissa on joukko vesialtaita, 2000 vesiranaa ja muita hyödyllisiä laitoksia. Rautatie-kiskot kulkevat hallien läpi ja näillä on jäävaunut, jotka suoraapäättävät teuraspenkeiltä kuljettavat lihan kaupaksi aina ulkomaille saakka.

Lähinnä Berliiniä on Leipzig tärkeä kauppakaupunki sisämaassa. Siellä harjoitetaan maailman suurinta kirjakauppaa ja kustannustointia. Kuuluisat Leipzigin markkinat ovat tosin menettäneet osan merkitystään, mutta vielä nytkin käy niissä kauppiaita Euroopan kaikista osista, Amerikasta ja Aasiasta ja niiden rahankulku tekee 200 milj. Rmk. Etevimmat markkinatavarat ovat turkikset ja suitsu-aineet. Leipzig on sen lisäksi huomattava teollisuuskaupunki, ja siinä sijaitsee valtakunnan tuomioistuin. — Markkinapaikkana on myös vielä merkittävä entinen valtakunnan-kaupunki *Frankfurt am Main*. Kaupungilla on oivallinen asema useiden luonnollisten liikeväylien ja monien rautatielinjojen yhtymäkohdassa. Sen asema on suurin Euroopan mantereella. Useat suuret pankkiirihuoneet, muun muassa eräs Rotschild, harjoittavat täällä raha- ja vekseliliikettä.

Reininmaakunnan ja Westfalin tehdaspiirissä muodostaa vanha roomalaiskaupunki *Köln* tärkeän kauppakeskustan,

jolla on laaja pörssiliike, sekä vakuutus- ja tavarainlähetyshälykkeitä. Reiniin laivakulku ja rautatieliikenne ovat erittäin vilkkaat. Sitten tulevat *Düsseldorff* Reinin-satamana ja *Elberfeld-Barmen*, *Dortmund* y. m. rautatien-yhtymä kohtaa. Muuten harjoittavat useimmat teollisuuskaupungit, niinkuin *Aachen*, *Remscheid*, *Iserlohn*, *Bielefeld* y. m. laajaa kauppaa omilla teollisuustuotteilla. *Ruhrortilla* on suurin kivibiilen-vienti mannermaalla. — Saksin-Tyyringin tehdaspiirissä ja Elben laaksossa ovat itse tehdaskaupungitkin kauppayhteydessä ulkomaiden kulutuspaikkojen kanssa. Mutta paitsi teollisuustoimintaa harjoittaa suuremmanpuoleista kauppaa, vilkasta jokikulua Elbellä ja rautatie-liikennettä Saksin kuningaskunnan kaunis, taiteita harrastava pääkaupunki *Dresden* ja Saksin maakunnan pääpaikka *Magdeburg*. — Schlesiassa ja Brandenburgissa sekä etenkin Oderin laaksossa ovat *Breslau* ja *Frankfurt an der Oder* huomattavia viljan, villojen ja teollisuustavaroiden markkinapaikkoja.

Etelä-Saksassa harjoitetaan suurta läpikulku-kauppaa naapurimaiden kanssa, ja siinä kohden on Reinillä ja Tonavalla ynnä niiden syrjäjoilla ja yhdyskanavilla huomattava tehtävä. Baierin tärkeimmät kauppapaikat ovat: *Augsburg*, vanha kaupunki, joka harjoittaa vekseli- ja tavaraintoimitusliikettä Italiaan ja Sveitsiin, *Nürnberg*, humalien maailmanmarkkina-paikkoja, sekä valtakunnan ihana pääkaupunki *München*, ensi sijassa kuuluisa kukoistavasta taide-elämästään, mutta myös viljakaupan pääpaikkoja. Saksan Tonavaliikkeen varastokaupunkeja ovat *Regensburg* ja *Passau*. Württembergissä on pääkaupunki *Stuttgart* maan taajan rautatieverkon keskusta ja Etelä-Saksan etevin kirjakauppapaikka, jonka ohessa *Heilbronn* Neckarin ja *Ulm* Tonavan varrella ovat vilkkaita liikepaikkoja. Huomattavin kauppa-paikka ei ainoastaan Badenissa, vaan koko Etelä-Saksassa on *Mannheim* laveine satamineen Reinin varrella, jossa vuosittain käy monta tuhatta jokilaivaa, niitten joukossa useita höyrylaivoja. Kaupunki tekee paljon kauppaa viljalla, puutavaroilla, tupakalla, humaloilla j. n. e. Tämän rinnalla on Badenin kauniin pääkaupungin, *Karlsruhe*n, kauppa vähäpätöinen.

Etelä-Saksan valtioilla Baierilla, Württembergillä ja Badenilla on kullakin rantakaistaleensa ihanasta Boden-järvestä, ja ne harjoittavat sillä vilkasta laivakulkua ja kauppaa *Lindaun*, *Friedrichshafenin* ja *Konstanxin* kaupungeista. Elsass-Lotringissa on *Strassburg* Illin varrella, mistä sekä Reinin-Rhône-että Reinin-Marnenkanava lähtee, vanhastaan huomattava kauppapaikka. *Mülhausen* harjoittaa suurta kauppaa raaka-aineilla ja omilla hyvin arvossa pidetyillä tehdastavaroillaan. Luja *Metxin* linnoitus, joka on Saksan Lotringin pääpaikka, on samalla kauppakaupunki. Linnoitus ja kauppakaupunki on myös *Mainx*, jonka asema Mainin laskupaikassa Reiniin on erinomaisen edullinen kaupalle ja jokikululle. Sillä tuotavalla viininviljelyksellä, jota suuressa määrässä harjoitetaan Reinin ja sen etevimpien syrjäjokien varsilla, on myyntipaikkoina *Koblenx*, *Worms* ja *Speier* Reinin, *Trier* Moselin, *Würzburg* Mainin sekä *Heidelberg* ja *Esslingen* Neckarin rannalla. Viiniä viljelevistä linnoista lähtevät sitäpaitsi useat kalliimmista viinilajeista suoraapäätä kauppaan.

Keskuusliikkeelle ovat joet, myös vähemmän syvät, mitä tärkeimmät siinä kohden, että rahti niillä tulee noin puolta halvemmaksi kuin rautateillä. Omituista kyllä ei Saksan kanavisto ensinkään vastaa vilkasta kauppaliikettä ja on paljon läntisten naapurimaiden jäljessä. Tosin ovat suuremmat joet toisiinsa kanavilla yhdistetyt, mutta ne ovat aivan matalat. Saksan huomattavin kanavarakenus on *Keisari Wilhelmin-kanava*, jota myöten isotkin sotalaivat voivat tulla Kielinlahdesta Itämeren rannalla Elben suuhun lähellä Pohjanmerta.

Saksan rautatieverkko on Euroopan suurin. Sen pituus on 50,000 km, suureksi osaksi valtionratoja. Koska maa aina viimeisiin aikoihin saakka on ollut valtiollisesti hajaantuneena, ei Saksan rautateillä ole sitä yhteyttä ja säännöllisyyttä kuin Ranskan. Rautateitten yhtymäkohtien luku on sen vuoksi hyvin suuri. Kuitenkin on Berliinistä vähitellen tullut pääkeskus, josta ratoja säteentapaisesti lähtee eri maailmanääriin.

Posti- ja sananlennätinlaitos on erinomaisen hyvin järjestetty ja se on ollut mallina muille maille. Saksa

kulki etunenässä, kun muodostettiin maailmanposti-yhdistys, joka nyt käsittää melkein koko maanpallon. Myös telefoni on sangen levinnyt maassa.

Saksalaiset suojelusalueet. Viime vuosina on Saksan valtakunta hankkinut itselleen siirtomaita vieraissa maanosissa. Niitten likimääräinen pinta-ala on $2\frac{1}{2}$ milj. km² ja väestö noin 7 milj., josta 3500 valkoihoista. Kun ne kaikki ovat kuumassa vyöhykkeessä ja vielä ovat täydellisessä luonnon-tilassa, voi niiden merkitystä kaupalle vasta tulevaisuudessa arvostella. Toistaiseksi ne maksavat paljoa enemmän kuin ne tuottavat. Ne ovat:

Afrikassa: *Togomaa* ja *Kamerun* Guineanmutkassa, *Saksan Lou-nais-Afrikka* ja *Saksan Itä-Afrikka*.

Australiassa: *Keisari Wilhelminmaa* Uudessa Guineassa, *Bis-marckin saaret*, pohjoiset *Salomonin saaret* ja *Marshallin saaret*.

Sveitsi.

Liittotasavalta. 41 t. km², 3 milj. asuk.; 72 km²:llä.

Luonto ja kansa. Pienellä ihanasta luonnostaan laajalti tunnetulla Sveitsillä on siinä suhteessa epäedullinen asema, että se on kaukana merestä aivan keskellä Euroopan man-
nerta. Mutta toiselta puolen juuri edistää sen kauppaliikettä ja teollisuutta se seikka, että sitä joka puolelta ympäröivät väki-rikkaat sivistysvaltiot. Sveitsi on eteläisessä ja isommassa osassaan suuremmoinen alppimaa sinertävine tuntureineen ja jäätikköineen, pilvenpeittoisine vuorenhuippuineen, hymyilevine viheriöine laaksoineen ja suurine kristallinkirkkaine alppijär-vineen. Maan luoteisissa osissa on kumpujen täyttämä Sveit-sin ylätasanko, jota Ranskaa vastaan lännessä rajoittavat Juravuorten yhdensuuntaiset jonot. — Ylänteistä riippuen on ilmanala hyvin erilainen, kylmä ja kalsea korkeammalla, lauh-kea ja suloinen matalammalla; syvemmissä laaksoissa etelä-puolella melkein etelä-eurooppalainen, pohjoispuolella keski-eurooppalainen.

Sveitsiläiset eivät ole *yhtä* kansaa, vaan ne ovat $\frac{2}{3}$ saksalaisia, jotka asuvat maan koillis- ja keskiosassa, $\frac{1}{3}$ ranskalaisia, italialaisia ja retoromaaneja, joista ranskalaiset asuvat lännessä sekä harvalukuisemmat italialaiset ja retoromaanit kaakossa. Kuitenkaan ei vallitse sveitsiläisten kesken katkeria kielitaisteluja, vaan heidät yhdistää lujasti yhteinen vapauden- ja synnyinmaanrakkaus. Keskellä maata ja etelässä on väestö katolinen, muuten ja enimmältä osaltaan protestanttinen. Sivistys on korkea. Liittotasavallan eli »Sveitsin valaliiton» muodostaa 25 itsenäistä pientä tasavaltaa eli kanttoonia, joilla on oma sisällinen hallitus ja hallinto. Yhteisen hallituksen etunenässä ovat vuodeksi valittu liittopresidentti ja liittoneuvosto.

Maalaiselinkeinot. Tosin on jokainen viljeltäväksi kelpaava tilkku omistettu maanviljelykselle, mutta viljasato, enimmiten ruista ja speltiä täyttää tuskin puolet tarpeesta. Hedelmäin- ja viininviljelys kukoistaa useissa kanttooneissa. Oivalliset alppimetsät ovat tuhlauksesta kovin vähentyneet eivätkä nykyään anna rakennuspuita maasta vietäväksi. — Sen sijaan tekevät hyvät alppiniityt ja laitumet mahdolliseksi melkoisen karjanhoidon. Kaunis sarvikarja, joka on erinomaisen hyvää lypsylehmärotua on sveitsiläisen talonpojan varsinaisena rikkautena.¹⁾ Erinomaista Sveitsin mehujuustoa tehdään vuosittain 25 milj. kg, josta 15 milj. kg levitetään kaikkiin maihin. Korkeammissa alppikanttooneissa pidetään joukottain vuohia ja kauvimpana etelässä harjoitetaan jonkun verran silkinviljelystä.

Alppielämä. Kun lumi keväisin on sulanut laaksosta ja matalammilta ylängöiltä, alkaa varsinainen alppielämä. Karjat viedään silloin ylös aikaisimmin viheriöiville »toukokuunlaitumille». Ja aina sitä myöten kuin kesä edistyy, nousevat paimenet nousemistaan karjoineen, kunnes ne heinäkuussa ovat saapuneet »villialpille» ikuisen lumen reunalle. Sveitsissä lähtevät miehet, ei niinkuin Skandinaviassa tytöt, vuorilaitumille. Siellä viettävät ne yksinäistä elämää paimentaen karjojaan, lypsäen niitä ja maidosta

¹⁾ Kuuluisimmat ovat yksivärinen, ruskea Schwyzinrotu, joka on levinnyt eteläisissä ja itäisissä kanttooneissa, ja täplikäs Berninrotu Länsi-Sveitsissä.

valmistaen juustoa. Heillä on varsin epämukavaa karjasuojissa, jotka samaan aikaan ovat yömajoina, maito- ja juustoaittoina sekä juustotehtaina. Myös elatus on yksitoikkoinen ja niukka. Mutta alppipaimenet nauttivat tästä elämästä, täynnä kun se on vapautta, valoa ja voimaa. Joskus saavat ne vieraiksi naiset, jotka kesäisin hoitavat taloa ja puutarhaa alhaalla kylässä, ja silloin syntyy ilo tuolla ylhäällä. Kun rajuilmat ja lumisateet pakottavat paimenia palaamaan, tapahtuu tämä asteettain ja verkalleen, sillä elämä laaksossa ei miellytä suuresti oikeata alppipaimenta.

Vuorityö ja teollisuus. Vuorisessa Sveitsissä on vuorityö vähäpätöinen. Se pieni määrä kivihiltä ja rautaa, mikä saadaan, ei puoleksikaan täytä tarvetta. Eniten nostetaan suolaa, mutta sitäkään ei tarpeeksi. — Harvat maat ovat luonnostaan niin vähän omiansa teollisuuden puolesta kehittymään kuin Sveitsi, ja kuitenkin on teollisuus siellä niin korkea, että se karjanhoidon ohessa on kansallisvarallisuuden päätuki. Yhtä vain on luonto antanut: maan vuolaitten virtojen suunnattoman vesivoiman. Muuten mikä kansan on tehnyt niin taitavaksi ja voimakkaaksi kaikkia vaikeuksia voittamaan, se on tämän ahkeruus, yritteliäisyys ja äly. Suurteollisuus ei ole varsin monipuolinen, mutta hyvin tuotava ja monessa suhteessa mallikelpoinen. Sveitsin puolentuhatvuotisen silkkiteollisuuden pääpaikkoina ovat *Basel* ja *Zürich*; ominaisia tälle ovat keveät ja halvat tavarat. Pumpuliteollisuus on levinnyt koillisessa, etupäässä *Zürichin*, *S:t Gallenin*, *Appenzellin* ja *Glaruksen* kanttooneissa. Huomattavia tuotteita ovat mitä hienoimmat lankalajit. Merkittävä on se läheinen yhteys, missä Sveitsin suurteollisuus ja kotiteollisuus ovat. Lukemattomissa sveitsiläis-kodeissa tavaataan erilaatuisia, älykkäästi keksittyjä koneita. Konekudonta, kirjaus, pitsinnypläys, oljenpunous sekä ennen kaikkea kellojen- ja kultasepänteosten valmistus ovat laajennetun kotiteollisuuden lajeja. Näitä harjoitetaan kaikkialla ylätasangolla ja Jurassa, kuitenkin niin, että kullakin erilaisella teollisuudella on sangen jyrkästi rajoitetut alansa. Suuren taskukelloteollisuuden keskuksia ovat *Genève*, saksaksi *Genf*, ja *Neuchâtel* sekä useista Juran seuduista *La Chaux de Fonds* [sho-dö-fongd]. Huolimatta raudan puutteesta on koneteollisuus huomattava *Zürichissä*,

Winterthurissa ja S:t Gallenissa. Lopuksi ei sovi unohtaa maailmanmainioita taiteellisesti suoritettuja puunleikkaustöitä Berner Oberlandista.

Kauppa ja liike. Vilkasta teollisuustoimintaa vastaa yhtä vilkas ja laaja kauppa. Tietysti on kauppaliike suurin naapurimaihin, joiden välillä sitä paitsi käy useita kauppaita Sveitsin läpi. Mutta ei paljoa vähempi ole kauppa Englannin, Venäjän ja Pohjois-Amerikan kanssa. Niin, maiden ympäröimä Sveitsi käy todellista maailmankauppaa. Melkein kaikissa maailman suuremmissa kauppapaikoissa on sveitsiläisiä kauppahuoneita, jotka taitavuudella ja menestyksellä toimittavat kotimaan teollisuustuotteet myytäväksi ja ostavat viljaa, siirtomaantavaroita ja raaka-aineita. Nämät viimeksi mainitut ovat etevimmät tuontitavarat. Vientitavaroita ovat etupäässä teollisuusesineet, niinkuin silkki- ja pumpulitavarat, kellot, koneet ja värit sekä juusto, etupäässä Emmenthalin, ja konsentreerattu maito. Vuotuinen tavaraliike nousee noin 1,700 milj. franciin, josta tuonti on 1,000 milj. ja vienti 700 milj. fr. Tästä selviää, että Sveitsin liike-elämä kaikilla aloillaan on korkealle kehittynyt.

Niin hyvin ulkomaan- kuin kotimaankauppaa ja keskuusliikettä edistävät kaikkein suurimmaksi osaksi rautatiet. Verrattomalla rohkeudella ja suunnattomilla rahanuhrauksilla ovat sveitsiläiset maanlaadun vaikeuksista huolimatta rakentaneet maansa läpi rautateitä. S:t Gotthardinrata 15 km:n pituisine tunneleineen on suuremmoinen. Tämä rata on tehnyt Genuan Italiassa Sveitsin tärkeimmäksi satamapaikaksi meren rannikolla. Maan omilla rajoilla ovat *Basel* ja *Genève* etevimmät kauppakaupungit. Baselille, joka on Reinin mutkassa, avautuu Rein-joen suuri sivistysalue ja Genèveille, ollen Rhônen varrella, kauppatie Ranskaan. Itävallan kaupalle on Arlbergin rata hyvin tärkeä. Sisämaassa ovat Sveitsin suurin tehdaskaupunki *Zürich* ja sen pääkaupunki *Bern* tärkeimmät rautatie-yhtymäkohdat ja kauppakeskustat. Isoilla ihanilla järvillä harjoitetaan sangen vilkasta höyrylaiva-liikennettä. Monet niitten rannoilla olevista kaupungeista, niinkuin

Rorschack ja *Romanshorn* Boden-järven, *Lausanne* Genève-järven luona käyvät vilkasta kauppaa, mutta ennen kaikkea käy sellaisissa kaupungeissa se mahtava matkailijatulva, joka vuosittain kulkee läpi Sveitsin. Vieraskäyntien keskuksia ovat *Interlaken* Thunin- ja *Brienzin*-järvien välillä Bernin-alppien juurella ja *Luxern* Vierwaldstädtin-järven luona, jonka vastakkaisella rannalla kohoaa *Rigin* vuori, jonne monta rautaksilla varustettua rautatietä vie. Näihin kaupunkeihin ja etenkin käytyihin näköalapaikkoihin on laitettu mukkeita hotelleja sekä kaikin tavoin pidetty huolta matkustajan mukavuudesta ja hauskuudesta, sillä tämä »muukalaisteollisuus» tuottaa maalle vuosittain noin 2 milj. fr.

Sveitsillä on enemmän kuin 3,600 km rautateitä ja mitä oivallisimmat maantiet, joista monet vievät korkeitten alppisolien *Simplonin*, *Splügenin* y. m. yli. Postilaitos on mallikelpoisesti järjestetty sekä matkustajaliikennettä että kaikellaisia lähetyksiä varten. Sananlennätinlaitos on hyvin kehittynyt ja kansainvälisessä suhteessa sangen tärkeä.

Itävalta-Unkari.

Liittomonarkia, jonka muodostavat **Itävallan keisarikunta** ja **Unkarin kuningaskunta**.¹⁾ 677 t. km²; 45 milj. asuk., 66 km²:llä.

Luonto ja kansa. Itävalta-Unkari on suuremmassa määrin kuin Saksa mannervaltio, sillä sen ainoa merenrannikko on lyhyt kaistale *Adrian* merta. Tämä on lisäksi vuorinen ja maan puolelta on sinne vaikea päästä. Myös sisämaan täyttävät suuremmaksi osaksi vuoret. Lännessä ja etelässä kohoavat Itä-Alppien pitkät jäätikköiset jonot ja lumiset huiput, pohjoisessa ja idässä leviävät Böömin vuorimaan ylä-

¹⁾ Molempia valtakunnan puoliskoja kutsutaan myös *Cisleithaniaksi* ja *Transleithaniaksi* syystä, että ne sijaitsevat toinen länsi-, toinen itäpuolella rajajokea *Leithaa*.

tasangot ja Karpatein metsäiset ylängöt. Viimeksi mainitut rajoittavat pohjoisessa ja idässä Unkarin tasangon aavoja »pusstoja». Liittovaltakunnan keskitse virtaa iso, kuljet-tava Tonavan joki, johon laskee monta syrjäjokea. Manner-ilmasto kylmine talvineen ja lämpimine, paikoin kuumine kesineen vallitsee kaikkialla paitsi Adrianmeren rannikkoseu-duissa, missä talvet ovat niin leudot, että palmu- ja öljypuut viihtyvät.

Väestön muodostaa suuri joukko syntyperältään ja kie-leltään erilaisia kansallisuuksia. Slaavilaiseen rotuun kuu-luu tosin lähes puolet väestöä, mutta slaavilaiset kansat pu-huvat monta eri kieltä. Ne ovat jaetut kahteen ryhmään: pohjois-slaaveihin ja etelä-slaaveihin. Pohjois-slaavei-hin kuuluvat tshekkiläiset, puolalaiset ja ruteenit (vähä-venäläiset), etelä-slaaveihin serbialaiset, kroaatit ja sloveenit. Sivistyneimmät ja vaikuttavimmat ovat Itäval-lassa saksalaiset, jotka muodostavat noin $\frac{1}{4}$ koko väestöä; Unkarissa on suomalais-ugrilais-sukuisilla magyareilla yli-valta. Sitä paitsi asuvat Itävalta-Unkarissa romaanilaiset kansat rumanialaiset ja italialaiset sekä sangen lukui-sasti juutalaisia ja mustalaisia. Noin $\frac{3}{4}$ väestöä on roomalais-katolisia, muut osaksi protestantteja, osaksi kreik-kalais-katolisia, osaksi Mooseksen uskolaisia ja Islamin tun-nustajia. Tämä kansallinen ja uskonnollinen hajaannus tekee liittovaltakunnan valtiollisesti heikoksi ja vaikuttaa haitallisesti sen taloudelliseen kehitykseen. Yhteiset molemmille valta-kunnan puoliskoille ovat ainoastaan hallitsija, sotajoukko ja ulkomaan politiikka, jota vastoin ne hallitusmuotonsa, lain-säädäntönsä ja hallintonsa puolesta ovat täydellisesti erillään. Keisari-kuninkaan valta on rajoitettu.

Maalaiselinkeinot. Itävalta-Unkari on ensi sijassa maanviljelysvaltio, sillä $\frac{2}{3}$ väestöä elättää itseään maan-viljelyksellä. Maa on enimmäkseen viljavaa, ja parem-malla viljelyksellä voisivat etenkin Unkarin valtionmaat antaa paljoa runsaammat vehnä- ja maissisadot, joita viljalajeja siellä enimmäin viljellään. Muuten tavataan kaikkia Euroopan viljalajeja ja keskinkertaisinakin vuosina voidaan viljaa viedä

maasta. Laaja on edelleen valkojuurikkaiden, perunain, hedelmäin ja viinin viljelys. Kiitettyjä ovat tuliset unkarilaiset viinilajit »tokayer», »ruster» y. m. Oivallisia humaloita saadaan Böömissä ja tupakkaa Unkarissa. — Itävalta-Unkari on Euroopan metsäisimpiä maita, sillä $\frac{1}{3}$ alasta on metsän peittämää. Arvokasta tammipuuta vievätulkomaille Slavonia ja Unkari, kuusta, mäntyä ja saksankuusta alppimaat. — Karjanhoitoon ovat Unkarin äärettömät pusstat, alppiseutujen mehevät tunturiniityt ja Galizian laajat laitumet varsin omiaan. Tätä elinkeinoa harjoitetaankin suuressa määrässä, mutta vähällä taidolla ja huolella. Lampaista, hevosia ja sikoja pidetään eniten Unkarissa ja Galiziassa, sarvikarjaa enemmän alpeilla. Siipikarjanhoito Böömissä ja Unkarissa antaa munia vietäväksi. Kalastus antaa työtä tuhansille ihmisille rannikkoseuduissa ja kalaisen Theissjoen varrella.

Vuorityö ja teollisuus. Luonnon runsaasti siunaama maa kätkee myös suuria kivennäisaarteita. Ruskeanhiilen, kivihiilen ja raudan saanti on suuri, mutta kaivostyötä vaikeuttaa se, että näitä harvoissa paikoin on toistensa läheisyydessä. Onnellisin on tässä kohden Böömin vuorimaa, jossa vuorityö onkin kehittynein. Sitä vastoin saadaan paras rauta Steiermarkista. Böömissä saadaan myös hopeaa ja Krainissa *Idrian* luona elohopeaa. Lähinnä Venäjää tuottaa Itävalta-Unkari enimmin kultaa Euroopassa. Sitä saadaan etupäässä Unkarin ja Siebenbyrgin malmivuorista, joissa myös on vaskea ja muita metalleja. Suolan paljous on tavattoman suuri. Sitä saadaan n. s. »Salzkammergutista» Salsburgin-alpeissa ja ennen kaikkea *Wieliczkan* suuremmoisista vuorisuolakaivoksista Karpatein pohjoispuolella. Galiziassa on sitä paitsi runsaita petrolilähteitä. Melkoinen taloudellinen merkitys on lopuksi monilla muukalaisten paljon käyttämällä terveyslähteillä. Mainioimmat ovat *Karlsbadin* ja *Teplitxin* Böömissä sekä *Gasteinin* ja *Ischlin* Alpeilla.

Wieliczkan suolakaivokset ovat enemmän kuin 600 vuoden vanhat, ja vuorisuolan lohkomista on tällä ajalla jatkettu harvoilla keskeytyksillä. Sen vuoksi kaivosaukot ovat laajentuneet lähes 4 km:n pituisiksi ja 360

men syvyisiksi maanpinnan alle. Kaksi kaivoksen 13 alaschenopaikasta on itse kaupungissa. Toiseen astutaan 470 astuimisia kiertoportaita myöten ja saavutaan silloin 60 m maan alla ylimpään kaivoksen seitsemästä päälletysten olevasta kerroksesta. Katsottavimpia paikkoja on Pyh. Antonin kappeli, joka kokonaan on suolaan hakattu. Terävät holvit, pylvää, saarnastuoli, pyhimysten kuvat ja suuri joukko koristuksia ovat kaikki kiiltävää suolakiveä. Siellä pidetään jumalanpalvelusta juhlapäivinä. Samassa kerroksessa on kirkkaista suolakristalleista tehdyn mahtavan kynttiläkruunun koristama sali, jossa juhla-aterioita ja tanssijaisia on pidetty ruhtinaallisten henkilöiden käydessä paikalla. Kaivostyömiesten työkalut ovat kuokka, vasaara ja nalkki, jolla kauniit suolalohkareet nalkitaan vuoresta. Isoimmat lohkareet kuitenkin räjähytetään irti ruudilla, jolloin sadoin kerroin toistuva kaiku vyöryy kaivoksen holvien läpi kuten mahtava ukkonen. Murrettu suola ladotaan rattaihin, joita hevoset vetävät nostoaukolle.

Teollisuudella on monta edellytystä kehittyäkseen korkealle, etupäässä runsas raaka-aineiden, hiilen ja vesivoiman saanti. Se onkin, etenkin saksalaisten asumissa osissa maata, viime vuosikymmeninä huomattavasti edistynyt. Etevimmän tehdasalueen muodostaa Böömin vuorimaa, jossa kaupungit *Reichenberg*, *Prag*, *Pilsen* y. m. Böömissä, *Brünn* Määrissä ja *Troppau* Schlesiassa, kukin ovat keskustana piirissään. Siellä valmistetaan pumpuli-, pellava- ja villatavaroita enemmän kuin maa tarvitsee. Laajaa pumpuliteollisuutta harjoitetaan sitä paitsi Ala-Itävallassa ja Vorarlbergissa. Varsin monipuolista ja tuottokykyistä teollisuustoimintaa harjoittaa valtakunnan pääkaupunki *Wien*. Siellä on suuria tehtaita koneiden, silkkitarvarain, huonekalujen, loistovaunujen, vaatetusesineiden, jalokiviteosten ja kaikellaisten korutavarain tekoa varten, josta kaikesta paljon viedään maailmanmarkkinoille. Metalliteollisuus kehittyy ripeästi. Rauta- ja teräskalujen valmistuksen keskusta on *Steyr*, »Itävallan Birmingham», joka tekee viikatteita, sirppiä, veitsiä, ampumaaseita y. m. Koneitehtaita on monta sataa, suurimmat *Wienissä*, *Budapestissa*, *Pragissa*, *Brünnissä* ja *Grazissa*. *Pragissa* on maankuulu rautatievaunutehdas. Myös puuteollisuus ja paperinvalmistus edistyvät reippaasti. Vanhastaan ovat hienot böömiläiset lasitavarat tunnettuja. Ravinto- ja nautintoaine-teollisuudessa on huomattava monet höyrymyllyt. Useimmat ja paraimmat ovat Unkarin pää-

kaupungissa ja sen ainoassa suuremmassa tehdaskaupungissa *Budapestissa*, jonka jauhot ovat erinomaiset. Huomattavat ovat myös olutpanimot, etupäässä *Pilsenin*, *Wienin* ja *Graxin* sekä juurikas-sokeritehtaat Böömissä ja Määrissä.

Kauppa ja liike. Itävalta-Unkarin asemasta johtuu, että se tulee välittämään liikennettä Euroopan ja itämaiden välillä. Se on lännestä itään tulvivien tehdastavarain ja vastaiseen suuntaan kulkevien raaka-aineiden luonnollinen läpikulkutie.

Kummallakin valtakunnanpuoliskolla on tärkeä satamapaikkansa Adrianmeren rannalla. *Triéstistä* on suuremmoisten satamarakennusten ja rautatieyhteyksien kautta tullut Euroopan tärkeimpiä merisatamia, jossa näkee kaikenmoisten kansallisuuksien kauppalaivoja. Suuri laivaliike-yhtiö »Itävallan Lloyd» ylläpitää 75 laivallaan täältä säännöllistä yhteyttä ei ainoastaan Välimeren itä-osan ja Mustanmeren satamakaupunkein kanssa,* vaan myös Suezinkanavan kautta Itä-Intian, Kiinan ja Jaapanin kanssa. Yhtiö harjoittaa myös suurta laivanrakennusta. Kaupunki on vapaasatama. — Unkarin vientisatama on *Fiume*, jolle hallituksen huolenpito on hankkinut kalliit satamarakennukset ja rautatie-yhteyden. Sekin on vapaasatama. — Dalmatiassa on oivallisia satamia, niinkuin *Zara*, *Spalato* y. m., mutta niillä on merkitys ainoastaan rannikkoliikkeelle. — Itävallan-Unkarin kauppalaivastoon kuuluu 2,000 meri- ja rannikkolaivaa, joilla yhteensä on 240,000 tonnin kantavuus, josta 200 höyrylaivaa (150,000 tonnia); tähän tulee 10,000 kalastajasoimaa.

Kuitenkin käy ulkomaankauppa ainoastaan $\frac{1}{8}$ meritse; $\frac{5}{8}$ se kulkee maarajojen yli. Luonnolliset kauppapitiet käyvät pitkin Tonavaa ja Elbeä; edellinen vie Itä-Eurooppaan ja Aasiaan, jälkimmäinen Länsi-Eurooppaan ja Hampurin kautta Amerikkaan. Keskustana Tonavan laivakululle on *Wien*, ja enintä liikennettä harjoittaa Tonavan höyrylaivayhtiö, joka on maailman suurin jokikulku-yhtiö. Sen höyrylaivat käyvät länteenpäin Regensburgiin Etelä-Saksassa ja itäänpäin Gálatziin Rumaniassa sekä sieltä edelleen Odesaan ja Batumiin Venäjällä. Tärkeitä Tonavansatamia ovat

sitäpaitsi *Linx* Itävallassa, *Budapest* Unkarissa ja *Sissek* Savan luona Kroatiassa. Kuitenkin on tavattoman helppo rahti yhdessä muitten seikkain kanssa tehnyt Elben liikenteen vieläkin tärkeämmäksi. Tämän pääpaikkoja ovat *Frag* ja etenkin *Aussig* lähellä Saksin rajaa. Viime aikoina, jolloin rautatiet kovasti ovat kasvaneet, on kauppa ei ainoastaan naapurimaiden, etupäässä Saksan, Italian ja Venäjän, vaan myös etäisempien maiden kanssa melkoiseksi osaksi käyttänyt näitä. Etevimmat vientitavarat ovat: puutavarat, vilja, sokeri, karja, munat ja muutamat teollisuusesineet, niinkuin lasi-, nahka- ja ylellisyystavarat; tuontitavaroita ovat etupäässä: raaka-aineet teollisuutta varten, etupäässä pumpuli ja villat, siirtomaantavarat, etenkin kahvi ja tupakka, sekä muutamat tehdastavarat, niinkuin koneet, villa- ja pumpulilangat. Koko vuotuinen kauppaliike tekee noin 1,500 milj. guldenia, josta vienti lähes 800 milj. ja tuonti 700 milj. guldenia, (= noin 3,200, 1,700 ja 1,500 milj. Smk.) Läpikulkukauppa arvioidaan 300 milj. guldeniksi.

Kotimaankauppa on hyvin vilkas, sillä maan eri osien erilainen luonne ja viljelys aikaansaavat moninaista tavarainliikettä. Tämänkin pääkeskuksia ovat *Wien*, *Budapest* ja *Prag*. — Kaunis Tonavankaupunki *Wien* on Itävallan myrskyisen valtiollisen elämän, suuremmoisen tieteellisen ja taiteellisen toiminnan, nautinnonhaluisen ja hilpeän seuraelämän keskustana. Sillä ei ole ainoastaan suurta teollisuutta, vaan siinä on myös joukko pankkeja, vekseli- ja lainauslaitoksia sekä muita tärkeitä toimistoja kaupan edistämiseksi. Wienin pörssillä on laaja toiminta, mutta se on tunnettu jonkun verran levottomaksi. Paitsi suurta laivakulkuaan Tonavalla harjoittaa Wien suunnatonta rautatie-liikennettä kaikkiin ilman-suuntiin kulkevilla radoilla. — Säännöllisemmin kuin vuorissa Itävallassa on rautatieverkko vuosi vuodelta taajenevilla silmukoilla kutoutunut Unkarin mukkean pääkaupungin *Budapestin* ympärille. Samassa määrässä on sen kauppa ja teollisuus kasvanut sekä sen pörssi- ja liiketoimi laajentunut. Siellä pidetään monet suuret vuosimarkkinat maalaistuotteiden kauppaa varten. — Böömin vanha, kunnianarvoisa pää-

kaupunki *Prag* muodostaa tämän valtionmaan tiheän rautatieverkon yhtymäkohdan ja on sen vuoksi etevä kauppapaikka.

Yleensä yhtyy monta ratalinjaa eri valtionmaiden pääkaupunkeihin, jonka tähden niiden kauppa on jokseenkin vilkas. Niin on laita *Brünnin* Määrissä, *Lembergin* Galiziassa, *Grazin* Steiermarkissa, *Laibachin* Krainissa, *Klagenfurtin* Kärntissä, *Innsbruckin* Tirolissa ja *Agramin* Kroatiassa. Muinaisella Puolan pääkaupungilla *Krakauilla* on vieläkin melkoinen kauppa. Unkarissa on *Szegedin* Theissin varrella lähinnä pääkaupunkia suurin kauppapaikka. Melkoisia eläinmarkkinoita pidetään *Pressburgin*, *Raabin*, *Maria-Theresiopolin* ja *Débrexinin* kaupungeissa. Siebenbyrgin etevin kauppakaupunki on *Kronstadt* ja Bosnian *Serajevo*.

Itävalta-Unkari on ensimmäinen maa, joka on pannut toimeen n. s. vyöhyketariffin rautateillaan. Tämä on suuresti lisännyt liikennettä ja edistänyt kauppaa. Rautateitten pituus on 31,000 km. — Maantiet ovat vielä itäisissä osissa maata sangen harvalukuisat ja huonot, läntisissä varsin hyvät. — Postilaitos on hyvin järjestetty, ja postisäästökassoja käytetään paljon. Sananlennätin- ja telefoonilinjat kasvavat ripeästi.

Rumania.

Kuningaskunta. 130 t. km², 5 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 41 km²:llä.

Luonto ja kansa. Rumanian muodostavat entiset *Valakian* ja *Moldaun* ruhtinaskunnat sekä rannikkomaa *Dobrudsha*. Transsylvanian Alpeilla ja Karpatein rinteillä kasvaa oivallisia metsiä ja lukuisat jokilaaksot ovat hyvin viljovat. Kaakossa on aroja ja Tonavan luona rämeitä. Väestön muodostavat pääasiallisesti rumaniaalaiset, jotka osaksi ovat rikkaita pajareita, osaksi köyhiä talonpoikia. Ne kuuluvat

kreikkalais-oikeauskoiseen kirkkoon; papisto on lukuisa ja sivistys vähäinen. Kaupungeissa asuu paljon juutalaisia, kreikkalaisia ja armenialaisia. Pitkin maata kuljeskelee joukottain mustalaisia. Valtakunta on perustuslaillinen monarkia.

Elinkeinot ja liike. Vaikka maanviljelystä harjoitetaan hyvin alkuperäisellä tavalla, ovat sadot niin runsaat, että maa on Euroopan paraimpia jyvääittoja. Maissia ja vehnää viljellään enimmin; niitä lähinnä muita viljalajeja, tupakkaa ja viiniä. — Paljon kotieläimiä pidetään, etenkin lampaista, sarvikarjaa ja sikoja. — Huolimatta maan kivennäisrikkaudesta, saadaan vain joku verta suolaa ja petrolia. Myös teollisuus on aivan kehittymätön. Ainoastaan viinapolttimoilla, olutpanimoilla, jauho- ja sahamyllyillä, jotka jalostavat maanviljelyksen tuotteita, on hiukan suurempi merkitys. Tästä johtuu, että kaikkia tehdastavaroita täytyy tuoda; ne saadaan etupäässä Saksasta, Itä-vallasta ja Englannista. Tuontiesineitä ovat näitä lähinnä siirtomaantavarat. Kaikkein tärkein vientitavara on vilja, joka enimmäkseen menee Englantiin ja Belgiaan sekä edelleen joku verta hedelmiä, karjaa, villoja ja nahkoja. Koko kauppa tekee 650 milj. leitä (= Smk), jaettuna melkein tasan tuonnin ja viennin kesken. Rumanian luonnollinen kauppatie on Tonava, jonka varrella tärkeimmät satamakaupungit ovat *Braila* ja *Galatz*. Niissä käyvät säännöllisesti suurten eurooppalaisten höyrylaiva-yhtiöitten laivat, jotka neutraalisen Sulina-suuhaaran järjestelyn johdosta voivat kulkea jokea ylös. Pruthilla harjoittavat jokiliikettä rumaniaiset ja venäläiset höyrylaivat. Sen läheisyydessä on *Jassy* [jashi], joka enimmin käy kauppaa Venäjälle. Nykyisen hallituksen huolenpidosta on monta rautatietä rakennettu. Niitten yhtymäkohtana on maan pääkaupunki *Bukarest* eli *Bukuresht*, joka siten muodostaa sisämaankaupan keskustan. Rautateitten pituus on 3,000 km, joka on sitä riittämättömämpi, kun maantiet ovat kehnot. Edistyminen kaikilla aloilla on kuitenkin huomattavissa.

Serbia.

Kuningaskunta. 48 t. km²; 2½ milj. asuk.; 49 km²:llä.

Luonto ja kansa. Serbia on vuorimaa, jossa on met-
sää kasvavia kukkuloita ja viljavia laaksoja. Serbialaiset
ovat lahjakasta kansaa, mutta heidän sivistyksensä on alhai-
nen. Uskonto on kreikkalais-oikeauskoinen.

Elinkeinot ja liike. Melkein koko väestö elää
maanviljelyksestä ja karjanhoidosta. Maan omis-
tavat vapaat talonpojat, mutta näitä rasittaa raskas vero-
tus, ja peltoja hoidetaan huonosti. Siitä huolimatta antavat
ne runsaita maissi-, vehnä- ja ohrasatoja. Sitäpaitsi
viljellään hedelmiä, viiniä ja tupakkaa. Maan laajat
tammimetsät antavat tammipuuta vietäväksi ja ovat sen
ohessa saaneet aikaan suuren sikainhoidon. Myös lam-
paita ja sarvikarjaa pidetään paljon. Rautaa, vaskea
ja kivihiiltä on kyllä, mutta saantia vaikeuttavat huonot
kulkuneuvot. Muuta teollisuutta kuin kotiteollisuutta ja käsi-
työtä tuskin harjoitetaan. Kuitenkin on teollisuusesineiden ja
niin ikään siirtomaantavarain tuonti vähäinen. Lähes kahta
vertaa suurempi on vienti, jonka pääasiallisesti muodostavat
vilja, luumut, siat, villat ja nahat. Koko kauppa tekee
87 milj. dinaria (= Smk). Tonava ja Sava ovat etevimmät
kauppatiet ja suurin liikenne on suunnattu Itävalta-Unkariin.
Serbian kautta kulkee se tärkeä rautatie, joka yhdistää Egean
meren Euroopan rautatieverkkoon. Se käy Tonavan yli
maan pääkaupungin *Belgradin* kohdalla ja haaraantuu *Nishin*
luona Konstantinopeliin ja Salonikiin.

Montenegro.

Ruhtinaskunta. 9 t. km²; $\frac{1}{4}$ milj. asuk.; 25 km²:llä.

Montenegro eli Crnagora on jylhää vuorimaata, jonka serbialaiset asujamet, n. k. montenegrolaiset, pääasiallisesti elävät karjanhoidosta. Kauppa käy Itävallan satamapaikan Căttaron kautta ja vientiesineitä ovat karja ja karjantuotteet. Pääkaupungin nimi on *Cetinje*.

Bulgaria ynnä Itä-Rumilia.

Ruhtinaskunta. 97 t. km²; $3\frac{1}{3}$ milj. asuk.; 34 km²:llä.

Luonto ja kansa. Bulgaria on Turkille veroamaksava vasallivaltio ja Itä-Rumilia sen alainen itsenäinen maakunta; maan hallinto on kokonaan riippumaton Turkin hallituksesta. Pohjois-Bulgarian viljavat ylätasangot kohoavat vähitellen Tonavasta Balkanvuorten metsänpeittämiin ylänköihin. Etelään laskeuvat vuoret äkkijyrkästi alas Maritzan laaksoon. Bulgarialaiset ovat slaavilainen kansa. Ne tunnustavat kreikkalais-oikeauskoista oppia, ja kansansivistys on vähäinen. Sitä paitsi asuu maassa $\frac{1}{2}$ milj. turkkilaista sekä hiukan kreikkalaisia, mustalaisia ja juutalaisia.

Elinkeinot ja liike. Bulgarialaiset ovat 85 % talonpoikia. Ne ovat ahkerat ja tyytyväiset, mutta sangen taitamattomat. Kuitenkin antaa hedelmällinen maa yltäkyllin vehnää, maissia ja ohraa. Ruusuja viljellään suuressa määrin Balkanin etelärinteillä. Melkein yhtä tärkeä kuin maanviljelys on karjanhoito, jota vastoin teollisuus on kehossaan ja kauppa vähän kehittynyt. Vienti on voitolla ja viedään pääasiassa viljaa, vähemmässä määrässä eläimiä,

villoja, talia ja ruusuöljyä. Tuontitavaroita ovat kaikelaiset teollisuusesineet ja siirtomaantavarat. Ulkomaankauppa nousee 185 milj. leihin (= Smk), ja sitä hoitavat etupäässä englantilaiset ja saksalaiset. Tärkeimmät kauppapaikat ovat *Varna* Mustanmeren rannalla ja *Rustshuk* Tonavan varrella. Pääkaupungit *Sófia* Bulgariassa ja *Filippopeli* Itä-Rumiliassa harjoittavat hiukan teollisuutta. Niitä koskettaa Belgrad—Nish—Konstantinopelin rautatielinja. Innokkaasti työskennellään kulkuneuvojen parantamiseksi: kuljettavia maanteitä tehdään ja rautateitä rakennetaan.

Euroopan Turkki.

Sultanikunta. 170 t. km²; 6 milj. asuk.; 35 km²:llä.

Luonto ja kansa. Turkki on ylänkömaata, missä vuoret ja laaksot alinomaa vaihtelevat. Vuoret kohoavat melkoisen korkeiksi, mutta niitä ei peitä ikuinen lumi. Luonnostaan ovat ne runsaasti metsän peittämät. Suurimmat ja viljavimmat laaksot ovat Maritzan ja Vardarin ympärillä. Väestön muodostaa kirjava sekoitus erilaisia keskenään vihamielisiä kansanaineksia. Lännessä asuu albanialaisia ja shkipe-taareja, keskellä serbialaisia, idässä bulgarialaisia ja turkkilaisia, pitkin rannikoita kreikkalaisia sekä hajalla pienemmässä määrässä armenialaisia, mustalaisia, juutalaisia ja länsimaisia eurooppalaisia, joita itämailla sanotaan frankeiksi. Lähes puolet väestöä kuuluu muhametinuskoon, melkein yhtä paljon kreikkalais-oikeauskoiseen kirkkoon ja vähempi määrä katoliseen. Sultani hallitsee itsevaltaisesti; mielivaltaista virkamiesvaltaa ja laittomuutta vallitsee yleiseen.

Elinkeinot ja liike. Luonnosta niin erinomaisen viljava maa voisi olla Euroopan rikkaimpia, mutta siitä on

kurjan turkkilaisvallan alla tullut sen köyhimpiä maita. Laajat kedot ovat viljelemättä, ihanat metsät hävitettyinä, karja on huonossa hoidossa, köyhyys ja kurjuus vallitsevat talonpoikain majoissa, lika ja epäjärjestys kaupungeissa. Kuitenkin ovat maanviljelys ja karjanhoito pääelinkeinoja, jotka, kuinka alkuperäisesti niitä harjoitetaankin, antavat runsaamman sadon kuin tarvitaan. Maan runsaat kivennäisaarteet jätetään melkein koskematta. Muinoin niin kuuluisa sahvianinahan, turkkilaisten mattojen ja saalien, turkkilaisten lankojen y. m. valmistus on kovasti alentunut kilpailussa Länsi-Euroopan tehdastavarain kanssa, joita tulvii Turkin markkinoille ja joista maksetaan luonnontuotteita. Paitsi teollisuusesineitä tuodaan siirtomaantavaroita. Tärkeimmät vientitavarat ovat: vilja, hedelmät, viinit, tupakka, silkki ja villat. Ulkomaankauppa käy enimmäkseen suurten merikaupunkien Konstantinopelin ja Salonikin yli ja on länsieurooppalaisten, kreikkalaisten ja armenialaisten kauppiasten hallussa. *Konstantinopelilla* on erinomaisen hyvä ja ihana asema Bosporin ja sen »Kultainen sarvi» nimisen lahden luona. Tämä asema on kaikkina aikoina tehnyt kaupungista maailman-kaupan paikan ja etenkin Aasian ja Euroopan välisen kaupan välittäjän. Konstantinopelissa käy joukko suurten Länsi-Euroopan höyrylaiva-yhtiöitten laivoja. — *Salonikilla* on hyvänä satamana samanniminen lahti ja sillä on melkoinen kauppa. Näiden molempien kaupunkien merkitys on vielä enemmän kasvanut, sen jälkeen kun ne jonkun aikaa sitten ovat päässeet rautatie-yhteyteen muun Euroopan kanssa. — Keski-osassa maata on *Adrianopeli* Maritzan luona etevin kauppa- ja teollisuuskaupunki. Muuten on markkinoilla, vieläpä kulkukaupalla suuri merkitys Turkissa, missä kulkuneuvot ovat niin kurjat, että kuljettavia maanteitä tuskin on olemassa. Koko Balkanin niemimaalle hyvin tärkeät markkinat pidetään syksyisin *Usundshovassa*, vähäisessä paikassa Itä-Rumilian alueella Filippopelin ja Adrianopelin välillä. Ensi sijassa siellä tarjotaan kankaita ja eläimiä. — Postia hoitavat ratsastavat tatarilaiset, ja se on kovasti epävarma.

Turkin alusmaat Aasiassa ja Afrikassa. Koko luontonsa puolesta on Turkki paljoa enemmän aasialainen kuin eurooppalainen valtio; »Turkin Aasiata» voikin pitää valtakunnan sydämenä. Turkin maat ovat:

Aasiassa: *Vähä-Aasia* eli *Anatolia*, saarineen, *Armenia*, *Mesopotamia*, *Syyria* ja kaistaleita Arabian rannikosta; *Samos*-saari on veroa maksava ruhtinaskunta.

Afrikassa: *Tripolitania* ja verovaltio *Egypti*, jota englantilaiset nykyjään pitävät miehitettyinä.

Kreikka.

Kuningaskunta. 65 t. km²; 2½ milj. asuk.; 39 km²:llä.

Luonto ja kansa. Kreikalla on erinomaisen edullinen asema ja tavattoman rikas rannikkomuodostus. Myös ilman-ala on hyvä ja etenkin rannikkoseuduissa lauhkea, mutta maaperä on enimmäkseen vuorista ja karua. Väestön muodostavat pääasiallisesti kreikkalaiset, jotka kyllä polveutuvat muinaisista kuuluisista helleeneistä, mutta ovat hyvin sekoittuneet slaavilaisiin ja muihin kansainneiksiin. Sitäpaitsi asuu maassa albanialaisia, armenialaisia ja juutalaisia. Uskonto on kreikkalais-oikeauskoinen ja kansansivistys sangen alhainen.

Elinkeinot ja liike. Viljanviljelys on aivan riittämätön, jota vastoin viinirypäleet, etenkin korintit, etelähedelmät ja tupakka antavat satoja yli tarpeen. Metsät ovat hävitetyt ja niitten uudelleen kasvamista estävät monet lampaat ja vuohet, joita maassa pidetään. Muuten ei karjanhoito ensinkään ole huomattava. Silkinviljelystä harjoitetaan jonkun verran ja rannikoilla kalastetaan sekä otetaan sukeltamalla pesusieniä. Viime aikoina on vuorityö uudestaan alkanut kukoistaa ja antaa niinkuin muinoin hyvää hopeanpitoista lyyjymalmia Attikassa sekä kaudista marmoria Paros-saarella. Tosin on myös teollisuus

koettanut kohottautua, mutta se on vielä alullaan ja saa tais-
tella pääoman, ruoka- ja polttoaineiden puutetta vastaan.
Ainoastaan laivanrakennuksella on suurempi merkitys, sillä
merenkulku ja kauppa ovat vielä nyt, samoin kuin mui-
noin, kreikkalaisten mieltä. Kaikissa kauppapaikoissa Le-
vantissa, s. o. Välimeren itäosan rannikkoseuduilla, on kreik-
kalaisilla huomattava osa. Kreikan kauppalaivaston muodostaa
kokonaista 1,200 laivaa, joilla on $\frac{1}{3}$ milj. nettotonnin kantavuus.
Kreikan tärkeimmät kauppakaupungit ovat: *Ateena Piræus*
nimisine satamakaupunkeineen Keski-Kreikassa, *Patrás* Mo-
rean pohjoisrannalla, *Syra* eli *Hermúpolis* eräällä Kykladeista
ja *Korfú* samannimisellä Joonian saarella. Ne ovat vilk-
kaassa kauppayhteydessä ei ainoastaan Levantin, vaan myös
Länsi-Euroopan merisatamain kanssa. Ne vievät etupäässä
korintteja, viiniä, öljyypuunöljyä, viikunoita ja tupak-
kaa sekä tuovat viljaa, teollisuusesineitä, siirtomaan-
tavaroita ja rakennusaineita. Ulkomaankauppa on pää-
asiassa suunnattu Englantiin, Itävalta-Unkariin ja Ranskaan
sekä tekee lähemmäs 200 milj. drakmaa (= Smk). Kuitenkin
vaikeuttavat kauppaa paljon korkeat sekä tuonti- että vienti-
tullit. Kotimaankauppa on sangen vilkas ja sekin käy suu-
rimmaksi osaksi meritse pitkiä rannikoita myöten, joilla monta
kaupunkia sijaitsee. Liike maalla on sen sijaan vähäinen, sillä
maantiet ovat harvalukuiset ja huonot ja rautatiet lyhyet.
Paitsi ennen mainittuja kaupunkeja koskettavat rautatiet *La-*
rissaa ja *Voloa* Tessaliassa, *Korinttia* ja *Naupliaa* Moreassa.
Suurella Korintin kanavalla on tosin melkoinen merkitys
paikallisliikenteelle, mutta tuskin suuremmassa mää-
rässä palvelemaan kansainvälistä liikettä.

Italia.

Kuningaskunta. 290 t. km²; 31 milj. asuk.; 107 km²:llä.

Luonto ja kansa. Jos kohta maailmanliikenteen painopiste aikoja sitte on kohdistunut valtamerenmaihin, on Italialla, se kun sijaitsee keskellä Välimerenmaihin, kuitenkin edelleen kaupalle edullinen asema, etenkin Suezinkanavan avattua. Rannikot ovat osaksi korkeat ja täynnä hyviä satamia, osaksi matalat ja rämeiset. Mantereella pohjoisessa leviää ihana, jokien ja kanavain runsaasti kastama Pon laakso, jota Alpit ja Apenninit reunustavat. Niemimaan täyttävät Apenninein keskikorkuiset vuorijonot, joita monin paikoin erottavat merestä rannikkotasangot. Saaret ovat järjestänsä vuoriset. Paitsi suuria Etnan ja Vesuviuksen tulivuoria on Italiassa monta pienempää tulivuorta ja rikkilähdettä, jotka, samoin kuin taajat maanjäristykset, muistuttavat maan tuliperäistä luonnetta. Ilmanala on yleensä lauhkea ja miellyttävä.

Italialaiset ovat monen kansan sekoitusta, jotka ovat sulautuneet yhdeksi ainoaksi. Vähempiä eroavaisuuksia on etenkin pohjois- ja eteläitalialaisten välillä, mutta yleensä kaikki pitävät itseään yhtenä kansana, jolla on yksi kieli. Ne ovat luonnosta lahjakkaat ja niillä on ilmeinen taideaisti, mutta enin osa rahvasta on tietämätöntä, raakaa ja taikauskoista. Uskonto on roomalais-katolinen, jonka päämies on paavi Roomassa. Kuninkaan valta on rajoitettu.

Maalaiselinkeinot. Tärkein elinkeino on maanviljelys sekä hedelmäin- ja viininviljelys. Lombardian tasangolla harjoitetaan maanviljelystä mallikelpoisesti, ja runsaasti kasteltu maa antaa tässä »Euroopan suurimmassa puutarhassa» kaksi satoa vuodessa. Oivallisia maissi-, vehnä- ja riisiketoja ympäröivät silkkiäis- ja hedelmäpuut, joiden välillä viiniköynnökset kiemurtelevat. Ylä-Italiassa kuuluu maa enimmäkseen rikkaille ylimysperheille, ja sitä viljelevät vähemmät vouraaajat, jotka ovat kovasti verotetut. Niemimaalla on ensi sijassa Campanian tasanko Vesu-

viuksen luona niin uhkean hedelmällinen, että se antaa kolme satoa vuodessa, mutta myös muut rannikkotasangot, samoin kuin useimmat vuorilaaksot, ovat hyvin viljeltyjä. Enimmin laiminlyöty on maanviljelys saarilla. Keski- ja Ala-Italiassa astuu viinin- ja hedelmänviljelys yhä enemmän ensi sijalle. Öljymarjat, apelsiinit, sitruunat, mantelit ja muut hyvälaatuiset etelähedelmät antavat satoja vietäväksi. Viinitarhain ala on 3 milj. ha, s. o. enemmän kuin Ranskassa, mutta viininvalmistus on puutteellinen. Oivallisia viinilajeja ovat »lacrimae Christi», »marsala», »chianti» y. m. Oivalista hampppua, pellavaa ja tupakkaa viljellään paljon. Siciliassa menestyvät sokeriruokokin ja pumpulipensas. Viime aikoina on keväisin aikaisten vihannesten ja perunain vienti Keski- ja Pohjois-Eurooppaan käynyt sangen tuottavaksi. — Metsiä on paljon kaadettu; kuitenkin voidaan viedä arvokkaampaa puutavaraa, niinkuin öljypuuta, tammea, saksanpähkinäpuuta y. m. Erittäin hyödyllinen on oikea kastanja.

Verraten väestönsä taajuuteen on Italialla pieni karjamäärä. Kuitenkin on karjanhoito sangen kukoistava muutamissa osissa Lombardian tasankoa, missä niityt kuusi kertaa vuodessa niitetään. Mainioista juustolajeista, niinkuin »parmanjuustosta» maksetaan hyvät hinnat ulkomailla. Vuoriseuduissa harjoitetaan lampaan- ja vuohenhoitoa. Mitä tärkein on silkinviljelys kaikkialla, mutta etenkin Ylä- ja Ala-Italiassa. Vuotuinen tuotanto arvioidaan 4 milj. kg raakaa-silkkiä ja on suurin Euroopassa. Myös siipikarjanhoito työskentelee vientiä varten. Pitkiä rannikoita myöten harjoittavat tuhannet ihmiset merikalastusta. Enimmin pyydetään sardelleja, tonnikaloja, ostereita ja koralleja.

Vuorityö ja teollisuus. Maa on rikas hyödyllisistä kivennäisistä, mutta koska se on hiilestä köyhä, on vuorityö vähän kehittynyt. Tärkein on rikki, jota Siciliasta saadaan enemmän kuin mistään muualta maailmassa. Myös kaikenlaatuisia suolaa on yltäkyllin. Maankuulu on puhdas, valkea marmori *Carraran* kivilouhoksista. *Elban* saaresta viedään rautamalmia.

Keskiajalla olivat italialaiset muitten kansojen opettajia

teollisuuden aloilla, mutta ne ovat sitten jääneet paljon jälkeen. Uusimmalla ajalla on tosin edistys ollut huomattava, mutta hiilen ja pääoman puute vaikeuttaa tehdastoimintaa. Useimmilla teollisuuden haaroilla eivät kotimaiset tehtaات vielä saata täyttää taajaan asutun maan tarpeita, muutamilla sen sijaan on Italian onnistunut säilyttää vanha maailmanmaineensa. Siellä tehdään edelleen parasta ompelusilkkiä, ja silkinkudonta on edistymään päin. Tämän teollisuuden keskuksia ovat Ylä-Italiassa kaupungit *Milano* (saks. *Mailand*), *Bologna* [bolonja], *Como* ja *Turin* (ital. *Torino*), Keski-Italiassa *Florens* (ital. *Firenze*) sekä Etelä-Italiassa ja Siciliassa *Neapeli* (ital. *Napoli*), *Palermo* ja *Catania*. Silkkisametistaan on *Genua* (ital. *Genova*) [djenova] vanhastaan kuuluisa. Myös muu kutomateollisuus on kasvamassa etupäässä Ylä-Italiassa. Huomattavana vientitavarana ovat köydet, jotka tehdään hyvästä Italian hampusta. Vanhan maineensa ovat Venezian lasiteokset, etupäässä lasihelmet, säilyttäneet, ja syystä ovat etevät, aistikkaat italialaiset taideteollisuustuotteet hyvin arvossa pidetyt maailmanmarkkinoilla. Sellaisia ovat: alabasteri-, marmori-, terrakotta- ja mosaikkiteokset, hopeafiligranni-, kulta- ja korallikoristeet sekä hienommat huonekalut. Näiden tavarain päävalmistuspaikkoja ovat *Neapeli*, *Rooma*, *Florens*, *Livorno*, *Pisa*, *Venezia* (*Venedig*), *Parma*, *Módena* ja *Turin*. Erikoistavaroita ovat edelleen: olkipunoukset ja -hatut *Florensista*, kielisoittimet, suolijänteet ja pergamentti *Roomasta* ja *Cremonasta* sekä nautintoaineiden joukossa hieno juusto, makkara («Veronan salami»), makaronit ja sokeroitdut hedelmät useista Ylä-Italian kaupungeista.

Kauppa ja liike. Pitkällisen rappiotilan jälkeen on kauppa meidän päivinämme uudestaan alkanut kukoistaa. Jälleen yhdistetty Italia koettaa uudestaan ottaa entisen välittäjäasemansa itämaiden ja länsimaiden välillä ja käyttää tässä niin paljon kuin suinkin hyväkseen niitä etuja, joita Suezinkanavan avaus toisella puolen ja alppiratojen valmistuminen toisella puolen tarjoovat. Siten on ulkomaankauppa jotenkin tasan jaettu meri- ja maaliikenteen kesken.

Italian etevin merikauppakaupunki on *Genua*, joka muodostaa satamapaikan ei ainoastaan hyvin viljellylle, väkirikkaalle Pon-laaksolle, vaan Gotthardinradan kautta myös Sveitsille ja Etelä-Saksalle. Ylpeä kaupunki («la superba») ihanine asemineen ja kauniine mahtavain aallonmurtajain suojaamine satamineen voi näyttää 6 milj. tonnin vuotuisen laivaliikkeen. Suuret italialaiset höyrylaivayhtiöt lähettävät sieltä enemmän kuin 100 laivaa, ja kaupungissa käyvät säännöllisesti Länsi-Euroopan yhtiöitten höyrylaivat, joiden kulkulinjat käyvät Välimeren kautta. Se on Italian siirtolaissatama, jonka kautta yli satatuhatta siirtolaista vuosittain pyrkii pois, etupäässä Etelä-Amerikkaan. Lähinnä Genuaa ovat merikauppakaupunkeina tärkeät *Neapeli*, maan suurin kaupunki, jonka asemaa ja ympäristöä kehutaan ihmeen kauniiksi, *Livorno*, verrattain nuori uudenaikaisennäköinen kaupunki ja *Messina* Siciliassa, ikivanha kaupunki, tunnettu oranssilehdoistaan. Näissä satamapaikoissa käyvät myös säännöllisesti suurten merenkulku-yhtiöitten laivat, ja niillä on melkoinen tuonti ja vienti. Jommoistakin merikauppaa käy sitäpaitsi Sicilian muhkea pääkaupunki *Palermo* ja Etnan juurella sijaitseva *Catanian* kaupunki. Sardinian pääpaikasta *Cagliarista* [käljari] viedään merisuolaa. Keskiajalla niin mahtava ja loistava laguunikaupunki *Venexia* on pitkällisen rappiotilan jälkeen jälleen saanut merenkulkunsa jonkun verran lisätyksi; se on pitkän rautatiesillan kautta yhteydessä mannermaan kanssa. Hiukan etelämpänä Adrian meren rannalla on vilkas merikaupunki *Ancona* ja Apulian niemimaalla *Brindisin* turvallinen satamapaikka, jonka kautta posti ja matkustajat määrääaikoina toimitetaan Egyptiin sekä sieltä edelleen Intiaan ja Australiaan. Italian kauppalaivastoon kuuluu 6,500 laivaa 800,000 tonnin kantavuudella, joista 350 höyrylaivaa.

Naapurimaiden kanssa käy kauppa suureksi osaksi rautateitse. Sekä Ranskaan että Itävaltaan vie kolme rataa, joista yksi menee Mont Cenisin yli ja siinä on 12 km tunnelia, toinen Brenner-solan kautta pitkissä mutkissa yli vuoren. Sveitsiin ja Etelä-Saksaan vie S:t Gotthardinrata 15 km:n pituisine tunneleineen. Näitten porttien läpi ei kulje kaup-

paan ainoastaan rikkaan Lombardian tasangon moninaiset tuotteet, vaan myös Keski- ja Etelä-Italian tuotteet, sillä niihin päätyvät rautatiet jatkuvat pitkin niemimaan molempia rannikoita kauvas etelään ja rannikkoratoja taas yhdistävät toisiinsa monet vuoriradat poikki maan. Samaisten porttien läpi tulevat myös naapurimaiden teollisuustuotteet ja niitten kautta harjoitetaan tuottavaa läpikulkukauppaakin Levantin tuotteilla. Etevimvät tavarat, joita osaksi vettä, osaksi maata myöten tuodaan Italiaan, ovat: vilja, raaka-aineet, tehdastavarat, kivihiili ja siirtomaantavarat. Vientitavaroista ottaa silkki enemmän kuin neljänneksen kokonaisarvoa; sitä lähinnä tulevat öljypuunöljy, viini, hedelmät, hamppu, rikki ja muutamat teollisuusesineet, niinkuin silkki ja sametti, puu- ja olkiteokset, marmoriset ja alabasteriset taideteokset, korallikoristeet y. m. Koko tuonti nousee 1,200 milj. ja vienti 1,000 milj. lireen (= Smk). Suurin tavarain vaihto on Italialla Englannin, Ranskan, Saksan, Itävalta-Unkarin ja Sveitsin kanssa.

Kotimaankaupalle on Lombardian tasangon tiheä rautatieverkko mitä tärkein. Pääyhtymäkohdan muodostaa siinä suuri tehdas- ja kauppakaupunki *Milano*. Tärkeitä kotimaankaupan paikkoja ovat sitä lähinnä *Turin*, *Bologna*, *Verona* ja *Bergamo*. Keski-Italiassa ovat huomattavat kunnat, taide-esineistä niin rikas Toskanan kaupunki *Florens* ja »ikuinen, muistorikas kaupunki» *Rooma*, joka vanhalla ajalla oli Rooman maailmanvallan, keskiajalla maailmaakäsittävän paavikunnan hallitsijana ja nyt on muodostumaisillaan nykyaikaiseksi pääkaupungiksi nuorimmassa suurvallassa. Luonnollista on kuitenkin, että niin laajarannikkoisessa maassa kotimainen tavara- ja henkilöliikenne on kulkeva vettä myöten ja etenkin höyrylaivoilla. Tähän liikenteeseen ottavat enemmän tahi vähemmän kaikki rannikkokaupungit osaa, etupäässä ennenmainitut merisatamat.

Paitsi rautateitä, joitten pituus on 15,000 km, ja rannikkolaivakulkua edistävät liikettä hyvät maantiet, jotka osaksi ovat käytännössä aina muinaisajasta saakka ja Pon-laaksossa kuljettavat joet ja kanavat. Postia ja

sananlennätintä on äskettäin uudestaan järjestetty. Saaret ovat merenalaisten kaapelien kautta yhteydessä mannermaan kanssa.

Italia on, niinkuin tunnettu, pankki- ja lainaustoimen kotimaa. Tämä onkin suuresti kehittynyt maassa. Sen keskustana on »Italian kansallispankki».

Siirtomaita on Italia, suurvallaksi tultuaan, koettanut hankkia ja alkanut pienemmillä rannikkoalueilla Punaisen meren luona ja Somalin niemimaalla Itä-Afrikassa. Niillä on vähäinen merkitys.

Espanja.

Kuningaskunta. 500 t. km², 18 milj. asuk., 36 km²:llä.

Luonto ja kansa. Espanjalla on kaupalle mitä edullisin asema. Onkin ollut aika, jolloin Espanja oli maailmanvalta, jolla oli laaja kauppa ja laava siirtomaanvalta, ja tämä viimeksimainittu on osaksi vielä jälellä. Mutta turmiolliset valtiolliset ja uskonnolliset suhteet, muutamat haitalliset piirteet väestön luonteessa ja valtava ylätasanko-luonne kuivine ilmanaloineen ovat nekin puolestaan tehneet valtakunnan heikoksi ja kansan köyhäksi. Vuoriseudutkin, jotka osaksi rajoittavat, osaksi pitkinä jonoina kulkevat Espanjan ylätasangon kankaitten ja esparttoarojen halki, ovat kaljut ja kolkot. Sama on laita myös Aragonian auringonpaahtamain alatasankojen. Näin ollen ainoastaan Andalusian alankomailla ja rannikkoseuduilla on luonto rikkaampi.

Se moninainen kansainsekoitus, josta Espanjan kansa on syntynyt, on tehnyt, että kansanluonne on varsin erilainen eri maakunnissa. Paitsi espanjalaisia asuu maassa 1/2 milj. baskia sekä pienempi määrä moriskoja, karkoitettujen arabialaisten jäännöksiä, mustalaisia ja juutalaisia. Uskonto on roomalais-katolinen, jonka papiston vaikutus

on ollut huono, se kun on pitänyt kansaa törkeässä tietämättömyydessä. Espanja on nyt perustuslaillinen monarkia, ja valtiollisen vapauden kanssa on monella alalla edistys alkanut tulla huomattavaksi.

Maalaiselinkeinot. Hedelmällisimmät seudut ei ainoastaan Espanjassa, vaan Euroopassa ovat Valencian, Murcian ja Granadan rannikko- ja jokilaaksot, joita syystä nimitetään »huertas», s. o. puutarhat, sillä niitä viljellään puutarhantapaisesti. Erinomaisen uhkean kasvullisuuden 3 tahi 4 satoineen vuodessa aikaansaavat siellä taajat kastelukanava-verkot, joita suurella taidolla jo ahkerat arabialaiset rakensivat. Kedoilla viljellään vehnää, maissia, riisiä, palkohedelmiä ja vihanneksia sekä niitten ympärillä ja talonpoikaistalojen luona joukottain hedelmäpuita, niinkuin apelsiini- ja öljypuita, viikunoita, Johanneksen leipäpuita, granaattipuita y. m. Vieläpä sokeriruoko ja taatelipalmu antavat näissä siunatuissa seuduissa hyviä satoja. Viininviljelys on etevimpänä tulolähteenä monessa osassa Espanjaa; etenkin ovat kaupungit *Malaga*, *Jeres de la Frontera* [cherés] ja *Alicante* maankuuluja viinin vientipaikkoja. Sitä paitsi valmistetaan rypäleistä paljon rusinoita. Safrani on myös huomattava vientitavara. Pohjoisissa, sangen hyvin viljeltyissä rannikko- ja vuoriseuduissa viljellään vehnää ja muita viljalajeja ynnä hamppua ja pellavaa. Ylätasankojen etevin kasvi on esparttoheinä, jota osaksi käytetään punoukseen, osaksi viedään ulkomaiden paperitehtaisiin. Metsät ovat huonossa hoidossa, osaksi hävitetyt; tärkeämpiä puita ovat kastanja, rauta- ja korkkitammi. — Ylätasangoilla ja vuoriseuduissa on lampaan- ja vuohenhoito kansan pääelinkeino, mutta se on suuresti taantunut. Myös Andalusian muinoin niin mainio hevoshoido on huonontunut. Parempi on laita muulin ja aasinhoidon sekä karjanhoidon niittyisissä, pohjoisissa vuorimaakunnissa. Silkinviljelystä harjoitetaan sangen paljon Valenciassa ja Murciassa.

Vuorityö ja teollisuus. Espanja on Euroopan maista rikkain kivennäisistä, mutta runsaita aarteita käytetään vain vaillinaisesti. *Almadénin* elohopeakaivokset

ja Granádan lyyjykaivokset ovat maailman rikkaimpia. *Rio Tinton* luona Länsi-Andalusiassa tuottavat ulkomaalais-ten perustamat suuremmoiset vuorilaitokset vaskea melkoi- sessa määrin. Edelleen saadaan varsin paljon hopeaa, rautaa, kivihiiltä ja suolaa. Mutta koska sulattolaitos on kovin puutteellinen, ei metalleja irroiteta omassa maassa, vaan runsaat malmit viedään semmoisinaan ulkomaille.

Luonto on Espanjalle suonut kaikki edellytykset teol- lisuuden onnelliseen kehitykseen, mutta kansan puolelta kohtaa pelkkiä puutteita, niinkuin pääoman ja yritteliäisyyden sekä kelpvollisten kuljetusneuvojen puute ynnä turvallisuus valtiollisessa tilassa. Viime vuosina on kuitenkin teollisuus- toiminta englantilaisen ja saksalaisen pääoman ja liikevireyden avulla huomattavasti edistynyt. Tehdasteollisuus menestyy parhaiten Kataloniassa, jonka väestö ennen muita espanja- laisia on tunnettu ahkeruudestaan ja yritteliäisyydestään. *Barcelona* on Espanjan etevin tehdaskaupunki, jossa paljon tehdään pumpuli- ja villatavaroita, paperia, nahka- ja metalliteoksia. Lähellä on vilkas tehdaspaikka *Reus*. Silkkiteollisuutta harjoitetaan *Valenciassa* ja *Murciassa*. Suuremmoisia tupakkatehtaita on *Sevillassa* ja *Madri- dissa*. Espanjan teosten joukossa voi edelleen mainita kirjo- takoiset miekat *Toledosta*, kulta- ja hopeatavarat, ki- tarat, pitsit, pullonkorkit ja esparttoheinästä tehdyt pu- nokset. Useimmilla teollisuuden haaroilla ei kotimaan tuo- tanto täytä tarvetta.

Kauppa ja liike. Espanjan kauppa ei tätä nykyä vas- taa sen erinomaista asemaa eikä sen luontaisia varoja. Ul- komaankauppa on suureksi osaksi ulkomaalaisten hallussa, joilla on kauppakonttoreita Espanjan satamakaupungeissa. Ensi sijalla näistä on *Barcelona*, joka siis yht'aikaa on Es- panjan suurin tehdas- ja kauppakaupunki ja etenkin vallitsee Espanjan Välimeren kauppaa. Sitten seuraa *Sevilla*, jonne Guadalquivirin kanavoimisen kautta isommat merilaivat pää- sevät ja joka harjoittaa suurta tuontikauppaa. Sitä vastoin on *Cadix* nykyään huomattava ainoastaan linnoitettuna sota- satamana. *Malaga* on Kaakkois-Espanjan runsasten luonnon-

tuotteiden tärkein vientipaikka. *Santanderilla*, pohjoisrannalla, on oivallinen satama ja se on suuren Englannin ja Ranskan kaupan lähtöpaikka. Nämät ovat pääsatamat, joista pienemmät läheisyydessä olevat satamapaikat kaupan suhteen jossain määrin ovat riippuvaiset. Toisen luokan vientisatamia ovat: pohjoisrannikolla *Bilbao* rautamalmille ja *La Coruna* [korunja] maalaistuotteille, eteläpuolella *Huelva* Atlantin luona vaskelle ja etelähedelmille ja *Almeria* Välimeren rannalla lyyjylle sekä itäpuolella *Cartagena* metalleille, *Alicante* esparttoheinälle, *Valencia* viinille, riisille ja safranille sekä *Tarragona* viinille ja väkiviinalle. Viimeksimainitussa paikassa käy sen ihanain roomalaisaikuisten raunioiden vuoksi paljon matkailijoita.

Tuonnin ja viennin keskenäinen suhde on jokseenkin tasaantunut. Vuonna 1895 teki edellinen 840 milj., jälkimäinen jonkun verran yli 800 milj. pesetää (= Smk). Tärkeimmät tuontiesineet ovat: elatustarpeet, enimmäkseen vehnää ja kapaturskaa, kaikellaiset siirtomaantavarat, kivihiili ja raaka-aineet teollisuutta varten, etenkin pumpuli, sekä tehdastavarat. Vientitavaroista on viini ensi sijalla, sitä lähinnä muut luonnontuotteet, niinkuin metallit ja malmit, etelähedelmät ja rusinat, korkki ja esparttoheinä sekä teollisuusesineistä pumpuli- ja jalkinetavarat. Ulkomaankauppa pyrkii vähäksi osaksi maarajojen yli Ranskaan ja Portugaliin. Enimmäkseen se kulkee vettä myöten ja enemmän kuin puolet käy vieraan lipun alla. Kuitenkaan ei ole Espanjan kauppalaivasto vähäpätöinen, sillä sen muodostaa 1,400 laivaa $\frac{3}{4}$ milj. tonnin kantavuudella, niitten joukossa yli 400 höyrylaivaa. Suurin osa siitä käytetään kuitenkin kotimaisen rannikkoliikkeen palvelukseen, sillä kotimaankauppakin käy enimmäkseen vettä myöten. Tärkeimmät Espanjan useammasta kuin 100 hyvästä satamapaikasta on jo mainittu. Vasta viime vuosikymmeninä ovat ranskalaisen pääoman avulla Espanjan rautatiet suuremmassa määrin levinneet. Pääkaupungista *Madridista* keskustana haaraantuu ratoja kaikkiin ilmansuuntiin merenrannikoille ja yhdistävät maan suuremmat kaupungit keskenään.

Madridista on sen kautta tullut liike-elämän keskus, samoin kuin se jo ennen oli ollut maan siviili- ja sotilashallinnon, tieteellisten ja taiteellisten harrastusten yhtymäpaikka. Espanjalaiselle on Madridilla sama merkitys kuin Pariisilla ranskalaiselle.

Espanjan rautateitten pituus on 12,000 km. Kaksi suurella taidolla rakennettua rataa vie Pyreneitten kummankin pään kohdalta Ranskaan ja monet linjat käyvät Portugalin rajan yli. Espanjan rautateille on kuvaavaa kurja johto sekä kalliit piletti- ja rahtihinnat. Maantiet ovat huonot, posti- ja sananlennätinlaitos vähän kehittyneet ja huonosti hoidetut. Lainaustointa haittaa rahanpuute ja epävarmuus.

Alusmaat Euroopan ulkopuolella. Espanjan vielä viime vuosisadalla niin laajoista ja rikkaista siirtomaista on äsken päättäneen sodan jälkeen Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain kanssa jälellä pieniä vähäarvoisia jäännöksiä. Jos *Kanarian saaret* luetaan Eurooppaan, niinkuin espanjalaiset tekevät, ansaitsee Afrikassa vain hedelmällinen Guineansaari *Fernando Po* mainitsemista. *Marianeilla* ja *Karolineilla* Mikroneesiassa on tuskin mitään merkitystä kauppasuhteissa. Miten tulee käymään *Filippiinein* Aasiassa on epävarmaa.

Portugali.

Kuningaskunta. 90 t. km², 4 $\frac{3}{4}$ milj. asuk.; 52 km²:llä.

Luonto ja kansa. Samoin kuin Espanja on Portugali suurimmaksi osaksi vuorimaa, jonka läntisissä rannikkoseuduissa on viljavia laaksoja. Ilmanala on lauhkea ja runsas-sateinen paitsi idässä, missä muutamilla aloilla on ylätasangon kuiva kangas- ja aroluonne. Portugalilaiset ovat läheistä sukua espanjalaisille ja romaanilainen sekakansa niinkuin nämätkin. Ne ovat kiivaita katolisia ja ovat alhaisella sivistysasteella. Valtakunta on perustuslaillinen monarkia.

Elinkeinot ja liike. Ainoastaan $\frac{1}{6}$ maata on viljelty, ja pelloja hoidetaan erinomaisen huonosti. Lannoitusta ja kastelua laiminlyödään; kedot ovat usein kesantona ja niitä käytetään silloin laitumiksi. Luonnosta hedelmällinen maa ei niin muodoin tuota viljaa edes omaksi tarpeeksikaan. Sitä vastoin on viininviljelys mitä tärkein ja sitä lähinnä etelähedelmäin viljelys. Karjanhoidossa on vain lampaan- ja sianhoidolla jotain merkitystä. Silkinviljelystä ja mehiläishoitoa harjoitetaan jonkun verran. Maan kivennäisaarteet ovat suurimmaksi osaksi käyttämättä, jota vastoin hyvää merisuolaa saadaan vietäväksikin. Ulkomaalaiset käyttävät muutamia lyyjy- ja vaskikaivoksia. Teollisuus ei riitä maan tarpeisiin ja sen kehitystä vahingoittavat epäedulliset kauppasopimukset. Ainoastaan kankaita, takoma- ja valinkaluja, posliinitavaroita ja koristeita tehdään mainittavassa määrin *Lissabonin*, *Oporton* ja *Bragan* kaupungeissa.

Portugalin aikoinaan niin laaja kauppa on vajonnut vähäpätöiseksi. Eipä edes viime vuosien ponnistukset ole voineet parantaa huonoa raha-asemaa. Merikauppa on suurimmaksi osaksi englantilaisten käsissä. Sitä lähinnä käydään kauppaa Brasilian ja Ranskan kanssa. Etevimvät kauppapaikat ovat Lissabon ja Oporto. *Lissabonilla* (portugalin kielellä *Lisboa*) on erinomainen satama, jonka Tejon laaja suu muodostaa. Se on maan pääkaupunki ja tärkeä höyrylaiva-asema, jolla on säännöllinen yhteys Euroopan suurimpien satamain kanssa samoin kuin Länsi-Afrikan ja Etelä-Amerikan, jonne myös merenalainen kaapeli vie. *Oporto* eli *Porto*, lähellä Douron suuta, kilpailee Lissabonin kanssa kauppakaupunkina. Se on valmistus- ja vientipaikkana mainiolle portviinille, joka saadaan viinirikkaasta Douronlaaksosta. Suolanvientiä hoitaa pääasiallisesti *Setúval* eli *S:t Ybes*, merisatama Atlantin rannalla. Tärkeimmät tuontitavarat ovat: vilja, kapeljo, pumpuli, tehdastavarat, siirtomaantavarat ja puutavarat. Vientitavaroita ovat: viini, korkki, etelähedelmät, öljypuunöljy ja vaski. Koko kauppa nousee 66 milj: milreisiin, josta tuonti tekee 40 milj. ja vienti

26 milj. milreisiiä, vastaten meidän rahassa noin 370, 220 ja 150 milj. Smk. Kotimaankauppa käy enimmäkseen vettä myöten pitkin rannikoita ja jokia ylös, sillä on olemassa vain lyhyitä rautatielinjoja ja maanteiden laita on huono.

Portugalin alusmaat ovat nyt vähäpätöiset verraten siihen, mitä ne valtakunnan mahtavuuden aikoina olivat. Nykyjään ovat jälellä:

Afrikassa: *Azorit*, *Madeira*, *Kapverden saaret*, kaksi *Guinean saarista*, pieni alue *Senegambiassa*, *Angola* y. m. maa-alueita Lounais-Afrikassa sekä *Mozambique* Kaakkois-Afrikassa.

Aasiassa: kaupungit *Goa*, *Damao* ja *Diu* Etu-Intiassa, itäpuoli *Timorin* saarta Jaavasta itään sekä *Macaon* kaupunki Kiinassa.

AASIA.

Suurin kaikista maanosista on Aasia, joka käsittää $\frac{1}{3}$ koko maanpallon mannermaata. Maanosan pinta-ala lasketaan 44 milj. km²:ksi, s. o. lähes $4\frac{1}{2}$ kertaa suuremmaksi kuin Euroopan, joka tuskin on 10 milj. km². Mutta Aasialla ei ole ainoastaan suurin vaakasuora laajuus, vaan voittaa se myös korkeudessa ja syvyydessä muut maanosat. Ne eivät myöskään saata näyttää sitä jyrkkää eroa, mikä on olemassa toiselta puolen jäiseen tundran ja auringon paahtaman erämaan hirvittävässä puutteessa elävistä olennoista niin hyvin kasvi- kuin eläinkunnassa, toiselta puolen runsaasti kostutetun trooppikkimaailman äärettömän uhkeassa kasvistossa ja eläimistössä. Myös ihmiskunnan ja etenkin kaupan historiassa on Aasialla ollut suuri tehtävä, ja sitä on syystä kutsuttu »inhimillisen viljelyksen kehdoksi». Mutta juuri pitkät välimatkat, korkeat ylipääsemättömät tunturit, silmäkantamattomat autiot ylätasangot, suuret vastakohdat kasvistossa ja eläimistössä ovat pitäneet kansat erillään toisistaan ja sen kautta vaikuttaneet ehkäisevästi sivistyksen kehittymiseen. Elinkeinot ja kulkuneuvot ovat kangistuneet vanhoihin, monen tuhannen vuoden vanhoihin muotoihin, kilpailu on tauonnut, hitaus ja välinpitämättömyys, jopa -vihamielisyys kaikelle edistymiselle ovat tulleet vallitseviksi. Vasta viime aikoina on eurooppalaisen vaikutuksen johdosta muutamain paikoin uusi elämä alkanut herätä vanhassa Aasiassa ja uuden ajan sivistyskeinot siellä voineet päästä käytäntöön. Kuitenkin on Aasian omien kansojen joukossa oikeastaan vain yksi todellisella

harrastuksella koettanut omistaa eurooppalaista viljelystä. Muuten ovat Aasian eurooppalaiset valtiat eri tavoin ja erilaisella menestyksellä alusmaihinsa tuoneet uudemman sivistyksen.

Venäjän Aasia.

16½ milj. km², 23 milj. asuk.; ei täyttä 2 asuk. km²:llä.

Venäjän alusmaita Aasiassa ei voida katsoa siirtomaiksi tavallisessa merkityksessä, sillä ne muodostavat Euroopan Venäjän kanssa yhtenäisen kokonaisuuden. Matalat Uralvuoret eivät ole minään huomattavana rajamuurina molempien pääosien välillä. Venäjän sivistys ja kieli etenevät varmasti itää kohti ja rautatiet, posti ja sananlennätin, nämät uuden ajan etevimmät keskusneuvot, yhdistävät jo muutamain paikoin Venäjän jättiläis-valtakunnan kaukaisimmat osat toisiinsa. Venäjän Aasia jaetaan kolmeen pääosaan: *Siperiaan* siihen luettuna *Amurinmaa*, Venäjän *Keski-Aasiaan* ynnä vasallivaltioihin *Khivaan* ja *Bokharaan* sekä *Kaukaasiaan*.

1. Siperia ynnä Amurinmaa.

Luonto ja kansa. Tämä suunnaton alue käsittää koko Pohjois-Aasian Uralista lännessä Isoon valtameren idässä, Jäämerestä pohjoisessa Keski-Aasian korkeihin reunavuoriin etelässä. Pitkin Jäämerta ulottuu leveä vyö silmänkantamatomia, autioita tundroja, joitten alati jäistä maata peittävät ainoastaan sammalet, jäkälät ja vaivaiskoivut. Keski- ja Etelä-Siperian täyttävät suunnattomat havumetsät, jotka etelämpänä ovat sekoittuneet lehtipuihin. Länsi-Siperian tasankomaitten sijaan tulee etelässä aroja, jotka jatkuvat Turanin alankomaahan. Ilmanalalle ovat ominaiset erinomaisen kylmät ja

pitkät talvet sekä lämpimät ja lyhyet kesät. — Alkuperäisenä väestönä ovat Länsi-Siperiassa suomalais-ugrilaiset voguulit, ostjakit ja samojeedit, Itä-Siperiassa tunguusit, turkkilaiset jakuutit sekä itä-siperialaiset jukagiirit, tshuktshit ja kamtshadaalit. Ne ovat enimmäkseen pakanoita. Pääväestönä ovat nykyään venäläiset, jotka asuvat hedelmällisissä jokilaaksoissa. Lukuissimmat ne ovat lännessä ja etelässä. Sangen tärkeänä osana Siperian väestöä on suuri joukko rangaistusvankeja, jotka hankkivat toimeentulonsa maanviljelijöinä, käsityöläisinä, opettajina y. m. Tärkeämpiä pahantekijöitä pidetään ankaran valvonnan alaisina kaivos-työssä.

Elinkeinot ja liike. Jäämeren rannikoilla elävät ihmiset hylkeenpyynnistä ja kalastuksesta, joka jälkimäinen elatuskeino on sangen tuottavainen myös isojen kalarikasten jokien varsilla. Tundroilla harjoitetaan poronhoitoa ja laajoilla metsämailla turkiseläinten metsästystä. Tärkeimmät elinkeinot ovat kuitenkin maanviljelys ja karjanhoito. Vuorityö Altäissa ja Transbaikaliassa antaa kultaa, hopeaa, vaskea ja rautaa. Sajanin vuorista saadaan mitä hienointa grafiittia, Lenán ja muiden jokien suissa sekä Uus-siperian saarilla kaivetaan kivettynttä norsunluuta. Kauppaa harjoittavat Siperiassa yksinomaan venäläiset kauppiat. Harvaan asutussa, laajassa maassa, missä on puute teistä, ovat markkinat mitä tärkeimmät. Siperian kauppaan on suurilla Nishnij-Novgorodin ja Irbitin markkinoilla valtava vaikutus. Mutta myös *Kiachtan* joulu-kuunmarkkinoille, Kiinan rajalla, kokoontuu tuhansittain kauppiaita, ja teen, silkin, norsunluun, veran y. m. kauppa nousee kymmeneen milj. rupliin. Länsi-Siperian pääpaikka on *Tomskin* kaupunki, Obin syrjäjoen varrella, jossa on äskenerustettu yliopisto. Obin jokikululle ovat tärkeitä *Tobólsk*, missä Toból laskee Irtishiin, ja *Tjumén*, erään Tobólin kuljettavan syrjäjoen luona. Sitäpaitsi on Tjumén sen rautatien varrella, joka vie Ural-vuorten yli. *Barnaúl*, Obin luona, on Altain vuoriston keskus, samoin kuin *Nertsinsk*, Amurin suuren lähdejoen Shilkan luona, on Transbaikalian. Itä-

Siperian pääpaikka ja maan suurin kaupunki on *Irkutsk*, Angarán luona. Se on Siperian- ja Kiinan kauppatavarain varastokaupunki. Tärkeitä Jenisein jokikululle ovat kaupungit *Krasnojarsk* ja *Jeniseisk*. Keskisen Lenán luona on *Jakutsk*, joka on turkisten ja kivettyneen norsunluun kaupan markkina- paikka. Luonnosta rikkaan, mutta harvaan asutun Amurin- maan pääpaikka on *Chabarovka*, joka sijaitsee siinä, missä rajajoki Ussuri laskee Amúriin, ja yhdessä *Nikolajevskin* kanssa, lähellä Amúrin suuta, harjoittaa melkoista jokikulkua. Tärkeä satamapaikka Jaapanin meren luona ja Siperian rautatien sekä sananlennättimen itäinen loppukohta on *Vladivostók*.

Siperian etevimmät vientitavarat ovat: turkikset, nahat, jalot metallit, grafiitti ja norsunluu. Maahan tuodaan pääasiallisesti teollisuusesineitä. Tuottavaa läpikulkukauppaa käydään karavaani-teellä ja silkillä. Tavaroita kuljetetaan kesällä pitkin jokia höyrylaivoilla tahi proomuilla, joita hinaajalaivat vetävät. Pitkinä talvina niitä kuljetetaan rekikaravaaneissa, joissa vetojuhtina käytetään poroja tahi koiria ja postiteillä hevosia. Monet tärkeät kauppatavarat, joita Siperiassa on yllinkyllin, niinkuin metsäntuotteet, vilja, rauta ja kivihiili eivät korvaa kuljetuskustannuksia, jonka tähden niistä maksetaan maassa huonot hinnat.

2. Venäjän Keski-Aasia, Khiva ja Bokhara.

Luonto ja kansa. Maa leviää suurten arojärvien Arálin ja Balkashin ympärillä Kaspian merestä ja Uralin- joesta lännessä Pamirin ylätasangolle ja Tianshaniin idässä. Sen muodostavat suuret arot ja erämaat; ainoastaan Amu- ja Syr-darján jokilaaksot ovat viljavat ja idässä tavataan reunavuorista ulkonevia harjanteita. Amu-darján pohjoispuolella asuu turkkilaisia kirgiisejä ja joku verta tatareja, eteläpuolella jokea turkmeeneja ja viljavammissa seuduissa sen yläjuoksun ympärillä persialaisia, joita sanotaan tadshikeiksi ja jotka ovat maan varsinainen sivistys-

kansa. Ne ovat kaikki kiivaita muhamettilaisia. Ainoastaan tärkeämissä kaupungeissa on venäläisiä mainittavassa määrässä.

Elinkeinot ja liike. Arot ja laitumista rikkaat vuori-seudut ovat soveliaimmat karjanhoidolle. Rasvahäntäiset lampaat, hevoset ja kameelit ovat paimentolaiskansain rikkautena. Keinokastelun avulla tuottavat jokilaaksojen ihanat keitaat runsaita vilja-, pumpuli-, silkki-, hedelmä-, viini- ja tupakkasatoja. Etenkin on pumpulinviljelys ripeästi lisääntynyt, niin että Venäjän pumpuliteollisuus enemmän kuin puoleksi jo hankkii pumpulitarpeensa Keski-Aasiasta. Kaupungeissa on kotimainen pumpuli-, silkki- ja nahkatavarain-valmistus. Kauppaa käytiin ennen yksinomaan karavaaneilla, mutta niitten ohella käytetään nyt nykyaikaisia kulkuneuvoja. Paitsi postiteitä ja sananlennättimiä tavataan höyrylaivoja Aralilla, Amudarjalla ja alisella Syr-darjalla. Tärkein on kuitenkin »Transkaspian rautatie», joka Kaspianmeren itärannikolta kulkee itäänpäin *Bokharan* kautta *Samarkándiin* ja tulee jatkettavaksi suureen ja rikkaaseen *Tashkentin* kauppakaupunkiin. Viimeksimainittu kaupunki on maan venäläisen hallituksen sija ja Keski-Aasian, Persian sekä Intian tavarain varasto-kaupunki. Sangen vilkas kauppapaikka on myös *Kokand*, jota vastoin *Khiva* on vähämerkityksinen. Kirgiisiläisen villa- ja talikaupan pääpaikkoja ovat *Semipalatinsk* ja *Omsk*, Irtishin rannalla. Omsk on samalla Siperian rautatien varrella, jonka valmistuminen reippaasti edistyy.

3. Kaukaasia.

Luonto ja kansa. Maa täyttää Mustan- ja Kaspianmeren välisen leveän kannaksen. Pohjoisessa on Kaukaasia Etelä-Venäjän arojen jatkoa, keskiosan täyttää osaksi mah-tava alppimaa Kaukasus, osaksi Kurán ja Rionin jokilaaksot, ja etelässä sinne kuuluu Armenian ylämaan pohjoisreuna. Ei missään maailmassa ole niin kirjavaa sekoitusta eri kansoista

kuin Kaukasuksen vuori- ja jokilaaksoissa, jossa noin 70 eri kieltä puhutaan. Lukuisimmat ovat kaukaasialaiset kansat, joista georgialaiset eli grusialaiset ovat etevin. Edelleen siellä asuu turkkilaisia tatareja ja kirgiisejä, aarialaisia armenialaisia ja osseteja sekä venäläisiä. Useimmat kaukaasialaiset ja kaikki turkkilaiset kansat ovat muhamettilaisia, georgialaiset, armenialaiset ja venäläiset kristittyjä.

Elinkeinot ja liike. Rionin ja ylinen Kuranlaakso ynnä Kaukasuksen etelärinteen vuorilaaksot ovat erinomaisen hedelmälliset. Siellä viljellään vehnää ja muita viljalajeja, viiniä, hedelmiä, krappia, tupakkaa y. m. Länsi-Kaukasuksessa on kallisarvoisia tammi-, saksanpähkinä-, puksipuu- y. m. metsiä. Monin paikoin kasvaa metsissä viljelemättä viiniköynnöksiä ja hedelmäpuita. Aroilla ja ylemmissä vuoriseuduissa harjoitetaan melkoista hyvään hevosten, sarvikarjan, lammasten ja kameelein hoitoa. Paljon harjoitetaan myös mehiläishoitoa ja silkinviljelystä. Sammenpyynti Kurassa on sangen tuottava. Sikäli kuin voi riittämättömistä tutkimuksista päättää, on maassa runsaasti hopeata, vaskea, rautaa, kivihiiltä ja suolaa, mutta vuorityötä on laiminlyöty. Sitä enemmän huolta omistetaan niihin tuotteisiin, joita saadaan *Bakún* kaupungin luona olevista runsaista naftalähteistä, mitkä antavat enemmän kuin 1 milj. tonnia puhdistettua petrolia paitsi suuria määriä petrolinjätteitä, joita käytetään höyrylaivain, veturien ja tehdasten lämmittämiseen. Myös monet oivalliset kivennäislähteet ansaitsevat mainitsemista. Kaukaasian teollisuus täyttää vain kaikkein välttämättömimmät tarpeet. *Tiflisissä* ja *Erivanissa* tehdään kankaita, mattoja, ompeluksia, aseita ja filigranni-teoksia. Kauppaa ja liikettä edistää ainoastaan vähässä määrässä höyrylaivakulku joilla. Tärkeimmät ovat rautatiet, jotka vievät Rostovin kaupungista Etelä-Venäjällä *Vladikaukasiin*, Kaukasuksen pohjoisjuurelle sekä Transkaukaasiassa yhdistävät satamapaikan *Bakún* Kaspian meren luona molempiin satamakaupunkeihin *Batumiin* ja *Potiin* Mustanmeren rannalla. Kaukaasian huomattavan pääkaupungin *Tiflisiin* kohdalla leikkaa tätä rautatielinjaa se suuri

sotilastie, joka rohkeasti on vedetty suoraan yli Kaukasuksen vaikeapääsöisen Darjal-solan kautta. Tärkeimmät vientitavarat ovat petroli ja nafta; edelleen voidaan mainita silkkiä, krappia (maailman parasta), kaviaria, puksipuuta ja muuta hienompaa puutavaraa.

Bakún petrolilähteet. Muinaisajalla oli tämä seutu tunnettu tulenpalvelijain pyhänä paikkana, missä ikuinen tuli paloi. Meidän päivinämmesse on Vanhassa maailmassa sen tärkeän valaistusaineen etevin saantipaikka, joka puhdistettuna kulkee kaupassa petrolin eli fotogeenin nimellä. Apsheoronin niemimaalla lähellä Bakua työskentelee satoja laitoksia maaöljyn kokoomisessa. Kun aikaisemmin avatut porausreijät ovat ehtyneet, tehdään uusia. Jos silloin on tavattu runsaampia lähteitä, on sattunut, että nafta on tunkeunut ulos semmoisella voimalla, että se on muodostanut 100 metrin korkuisia suihkulähteitä ja sitä on koottu ei ainoastaan isoihin säiliöihin, vaan laajoihin lammikkoihinkin. Aluksi kuljetettiin niin hyvin nafta kuin petroli enimmäkseen Bakusta Astrakanin kautta Volgaa ylös ja myytiin Itä-Eurooppaan, mutta nykyään viedään puhdistettu aine suurimmissa joukoin Transkaspian rautatiellä omituisissa silinterinmuotoisissa rautasäiliöissä, jotka ovat niin isot, että kukin semmoisenaan täyttää kokonaisen rautatievaunun. Kymmentuhansittain sellaisia vaunulasteja saapuu vuosittain Batumiin, missä öljy kaadetaan vartavasten petrolinkuljetusta varten Englannissa rakennettuihin isoihin säiliölaivoihin, »tanksteamereihin», jotka vievät sen edelleen Etelä- ja Länsi-Euroopan satamapaikkoihin.

Turkin Aasia.

1 $\frac{1}{2}$ milj. km²; noin 17 milj. asuk.; 10 km²:llä.

Turkin alue Aasiassa muodostaa ytimen hajoavassa valtakunnassa, jonka varsinaisella yhdyssiteellä, muhametinuskillä, siellä vielä on jonkunlainen voima. Turkkilaiset ovatkin väestön enemmistönä. Mutta juuri nämät kaksi, islami ja turkkilaisvalta, ovat täällä samoin kuin muualla aikaansaaneet kaikellaista hävitystä ja kurjuutta. Maa-aloilla, jotka muinaisajalla ja vielä keskiajalla kuuluivat hedelmällisimpiin ja

kukoistavimpiin, kohtaa nyt huonon hoidon ja köyhyyden surkea näkö. Turkin Aasian muodostaa viisi monessa suhteessa erilaista alaa: *Vähä Aasia*, *Armenia* ynnä *Kurdistan*, *Mesopotamia*, *Syyria* ja rannikkokaistaleita *Arabiasta*.

Vähä Aasia eli Anatolia.

Luonto ja kansa. Sisämaan muodostavat ylä-arot, joita pohjoisessa ja etelässä meriä vastaan rajoittavat melkoiset reunavuoret. Muutamin paikoin tavataan suolajärviä ja räme-maita, mutta kuljettavia jokia puuttuu. Pohjois- ja etelärannikot ovat satamista köyhät, mutta luonnosta niin runsaslahjaisella länsirannikolla on hyviä satamapaikkoja, joista hedelmällisiä jokilaaksoja pistäytyy kauvas maahan, ja ulkopuolella meressä oivallinen saaristo ihanine saarineen. Sisämaan, osaksi myös kaupunkien väestönä ovat turkkilaiset, kaikkialla rannikkoseuduissa kreikkalaiset, sekä lisäksi lukuisasti frankkeja rannikkokaupungeissa.

Elinkeinot ja liike. Vaikka maanviljelystä harjoitetaan erinomaisen alkuperäisellä tavalla, antaa hedelmällinen maa, missä sitä tarpeeksi kastellaan, runsaita satoja. Paitsi viljaa viljellään erinomaisia etelähedelmiä, viiniä, pum-pulia, krappia, sahramia, mastiksia, tupakkaa ja paljon oopiumia. Sisämaan aroilla harjoitetaan karjanhoitoa. Mainitsemista ansaitsevat erinomaiset kameelit ja angora-vuohet silkinlaheine karvoineen. Silkinviljelys ja mehiläishoito ovat tärkeitä; rannikoilla harjoitetaan kalastusta ja pesusienten keräämistä. — Kivennäisrunsaudestaan huolimatta on vuorityö hyvin alhainen ja saattaa kulkuneuvojen puutteen tähden tuskin kehittyä. Huomattava on vain merenvahan saanti *Eskisherissä*; sen jälkeen voidaan mainita vaski ja suola. Aikaisemmin niin kukoistava teollisuus on hävinnyt kilpailussa Euroopan tehdasten kanssa. Arvossa pidettyjä ovat kuitenkin vielä silkki- ja pumpulikankaat, matot ja nahkateokset. Ulkomaankauppa on kokonaan frankkein, kreikkalaisten ja armenialaisten käsissä. Levantin

tärkein kauppakaupunki on *Smyrna*, jolla on samanniminen poukama erinomaisena satamana. Kaupungissa käyvät useimpien suurten laivakulku-yhtiöitten laivat ja sieltä vie kaksi rautatielinjaa sisämaahan. Siellä kohtaavat siis toisiaan Euroopan tehdastavarat ja Aasian luonnontuotteet, etupäässä rusinat, viikunat, väriomenat, oopiumi, tupakka ja pumpuli. Länsirannikon saarista ovat *Samos* ja *Kios* huomattavat viinin ja etelähedelmäin rikkaudesta. Pohjoisrannikolla on *Trébisonde*, muinoin mahtava *Trapetxunt*, tärkeä Armenian ja Persian kaupan satamapaikka. Kaikille tuulille avonainen ulkosatama ja huono, muutamina vuodenaikoina vaikeakäyttöinen karavaanitie Erserumiin ja Täbrikseen estävät kuitenkin kaupungin kehitystä. Itse asiassa saa *Trébisonde* nykyisestä merkityksestään kiittää sitä, että on kielletty vieraita kansoja kuljettamasta tavaroita Venäjän alueen läpi Aasiassa. Vähän Aasian sisämaankaupalle on *Samsun* etevin satama Mustanmeren rannalla. *Skütari*, Bosporin rannalla, on Konstantinopelin aasialainen etukaupunki. Kauppa- ja teollisuuspaikkoja sisämaassa ovat: *Brussa*, josta on rautatie Marmaramerelle, *Angora*, josta paraillaan rakennetaan rautatietä Skutáriin ja *Kaisarieh*, muinainen *Cesaréa*.

2. Armenia ja Kurdistan.

Maa on täynnä vuoria ja ylätasankoja ja on luonnosta hedelmällinen, mutta vähän viljelty ja harvaan asuttu. Pohjoisessa asuu kristittyjä armenialaisia, etelässä puolivillejä kurdeja, jotka suuremmaksi osaksi ovat muhamettilaisia. Turkkiilaisten ja kurdien julmuuksia paeten ovat armenialaiset kauppiaina asettuneet Itä-Euroopan ja Etu-Aasian kaupunkeihin. Kurdit elävät paraasta päästä karjanhoidosta. Maanviljelystä, hedelmän- ja silkinviljelystä harjoitetaan laaksoissa. Turkin herruuden pääpaikka on *Erserumin* kaupunki, mutta sen kauppa on alenemassa. Tärkeämpi on *Diarbekir* Tigriin varrella sekä karavaanikauppansa että silkki-, pumpuli- ja nahkatavarateollisuutensa vuoksi.

3. Mesopotamia.

Tämä maa on suurimmassa määrin todistuksena siitä hävityksen kauhistuksesta, minkä turkkilaisvalta tuo mukanaan. Sananparsii »turkkilaisen jäljissä ei enää kasva ruohoa» on siellä toteutunut, sillä erämaa leviää muinoin viljavain kettöjen yli ja soräläjät peittävät suurten, mahtavain kaupunkien rauniot. Väestönä ovat enimmäkseen arabialaiset, osaksi beduiineja, jotka kuljeskelevat paimentolaisina, osaksi fellaheja, jotka viljelevät niitä muutamia kasteltuja ja hedelmällisiä seutuja, joita on järeellä jokien läheisyydessä. Paitsi arabialaisia asuu kaupungeissa turkkilaisia virkamiehinä ja sotilaina sekä persialaisia ja armenialaisia kauppiaina. Maan etevin kauppa- ja teollisuuskaupunki on *Bagdad*, jonne höyrylaivat voivat kulkea vuolasta Tigristä myöten. Tämän laivakulun ja niiden monien karavaaniteiden johdosta, jotka kohtaavat toisiaan Bagdadissa, on tämä pääpaikkana Persian ja Intian tavaroita vaihdettaessa Euroopan teoksiin. Tämä kauppa on suureksi osaksi englantilaisten hallussa, joitten höyrylaivat näillä seuduilla ovat lukuisimmat. Isoimpien laivojen täytyy jäädä Shat el Arabiin *Basran* luo, joka on Bagdadin nousemaan päin oleva ulkosatama. Ylempänä Tigrisiin rannalla ja Persian sekä Syyrian välisen karavaaniteiden varrella on *Mosul*, jonka aikaisemmin kukoistava teollisuus, etenkin musliininkudonta, nyt on vähäarvoinen. Kun teiden puute ennen kaikkea estää kaupan kehitystä, tulisi suunnitellun n. s. Eufraatinradan valmistus, joka Vähän Aasian ja Mesopotamian kautta tulisi yhdistämään Välimeren Persian lahteen, mitä tärkeimmäksi. Se tulisi lyhentämään matkaa Lontoosta Intiaan 7 päivällä.

4. Syyria ynnä Palestiina.

Luonto ja kausa. Välimeren itäinen rannikkomaa on hyvin vuorista. Libanon ja Antilibanon ovat sen korkeimmat

kohdat. Näitä vuoria erottaa hedelmällinen el Bekaa-laakso Orontes-joen ympärillä. Jordanin laakso, el Ghor, ja sen jatko Kuolleenmeren eteläpuolella ovat sitä vastoin hyvin auitiot. Myös rannikkolaaksot Välimeren luona ovat kuivia aro-maita. Pääväestönä ovat arabialaiset, kaupungeissa elää turkkilaisia, frankkeja ja juutalaisia hajalla.

Elinkeinot ja liike. Syyriassa näkee kaikkialla jyrkästi vaihtelevan paratiisimaisen hedelmällisiä, jokien kostuttamia laaksoja ja kuivia, toivottomia erämaita. Missä maata viljellään, se antaa hyviä satoja viljaa, maukkaita »etelänhedelmiä», oivallista tupakkaa ja pumpulia, seesamia ja krappia. Tärkeä elinkeino on silkinviljelys. Muinoin viljellyillä, nyt kesantona olevilla kedoilla elävät ihmiset karjanhoidolla. Lampaat, puhvelit sekä hyvät hevoset ja kameelit ovat tärkeimmät kotieläimet. Euroopan ja Aasian kaupalle on Syyrialalla edullinen asema, mutta sekin on taantunut. Pohjois-Syyriassa on vanha, vieläkin suuri *Halebin* kaupunki pysynyt huomattavana Euroopan, Persian ja Turkin tavarain varastopaikkana. Se on myös teollisuuskaupunki, jonka silkin- ja pumpulikankaitten kudonta on kuuluisa. Sen satamapaikka Välimeren luona on *Alexandrette* eli *Iskanderun*, jossa käy eurooppalaisia laivoja. Vähän etelämpänä on *Latakieh*, josta viedään erinomaista tupakkaa. Keski-Syyriassa on *Tripolilla* oivallinen satama ja sieltä viedään paljon hienoja pesusieniä, joita suurissa määrin otetaan merestä Syyrian rannikolla. Mutta sen kauppa on riippuvainen *Beirutista*, joka nykyään on Syyrian suurin ja Euroopan höyrylaivain enimmin käyttämä merikaupunki. Se on samalla satamapaikkana *Damaskukselle*, minne erään ranskalaisen yhtiön rakentama maantie, jolla postivaunut yllä pitävät liikettä, vie Libanonin ja Antilibanonin yli. Damaskus sijaitsee uhkean hedelmällisessä keitaassa ja ollen pyhiinvaeltajakaravaanein kokouspaikkana se on huomattava kauppakaupunki, jota vastoin sen muinoin niin ylistetty teollisuus on alenemaan päin. Paras maine on nyt sen mattokankailla ja ruusuöljyllä. Pyhällä *Jerusalem*in kaupungilla on meidän päivinämme

merkitystä ainoastaan pyhiinvaelluspaikkana. Sieltä kulkee rautatie satamakaupunkiin *Jaffaan* eli *Joppeen*, jossa kuitenkin vain hyvällä säällä voi hengen vaaratta nousta maihin

5. Arabia.

Arabian niemimaasta kuuluvat ainoastaan rantakaistaleet Hedshas ja Jemen Punaisen meren rannalla ja el Ahsa Persian lahden luona Turkille. Tämä käskynalaisuus on pääasiassa siinä, että mainittujen seutujen arabialaiset tunnustavat sulttaania hengelliseksi päämieheksensä. Sisämaassa, ylänköisessä ja vuorisessa Nedshdissä vallitsee vahabiittein laho ja Omanin valtakunnassa samannimisen lahden luona *Maskátin* sulttaani. Etelärannikolla on englantilaisilla *Adenin* kaupunki ynnä alue, jotka yhdessä linnoitetun Perimin saaren kanssa hallitsevat Bab el Mandebin salmea. Arabian kuuma ja kuiva ilmanala vaikuttaa sen, että maan suurimmaksi osaksi täyttävät erämaat ja arot. Ainoastaan vuoriseutujen jokilaaksot, joissa keinokastelua voidaan saada aikaan, ovat viljeltyt. Fellah-arabialainen viljelee hirssiä ja durrahaa, kahvia ja ennen kaikkea taateleita. Muita kasvikunnan tuotteita ovat: gummi, palsami ja myrrha. Paimentavilla beduiineilla on lammas- ja vuohilaumoja. Kameeli on heidän juhtanaan, ja maailmanmainio arabialainen hevonen heidän ratsunsa ja tätä he hoitavat hellimmällä huolella.

Arabian etevimmät markkinapaikat ovat islamin tunnustajille pyhät toivoretkipaikat *Medina* ja *Mekka*, sillä koraani sallii pyhissä kävijäin retkellä harjoittaa kauppaa ja ostoa. Kun profeetan syntymäjuhlassa 100—150 tuh. muhamettilaista tulvaa Mekkaan, pidetään siellä markkinat, jotka ovat itämaiden suurimmat, mutta joihin kuitenkin eivät pääse muiden uskontojen tunnustajat. Tärkeä pyhiinvaeltajajoukkojen läpikulkupaikka on Mekan satamakaupunki *Dshidda*, Punaisen meren rannalla. Vähäpätöinen on sen sijaan kaupunki *Mokka*, sittenkun englantilainen *Aden* on alkanut hallita näiden seutujen kauppaa ja on tullut kallisarvoisen,

oikean morkkahvinkin vientipaikaksi. Vapaan Arabian ainoa mainittava kauppakaupunki on *Maskát*, jossa ajottain käy Itä-Intiaan kulkevia englantilaisia. Bahrein-saarien luona Persian lahdessa harjoitetaan tuottavaa helmenpyyntiä.

Iranin valtiot.

Persian Shahikunta, yli 1 $\frac{1}{2}$ milj. km², 9 milj. asuk.; 5 km²:llä. — **Afganistanin emiirikunta**, noin 600 t. km², 5 milj. asuk.; 9 km²:llä. — **Beludshistan**, noin 300 t. km², $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 2 km²:llä.

Luonto ja kansa. Iranin sisäosan täyttävät ylätasangot, jotka muodostavat osaksi suola-aroja harvassa kasvavine keitaineen, osaksi kuivia aromaita. Mutta reunavuorissa, etenkin pohjoisessa ja lännessä, ovat runsaasti kastellut jokilaaksot uhkean hedelmälliset ja tiheään asutut. Pääväestönä ovat aarialaiset, persialaiset ja afganilaiset. Aarialaisista kansoista asuu sitäpaitsi armenialaisia ja kurdeja lännessä sekä beludsheja kaakossa. Pohjois-Persiassa ovat turkmeenit ja tatarit, Afganistanissa mongoolit sangen lukuisat. Kaikkialla vallitsee islamin usko, ja hallitusmuoto on täydellisesti despoottinen. Taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot ovat mitä suurimmassa epäjärjestyksessä. Venäjä ja Englanti koettavat kilvan näissä maissa saavuttaa vaikutusvaltaa.

Elinkeinot ja liike. Viljan-, viinin- ja hedelmänviljelys antavat, missä niitä voidaan harjoittaa, runsaat sadat. Myös viljellään sahramia, oopiumia, hienoa tupakkaa, pumpulia ja ruusuja. Monet jalot hedelmäpuut ja tärkeät lääkekasvit ovat kotoisin Persiasta. Silkinviljelys on yleiseen levinnyt, ja arosetujen paimentolaiskansat elävät lampaan ja vuohenhoidosta. Dromedaarien ja hyvien hevosten ohessa käytetään paljon aaseja ja muuleja. Huolimatta luontaisesta kivennäisrunsaudesta on vuorityötä laiminlyöty.

Persialaisilla on huomattava taipumus koneellisiin töihin ja kehittynyt muotoaisti, jonka vuoksi niiden aistikkaita ja värikkäitä teollisuustuotteita kaikkina aikoina on arvossa pidetty, ja nykyjään ovat ne hyvin muodissa. Enimmin kysytyjä ovat niiden harvinaisen hienot ja kauniit matot ja saalit, niiden silkkikirjaukset, kulta- ja hopeaompelukset, niiden oivalliset silkkikankaat ja kauniit mosaikkiteokset, niiden ruusuöljy ja tuoksuvat hajuöljyt. Muilla aloilla ei Persian teollisuus ole kestänyt kilpailua Euroopan tavarain kanssa. Persian etevimmät teollisuuskaupungit ovat: *Ispahan*, *Täbris* ja *Resht*.

Vaikka persialaiset ovat tottuneita ja ovelia kauppiaita, jotka tekevät pitkiä kauppamatkoja Eurooppaan ja Sisä-Aasiaan, on ulkomaankauppa ulkomaalaisten käsissä, etupäässä englantilaisten, venäläisten ja armenialaisten, jotka hallitsevat kauppaa kukin kansa omalta mereltään. Persian lahden rannalla on *Abushir* tärkein satamapaikka, jossa säännöllisesti käy englantilaisia höyrylaivoja Intiasta. Tästä kaupungista kulkevat tavarat karavaaniteitä *Shirasin* kautta Persian sydämeen. Maan suurin kauppakaupunki on *Täbris* Armeniassa, josta huomattava karavaanitie vie Erserumin yli Trebisondiin Mustanmeren luo. Täbriksen basaareissa myydään sekä Euroopan tehdastavaroita että Persian teollisuusesineitä. Venäjän kauppa Persiaan käy osaksi Kaspianmeren yli satamakaupunkien *Asterabadin* ja *Enxelin* kautta, osaksi maata myöten Tifliksestä Täbrikseen eli Transkaspian rautatiestä *Meshediin*. Kaupan ja sisämaan karavaaniteitten keskusta on Persian suuri pääkaupunki *Teherán*. Afganistanin huomattavin kauppakaupunki on *Herat*, joka sijaitsee hedelmällisessä jokilaaksossa, missä Persian ja Intian, Turkestanin ja Afganistanin väliset karavaanitiet kohtaavat toisiaan. Yksi näistä teistä käy *Kabulin* yli Intiaan. Venäjällä on suunniteltu Heratin yhdistämistä Transkaspian ja Täbriksen yhdistämistä Transkaukaasian rautatiehen.

Itä-Intia.

Luonto ja kansa. Itä-Intia on yhteinen nimi kahdelle suurelle niemimaalle Etu-Intialle ja Taka-Intialle, niihin kuuluvine mannermaakaistaleineen ja rannikkosaarineen sekä suunnattomine saaristoineen, joka täyttää Kaakkois-Aasian ja Australian välisen meren. Naapurimaista erottavat Itä-Intian Himalaja ja Etelä-Kiinan alppimaa pohjoisessa sekä Solimanvuoret luoteessa. Hindostanin alamaa on enimmäkseen hedelmällistä, hyvin viljeltyä ja väkirikasta maata; poikkeuksen tekee kuitenkin se laaja erämaa, joka leviää itään päin Indus-joesta. Dekanin ylätasankoja rajoittavat reunavuoret Länsi-Ghats ynnä hedelmällinen ja runsassatamainen Malabar-rannikko ja Itä-Ghats ynnä vaikeapääsöinen Koromandel-rannikko. Taka-Intiassa vaihtelevat korkeat vuorijonot sekä ihanat jokilaaksot ja laajat rannikkotasangot. Itä-Intian saarimaailma on vuorinen ja siinä on runsaasti tulivuoria. Enimmäkseen trooppillisen kuumassa ilmanalassa aikaansaavat monsuunituulten mukana seuraavat runsaat sateet mitä uhkeimman kasvullisuuden melkein kaikkialla.

Etu-Intian pääväestö, hindulaiset, ovat vaaleaihoisten aarialaisten ja mustaihoisten drávidalaisten sekoitusta. Hindukielet ovat vallalla Hindostanissa ja Pohjois-Dekánissa, mutta Etelä-Dekánissa, ja Ceylonissa puhutaan etupäässä drávida-kieliä. Luoteessa asuu myös mongolilaisia ja iranilaisia kansoja. Taka-Intian väestöä sanotaan yhteisellä nimellä indokiinalaisiksi. Malakan niemimaan eteläosassa ja koko Itä-Intian saaristossa asuu erilaisia malaijiheimoja, joihin tulee lisäksi vähempi määrä negriittoja. Kiinalaiset ovat hyvin levinneet, etupäässä kaupunkeihin. Vaikka eurooppalaiset ovat Itä-Intian valtiaat, ovat ne sangen vähälukuiset, koska niitten on vaikea kestää ilmanalaa. Pää-uskonto on Brahman oppi, jota useimmat hindulaiset ja drávidalaiset tunnustavat. Pienempi määrä hindulaisia, iranilaiset ja mongolilaiset luoteessa sekä malaijit Malakalla ja saarilla.

ovat muhamettilaisia. Indo-kiinalaiset ja kiinalaiset ovat buddhalaisia. Monet miljoonat ihmiset harjoittavat edelleen jonkunlaista eläinpalvelusta, mutta kristinuskon todelliset tunnustajat ovat sangen harvalukuiset.

Koska Euroopan valtioitten alusmaat Itä-Intiassa ovat kukin eri lailla järjestetyt ja niitten kauppamerkitys on erilainen, mainitaan ne täällä yksitellen, ja viimeiseksi ainoasiellä oleva valtakunta, jolla on järjestetty hallinto.

1. Britannian alueet ja suojattivaltiot.

5 ½ milj. km², 296 milj. asuk.; 56 km²:llä.

Englannin Itä-Intiassa olevain alusmaitten pääosan muodostaa »Intian keisarikunta». Sitä hallitsee varakuningas ja se on jaettu kolmeen presidenttikuntaan: *Bengaliin*, *Bombayhin* ja *Madrásiin*, sekä useihin kuvernementteihin. Keisarikuntaan luetaan myös brittiläinen *Birma* Taka-Intiassa ynnä useat suojattivaltiot, joita hallitsevat kotimaiset ruhtinaat. Niihin kuuluvat myös *Belutshistan* Iranissa sekä Intian saariryhmät *Lakkadivit*, *Maledivit*, *Andamanit* ja *Nikobarit*, jota vastoin suuri *Ceylonin* saari, Malakka-salmen luona siellä täällä olevat alusmaat, n. s. *Straits Settlements*, sekä Itä-Intian saariston siirtokunnat, *Labuanin* ja *Hongkongin* saaret sekä *Pohjois-Borneo* eivät ole varakuninkaan, vaan erityisen englantilaisen hallinnon alaiset. On ihmeellistä, että tätä suunnatonta maa-aluetta lukuisine, lähes 300 milj. henkeen nousevine väestöineen voi hallita pieni Englanti ja kourallinen englantilaisia virkamiehiä ja sotilaita, joita on koko Intiassa noin 100,000, kaikki niihin kuuluvat henkilöt siihen luettuina. Tätä voi selittää ainoastaan siten, että maa on jaettu useihin pikkuvaltioihin, jotka ovat erinomaisen vihamieliset ja kateelliset keskenään, ja että kansa on jaettu kasteihin, joista kansakkaat alemmat kastit vuosituhansien kuluessa ovat tottuneet mitä ankarimman sorron alaisina tekemään työtä ylemmille luokille, ja ovat siten menettäneet kaiken itsenäisyydentuntonsa.

Maalaiselinkeinot. Noin $\frac{5}{4}$ väestöä harjoittaa maanviljelystä. Maa on jaettu pieniin lohkoihin ja sitä viljellään voimaperäisesti, jotenka se antaa kolme tai neljä satoa vuodessa. Riisi on kansan pääasiallinen ravintoaine ja sitä voidaan kuitenkin viedä maasta, enimmäin Birmasta. Myös vehnää kasvatetaan paljon vietäväksi. Pumpulia viljellään kaikkialla, mutta etenkin Dekanissa, jota vastoin Bengali paraiten soveltuu juteviljelykseen. Nautintoaineista on oopiumi ensi sijalla. Sen viljelys on kruunun yksinoikeus ja sallittu vain erityisissä paikoissa. Teenviljelys kasvaa Intiassa vuosi vuodelta, mikä seikka on aikaansaanut, että teen hinta maailmankaupassa on alenemaan päin. Myös kahvi antaa satoja yli tarpeen, vaikka Ceylonin kahviviljelysmaat osaksi ovat hävitetyt. Intia on, niinkuin tunnettu, useiden maustimien, kuten Malabarin pippurin, Ceylonin kaneelin y. m. kotipaikka, samoin kuin kaikellaisten mitä herkullisimpien hedelmäin. Useita palmulajeja käytetään niitten troopillisessa kotimaassa monenmoisiin tarkoituksiin, mutta maailmankaupassa on niillä pienempi merkitys. Tärkeimmät ovat kookos- ja saagopalmut. Varsin tärkeä kauppakasvi on indigo, joka Pohjois-Bengalissa antaa mitä kauneinta väriä. Useista hyödyllisistä Itä-Intian aarniometsäin puulajeista on ensiksi mainittava teak-, santeli- ja eebenholtsipuut; ensimmäinen antaa oivallisinta laivanrakennuspuuta, jälkimäiset osaksi hienoa huonekalupuuta, osaksi arvokasta väripuuta. Bamburuoko on kotimaisen väestön etevin rakennusaine.

Verrattuna uhkean rikkaaseen kasvimaailmaan on eläinkunnalla vähäinen kauppamerkitys. Osaksi on puute laitumista, osaksi rajoittaa karjanhoitoa se, että uskonnollinen kasantotapa ja kuuma ilmanala kieltävät lihan nautinnon. Veto- ja kuormajuhtina käytetään puhveleita, seebuhärkiä, elefanteja ja paikottain kameeleja. Lampaan- ja vuohenhoitoa harjoitetaan muutamissa vuoriseuduissa, niin että voidaan viedä villoja. Oikeita helmiä pyydetään etupäässä Palk-salmesta; Lakkadiveilla ja Malediveilla kootaan kaurisimpukoita, joita Itä-Intian saaristossa ja Afrikassa käytetään rahana.

Vuorityö ja teollisuus. Kivikuntaa on vielä vähän tutkittu, mutta ei ole epäilystäkään siitä, että Itä-Intia tässäkin suhteessa on tavattoman runsaasti siunattu. Vuosituhansien ajoista ovat *Golkondan* timantit tunnetut; rubiineja ja muita jalokiviä saadaan Birmasta ja Ceylonista, missä sitä paitsi maailman paras grafiitti otetaan. Malakassa on rikkaita tinakaivoksia. Tärkein on kuitenkin vuosi vuodelta kasvava kivihiilen ja suolan tuotanto. Mutta yleensä ei ole vielä saanti ollenkaan suhteellinen runsaihin varoihin.

Intia oli muinoin tunnettu korkealle kehittyneestä teollisuudestaan; etenkin kiitettiin sen hienoja pumpuli- ja terästavaroita. Mutta niitten käsityön tapaan valmistetut tavarat eivät voineet kestää kilpailua halpojen englantilaisten tehdastuotteiden kanssa. Ainoastaan muutamilla harvoilla, itämaisen komeutensa vuoksi suosituilla tavaroilla on vielä merkitystä kaupassa. Sellaisia ovat kallisarvoiset intialaiset saalit *Kashmirista* (*Srinagar*) ja *Amritsarista*, värikkäät silkkikankaat (*foulards*) ja muutamat muut erinomaisen hienot kankaat, matot ja ompelukset. Norsunluusta ja kilpikonnankuoresta tehdyillä leikkauksilla, koristelluilla aseilla sekä Intiassa tehdyillä kulta- ja hopeakoristeilla on sitäpaitsi Aasiassa hyvä menekki. Viime aikoina on kuitenkin Intian teollisuus joutunut uuteen kehityskauteen, sitten kun englantilaiset sinne ovat tuoneet nykyaikaisen tehdasteollisuuden, osaksi suoranaisesti valmistaa maan moninaisia raaka-aineita, osaksi käyttääkseen hyväkseen huokeata työvoimaa. Nykyjään on enemmän kuin 1000 osake-yhtiötä olemassa teollisuus-liikeyritysten perustamiseksi Intiaan. Ensi sijalla ovat pumpuli- ja jutetehtaat, sen jälkeen rautavalimot, olutpanimot, riisi-, vilja- ja öljymyllyt y. m. Käyttäen hyväkseen pieniä työpalkkoja, ovat sitä paitsi yritteliäät eurooppalaiset ottaneet palvelukseensa miljoonittain ahkeria käsiä, jotka valmistavat kaikkia mahdollisia kotiteollisuus-esineitä.

Kauppa ja liike. Aina siitä ajasta, jolloin »Itä-Intian komppania» otti haltuunsa rikkaan Intian, on tämän ulkomaankauppa ollut englantilaisten kauppiasten käsissä. Keisari-

kunnan suuri ja tuottava kauppa on pääasiassa keskittynyt neljään satamakaupunkiin *Bombayhin*, *Kalkuttaan*, *Madraisiin* ja *Karatshiin*, kaikki Etu-Intiassa.

Bombaylla, joka sijaitsee saarella länsirannikolla, on erinomainen satama. Suezin kanava ja Intian rautatiet rakennettua on Bombay vähässä ajassa päässyt Aasian muitten kaupunkien edelle ja on tätä nykyä Intian keisarikunnan etevin kauppa- ja tehdaskaupunki. Sen kauppa on tosin ensi sijassa suunnattu Eurooppaan, mutta tärkeä on myös Kiinan-kauppa. Tärkeimmät kauppaesineet ovat: pumpuli, vilja ja oopiumi. — *Kalkutta* sijaitsee Gangeksen epäterveellisessä suistamossa Hugli nimisen suuhaaran varrella, jossa on vai-aloista ja kallista kulkea. Tämä on syynä siihen, että kaupunki on kauppapaikkana järjestyksessä toinen, vaikka se on keisarikunnan pääkaupunki sekä pankkilaitoksen, rautateitten ja sananlennätinlinjojen keskus. Sen päävientitavarat ovat oopiumi, riisi, jute, tee ja indigo. — *Madraasin* aukea ulkosatama Koromandel-rannikolla on satamarakennusten kautta melkoisesti parantunut. Se harjoittaa suurta kauppaa kaikellaisilla maalaistuotteilla. — *Karatshi*, Intian valtameren rannalla Induksen suistamosta länteen päin, käy vuosi vuodelta tärkeämmäksi. Se on Induksen jokialueen satamapaikka sekä harjoittaa kauppaa ja höyrylaivakulkua Persian lahden ja Arabian lahden maihin aina Afrikkaan saakka. Toisarvoisista kauppakaupungeista ansaitsevat mainitsemista *Surat* ja *Kalikut*, joka jälkimäinen sijaitsee varsinaisessa pippurimaassa. Maanrajojen poikki kulkeva kauppa naapurivaltioiden kanssa on paljoa vähäpätöisempi ja sitä käydään karavaaneilla paitsi Persiaan ja Afganistaniin päin, jotka ovat joutuneet Venäjän etujen piiriin ja joihin sen vuoksi englantilaiset ovat niin kauvas kuin suinkin edentäneet rautateitään. Yksi rautatien linja päättyy *Peshaweriin* Kabul-laaksoon, toinen pistäytyy Indus-laakson keskeltä Beludshistanin kautta *Kandahariin* Afganistanissa.

Sisämaankauppaa harjoittavat suuremmassa määrin kotimaiset hindulaiset kauppiaat, »banianit», ja persialaiset. Jokikulun ja rautateitten kautta vaikuttavat kuitenkin eng-

lantilaiset tähänkin. Kalkuttasta kulkevat jokilaivat kauvas Gangesta ylös, käyden suurissa teollisuus- ja kauppakaupungeissa *Patnassa*, *Benareksessa*, *Allahabadissa* ja *Cawnpurissa*. Näistä on Patna erityisesti merkittävä oopiuminviljelyn pääpaikkana ja Benares hindulaisten pyhänä kaupunkina, jossa on yli tuhatta pagoodia ja lukemattomat joukot brahmalaisia pyhiinvaeltajia. Myös Brahmaputralla kuljetaan höyrylaivoilla. Hiekkaisella Induksella käy ainoastaan hinaajalaitoja *Multanista Kotriin*, josta tavarat vaarallisen suistamon välttämiseksi kuljetetaan rautatietä myöten Karátshiin. Tärkeämpiä teollisuus- ja kauppakeskuksia niitten monien ja pitkien rautatielinjojen varsilla, jotka eri suuntiin kulkevat Etu-Intian halki, ovat: *Laknau*, *Agra* ja *Delhi* Ganges-laaksoissa, *Lahór* Pendshabissa, *Baróda*, *Nagpúr*, *Haiderabad* ja *Bangalúr* Dekanissa.

Ihanan Ceylonin saaren pääpaikka on *Kolómbo*, joka on länsirannalla ja jolla toimeenpantujen satamatöitten jälkeen nykyjään on hyvin suojattu satama. Se on kaikkein tärkeimpiä höyrylaiva-, hiili- ja postiasemia Intian purjehdusvesillä sekä vientipaikkana Ceylonin monille tuotteille, niin kuin teelle, kanelille, kiinankuorelle, palmuöljylle, grafiitille ja oikeille helmille. Ennen niin käytetyssä ja vilkkaassa satamapaikassa *Point de Gallessa* käy nyt ainoastaan ajottain höyrylaivoja.

Britannian Birmassa ovat etevimmät kauppapaikat: *Rangoon*, Irawadin suussa, ja *Akyab*, länsirannikolla, molemmat riisin ja teakpuun päävientipaikkoja. Tärkeä kauppapaikka on nykyjään myös entisen Birman pääkaupunki *Mandale*, sen jälkeen kuin Irawadille on järjestetty vilkas höyrylaivaliike ja rautatie on rakennettu Rangooniin.

Straits Settlementsissa on *Singapur*, joka on maailman etevimpiä läpikulkupaikkoja. Kaupunki on vapaasatama, useiden vahvasti käytettyjen meriteitten yhtymäkohdassa, jotka yhdistävät toisiinsa eri maanosia, ja laajan sananlennätinverkon keskustassa. Se on luonnollinen varastopaikka, jossa Kaakkois-Aasian runsaita luonnontuotteita ja Euroopan tehdastavaroita vaihdetaan.

Englannin Itä-Intian saarilla olevista alusmaista tulevat luultavasti *Labuan* kivihiilirikkautensa ja *Pohjois-Borneo* hyvään satamainsa vuoksi saamaan kauppamerkitystä. Varsin tärkeä on näillä seuduin jo *Hongkong* ynnä sen suuri pääpaikka *Victoria*; saari sijaitsee Etelä-Kiinan rannikolla Kanton-joen suun edustalla. Saari on vahvasti varustettu ja on tukikohtana Englannin vallalle Itä-Aasiassa samoin kuin sen kaupalle Kiinaan, Jaapaniin ja Itä-Intian saaristoon.

Minkä voimaperäisen sivistystyön englantilaiset ovat Itä-Intiassa suorittaneet, sen voi huomata muun muassa siitä, että rautateitten pituus jo on 32,000 km. Vilkasta rannikko- ja jokikulkua harjoittavat Intian höyrylaiva-yhtiöt, säännöllinen posti- ja sananlennätinyhteys on järjestetty kaikkien tärkeämpien seutujen kesken, onpa kokonaista 50 kaupunkia, joissa on telefooniverkot. — Kaupparahana on Intian keisarikunnassa ja Ceylonissa intialainen rupia, joita 15 vastaa 1 puntaa sterlingiä, mutta Straits Settlementsissa, Hongkongissa ja Borneossa dollari.

2. Ranskan alusmaat ja suojattivaltiot.

900 t. km², 25 milj. asuk.; 28 km²:llä.

Etu-Intiassa on Ranskalla vain muutamia pieniä hajanaisia kauppapaikkoja, joista *Pondichéry* [pongdisjeri] Koromandel-rannikolla on etevin. Ne vievät pääasiassa riisiä ja indigoa. Sitä vastoin ovat ranskalaiset yhä enemmän levittäneet valtaansa Taka-Intian itäosiin. Ranskan *Indokiinan* muodostavat ranskalaisen hallinnon alaiset siirtomaat *Tongking* ja *Ala-Kotkinkiina* sekä suojattivaltiot *Annam* ja *Kambodja*. Näissä luonnosta uhkean hedelmällisissä maissa viihtyvät erinomaisesti kaikki trooppilliset viljelyskasvit, niinkuin riisi, sokeriruoko, kahvi, tee, pumpuli, indigo, maustimet y. m.; lisäksi on isoja metsiä, joissa kasvaa kallisarvoisia puulajeja. Kuitenkin on ainoastaan riisi todellakin huomattava vientitavara. Eläinkunnassa ovat elefantit merkittävimmit; silkinviljelys kasvaa kasvamistaan. Uudem-

mat tutkimukset näyttävät, että kaikellaisia kivennäisiä on runsaasti, mutta niitä otetaan vähän. Koko sisämaankauppa, joka pää-asiallisesti kulkee pitkin jokia, ja osaksi ulkomaan kauppa on kaupungeissa lukuisten kiinalaisten hallussa. Suurempaa ulkomaankauppaa harjoittavat eurooppalaiset. Ranskan Indokiinan pääkaupunki ja samalla tärkein kauppapaikka on *Saigón*. Sen jälkeen voidaan mainita *Huë* Annamissa ja *Haiphong* Tongkingissa. Nämät seudut ovat sananlennätinyhteydessä Marseillen ja Kiinan kanssa.

3. Alankomaiden siirtomaat.

Lähes 2 milj. km², 34 milj. asuk.; 17 km²:llä.

Alankomaiden suunnaton siirtomaavalta Aasiassa käsittää Isot ja Pienet Sunda-saaret, Molokit ja Uuden Guinean länsiosan ynnä joukon pienempiä saaria. Tärkein on *Jaava*, »Alankomaiden kruunun helmi», joka lienee kuuman vyöhykkeen paraiten viljeltyjä seutuja ja käsittää enemmän kuin $\frac{3}{4}$ koko saariston väestöä. Malaijilaiset asukkaat tyytyisivät omasta puolestaan riisiin ja muutamien muiden ravintokasvien sekä pumpulin viljelykseen, mutta hollantilaiset pakottavat heitä viljelemään muutamia helposti myytäviä kauppakasveja, niinkuin sokeria, kahvia, teetä, tupakkaa, indigoa, kiinapuuta ja maustimia. Sadot ostaa sitten huokeasta hinnasta hallitus tahi hollantilaiset kauppiaat ja niitä myydään suureksi osaksi Rotterdamin ja Amsterdamin tavara-pörssihuutokaupoissa. Useissa seuduissa käytetään kiinalaisia kuliseja kasvimaiden viljelykseen. Myös suunnattomissa aarniometsissä on kaikellaisia hyödyllisiä kasveja, niinkuin kamvertti- ja kautsupuu, useita palmulajeja y. m. — Eläinkunta antaa, paitsi vuotia, enimmäkseen metsästyksen tuotteita, niinkuin norsunluuta, tiikerinnahkoja ja kilpikonnan kuorta. Merkillinen vientitavara ovat salanganinpesät, joita Kiinassa syödään herkkuna. — Kivikunta näkyy Jaavalla olevan sangen köyhä, mutta muilla Sundasaarilla tuottava. Borneosta saadaan kultaa ja timantteja,

Bankasta erinomaista tinaa. Äskettäin on Sumatralla keksitty mahtavia kivihiilikerroksia ja ruvettu niitä viljelemään, joka on sitä tärkeämpi, kun eurooppalaisia tehtaita on syntynyt Jaavaan. Ensi sijalla ovat sokeri- ja indigo-tehtaat; sitten rauta- ja konetehtaat sekä laivanveistämöt. Tämä teollisuus samoin kuin koko ulkomaankauppa keskittyy kahteen pääpaikkaan *Bataviaan* ja *Surabajaan*, molemmat Jaavan pohjois-rannikolla. Kolmas satamapaikka on *Samarang*. Muilla saarilla hallitsevat hollantilaiset kauppa suuremmilla tahi pienemmillä kauppapaikoilla ja sotilas-aseilla, jotka on perustettu rannikoille. Sellaisia ovat *Pading*, Sumatran itärannikolla ja *Menado*, Celebeksien pohjoiskärjessä, molemmat kahvin vientipaikkoja. Kaikkien näitten kauppapaikkojen sekä Jaavan suurten vienti- ja tuontipaikkojen välillä ylläpidetään säännöllistä laivakulkua, jonka ohessa rannikkoliike on hyvin vilkas. Sen vuoksi on hollantilaisten Itä-Intian kauppalaivasto varsin huomattava. Jaavassa tekee rautateitten pituus jo 2000 km ja uusia ratoja rakennetaan parillaan; sitä paitsi ovat kaikki tärkeänpuoliset paikat toistensa yhteydessä hyvien maanteitten, postin ja sananlennättimen kautta. Myös Sumatralla on jo muntaman sadan kilometrin pituudelta rautateitä. Uuterein. hollantilaisten erinomainen asutuskky on kyllä vähitellen tekevä rikkaan Itä-Intian saariston muutkin saaret yhtä viljellyiksi ja emämaalle tuottaviksi kuin Jaava on.

4. Filippiinit.

Noin 300 t. km², 7 milj. asuk.; 23 km²:llä.

On vieläkin epätietoista, mikä on oleva tämän suuren ja ihanan saariryhmän kohtalo äsken päättäneen Espanjan ja Pohjois-Amerikan välisen sodan jälkeen ja sitten kun se verinen kapina on lopetettu, joka kauvan on siellä raivonnut. Luonnolla on Filippiineillä sama suunnaton troopillinen rikkaus kuin Sunda-saarilla, mutta inhottava jesuiittivalta ja kova nylkemisjärjestelmä, jota espanjalaiset vuosisatojen

kuluessa ovat harjoittaneet, ovat tehneet ne vähän tuottaviksi. Tärkeimmät vientiesineet ovat: manilanhamppu, sokeri, erinomainen tupakka ja köökospähkinät. Kaikissa suhteissa tärkein kauppapaikka on suuri *Manilan* kaupunki Luzonin saarella. Sinne vievät muut saaret luonnontuotteitaan ja sieltä tuovat ne Euroopan tavaroita.

5. Portugalin alusmaat.

20 t. km², 1 milj. asuk.

Portugalin muinoin niin suurista alusmaista Aasiassa on pieninä jäännöksinä jällellä kaupungit *Goa*, *Damao* ja *Diu* Etu-Intian länsirannikolla, *Macao* Kanton-joen suussa sekä *Timor*-saaren itäpuoli. Tärkein näistä seuduista on *Goa*, joka aikoinaan oli Intian valtameren valtijatatar, mutta nyt on vaatimaton kauppapaikka, joka vie riisiä ja pumpulia. Kaupunki on yhdistetty Intian rautatieverkkoon.

Siam.

Kuningaskunta. 600 t. km², noin 10 milj. asuk.; 17 km²:llä.

Siam käsittää Taka-Intian sisäosan Menamin ympärillä ja Malakan niemimaan pohjoisosan. Maa on erinomaisen hedelmällistä, mutta vähän viljeltyä, sillä siamilaiset ovat laiskoja ja haluttomia. Alkuperäisestä viljelyksestä huolimatta viedään varsin paljon riisiä. Paljoa pienempi on muitten kasvituotteiden vienti, niinkuin pippurin, jota pidetään maailman parhaimpana, ja teakpuun; enemmän tuottaa elukain- ja kalankauppakin. Melkein täydellinen teitten puute estää sisämaankauppaa. Koko ulkomaankauppa on keskittynyt maan suureen pääkaupunkiin *Bangkokiin*, jossa kiinalaiset, arabialaiset ja intialaiset kauppahuoneet ovat vallalla. Tuontia ja vientiä välittävät pääasiallisesti englantilaiset laivat.

Kiina.

Keisarikunta. 11 milj. km², 360 milj. asuk.; 33 km²:llä.

Kiinan valtakunta on maailman suurimpia ja väkirikkaimpia. Sen muodostavat kaksi varsin erilaista osastoa: »Varsinainen Kiina» ja »Kiinan lisämaat.» Varsinainen Kiina on hedelmällinen, erinomaisen hyvin viljelty ja aivan liiaksi kansoittunut maa, jonka runsailla tuotteilla on tärkeä sija maailmanmarkkinoilla; lisämaat sitä vastoin ovat enimmäkseen äärettömiä, kansattomia erämaita, joilla on vähäinen merkitys maailmankaupalle.

1. Varsinainen Kiina.

Luonto ja kansa. Eteläinen ja läntinen Kiina on huomattavaa alppimaata, jossa jokilaaksot viljelyksen ja keskuusliikkeen eduksi erottavat vuorijonot toisistaan. Luoteisosassa on ylätasankoja; ne ovat muodostuneet hienosta pölystä, jota kiinalaiset sanovat »keltaiseksi maaksi» ja josta Hwang-hon vesi on saanut keltaisen värinsä. Puutarhantapaisesti viljelty ja äärettömän tiheästi asuttu Kiinan alanko leviää koillisissa rannikkoseuduissa ja ulottuu sieltä Jang-tse-kiangin laaksoa pitkin maan keskiosaan.

Kiinalaiset kuuluvat mongolilaiseen rotuun ja ovat vanhimpia sivistys-kansoja. Itserakkaina ja ylpeinä sivistyksestään ovat he pysyttäytyneet kaikesta yhteydestä muiden kansojen kanssa, joita he nimittävät »barbaareiksi», ja ovat siten vuosituhansia jääneet samalle sivistysasteelle. He ovat uutteria, opinhaluisia, kohtuullisia ja säästäväisiä, jonka tähden he vieraisissa maissa, jonne maan liika asutus on pakottanut heidät siirtymään, helposti hankkivat itselleen varallisuuden. Kiinalaiset ovat kylmiä järjenihmisiä, uskonnolle ovat he välinpitämättömiä, mutta kansansivistys on hyvä ja lukutaito yleinen. Keisaria sanotaan »taivaan pojaksi» ja häntä kunnioitetaan

jumalana; itse asiassa kuitenkin korkeimman virkamiehet, »mandarinit« hallitsevat eri maanosia, ja koko valtakunta näyttää olevan liitoksistaan niin höllä, että se on hajoamaisillaan.

Maalaiselinelnot. Maan liika kansoitus pakottaa kiinalaisia huolellisesti viljemään maatansa. Maanviljelystä harjoitetaan enemmän puutarhanviljelyksenä, kun riisikin, joka on kansan pääasiallisena ravintona, istutetaan pelloille, eikä kylvetä. Ravintokasveista viljellään vielä vehnää, maissia, palkokasveja ja vihanneksia suurissa määrin. Kaupunkasveista on teellä suurin arvo, ja Kiina onkin vielä tärkein teetätuottava maa, jos kohta se onkin saanut vaarallisia kilpailijoita Itä-Intiassa. Osaksi vientiä varten, mutta etupäässä kotimaisen tarpeen täyttämiseksi viljellään sokeriruokoa, pumputia, tupakkaa, oopiumia ja värikkäitä kasveja. Bamburuoko on ensin levinnyt rakennusaine, ja muutamia omituisia lakkakasveja käytetään teollisuudessa. Kaikkialle istutetaan silkkiäispuuta, silkinviljelystä kun Kiinassa harjoitetaan enemmän kuin missään muussa maassa koko maanpallolla. Raakasilkin vuotuinen tuotanto arvioidaan 10 miljoonaan kg, josta noin puolet viedään ulkomaille. Eläintenhoito on muuten vähäarvoinen. Kaikenlaatuista siipikarjaa ja sikoja pidetään eniten. Kalastusta harjoitetaan paljon, kala kun riisin ohella on kansan yleisin ravintoaine.

Vuorityö ja teollisuus. Kiinalla on monenlaisia kivennäisaarteita. Vuosituhansia on sieltä saatu kultaa, hopeaa, sinkkiä, rautaa, kivihiiltä, y. m., mutta vuorityötä harjoitetaan hyvin alkuperäisesti. Monin paikoin tavataan hyvää rautamalmia keskellä äärettömän laajoja kivihiilikerroksia. Nykyjään on Kiinaan koetettu perehdyttää eurooppalaista vuorityötä, mutta sitä vaikeuttavat toiselta puolen kiinalaisten vastenmielisyys kaikkea vierasta kohtaan, toiselta puolen ajankäytön kuljetusneuvojen puute. Huolimatta maan kivihiilirikkaudesta täytyy sentähden Englannista tuoda kivihiiltä *Shanghaiin* suuriin, äsken perustettuihin pumpulitehtaisiin. Kotimainen ammonaikuinen teollisuus sitävastoin ei tarvitse koneellista liikevoimaa, koska sitä, jähmettyneenä vanhoihin kaavoihin kun se on, melkein yksinomaan harjoitetaan

käsityönä. Kiinalaisia teollisuusesineitä, joilla vielä on huomattava sija maailmanmarkkinoilla, ovat: posliniteokset hienoimmasta kaolinista, norsunluu- ja puuleikkaukset, lakeeratut tavarat, tussi, silkki- ja pumpulikankaat sekä paperi, jota taitavalla tavalla valmistetaan erilaisista raaka-aineista.

Kauppa ja liike. Erinäisten sopimusten kautta oli vuosisatamme keskivaiheilta saakka n. s. traktaattisatamia avattu Euroopan kaupalle ja asutukselle. Nykyjään ovat useimmat Kiinan satamat avoinna ulkomaalaiselle kaupalle. Tärkeimmät ovat: *Shanghai*, *Tientsin* ja *Hankou*.

*Shanghai*ssa, joka sijaitsee lähellä Jang-tse-kiangin suuta, on erityiset eurooppalaiset ja amerikkalaiset kaupunginosat. Siellä käy säännöllisesti suurten merenkulku-yhtiöitten höyrylaivat. Shanghai on Kiinan tärkein tuontisatama ja hoitaa melkein puolet sen viennistä, etenkin silkistä, silkkikankaista, teestä ja pumpulista. — *Tientsin*, Peihojoen varrella, on Kiinan suuren pääkaupungin *Pekingin* satamakaupunki ja erittäin tärkeä venäläiselle kaupalle, jota käydään Kiachtan kautta. — *Hankou* on tärkein varastopaikka Jang-tse-kiangin varrella sisämaassa ja on vilkkaassa höyrylaiva-yhteydessä Shanghain kanssa. Lähinnä näitä voi mainita suuret rannikkokaupungit *Futshou* ja *Amoy*. Ensimmäinen eurooppalaisille avattu satamakaupunki *Kanton*, Sikiangin eli Kantonjoen varrella on kyllä Kiinan suurin kaupunki ja sen teollisuus on huomattava, mutta Hongkong ja Shanghai ovat anastaneet sen ulkomaisen kaupan.

Noin $\frac{3}{4}$ Kiinan merikaupasta on Englannin ja sen aasialaisten alusmaiden, etupäässä Hongkongin hallussa; lähinnä seuraavat Jaapani, Pohjois-Amerikan Yhdysvallat ja Venäjä. Ulkomaiset kauppahuoneet eivät kuitenkaan koskaan tule suoranaiseen yhteyteen tavarantuottajien ja kuluttajien kanssa, vaan täytyy heidän käyttää kiinalaisia välikauppiaita. Huomiota ansaitsee, että näin isolla, väkirikkaalla ja monenlaisilla luonnontuotteilla siunatulla maalla kuin Kiinalla ei ole suurempaa kauppaa ulkomaiden kanssa kuin 360 milj. haikuan taëlea, josta tuonti tekee 200 milj. ja vienti 160 milj. taëlea,

vastaten 1350, 750 ja 600 milj. suomen markkaa. Tärkeimmät tuontitavarat ovat: tehdastavarat, oopiumi, petrooli, riisi, sokeri, kivihiili, rauta ja kalat. Vientitavarat on ylempänä mainittu. Ulkomainen kauppa alenee yhä, kun teen vienti ja oopiumin ja pumpulitavaroiden tuonti joka vuosi suuresti vähenee.

Kotimaisesta kaupasta ovat eurooppalaiset kauppamiehet kokonaan pois suljetut. Sitä hoitavat menestyksellä viekkaat kiinalaiset kauppiaat. Joet ja lukuisat kanavat — niitä mainitaan olevan yli 400 — ovat eniten käytetyt kuljetustiet. Pääsuoni on Jang-tse-kiang, joka enemmän kuin 2000 km pitkän »keisarikanan« kautta on yhdistetty Hwang-hohon ja Peihohon. Maanteitä on lukuisasti ja liikenne niillä on vilkas, vaikka ne ovatkin huonot. Rautatie-rakennuksia sekä hallitus että kansa vihaa; sentähden onkin Kiinassa ainoastaan yksi 400 km pituinen rata Tientsinin luona. Sitävastoin on sananlennätinlaitos laajalti levinnyt ja postilaitos on vanhastaan ollut olemassa Kiinassa. Sisämaassa on monta suurta ja väkirikasta kaupunkia, mutta kun ne vastaiseksi ovat kokonaan suljetut muukalaisille, ei niillä ole mitään merkitystä maailmankauppaan nähden.

2. Kiinan alusmaat.

Kun nykyjään *Itä-Turkestani*, *Tianshan-maakunnat* ja *Dshungaria* muodostavat Kiinan läntisimmän maakunnan *Sintsiangin* ja ne siten luetaan varsinaiseen Kiinaan kuuluviiksi, on alusmaita neljä, nimittäin *Mandshuria*, *Mongolia*, *Tibet* ja *Kukunor-maakunnat*. Kaikkien näiden maiden kauppa nousee töin tuskin muutaman miljoonan markan arvoon. Paimentolaiskansat vaihtavat karjatuotteitaan, etupäässä villoja ja vuotia, tiiliteehen, tupakkaan ja venäläisiin ja kiinalaisiin kankaisiin ja metallitavaroihin. Kaupan pääpaikkoja Mongoliassa ovat *Urga* ja *Maimatshin*, molemmat lähellä Kiachtaa karavani- ja postitien varrella, joka johtaa tästä Siperian kaupungista Pekingiin. *Kashgarin* ja

Jarkandin kautta Itä-Turkestanissa ja *Kuldshan* kautta *Dshungariassa* kulkee karavaaniteitä Venäjän Keski-Aasiaan. Tibet on vilkkaassa karavaaniyhteydessä Kiinan kanssa, mutta on suljettu eurooppalaisille ja hindulaisille kauppiaille. Tärkein markkinapaikka on *Lhassa*, jossa buddanopin ylipaimen dalai-lama asuu. Tibetistä saadaan myskiä ja rabarberia.

Korea.

Kuningaskunta. 220 t. km²; 7 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 34 km²:llä.

Maa on vuorista. Länsipuolella on viljavia laaksoja, joissa etenkin viljellään riisiä, papuja, tupakkaa ja pum-pulia. Viimeisten vuosien kuluessa on muutamia satamia avattu eurooppalaisille; suurin on kuitenkin kauppa Jaapanin kanssa. Tärkeimmät vientitavarat ovat riisi, kulta ja p-vut. Pääkaupunki ja tärkein kauppakaupunki maassa on *Söul* länsirannikon läheisyydessä.

Jaapani.

Keisarikunta. 417 t. km²; 45 milj. asuk.; 107 km²:llä.

Luonto ja kansa. Jaapanin saarivaltio on vuorista, mutta kovin hedelmällistä ja siellä vallitsee suloinen Väli-meren ilmanala. Valtakunnan sydämen muodostaa ihana Niponin saari ja siihen liittyvät Jeson, Sikokun ja Kiusiun suuret saaret sekä Kurilein saariryhmä pohjosessa ja Liu-kiusaaret etelässä. Äskettäin päättäneen voitokkaan sodan

jälkeen Kiinaa vastaan omisti Jaapani itselleen viljavan Formosan saaren. Jaapanilaiset ovat ainoa aasialainen kansa, joka suuremmassa määrässä on omistanut itselleen eurooppalaisen kulttuurin. Aikaisemmin olivat he omistaneet kiinalaisen sivistyksen, mutta uskomattoman lyhyessä ajassa ovat he vaihettaneet tämän eurooppalaisiin yhteiskuntaoloihin, ja ovat siten tulleet Aasian sivistyneimmäksi ja mahtavimmaksi kansaksi. Hallituskin on järjestetty eurooppalaiseen malliin. Mikadon eli keisarin valta on nimittäin rajoitettu ja kansanedustuskunta hoitaa lainsäädäntöä. Ainoastaan uskonnollisessa suhteessa vallitsee vielä aasialainen buddanoppi.

Elinkeinot ja liike. Jaapanilaiset hoitavat maata erittäin suurella huolella. Monin paikoin ovat vuoret viljeltyjä aina harjalle asti. Eniten viljellään riisiä ja teetä sen jälkeen eurooppalaisia viljalajeja, vihanneksia, pumpulia, hamppua ja tupakkaa. Metsiäkin hoidetaan ja niitä suojellaan lain kautta haaskaukselta. Tärkeitä puulajeja ovat: tammet, kanvertti-, fernissa- ja silkkiäispuut. Silkinviljelys on niin huomattava, että se tuottaa maan tärkeimmän vientitavaran. Myös mehiläishoitoa harjoitetaan jonkun verran, mutta varsinaista karjanhoitoa hyvin vähän. Kalastusta harjoitetaan paljon, pääravintona kun on riisi, kalat ja tee.

Kivennäisriikkaus on suuri, ja vuorityö on edistynyt nopeasti, vaikka sitä vasta viime vuosina on ruvettu harjoittamaan amerikkalaisten ja eurooppalaisten metodien mukaan. Kivihiiltä ja vaskea voidaan jo lähettää ulos, ja sitä paitsi otetaan hopeaa, rautaa, rikkiä y. m. Kivihiilen runsas saanti ja taitavat, uutterat ja halvat työmiehet tekevät todennäköiseksi, että Jaapanin teollisuudesta tulevaisuudessa voi syntyä vaarallinen kilpailija Länsi-Euroopan teollisuudelle. Nyt jo on olemassa silkki- ja pumpulikehruutehtaita, verka- ja konetehtaita, jotka ovat järjestetyt ajanmukaisella tavalla ja joita jaapanilaiset työmiehet käyttävät. Viädäänpä sieltä jäljennettyjä ruotsalaisia tulitikkuja ja böömläisiä lasitavaroitakin. Tämän tehdasteollisuuden sivussa

pysyy edelleenkin vanha käsityönä harjoitettu puhtaasti jaapanilainen teollisuus kestävine silkki- ja pumpulilankoineen, vaski- ja pronssikaluineen, lakeeratuine tavaroineen, leikkauksineen y. m., joita kovasti kysytään maailmanmarkkinoilla.

Jaapani oli aikaisemmin niinkuin Kiinakin aivan suljettu eurooppalaisille. Sittemmin hollantilaiset hankkivat itselleen rajoitetun kauppaoikeuden, mutta meidän päivinämme ovat useimmat Euroopan vallat ja Pohjois-Amerikan Yhdysvallat tehneet kauppasopimuksia Jaapanin kanssa. Useihin kaupunkeihin onkin asettunut eurooppalaisia ja amerikkalaisia liike miehiä. Etenkin on niin laita *Jokohamassa* ja *Kobessa*, jotka ovat säännöllisessä höyrylaivayhteydessä Euroopan ja Amerikan kanssa. *Jokohama* on maan suuren pääkaupungin *Tokion* ulkosatamakaupunki, johon sen yhdistää rautatie. Samalla tapaa muodostavat *Kobe* ja sen naapurikaupunki *Hiogo* yhteisesti suurten teollisuus- ja kauppakaupunkien *Osakan* ja *Kioton* satamakaupungin. Nämä kaupungit ovat Nipponin eteläosassa. *Nagasakiin*, Kiusiulla, joka oli ensimmäinen eurooppalaisille avattu satama, kauppa on pääasiallisesti suunnattu Kiinaan ja Koreaan. *Hakodate*, Jeson saarella, on kauppayhteydessä Wladivostokin kanssa. Jaapanin ulkonaiseen kauppaan ottavat etupäässä osaa Englanti ja sen alusmaat Itä-Intiassa sekä Pohjois-Amerikan Yhdysvallat, jonka tähden englanninkieli on liikekielenä jaapanilaisten ja muukalaisten välillä. Vielä käydään vilkasta kauppaa Kiinan, Ranskan ja Saksan kanssa. Koko kauppaliike nousee 330 milj. yeniin, vastaten noin 1,000 milj. suomen markkaa.

Kun Jaapani on saarivaltio, käydään ei ainoastaan ulkomaan, vaan myös kotimaan kauppaa enimmäkseen meritse, joten sillä on huomattava kauppalaivasto. Se käsittää 17,000 alusta, niistä n. 700 rakennettu eurooppalaiseen tapaan, enimmäkseen höyrylaivoja, joita kotimaiset jaapanilaiset yhtiöt omistavat. Kalastusveneitä on $\frac{1}{2}$ miljoonaa. Mutta nopeasti edistytvässä maassa ovat myös rautatiet lyhyessä ajassa kehittä-

tyneet niin, että niillä on 4,000 km pituus. Vielä on oivallisia maanteitä, lukuisia postitoimistoja ja pitkiä sananlennätinlinjoja, jotka yhdistävät kaikki tärkeimmät kauppapaikat toisiinsa ynnä Kiinaan ja Eurooppaan. Onpa myös kaupunkien välisiä telefoniverkkoja.

AFRIKKA.

Kaikista maanosista on Afrikkaan vaikein pääsy. Sentheden on laajoja aloja sen sisäosissa, jotka vielä tänäkin päivänä ovat kokonaan tuntemattomat tahi ainakin epätäydellisesti tutkitut. Jo kaukaisessa muinaisuudessa asui kyllä Afrikan Välimeren maissa sivistyneitä ihmisiä, ja nämä seudut olivat osittain hyvin viljeltyjä, mutta maanpallon suurin erämaa, Sabara, esti heitä tunkeutumasta Sudaniin ja Keski-Afrikkaan. Näihin sentuihin kiihoittivat taas kauppaedut sekä arabialaisia että eurooppalaisia keskiajalla ja uudella ajalla, mutta kuuma ja epäterveellinen ilmanala alavissa rannikkoseuduissa, villien neekerikansojen vihollisuus, jokien lukuisat kosket ja teiden ja kuljetusneuvojen puute tekivät eurooppalaisille tunkeutumisen sisämaan ylängölle erittäin vaaralliseksi ja vaikeaksi. Vasta viimeisinä vuosikymmeninä on rohkeiden, tiedon rakauden innostuttamien miesten onnistunut risteillä Afrikan läpi useissa suunnissa ja siten luoda vähän valoa tähän »pimeään maailmaan». Heidän jäljissään raivaa Euroopan kauppa nyt tietä itselleen maanosaan keskiosaan. Etelä-Afrikan rannikoille ovat jo vuosisatoja sitte eurooppalaiset muodostaneet siirtokuntia, ne kun tarjosivat hyvin tarpeellisia levähdyspaikkoja lukuisille Itä-Intiankulkijoille. Kauemmas sisämaahan on, paitsi tieteellinen tutkimus, voitonhimo vasta meidän päivinämme kiihoittanut ihmisiä, sittenkun siellä on löydetty rikkaita timantti- ja kultakenttiä.

Vuosikymmeniä on kuitenkin vielä kuluva, ennenkuin todellinen järjestetty kauppa saattaa voittaa jalansijaa Afrikan sisäosissa. Vielä tänäkin päivänä on siellä vallalla alentava

ja tylsyttävä orjuus ja kauhea orjakauppa, joka, huolimatta kaikista toimenpiteistä sen hävittämiseksi, ehkä paremmin on lisääntynyt kuin vähentynyt etenkin niissä seuduin, joissa muhametinoppi on laajemmalle levinnyt. Se järjestämätön vaihtokauppa, jota nyt harjoitetaan Afrikan sisäosissa, on ilman pysyvää arvoa, se kun liian suuressa määrässä on perustettu ryöväykselle ja ryöstölle. Villien neekerikansojen pienet tarpeet täyttää rehevä luonto ilman vaivaloista työtä; he eivät tarvitse eurooppalaisia tavaroita ja ovat liian laiskoja tehdäksensä työtä ylellisyysskalujen hankkimiseksi. Tällaisissa oloissa synnyttävät pääasiallisesti despotisten hallitsijain oikut, loistohalu ja ahneus kauppavaihdon. Vasta sitten kun sivistys on voittanut jalansijaa alkuasukkaiden keskuudessa ja synnyttänyt korkeampia tarpeita, joiden tyydyttäminen vaatii säännöllistä työtä, voi kauppa järjestyä ja saavuttaa sen laajuuden, jonka Afrikan luonnon rikkaus näyttää edellyttävän.

Pohjois-Afrikka.

Egypti.

Varakuningaskunta. Noin 1 milj. km², 10 milj. asuk.; 10 km²:llä.

Luonto ja kansa. Egypti on maailman vanhimpia sivistysmaita. Niinkuin muinaisuudessa on maa tänäänkin vielä tunnettu rehevästä hedelmällisyydestään. Viljava maa ei kuitenkaan ulotu pitemmälle, kuin Niilijoki kastelukana-vineen ja hedelmällisine mutineen leviää; siellä missä Niilin vaikutus loppuu, alkaa erämaa. Niilin laakso on Ylä-Egyptissä tuskin 20 km leveämpi, mutta deltamaa Ala-Egyptissä on laajuudeltaan 200 km. Tässä Niilin muodostamassa kosteikossa elää suurin osa maan väestöä; muu osa elää hajallaan pienemmissä keitaissa äärettömässä erämaassa. Kansa polveutuu muinaisajan egyptiläisistä ja myöhemmin muuttaneista arabialaisista ja puhuu arabian kieltä. Useimmat egypt-

tiläiset tunnustavat muhametinuskoa ja ovat enimmäkseen maataviljeleviä fellaheja, vähemmän osan muodostavat paimentolaisina elävät beduinit; kristityt egyptiläiset sanotaan kopteiksi ja asuvat kaupungeissa. Muun osan kaupunkilaisväestöstä muodostaa kirjava joukko arabialaisia, turkkilaisia, neekerejä ja eurooppalaisia, joista kreikkalaiset, italialaiset, englantilaiset ja ranskalaiset ovat lukuisimmat. Egypti on Turkille veroa maksava valtio, ja sitä hallitsee varakuningas eli kedivi, joka kuitenkin on sangen vähän riippuvainen sultanista. Vuodesta 1882 on maa Englannin hoidon alainen.

Elinkeinot ja liike. Tärkein elinkeino on maanviljelys. Erinomaisen kuivassa ilmanalassa täytyy ahkerien fellaahien mitä suurimmalla työllä toimittaa vainioiden kasteleminen. Siten onnistuu heidän saada jopa kolme runsasta satoa vuodessa. Monien viljelyskasvien joukossa ovat etevimmät: pumpuli, sokeriruoko, vehnä, maissi, riisi, pavut, taatelit, etelähedelmät ja sipuli. Siipikarjan-, etupäässä kamelikurjenhoito on suuresti lisääntynyt. Myös teollisuus on kohoamaan päin, etupäässä pumpuli-, sokeri- ja paperiteollisuus, joille maanviljelys antaa raaka-aineet. Vielä enemmän on kauppa kehittynyt sen jälkeen kun englantilaiset ottivat käsiinsä maan hallinnon, ja Suezin kanavan kautta on avattu maailmankaupalle yksi sen tärkeimpiä läpikulkuiteitä. Siten on Egypti nyt taas kuten vanhalla ja keskiajallakin yhdysside toiselta puolen Euroopan ja toiselta puolen Aasian ja Afrikan välillä. Sen tähden onkin entinen *Aleksandria* uudelleen ruvennut kukoistamaan ja on nyt maailmankauppakaupunki, jonka vuotuinen laivaliike nousee 4,300 laivaan, niiden kantavuus 4 $\frac{1}{2}$ milj. tonnia. Aleksandrian satamassa käyvät useimpien Euroopan suurten höyrylaivayhtiöitten laivat, ja sitä paitsi kotimaisen »Khedivieh» nimisen yhtiön postilaivat, jotka kulkevat Punaisella merellä Syyrian rannikkokaupunkeihin ja Konstantinopeliin. Kauppa on enimmäkseen eurooppalaisten kauppiaitten käsissä ja paljon eurooppalaisia asuu kaupungissa. Edistyviä satamakaupunkeja ovat

myös *Port Said* Suezin kanavan pohjoisella ja *Suez* sen eteläisellä suulla.

Suezin kanava on suurimpia vesirakennuksia. Se on 160 km pitkä, paikottain 100 m leveä ja $8\frac{1}{2}$ m syvä. Siis nyt jo voivat hyvin suuret alukset kulkea kanavassa, mutta se on vastaisuudessa syvennettävä. Viimeisen vuosikymmenen kuluessa on vuosittain kanavasta kulkenut 3—4 tuh. laivaa, 11 à 12 milj. tonnia. Noin $\frac{2}{3}$ näistä laivoista kantaa Englannin lippua; sen jälkeen tulevat saksalaiset, ranskalaiset ja hollantilaiset laivat. Vaikka perustuskustannukset ovat nousseet enempään kuin 500 milj. fr., on kanava kuitenkin erittäin voittoatuottava yritys. Jokaisesta matkustavaisesta ja jokaisesta tavaratonnista maksetaan kanavamaksuja 9 fr. (ennen 10 fr.)

Kotimaan kaupan keskus on Egyptin suuri pääkaupunki *Kairo*, josta rautateitä kulkee sekä yllämainittuihin satamapaikkoihin että *Siutiin* ja *Assuaniin* kaukana etelässä. Se on Niilin laivaliikenteen pää-asema. Kaupunki on Euroopan teollisuustuotteiden varastopaikka ja siellä on monta teollisuuslaitosta. — *Siut* on Sudanin sisäosiin johtavien karavaaniteiden lähtökohtana.

Vuotuinen tavaravaihto nousee 23 milj. Egyptin puntaan, eli 600 milj. markkaan, $\frac{5}{6}$ viennistä muodostavat pumpuli ja pumpulinsiemenet; vähäisessä määrässä viedään soke-ria, papuja ja viljaa. Tuontitavaroja ovat enimmäkseen tehdastavarat, metallit, puu ja kivihiili. Noin puolet Egyptin koko kaupasta on Englannin käsissä.

Rautateillä on 2,300 km pituus. Posti ja sananlennätinlaitos ovat jokseenkin hyvin järjestetyt, onpa olemassa telefoniyhteyskin Kairon, Aleksandrian ja Port Saidin välillä.

Tripolis.

Turkin vilajeti. 1 milj. km², 1 milj. asuk.

Tripolis eli *Tripolitania* muodostuu erämaan tapaisesta rannikkoalueesta Ison Syrtin länsipuolella ja *Barkan* ylängöstä Syrtin itäpuolella, jonka ylätasangot ovat ruohorikkaat ja rantavierut metsänpeitossa. Sitäpaitsে kuuluu Tripolikseen

Saharassa *Fessanin* keidasmaakunta. Aasukkaat ovat muhametinuskoisia berberilaisia ja arabialaisia sekä juutalaisia. Viljelys on vähäinen. Maa lähettää ulos pääasiallisesti halfaruohoa, kamelikurjen sulkia, vuotia ja pesusieniä. Pääpaikka on satamakaupunki *Tripolis*, joka on vilkkaan Sudanin karavaanikaupan lähtökohtana ja josta samalla on säännöllinen höyrylaivakulku Maltaan, Genuaan ja Marseilleen.

Atlasmaat.

Luonto ja kansa. Kolme Atlasmaata *Tunis*, *Algeria* ja *Marokko* ovat luontoon ja kansaan nähden samanlaatuisia. Rannikkoalueet, joita joet kostuttavat, ovat hyvin viljavat. Vuorten pohjoispuolella on muhkeita tammi- ja havumetsiä, mutta niiden eteläpuoli, joka on erämaahan päin, on paljas. Ylätasangoilla kasvaa viljalta halfaruohoa. Aukkaiden enemmistönä ovat berberilaiset ja arabialaiset, vähemmistönä juutalaiset, neekerit ja eurooppalaiset, (ranskalaiset, italialaiset ja espanjalaiset). Liike- ja seurustelukielenä käytetään enimmäkseen arabian kieltä, ja uskonto on islami.

Tunis.

Ruhtinaskunta, Ranskan suojeluksen alainen. 100 t. km², lähes 2 milj. asuk.; 20 km²:llä.

Maan pohjoisosat ovat hyvin viljellyt ja tiheästi asutut. Ne tuottavat vietäväksi vehnää, ohraa, oliiviöljyä, viiniä y. m. Rannikoilla otetaan pesusieniä ja harjoitetaan kalastusta. Pääkaupunki on *Tunis Goletta*-nimisine satamineen Välimeren rannalla. Siitä on säännöllinen höyrylaivakulku Marseilleen, Genuaan ja Neapeliin. Rautatiet johtavat länteenpäin Algeriaan ja karavaaniteitä lähtee Saharaan. Kaupungin teollisuus, etenkin villakankaiden ja fesien valmistus, on sangen huomattava.

Algeria.

Ranskan siirtomaa; 800 t. km², 4½ milj. asuk.; 6 km²:llä.

Hedelmällisessä rantamaassa, jota sanotaan »*Telliksi*», viljellään vientiä varten, etupäässä Ranskaan, viiniä, viljaa, tupakkaa ja aikaisia vihanneksia, juurikasveja y. m. Ylängöltä saadaan halfaa, korkkia ja karjantuotteita. Lukuisat, osaksi luonnolliset, osaksi keinotekoiset keitaat Algerian Saharassa kasvavat herkkuisia taatelia ja etelähedelmiä. Siellä on myös kamelikurjen hoito ruvennut kukoistamaan. Kotimainen teollisuus tuottaa kauniita nahkatavaroita, silkkikankaita, itämaisia mattoja ja aseita, mutta muuten tuodaan kaikenlaisia tehdastavaroita Ranskasta. Tärkeimmät satamapaikat ovat: *Alger*, [alshé] ja *Oran*, jotka ovat erittäin vilkkaassa höyrylaivayhteydessä Marseillen kanssa. Niistä on myös suora höyrylaivakulku Espanjaan ja Italiaan. *Alger*, joka on maan pääkaupunki ja sotasatama, harjoittaa samalla huomattavaa rannikkokulkua kaikkiin satamapaikkoihin ja sieltä lähtee rautateitä monelle taholle. Kaksi rataa menee yli Atlasvuortenkin eteläänpäin Saharaan, läntinen rata *Oranista*, itäinen *Filippevillestä Constantinen* kautta *Biskran* ihanaan keitaaseen. Vetääksensä itselleen Sudanin kaupan ovat ranskalaiset tehneet rohkeita suunnitelmia näiden ratojen jatkamiseksi läpi koko Saharan.

Marokko.

Sultanikunta, 810 t. km², 8 milj. asuk.; 10 km²:llä.

Marokko on puhtaasti itämaalainen despotia, jossa kova sorto, sisälliset riidat, hengen ja omaisuuden epävarmuus ovat vallalla. Maanviljelys on vähäarvoinen, karjanhoito pääelinkeino. Teitä ja siltoja puuttuu kokonaan; tallatuilla poluilla kulkevat kauppakaravaanit. Vientitavarat ovat: teuraseläimet, vuodat, nahkat, villat, halfa y. m.; kaikki kuitenkin

vähäisissä määrissä. Ulkomaan kauppaa harjoittavat eurooppalaiset, käyttäen juutalaisia välikauppiaina. Euroopan valtioiden konsulit asustavat *Tangerissa* [tandsher], joka on maan tärkein satama. — Pääkaupunki *Fex* on kotimaankaupan keskus ja itämaalainen teollisuuspaikka, jossa valmistetaan nahkaa (marokängiä ja saffiania), kankaita, saviastioita y. m. s.

Sahara ja Sudan.

Saharan harvan asutuksen muodostavat uloinna lännessä arabialaiset, keskiosassa tuarikit ja idässä tibbut. Osaksi kulkevat nämät erämaan lapset pienissä parvissa nopeilla ratsukameleillaan, dromedaareilla, hakien kauppakaravaaneja, jotka ne joko ryöstävät tahi määrätystä maksusta opastavat, osaksi elävät ne paimentolaisina vadeissa, osaksi hedelmän- ja viljanviljelyksestä keitaissa. Erämaan vähäisistä tuotteista tulee kauppaan taateleita, suolaa, lipiäsuolaa, salpietaria ja alunaa.

Sudaniksi sanotaan Afrikan sisäosia Saharan eteläpuolella. Maa on enimmäkseen hedelmällistä, ja sen peittävät osaksi muhkeat metsät, osaksi laajat savannit. Väestö on sangen lukuisa ja sen muodostavat sudanineekerit, joiden keskuudessa fulbeheimot lännessä ja arabialaiset idässä ovat hallitsevia. Monissa neekerivaltioissa on muhametinusko yleisesti levinnyt ja orjuus vallalla. Pääelinkeinot ovat maanviljelys, karjanhoito ja metsästys. Monet neekerikansat harjoittavat kuitenkin myös teollisuutta, valmistuen kankaita, metalliteoksia, saviastioita y. m. Ainoastaan karavaanikauppaa käydään Sudanissa ja monessa paikassa pidetään suuria markkinoita, joilla tavarainvaihto on sangen vilkas. Tärkeimmät kauppapaikat ovat *Timbaktu*, *Sokoto* ja *Kano* Nijgerjoen tienoilla ja *Kuka Bornun* kukoistavassa neekerivaltiossa Tsad-järven länsipuolella. Kun englantilaiset äsken ovat tehneet lopun Mahdin vallasta Egyptin Sudanissa ja Nubiassa, tulee kai *Kartum* hyvän asemansa tähden Valkoisen ja Sini-sen Niilin yhtymäkohdassa pian rakennettavaksi uudelleen.

Sudanin tärkeimmät vientitavarat ovat: kulta, norsuluu, kamelikurjen sulat, gummi ja palmuöljy. Ne viedään joko kamelikaravaaneilla pohjoiseen päin Saharan kautta tahi länteenpäin kantajakaravaaneilla Sudanin kautta. Samoja teitä tuodaan myös kaikenlaisia eurooppalaisia tehdastavaroita. Englantilaiset aikovat nyt Nigeriä ja sen suurta syrjäjokea Benueta myöten höyrylaivoilla tunkea Sudanin sisäosiin. Kaiketi tulee myös egyptiläinen höyrylaivakulku Valkoisella Niilillä uudelleen kuntoon.

Länsi-Afrikka.

Afrikan koko länsiosalla Senegalista pohjoisessa Kuneen etelässä on kovin kuuma ja kostea ilmanala, jonkatähden kasvullisuus on erittäin rehevä. Aarniometsät peittävätkin suuret osat maata. Jaloista ja hyödyllisistä puulajeista mainittakoon akasiat, tamarindit, monenlaiset palmut, ebenholtsi- ja väripuut. Eräs liani-laji, jota on viljalta, antaa hyvää kautsua. Eläinkuntakin on rikas. Väestö on lukuisa, ja sen muodostavat pohjoisessa sudanineekerit, etelässä bantuneeckerit. Neekerikansat ovat rotevia, mutta laiskoja eivätkä kykene vastaanottamaan eurooppalaista sivistystä. Ne ovat raakoja pakanoita ja monin paikoin julmia ihmisyyöjiä. Eurooppalaisille on ilmanala kuolettava, joten ne ovat harvalukuisia ja voivat ainoastaan lyhyitä aikoja kerrallaan oleskella Afrikassa. Kuitenkin ovat Euroopan vallat valloittaneet kaikki rannikkoseudut ja sinne perustaneet joukon kauppapaikkoja. Niistä koetetaan vähitellen tunkea yhä kauvemmas sisämaahan. Kauppapaikkoihin kootaan asiamiesten kautta Afrikan kauppatavarat, jotka useimmissa tapauksissa suoraan vaihdetaan muutamiin neekerikansojen haluamiin tehdastuotteisiin. Tärkeimmät vientitavarat ovat: palmuöljy,

palmun ydin, maapähkinät, gummi, kautsu, ebenholtsi ja norsunluu. Vielä tulee pienemmissä määrissä kahvia, kakaota ja pumpulia plantasheista, joita viime aikoina on perustettu eurooppalaisiin siirtomaihin. Eurooppalaiset vaihtotavarat ovat: pumpulikangas, aseet, ruuti, rauta-aseet, lasihelmet ja väkiviina.

Länsi-Afrikka käsittää kolme pääosaa: *Senegambian*, *Ylä-Guinean* ja *Ala-Guinean*.

Senegambia käsittää Senegalin ja Gambian ympärillä olevan maan Atlantin rannikoilta molemmin puolin Kap Verdeä lännessä Nigerin yläosan seutuihin idässä. Se on suurimaksi osaksi *Ranskan alusmaata*. Satamapaikkoja ovat *St Louis* [säng lui] Senegalin suulla ja *Dakar* Kap Verden niemellä. Ne ovat yhdistetyt rautatiellä. Gambian alisen juoksun varrella on *englantilainen siirtokunta* ja vähän etelämpänä n. s. *Portugalin Guinea*.

Ylä-Guineassa on englantilaisilla *Sierra Leone*, jossa on satama *Freetown*, *Kultarannikko*, itäinen *Orjarannikko* ja *Nigeralue*. Orjarannikolla on satamapaikka *Lagos*, joka on hajallisten englantilaisten siirtokuntien ja kauppapaikkojen pääpaikka Länsi-Afrikassa. — *Ranskan alusmaita* ovat *Norsunluurannikko* ja osa *Orjarannikkoo*. — Orjarannikolla on vielä *Saksan Togomaa*. — *Pippurirannikko* kuuluu *Liberian* vapaalle neekeritasavallalle, jonka eräs yhdistys Pohjois-Amerikassa on perustanut turvapaikaksi vapautetuille orjille. Pääkaupunki on *Monrovia*, jonka kauppa etupäässä on suunnattu Hampuriin. »Liberian kahvi» on tunnettua.

Ala-Guineassa on *Saksan Kamerúnalue*, *Ranskan Kongoalue*, *Kongovaltio* ja *Portugalin Angola*. — *Kamerún-alue* sijaitsee Guinealahden sisimmässä osassa. Satamapaikka ja saksalaisen hallinnon asema on *Kamerún* samannimisen joen varrella ja mahtavan Kamerunvuoren juurella. — *Ranskan Kongo* käsittää maa-alueen Kongojoen pohjoispuolella. — *Kongovaltio* käsittää kapean rannikkokaistaleen Kongojoen suulla ja suunnattoman alueen Keski-Afrikassa Tanganjika ja Bangveolo-järviin idässä. Maa on Belgian kuninkaan yliherruuden alaisena ja sen hallitus sijaitsee Bruxel-

lesissä. Paikallishallinto on sijoitettu *Bomaan* Kongon varrella. Sinne saakka kulkevat eurooppalaiset höyrylaivat ja sieltä johtaa 400 km pituinen rautatie Kongojoen monien koskien ja putousten ohitse *Leopoldvilleen*, josta n. 30 höyrylaivaa kulkee ylöspäin suurta jokea ja useita sen syrjäjokia. Sisämaankauppaa varten on lukuisia n. s. asemia perustettu pitkin jokea. Tärkein vientisatama on *Banana* Kongon suulla. — *Angola* on suuri alue, joka ulottuu rannikkoa pitkin Kongosta pohjoisessa Kuneneen etelässä ja sisämaassa Sambesi-jokeen idässä. Pääpaikka on satamakaupunki *San Paolo de Loanda*, josta rautatie kulkee n. 300 km sisämaahan.

Itä-Afrikka.

Savannit täyttävät enimmäkseen sisämaan ylätasangot, mutta vuoriseuduissa ja jokien laaksoissa on muhkeita metsiä. Ilmanala on rannikkoseuduissa kuuma ja epäterveellinen, mutta vuorisessa sisämaassa on se sangen suotuista. Asukkaat ovat enimmäkseen neekereitä, joista suahelineekereitä itärannikolla sangen paljo käytetään karavaanikaupan palveluksessa Afrikan sisäosissa. Tätä kauppaa harjoittavat etupäässä arabialaiset, jotka suurissa määrin ovat asettuneet Itä-Afrikkaan. Ulkomaankauppa, joka on suunnattu Eurooppaan ja Intiaan, on satamakaupungeissa asuvien intialaisten ja eurooppalaisten kauppiaitten käsissä.

Itä-Afrikassa huomataan: *Abessinia*, *Somalimaa*, *Britannian* ja *Saksan Itä-Afrikka*.

Abessinia on ihana alppimaa, jossa asuvat kristityt abessinialaiset ja etelämpänä pakanalliset gallat. Ne elävät maanviljelyksestä ja karjanhoidosta, mutta elinkeinot ovat lamauksessa asukkaiden huolettomuuden, rosvousten ja sisällisten levottomuuksien vuoksi. Vientitavaroita ovat: kahvi, joka on Mokokahvin kaltaista, kulta, norsunluu,

vuodat, gummi, rohdokset y. m. Neguksen eli keisarin nykyinen asuntopaikka on *Addis-Ababa*, maan suurin kaupunki. — Punaisen meren rannalla on Italian siirtokunta *Massauah*.

Somalimaan merkitys kauppaan nähden on vähäinen. Somalineekerit myyvät vuotia, kamelikurjen sulkia ja rohdoksia. Rannikkoseutuja hallitsevat pohjoisessa englantilaiset ja etelässä italialaiset.

Britannian Itä-Afrikka ulottuu Intian valtameren rannikolta sisämaahan Niilin lähdejärville ja Kongovaltioon lännessä. Se on suojelus-alue, joka on annettu »Britannian Itä-Afrikan kauppaseuralle» asutettavaksi. Sen pääpaikka on *Mombasan* kaupunki. Tällä edistyvällä kauppakaupungilla on hyvä satama ja sieltä johtaa rautatie, jota ajetaan jatkaa Ukereven rannalle saakka. Englannin suojelusvallan alaisena on myös *Sansibarin* sultanikunta, johon nyttemmin ainoastaan kuuluu *Sansibarin* ja *Pemban* saaret. *Sansibarin* kaupunki on vapaasatama sekä suurin ja tärkein kauppapaikka koko Itä-Afrikassa. Sen tärkeimmät vientitavarat ovat: norsunluu, kopaligummi, ryytineilikat, kokospähkinät, kopra ja sesam.

Saksan Itä-Afrikka muodostaa laajan alueen rannikolta idässä Ukereveen, Tanganjikaan ja Njassaan lännessä. »Saksan Itä-Afrikan seuralla» on suuret etuoikeudet ja se on ryhtynyt plantashien perustamiseen. Jo viljellään hyvää kahvia ja jonkun verran kakaota, vaniljia, tupakkaa ja pumpulia. Jotta päästäisiin käyttämästä kalliita kantajakaraaneja ajetaan rakentaa pitkä rautatie läpi maan pääpaikasta *Dar-es-Salaam*. Lyhyempi rannikkorata on jo olemassa *Tangan* satamasta pohjoisessa. Vastapäätä *Sansibarin* saarta on tärkeä satamakaupunki *Bagamoyo*, josta sisämaan tavarat, norsunluu, kautsu, sesam y. m. viedään ulos.

Etelä-Afrikka.

Kuiva ilmanala tekee suurimman osan Etelä-Afrikkaa aromaaksi; ainoastaan eteläisissä ja etenkin itäisissä rannikko- ja vuoristoseuduissa on metsiä. Alkuperäisen väestön muodostavat monet bantuneekeriheimot, niiden joukossa voimakkaat kafrit, ja alhaisella sivistyskannalla olevat hotentotit ja bushmannit. Hallitsevana väestönä ovat hollantilaiset boerit ja maahan muuttaneet eurooppalaiset. Melkein kaikkialla on karjanhoito pääelinkeino. Sarvikarjaa, lampaita, vuohia, niiden joukossa hienovillaisia angoravuohia, ja kamelikurkia pidetään suurissa määrin. Kun on löydetty runsaita tiamantti- ja kultakenttiä sisämaan ylängöllä ja laajoja vaski-, rauta- ja kivihiilikerroksia useissa vuoriseuduissa, on vuorityö käynyt yhä huomattavamaksi. Tämän kautta on Etelä-Afrikkaan tullut houkutteluksi suuret joukot siirtolaisia, jotka ovat antaneet elinkeinoille ja keskuusliikkeelle uutta eloa. Monin paikoin kuljettavat nyt pitkät rautatielinjat nopeasti tavaroita ja matkustajaisia suurten rannikko- ja sisämaankaupunkien välillä, missä ennen hitaat härkäkaravaanit verkalleen kulkivat satamapaikkojen ja sisämaan pienten kauppaloitten välillä.

Etelä-Afrikkaan luetaan: *Britannian Etelä-Afrikka*, *Oranjetasavalta*, *Etelä-Afrikan tasavalta*, (ennen *Transvaal*), *Portugalin Moxambique* ja *Saksan Lounais-Afrikka*.

Britannian Etelä-Afrikkaan kuuluu *Kapmaa* ja *Natal*, jotka käsittävät koko eteläisen rannikkomaan, ja joita englantilaiset kuvernöörit hallitsevat, sekä laaja *Sambesialue*, joka ulottuu Tanganjikaan ja Njassaan. Se on Englannin suojelusvallan alainen ja annettu asutettavaksi »Britannian Sambesi-kauppaseuralle». Etelä-Afrikassa ovat englantilaiset valloittaneet itselleen uuden laajan alan kaupalleen ja teollisuudelleen. Sekä vienti että tuonti nousee jo lähes 20 milj. puntaan (n. 500 milj. Smk) vuodessa ja kasvaa yhä. Tärkeimmät

vientitavarat ovat: kulta, timantit, lampaat ja vuohen-villat, vuodat ja nahkat, kamelikurjen sulat sekä vas-kimalmi. Tuonti käsittää pääasiallisesti kaikenlaatuisia eng-lantilaisia tehdastavaroita. Satamakaupungit ovat rautateillä yh-distetyt sisämaahan. Niillä on myös säännöllinen höyrylaiva-kulku Lontooseen ja Southamptoniin Englannissa. Afrikan länsi-ja itärantaa pitkin kulkee pitkät sähkölennätinkaapelit Euroop-paan ja Aasiaan saakka. Tärkeimmät kaupungit ovat: *Kap-kaupunki*, (*Capetown*), *Port Elisabet* ja *East London* Kap-maassa ja *Port Natal* eli *Durban* Natalissa. Kapkaupungissa sijaitsee englantilainen hallitus. Se on Etelä-Afrikan suurin kaupunki, mutta Port Elisabetilla on kauppakaupunkina suu-rempi merkitys. Timanttialueella Oranjejoen pohjoispuolella on *Kimberleyn* kaupunki nopeasti kasvanut.

Oranjetasavalta ja Etelä-Afrikan tasavalta. Kum-mallakin puolen Oranjejoen syrjäjokea Vaalia [fal], ovat kaksi hollantilaisten Kapmaasta muuttaneiden boerien perustamaa tasavaltaa. Boerien tärkeimmät vientitavarat ovat villat, vuodat ja kamelikurjen sulat, mutta näiden lisäksi tu-lee myöhempinä aikoina paljon kultaa Etelä-Afrikan tasa-vallasta ja timantteja Oranjetasavallasta. Edellisessä maassa on *Pretoria* pääkaupunki ja monien rautateiden yhtymäkohta, mutta *Johannisburg*, joka sijaitsee maailman eniten tuotta-vien kultakaivosten keskuksessa, on paljon suurempi. Pää-kaupunki Oranjetasavallassa on *Bloemfontein* [blumfonten] rautatien varrella, joka yhdistää Pretorian Port Elisabetiin.

Mozambique on sen laajan rannikkoalueen yhteisni-menä, jonka portugalilaiset omistavat Mozambique-kanavan luona. Kasvullisuus on rehevä, mutta ilmanala on epäterveel-linen. Eurooppalaiset ovat harvalukuisia, ja maata käytetään rangaistussiirtolana. Sen merkitys kauppaan nähden on vä-häinen. Kultaa, norsunluuta ja vuotia viedään ulko-maille. Pääpaikka on *Moxambique*. Delagoamutkassa on *Lourenco Marquez*, joka on rautatiellä yhdistetty Preto-riaan ja on Etelä-Afrikan tasavallan lähin satamapaikka.

Saksan Lounais-Afrikka on laaja rannikkoalue Kune-nen välillä pohjosessa ja Oranjejoen etelässä. Rannikolta viedään

guanoa, sisämaan laitumilta karjaa ja vuotia. Kauppa kulkee nyt englantilaisen *Walfishbay* nimisen sataman kautta, mutta tulee johdettavaksi saksalaiseen *Angra Pequena* [pekena] nimiseen satamaan, kun se on yhdistetty rautatiellä sisämaahan. Siellä työskentelee monta lähetyssuuraa, niiden joukossa suomalainenkin Ovambomaassa.

Afrikan saaret.

Madagaskar on Afrikan suurin saari. Se on vuorinen. Vuorten rannikon puoleisia rinteitä peittävät äärettömät metsät. Sisämaan ylängöllä on hyvät laidunmaat. Itä-osassa asuu kristitty malaijikkansa hova, länsiosassa pakanallisia neekeriheimoja. Madagaskar on nyt ranskalainen siirtola. Vaikka maa luonnosta on rikasta, on vienti kuitenkin vähäinen. Tärkeimmät vientitavarat ovat kautsu, vuodat, vaha ja riisi. Kauppapaikka on *Tamatave* itärannikolla ja pääkaupunki *Tananarivo* ylängöllä keskellä saarta.

Maskarenit ovat kauniita tuliperäisiä saaria, joilla on hyvä ilmanala. Ranskalainen väestö harjoittaa kiinalaisten kulisien avulla suurta plantashiviljelystä, joka tuottaa hyvää kahvia, sokeria, vaniljia y. m. — **Réunion** [reynjong] ja sen satamakaupunki *S:t Denis* kuuluvat Ranskalle. — **Mauritius**, pääkaupunki *Port Louis*, kuuluu Englannille. Molemmat saaret ovat välittömässä höyrylaivayhteydessä Euroopan ja Australian kanssa ja niillä on 300 km rautateitä.

S:t Helena ja **Ascension** kuuluvat Englannille ja ovat vesi- ja hiiliaseimia.

Kapverdesaarilla vallitsee kuuma ja kuiva ilmanala, mutta hiili- ja sähkölennätinasemana ovat ne tärkeitä merenkululle. Ne ovat Portugalin.

Kanariasaaret ovat kauniita, hedelmällisiä saaria, joista viedään kochenillia, sokeria, viiniä, riisiä y. m. Asukkaat ovat espanjalaisia, ja saaret luetaan Euroopan Espanjaan.

Madeira ja **Azorit** ovat myös tunnetut erinomaisesta hedelmällisyydestään ja viehkeästä, miellyttävästä ilmanalastaan. Sieltä tulee kauppaan viiniä, etelähedelmiä, etenkin appelsiineja, viljaa, sokeria y. m. Aasukkaat ovat portugalilaisia ja saaret ovat hallinnollisessa suhteessa yhdistetyt Portugaliin. Madeiran pääpaikka, *Funchal*, on käytetty ilmanalaparantola.

AMERIikka.

Amerikkaa sanotaan myös *Uudeksi maailmaksi*, se kun vasta uudemmallalla ajalla on tullut yhteyteen muiden maanosien kanssa. Amerikan eroittaa kyllä Aasiasta ainoastaan Beringin salmi, mutta seudut sen ympärillä ovat miltei asuttomat, siellä kun ainoastaan kuljeksii muutamia raakalais-kansoja, jotka eivät ole olleet sivistyneen maailman yhteydessä. Eurooppaakin lähenee Amerikka Islannin kohdalta. Tästä saaresta tekivätkin islantilaiset ensimmäisen löytöretken Amerikkaan 900-luvulla. Mutta tämä löytö jäi sitten unhotuksiin, ja vasta sen jälkeen kuin Kristoffer Kolumbus hakiessaan lyhyintä meritietä Intiaan uudelleen löysi Amerikan, on tämä suuri, luonnon runsaasti siunaama maanosa joutunut maailmansivistyksen ja maailmankaupan piiriin.

Amerikka on vielä sangen harvasti asuttu. Vaikka se on 4 kertaa suurempi kuin Eurooppa, ei sillä ole suuresti enempää kuin $\frac{1}{3}$ osa sen asukasluvusta. Alkuasukkaat, intianit ja eskimolaiset sortuvat vähitellen taistellessaan eurooppalaista sivistystä vastaan. Heidän lukuaan ei voi arvioida korkeammaksi kuin 12 milj. koko maanosassa. Amerikan väestöstä ovat useimmat maahan muuttaneita eurooppalaisia ja heidän jälkeläisiään. Sitä paitsi on Amerikan trooppillisissa osissa sangen paljo neekereitä ja jonkun verran intialaisia kuliseja ja lännessä kiinalaisia.

Maahanmuuttaneet eurooppalaiset ovat enimmäkseen germaanilaisia ja roomalaisia. Germaanilaiset asuvat suurimman osan Pohjois-Amerikkaa. He ovat lapiolla ja auralla

laskeneet perustuksen asutukselleen, ja uskonnollisen ja valtiollisen vapauden turvassa ovat kaikki elinkeinot edistyneet niin, että nuori Amerikka on monessa suhteessa voittanut Euroopan vanhat sivistysmaat. Germaanolaisella alueella on englannin kieli yleisesti seurustelu- ja liikekielenä. Romaanilaiset kansat ovat anastaneet Pohjois-Amerikan eteläisimmän osan ynnä koko Keski- ja Etelä-Amerikan. Heidän valtansa on perustettu miekalle ja alkuasukkaiden orjuudelle. Uskonnollinen suvaitsemattomuus ja valtiollinen sorto ovat ehkäisseet kaiken kehityksen ja synnyttäneet sisällistä levottomuutta, jota ei edes myöhemmin saavutettu vapaus ole voinut rauhoittaa. Romaanilaisten hallitsemalla alueella on espanjan kieli valtio- ja liikekielenä, paitsi Brasiliassa, jossa portugalin kieli on vallitsevana.

Pohjois-Amerikka.

Grönlanti.

Maan sisäosa on asumaton jää-aavikko. Harvalukuinen eskimolaisväestö, n. 10,000 henkeä, asuu hajallaan rannikoilla. Länsirannikolle, jossa lämmin merivirta tekee ilman alan lauhkeammaksi, on muutama satakunta tanskalaisia uutisasukkaita asettunut ja levittänyt kristinuskoa eskimolaisten keskuudessa. Tanskan hallituksella on yksinoikeus kauppaan. Se ylläpitää säännöllistä laivakulkua Grönlannin satamapaikkoihin, joista *Julianehaab* ja *Godthaab* ovat tärkeimmät. Vientitavarat ovat: hylkeenrasva, kalanluu, haahkanuntuvat, hylkeennahkat ja turkikset.

Britannian Pohjois-Amerikka.

Yli 9 milj. km², 5½ milj. asuk.

Britannian Pohjois-Amerikka käsittää, paitsi Alaskan niemimaata, sen suunnattoman alueen, joka on pohjoispuolella Kanadan suuria järviä ja sitä viivaa, joka on vedetty Yläjärvestä länteen päin Vancouversaarelle, ja jota muuten rajoittavat Atlantin valtameri, Pohjois-Jäämeri ja Iso valtameri. Keskimäisen ja suurimman osan tätä aluetta muodostaa Arktinen alanko; lännessä kohoavat Kaskadi- ja Kalliovuoret lumirajaa korkeammalle ja idässä muodostavat Alleghanyvuorten pohjoisimmat haaranteet paljon matalampia vuoria ja kukkuloita. Koko maa on erittäin järvi- ja jokirikasta. Sen peittävät suuret metsät, paitsi uloinna pohjoisessa, jossa sammalaiset tundrat leviävät laajalla rannikkoalueella Pohjois-Jäämeren luona.

Arktisen saariston ja tundrojen jäisissä seuduissa elää karaistuja eskimokansoja, jotka joko keveissä kajakeissaan pyydystävät hylkeitä ja mursuja tahi kalastelevat, tai kuljeskelevat tundroilla pyydystäen peuroja. Loppumattomissa metsissä asustaa siellä täällä viljejä intianiheimoja, joiden ainoana elinkeinona on kaikenlaatuisten turkiseläinten metsästäminen. Näissä erämaissa ylläpitää n. s. »Hudsonbay-kauppaseura« linnoitettuja asemia, joissa harjoitetaan vilkasta vaihtokauppaa. Ampuma-aseihin, veitsiin, kirveisiin, viinaan, tupakkaan ja vaatteisiin vaihtavat alkuasukkaat suuret määrät kalliita turkiksia. Tämä turkiskauppa voittaa suuruudessa ja arvossa siperialaisenkin.

Yhtä tärkeä kuin metsästys on kalastus, jota suuressa määrässä harjoitetaan osaksi New-Founlandin ja Labradorin rannikoilla, osaksi Kanadan järvissä. Tämä kalastus on suurin maailmassa.

Kanada-valtion eteläosissa, joihin enimmäistö Euroopasta siirtyneistä maan asukkaista, enimmäkseen englantilaisia ja ranskalaisia, on asettunut, ovat elinkeinot erinomaisen nopeasti kehittyneet. Maanviljelys voittaa yhä enemmän

jalansijaa sekä varsinaisissa Kanada-valtioissa *Quebecissä* ja *Ontariossa* että *Manitobassa* Winipegjärven luona. Vehnän, maissin ja ohran viljelys on suurempi kuin maan tarve. Tämän yhteydessä on niin voimakkaasti kehittynyt karjanhoito, että juusto, voi ja teuraseläimet ovat tärkeimpiä vientitavaroita. Vuorityö ei kyllä vielä ole maan kivennäisrikkauden mukainen, mutta sekin yhä edistyy. Se tuottaa kultaa, hopeaa, vaskea ja ennen kaikkea kivihiiltä ja rautaa, joten suurteollisuus on nopeammin edistynyt. Kuten luonnollista on, perustuu tehdastoiminta etupäässä metsä- ja maalaistuotteiden jalostamiseen, ne kun ovat maan tärkeimmät raaka-aineet. Laivanveistämöitä, sahalaiteksia, huonekalutehtaita, myllyjä, meijereitä, hedelmien, vihannesten y. m. säilytyslaitoksia on jo kyllin, mutta muitten teollisuushaarojen tuotteita täytyy vielä tuoda maahan.

Sisämaankauppaa edistää suuresti luonnollisten vesiteiden runsaus. Sen lisäksi on ihmeteltävien kanavoimistoiden kautta Kanadan järvet ja S:t Lawrence-joki tehty valtamerihöyrylaivoille kuljettaviksi. Nyt jo on sisämaan vesiliikenteellä enemmän kuin 4,000 km pituus ja se kasvaa yhä. Vielä lisäksi tulevat suurenmoiset rautatierakennukset, muiden joukossa 4,500 km pitkä *Kanada-Pacifikrautatie*, joka viidessä päivässä kuljettaa matkustavaiset *Halifaxista* Atlantin meren rannalla *Vancouveriin* Ison valtameren rannalla. Etenkin on tämä rata tärkeä sentähden, että eurooppalaiset siirtolaiset sitä myöten voivat muuttaa vielä harvaan asuttuihin, mutta hedelmällisiin ja kivennäisrikkaisiin *Manitoban* ja *British Columbian* valtioihin, johon viime mainittuun kuuluu ihana *Vancouverisaari*. Väkirikkaammissa itäisissä valtioissa on rautatieverkko sangen taaja ja monin paikoin yhdistetty Yhdysvaltain rautateihin. Kaikkien rautateiden yhteenlaskettu pituus Britannian Pohjois-Amerikassa on 28,000 km.

Ulkomaankauppaa käydään etupäässä Englannin ja Yhdysvaltain kanssa ja on se enimmäkseen merikauppaa. Satamissa käyvät säännöllisesti monen eurooppalaisen höyrylaivayhtiön laivat, jota paitsi on kotimainen kauppalaivasto,

jossa on 7,000 laivaa, 800,000 tonnia, niiden joukossa 2,000 höyrylaivaa. Vuotuinen tavaravaihto muitten maitten kanssa nousee 235 milj. dollariin eli noin 1220 milj. markkaan, josta vienti on 124 milj. dollaria. Tärkeimmät vientitavarat ovat: puutavarat, karjantuotteet, vilja, kalat, jalot metallit ja turkikset, tuontitavaroita ovat etupäässä teollisuus- ja siirtomaantavarat, kivihiili ja pumpuli. Maan tärkeimmät satamapaikat ovat: *Halifax*, *Quebec* ja *Montreal*.

Atlantin rannalla *New Scotlandin* valtiossa sijaitsevalla *Halifaxilla* on hyvä, linnoitettu satama, joka on avoinna myös talvella. Euroopan höyrylaivakulun pääasema ja Pacifikradan itäinen päätepiste.

Quebec, samannimisessä valtiossa S:t Lawrencejoen varrella, harjoittaa suurta laivaliikettä ja laivanrakennusta.

Montreal, *Quebecin* valtiossa, on saarella S:t Lawrencejoessa. Kaupungin edullinen asema on tehnyt sen sekä kanava- ja jokikulun että rautatieliikenteen yhtymäkohdaksi, josta on seurauksena että se on maan teollisuuden ja kaupan keskus ja sen suurin kaupunki. Siitä käsin ylläpidetään myös välitöntä höyrylaivaliikennettä Eurooppaan.

Ulkosatamista voidaan vielä mainita *S:t John*, *New Brunswickin* valtiossa Fundylahden luona, jolla on vilkas rannikkoliike, ja *British Columbian* valtiossa kaupungit *New Westminster* ja *Vancouver* mannermaalla Pacifikradan läntisessä päässä ja *Viktoria* Vancouver-saaren eteläkärjessä. Viimeksi mainitut paikat ylläpitävät säännöllistä höyrylaivakulkua Jaapaniin.

Huomattavassa sisämaanvaltiossa *Ontariossa* ovat tärkeät kaupungit *Ottawa* ja *Toronto*.

Ottawa, S:t Lawrencejoen suuren syrjäjoen Ottawan varrella, on Kanadavaltion pääkaupunki, jossa Englannin hallituksen asettama kenraalikuvernööri ynnä kotimainen hallitus ja kongressi sijaitsevat. Kaupunki harjoittaa suurta kauppaa metsäntuotteilla.

Toronto, Ontario-järven rannalla, on viljakaupan keskus ja harjoittaa suurta myllyteollisuutta.

Suuri *New Foundlandin* saari ynnä *Labradorin* itäran-
nikko ja kaukana Atlantin meressä olevat *Bermudas-saaret*
eivät hallinnollisessa suhteessa kuulu »Dominion of Canadaan«,
vaan ovat erityisiä englantilaisia siirtokuntia, joita kuvernöö-
rit hallitsevat. New Foundland on tunnettu suurenmoisista
turskan- ja sillinkalastuksistaan, ja sen asukkaat ovat eni-
mäkseen kalastajia; Bermudas-saaret ovat tärkeä englantil-
lainen laivastoasema.

Pohjois-Amerikan Yhdysvallat.

9½ milj. km², 73 milj. asuk.; 8 km²:llä.

Luonto ja kansa. Yhdysvallat käsittävät koko Poh-
jois-Amerikan mannermaan keskiosan ynnä Alaskan niemi-
maan. Voidaan erottaa useampia luonnosta erilaisia alueita.
Atlantin rannikkomaa on viljavaa, hyvin kasteltua ja poh-
joisosissa hyvin viljeltyä. Alleghanyvuorten rinnakkaisharjan-
teet muodostavat keskikorkuisen vuorimaan metsänpeittämine
kukkuloineen, hedelmällisine jokilaaksoineen ja runsaine ki-
vännäisaarteineen. Alleghanyvuorten ja Kordillerien välillä
leviää Mississippialamaa, jota laajoilla alueilla peittää lihava
mustamulta. Vähän länsipuolella Mississippia on ilmanala
kuivempi, ja siellä ovat ruohorikkaat preeriot. Kordillerit
ovat enimmäkseen autioita, paikoittain erämaantapaisia ylä-
tasankoja, joilla osaksi metsäisiä, osaksi metsättömiä vuorijo-
noja kulkee. Kalliovuorissa ja Sierra Nevadassa kohoavat
ne alppikorkeuteen saakka. Kauniista, kivennäis- ja metsä-
rikkaasta Sierra Nevadasta länteenpäin Isoon valtamereen on
maa jälleen hyvin hedelmällistä, ja maisema tarjoaa suurta
vuorten ja laaksojen vaihtelua.

Vaikuttavimman osan väestöä muodostavat n. s. yan-
keet, aikaisempien englantilaisten siirtolaisten jälkeläiset.
Heidän kielensä, englannin kieli, on yleisin ja he ovat pai-
naneet leimansa kansan luonteeseen Yhdysvalloissa. Heille
omituisia ominaisuuksia ovat: kylmäverinen harkinta, rohkea

toimeliaisuushenki, masentumaton voima ja sitkeä kestävyys. Näiden ominaisuuksiensa kautta ovat he kehittäneet elinkeinot maassaan korkeimpaan kukoistukseen ja suurenmoisten keksintöjensä kautta ovat he olleet aineellisen edistymisen tienraivaajia maailmassa. Korkeamman henkisen viljelyksen hankkimiseen, tieteeseen ja taiteeseen, he sitä vastoin eivät yhtä mielellään käytä aikaansa; kuitenkin ovat rikkaat henkilöt Amerikassa ehkä enemmän kuin muualla halukkaat uhraamaan suuria pääomia tieteellisen tutkimuksen palvelukseen. Että tiedot pidetään välttämättöminä joka ihmiselle, sitä todistavat ankarasti noudatettu koulupakko ja erittäin hyvin kehittynyt kansakoululaitos. Tämä on taas vaikuttanut suuresti kehittyneen ammattitaidon. Uskonnollisissa kysymyksissä vallitsee täydellinen vapaus. Protestanttiset lahkot, etupäässä metodistit, ovat enemmistönä.

Kansanlisäys on tavattoman suuri, riippuen pääasiallisesti huomattavasta maahan muutosta, mutta jossain määrin myös yleisestä varallisuudesta. Vuosina 1821—1896 muutti Euroopasta 17 milj. henkeä. Useimmat olivat englantilaisia, saksalaisia ja skandinaavilaisia; sen jälkeen tulivat italialaiset, ranskalaiset ja Venäjän alamaiset (juutalaisia, puolalaisia, suomalaisia y. m.) Afrikasta tuotujen neekeriorjien jälkeläiset ovat nyt vapaita kansalaisia. Neekerejä ja mulatteja on lähes 8 milj. Läntisissä valtioissa ovat kiinalaiset sangen lukuisat. Intianeja on noin 300,000, useimmat nykyään asustuneet.

Pohjois-Amerikan Yhdysvallat muodostavat liittovaltion, jossa on 45 itsenäistä valtiota, 1 liittokunnallinen alue ja 5 piirikuntaa. Hallituksen johdossa on 4 vuodeksi valittu presidentti. Lainsäädäntö ja verotus kuuluvat kongressille, joka jakaantuu senaattiin ja edustajain huoneeseen. Yksityisillä valtioilla on kuitenkin laaja itsehallitus ja lainsäätämisoikeus.

Maalaiselinkeinot. Maan luonnollinen hedelmällisyys, kansan uutteruus ja monenlaisten taidokasten maanviljelyskoneiden käyttäminen ovat asettaneet Yhdysvallat edelle kaikkia muita maanviljelysvaltioita. Verrattain lyhyessä ajassa ovat

läpätunkemattomat aarniometsät ja silmäkantamattomat pree-riot laajoilla aloilla muuttuneet reheviksi viljavainioiksi.

Erilainen ilmanala, jossa voi huomata kaikki asteet pohjoismaisesta kylmyydestä troopilliseen kuumuuteen, vaikuttaa sen, että viljellyt kasvit ovat monen lajisia. Pohjoisissa ja keskiosissa maata viljellään tavallisesti keskikokoisilla maatiiloilla, joita sanotaan farmeiksi, kaikellaisia viljalajeja. Ensi sijassa ovat maissi, vehnä ja kaura, niiden sato nousee 800—200 milj. hl. vuodessa. Vielä viljellään sangen paljon perunoita, palkokasveja, hampppua ja pellavaa. Viinin ja hedelmien viljelys on vuosi vuodelta yhä enemmän levinnyt. Tätä viljelystä eniten harjoitetaan *Kaliforniassa*, mutta on se nyttemmin huomattava myös itäisissä valtioissa. Suuret määrät herkkuisia omenia lähetetään Eurooppaan saakka. Etelävaltioiden plantashiviljelys tuottaa enimmänsä ja parhaan pumpulin maailmassa. Keskimääräinen sato on 7 milj. paalua (à 200 kg), arvoltaan lähes 300 milj. dollaria eli 1,500 milj. Smk. Riisiä viljellään etupäässä rämeisissä eteläisissä rannikkomaissa Atlantin meren luona, ja sen keskus on *Etelä-Karolina*. Sokeriruoko ja etelähedelmät, kuten ananas, banani ja orangikasvit, kuuluvat parhaasta päästä Mexican lahden rannalla oleviin valtioihin. Alleghanyvuorten molemmilla puolilla olevissa valtioissa, etenkin *Virginiassa* ja *Kentuckyssä* viljellään suurissa määrin mainiota tupakkaa.

Metsät peittävät vielä, huolimatta kovasta hävityksestä, suunnattomia aloja, etenkin pohjoisissa, sisämaan ja osaksi läntisissäkin valtioissa. Pohjoisessa saadaan eniten rakennuspuita, etelässä väripuuta ja veistopuutarpeita. Etenkin on mainittava luja ja sitkeä hickorypuu.

Karjanhoito on niin kehittynyt että Yhdysvallat eivät ainoastaan kilpaile, vaan eräissä suhteissa voittavatkin Euroopan karjarikkaimman maan, Venäjän. Farmeilla järkipäisine maanviljelyksineen viljellään paljon rebukasveja ja pidetään jaloja rotueläimiä; laajoilla laidunmailla uloinna lännessä, jossa nyt sukupuuttoon hävitetyt puhveli-laumat ennen temmelsivät, syö nyt miljoonittain karja-eläimiä, jotka joutuvat idän teuraslaitoksiin ja lopulta lihan ja rasvan muodossa suurissa

määrin tuodaan Eurooppaan. Sarvikarja ja siat, 45 ja 40 milj. kappaletta, ovat ensi sijalla, sitte lampaat, hevoset¹⁾ ja muulit. — Metsästys tuottaa luoteisissa valtioissa vielä jonkun verran riistaa ja turkiksia, mutta on vähenemään päin. — Kalastusta harjoitetaan suurenlaisesti. Tuhansilla aluksilla ja miljooneilla pääomaa ottavat Yhdysvallat osaa makrillin ja turskanpyyntiin New Foundlandin matalikoilla, lohenkalastukseen Isossa valtameressä, valaan- ja hylkeenpyyntiin Jäämeren seuduissa. Sitäpaitsi harjoitetaan tuottavaa kalastusta järvissä ja joissa.

Vuorityö ja teollisuus. Yhdysvalloilla on loppumattomat kivennäisaarteet. Mitä tulee raudan, hopean, kullaan, vasken, lyijyn ja petroolin tuotantoon, on Yhdysvalloilla ensimmäinen, kivihiileen ja elohopeaan nähden toinen sija kaikista maista maanpallolla. Kivihiilen tuotanto on tätä nykyä kyllä hiukan pienempi kuin Englannin, mutta jo tutkittu kivihiilialue Yhdysvalloissa on suurempi kuin kaikki Euroopan kivihiilikentät yhteensä. 500 km pitkä kivihiilikerrosoittuu *Pensylvaniasta* Alleghanyvuorten länsipuolella Mississippin toiselle puolelle saakka. Erittäin tärkeitä höyrylivaliikenteelle ovat erinomaiset antrakiittihiilet, joita runsaasti saadaan Pensylvanian koillisosasta. Koko Alleghanyalueella saadaan suuret määrät rautaa aivan kivihiilikäivosten läheisyydestä. Rikkain petroolialue ulottuu 400 km leveänä *New Yorkin, Pensylvanian, Ohion, Indianan, Länsi-Virginian, Kentuckyn* ja *Tenesseen* yli. Vuotuinen tuotanto on 60 milj. hl. Vielä on yllinkyllin suolaa, soodaa, borakssia, bromia, kaikenlaatuisia kivennäisvesiä y. m. Sanalla sanoen: ei mitään ihmisen palveluksessa käytettyä metalleja tahi hyödyllisiä kivennäisiä puutu tässä rikkaassa maassa.

Suurteollisuus on sängen nuori Yhdysvalloissa, mutta siitä huolimatta on se jo saavuttanut tavattoman kehityksen. Sitä edistävät erinomainen poltto- ja raaka-aineiden runsaus, mainiot kulkuneuvot, suuret pääomat ja rohkea yritteliäisyys. Työvoiman puute ja kalleus voitetaan nerokkailla keksinnöillä

¹⁾ Maailman parhaat ravurit saadaan Kentuckystä ja Tenesseestä.

taita, esim. Pullmanin *Chikagossa*, veturitehtaita, niiden joukossa Baldwinin *Filadelfiassa*, tehtaita soittokoneiden valmistusta varten, kuten Steinwayn New Yorkissa y. m. Luonnollista on, että kirjapainotaito on korkealle kehittyntynyt maassa, jossa painetaan 17,000 sanomalehteä 3,000 milj. kappaleessa. — Kaikissa teollisuuslaitoksissa työskentelee yhteensä enemmän kuin 5 milj. työntekijää ja tuotantoarvo arvioidaan noin 15,000 milj. dollariin.

Kauppa ja liike. Ulkomaan kauppaa edistää suuressa määrässä maan edullinen asema, hyvät satamat, oivalliset kulkuneuvot ja kaikenlaisten mitä erilaatuisimpien tuotteiden runsaus ynnä kansan rohkea yritteliäisyys. Kauppaa tukevat myös erinomaisella tavalla lukuisat pankit ja muut lainauslaitokset, tavara- ja rahastopörssit, vakuutusyhdistykset, välittäjäliikkeet y. m. Vaikka ulkomaankauppaa jossakin määrin ehkäisee korkeat suojelustullit, joilla teollisuus on suojattu, on se, lähinnä Englannin, maailman suurin ja laajin. Ensi sijassa on se tietysti suunnattu Eurooppaan ja siellä etupäässä Englantiin, sen jälkeen Saksaan, Ranskaan ja Alankomaihin. Kauppa muun Amerikan ja Aasian kanssa ei siltä ole vähäinen. Huomiota ansaitsee, että Yhdysvaltain oma kauppalaivasto ylläpitää suuresta merikaupasta ainoastaan kolmannen osan, vaikka se suuruudeltaan on toinen maailmassa, se kun käsittää 23,000 alusta, joilla on lähes 5 milj. tonnin kantavuus. Höyrylaivoja on näistä noin 7,000, 2½ milj tonnia. Tämä laivasto harjoittaa etenkin vilkasta rannikkoliikettä Atlantin, Mexikon lahden ja Tyynen meren rannikoilla ei ainoastaan Unionin omien lukuisten satamapaikkain välillä, vaan aina Keski- ja Etelä-Amerikan molemmilla puolilla oleviin rannikkokaupunkeihin. Myös ylläpitävät amerikkalaiset laivat sangen vilkasta merenkulkua Ison valtameren ylitse Jaapaniin, Kiinaan, Itä-Intiaan ja Australiaan, mutta sekä matkustaja- että tavaraliikenne Eurooppaan on Euroopan kansojen käsissä, etupäässä englantilaisten, saksalaisten, norjalaisten, hollantilaisten ja ranskalaisten.

Vuotuinen tavarainvaihto muitten maitten kanssa nousee vähän yli 1,800 dollariin eli noin 9,500 milj. suomen

markkaan, josta kotimaisten tavaroiden vienti on runsaasti 1,000 milj. ja tuonti 800 milj. dollaria, suomen rahassa noin 5,300 ja 4,200 milj. markkaa. Tärkeimmät vientitavarat ovat: pumpuli, vilja, karjantuotteet, petrooli, vaski, puutavarat, tupakka ja koneet. Tuontitavaroista ovat tärkeimmät: sokeri, kahvi, villat, silkki ja muntamat lajit tehdastavaroita.

Enemmän kuin puolet koko viennistä ja tuonnista hoitaa Yhdysvaltain suurin ja rikkain kaupunki *New York*. Sillä on erinomainen asema saarella Hudsonjoen suussa, joka muodostaa mainion sataman, jossa on kymmeniä kilometriä laituraita. Se on kanavaverkon keskus- ja 19 rautatielinjan päätepiste. Ei siis ole mikään ihme, että sisämaan tuotteet, vilja, liha, nahka, petrooli y. m. kasaantuvat tänne ulkomaille viettäväksi, ja että toiselta puolen suuri siirtolaistulva ja tuonti Euroopasta kulkevat tämän kaupungin kautta. *New York* on siten kasvanut maailmankauppakaupungiksi, joka on säännöllisessä höyrylaivayhteydessä maailman kaikkein tärkeimpien satamakaupunkien kanssa ja jonka vuotuinen laivaliike nousee 15 milj. tonniin. Lisäksi on *New York* vielä maailman suurimpia tehdaskaupunkeja. Sillä on yhdessä *Brooklynin* kanssa 24,000 tehdasta, joissa työskentelee lähes $\frac{1}{2}$ milj. henkeä.

Isolla New Yorkilla, johon kuuluu *Vanha New York* Manhattan-saarella ja *Brooklyn*, *Long Island City* y. m. Long Island-saarella, on yli 3 milj. asukasta. Sitäpaitsi muodostavat vastapäätä Hudson-joen toisella puolella olevat tehdaskaupungit *Hoboken*, *Jersey City* ja *Newark* melkein yhden kaupungin *New Yorkin* kanssa.

Suurin kauppa *New Yorkin* jälkeen on *Bostonilla* (Mass.) Kaupungilla on erinomainen satama. Se on tärkeä vientipaikka ja käy suurta kauppaa Etelä-Amerikassa, josta suuret määrät villoja tuodaan. Sillä on huomattava teollisuus, etenkin nahka- ja metallitavaroiden valmistuksen alalla.

Filadelfia (Pen.) Delaware-joen rannalla on kauppakaupunkina neljäs, mutta tehdaskaupunkina toinen järjestyksessä Yhdysvalloissa. Sen kone- ja kutomateollisuus, kirjapainot y. m. luetaan maailman suurimpiin; samoin sen petrooli- ja kivihiilikauppa.

Baltimore (Maryl.) Chesapeaklahden rannalla on suuri kaupp- ja tehdaskaupunki, joka vie viljaa, hedelmiä ja tupakkaa. Harjoitetaan osterinpyyntiä.

Monista pienemmistä satamapaikoista Atlantin meren rannalla, jotka harjoittavat rannikkoliikettä ja lähettävät ulkomaille sisämaan tuotteet, mainittakoon: *Portland (Maine)*, joka vie metsäntuotteita, *Charleston (Etelä-Carolina)*, joka vie riisiä, pumpulia ja fosfaatteja, *Savannah (Georgia)* saman nimisen joen varrella, jolla on suuri pumpulin ja tärpätin vienti.

Satamakaupungit Mexikon lahden rannalla ovat: *Pensacola (Florida)*, *Mobile (Alabama)* *New Orleans (Louisiana)* ja *Galveston (Texas)*, joilla kaikilla on suuri pumpulin, puutavaran, viljan ja hedelmien vienti.

New Orleansilla, joka on tärkein näistä kaupungeista, on maailman suurin pumpulin vienti. Sen asema Mississippin rämeisessä suistamossa on kyllä epäterveellinen, mutta erittäin edullinen kaupalle, kaupunki kun on koko suunnattoman rikkaan Missisippisäiliön luonnollinen varastopaikka. Suurta tavaliikettä välittävät lukuisat jokihöyryt, monet rautatielinjat ja suuri määrä atlantintakaisia laivoja.

N. s. »Pacifik-valtioissa» länsirannikolla on *San Fransisko (Kalifornia)* tärkein kaupp-, tehdas- ja pankkipaikka. Kaupunki harjoittaa suurta kauppaa ja merenkulkua Itä-Aasiassa, Australiassa ja koko länsiosassa Amerikkaa, ja on pacifikratojen kautta välittömässä yhteydessä Unionin itäisten valtioiden ja siten välillisesti Euroopan kanssa. Vie etelähedelmiä, viljaa, kultaa, hopeaa y. m.

Äsken perustettuja, mutta nopeasti edistyiä kauppakaupunkeja länsiosassa ovat *Portland (Oregon)* Columbia joen varrella ja *Tacoma (Washington)* Tyynen meren rannalla. Vievät viljaa, villoja, kaloja, y. m.

Suuri ulkomaankauppa perustuu erinomaisen vilkkaaseen kotimaankauppaan, jota taas mitä suurimmassa määrässä edistää suuremoinen kulkuneuvolaitos. Kanadan järvet muodostavat yhtenäisen, melkein Kaspian meren kokoisen vesipinnan, ja sillä uiskentelee järvilaivasto, joka käsittää 4,000

alusta, niistä noin puolet höyrylaivoja. Mississippi suurine Missouri ja Ohio lisäjokineen ynnä 50 muuta kuljettavaa syräjokea muodostavat suunnattoman pitkiä toisiinsa yhdistettyjä vesiteitä, joilla tuhannet matkustaja- ja lastihöyrylaivat, hinauslaivat ja proomut kulkevat. Lisäksi tulee vielä monta vesirikasta rannikkojokea, joiden arvoa kanavayhdistykset lisäävät. Kuitenkin haittaa näitä muuten niin hyviä ja huokeita kulkuteitä se epäkohta, että jää sulkee ne muutamiksi kuukausiksi talvella. Sentähden onkin tavallisella tarmolla rakennettu rautateitä, ja jo on tultu niin pitkälle, että rautatieverkon pituus on lähes 300,000 km eli melkein yhtä pitkä kuin muun maailman rautatiet yhteensä. Tärkeimmät ovat kuitenkin ne kokonaista neljä Pacifikrataa, jotka eri paikoilta yhdistävät Atlantin ja Tyynen meren rannikkoseudut toisiinsa ja sisämaahan. Käytetäänpä niitä edulla myös läntisen Euroopan ja itäisen Aasian välisessä matkustaja-liikenteessä.

Ne kaupungit, jotka ovat perustetut suurten järvien rannoille ja jokien varsille, ovat nopeasti kasvaneet ja tulleet järvi-, joki- ja kanavaliikenteen keskuspaikoiksi ja samalla rautateiden risteyskohdiksi. Järvien luona huomataan seuraavat tärkeät sisämaan kauppakaupungit:

Chikago (Illinois), Michigan-järven rannalla, on 14 rautatie- ja noin 30 höyrylaivalinjan keskus. Se on ensimmäinen vilja- ja lihamarkkinapaikka maailmassa sekä ensimmäisiä karjaan, villaan, vuotiin ja puutavaroihin nähden. Sen kauppaliike kilpailee New Yorkin kanssa. Lukuisat tehtaat antavat työtä 200,000 hengelle.

Milwaukeeella (Wisconsin), Michiganin läntisellä rannalla, on Chikagon jälkeen suurin viljakauppa; lisäksi tulee metallit ja puutavarat. — *Detroit (Michigan)*, Huron- ja Erie-järvien välillä, harjoittaa suurta laivakulkua järvillä ja kaupaa Kanadan kanssa. — *Clevelandilla (Ohio)*, Erien luona, on melkoinen kauppa ja rautateollisuus, muun muassa kuuluisia polkupyörätehtaita. — *Buffalolla (New York)*, Erie-järven ja Erie-kanavan luona, on suuret höyrymyllyt ja jauhokauppa. — *Duluth (Minnesota)*, Yläjärven rannalla, harjoittaa viljan ja metsäntuotteiden kauppa.

Huomattavia kaupunkeja Mississippi-alueella ovat: *S:t Louis (Missouri)*, lähellä Mississipin ja Missourin yhtymäkohtaa. Kaupunki nimittää itseänsä »Lännen kuningattareksi» ja on läntisten valtioiden kaupan ja jokikulun keskus sekä erittäin tärkeä sisämaan rautateiden yhtymäkohta; lisäksi se on melkoinen tehdaskaupunki. — *S:t Paul (Minnesota)*, ylisen Mississipin varrella, jolla harjoitetaan höyrylaivakulkua ynnä puutavaroiden ja kivihiilen kauppaa. — *Kansas City (Missouri)* ja *Omaha (Nebr.)* ovat kumpikin Missourin varrella preerioalueella ja harjoittavat etupäässä karja- ja viljakauppaa.

Ohion varrella ovat *Louisville (Kentucky)* ja *Cincinnati (Ohio)* hyvin viljellyissä seuduissa rikkaine farmeineen ja käyvät vilkasta kauppaa kaikenlaatuilla maanviljelys- ja karjantuotteilla sekä harjoittavat melkoista teollisuutta. Myöskin Ohion varrella olevat kaupungit *Wheeling (Länsi-Virginia)* ja *Pittsburg (Pen.)* sijaitsevat rikkaimmassa vuoriseudussa ja harjoittavat suuren metalliteollisuuden rinnalla suunnatonta raudan, kivihiilen ja petroolin kauppaa.

Kaupungeista, jotka ovat jokien varsilla Atlantin rannikko-alueessa, mainittakoon: *Albany* Hudson-joen varrella, väkirikkaan New York-valtion pääkaupunki, ynnä Yhdysvaltain komea pääkaupunki *Washington*, Potomac-joen varrella *Columbian* liittokunnallisessa piirissä.

Kaikissa suuremmissa kaupungeissa on vilkkaasti käytettyjä raitioteitä, joilla enimmäkseen on sähkö liikevoimana. Luonnollisesti ovat posti-, sananlennätin- ja telefonilaitos samoin kuin rautatiet saavuttaneet suurenmoisen kehityksen Yhdysvalloissa suunnattomine liiketoimintoineen, missä enemmän kuin muualla sananlasku »aika on rahaa» on määräävänä.

Ulkomaiset alusmaat. Vuonna 1898 hankkivat Pohjois-Amerikan Yhdysvallat itselleen ensimmäiset alueet entisten valtakunnan rajojen ulkopuolella. Sodassa Espanjaa vastaan valloitettiin tältä maalta Länsi-Intian saaret *Kuba* ja *Puerto Rico*. Nykyjään hoitavat Unionin virkamiehet Kuban hallitusta, mutta sen vastainen kohtalo ei vielä ole ratkaistu. *Puerto Ricon* sitä vastoin ovat Yhdysvallat vallanneet ulkomaisena alusmaana. Samoin riistettiin Espanjalta *Filippiinit* Aasiassa, ja amerikkalaiset joukot

pitävät pääkaupunkia Manilaa miehittettynä, mutta niidenkin tulevaisuus on epävarma. Vielä otettiin Espanjalta *Marianien* saariryhmän pääsaari. — Australiassa on entinen *Hawain* kuningaskunta, käsittäen *Sandwichsaaret*, yhdistetty Yhdysvaltoihin.

Mexiko.

Liittotasavalta. 2 milj. km², 12 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 6 km²:llä.

Mexikon tasavaltaa rajoittaa idässä Mexikon lahti, lännessä ja etelässä Iso valtameri. Alavilla, rämeisillä rannikkoseuduilla on kuuma ilmanala rehevine trooppillisine kasvillisuuksineen, mutta ne ovat epäterveellisiä. Pengermaa idässä ja lännessä on ihanimpia seutuja maailmassa. Ylätasangot sisämaassa ovat enimmäkseen kaktus- ja heinä-aroja. Hallitsevat valkoihoiset asukkaat ovat espanjalaisia kreoleja, lähes puolet asukkaista on sekakansoja, mestitsejä ja mulatteja, loput intianeja ja neekerejä. Hallitusmuoto on laadittu Unionin malliin; järjestys ja rauha voittavat vähitellen jalansijaa.

Vaikka maa onkin luonnosta rikasta, on maanviljelys kuitenkin kovin alhaisella kannalla. Eniten viljellään maisia ja papuja, joista pääravinto valmistetaan. Vielä viljellään kakaota, sokeriruokoa, hedelmiä, pumpulia, rohdoksia y. m. Metsistä saadaan jaloja puulajeja, väripuuta ja rakennusaineita suurissa määrin. Yleisesti kasvavasta agavesta valmistetaan päihdyttäviä juomia ja hyvää kehruainetta. — Ylätasankojen arojen karjataloissa, »haciendas», pidetään suuria sarvikarjalaumojia, lampaita y. m.

Maan suurin rikkaus on sen kaikenlaatuisissa kivennäisarteissa. Mexiko on tähän saakka ollut maailman hopearikkain maa, mutta Unioni on sen voittanut; kuitenkin saadaan vielä vuosittain hopeaa 75 milj. peson arvosta (200 milj.

Smk.) Vuorityötä harjoitetaan enimmäkseen englantilaisella ja amerikkalaisella pääomalla. — Äärettömän korkeiden suojelustullien varjossa on kotimainen teollisuus vähän edistynyt, mutta on kuitenkin riittämätön. Tärkeimmät ovat pumpulikutimot, sikari- ja sokeritehtaat.

Kauppa on suuresti edistynyt monien rautateiden kautta, joita amerikkalaiset raharuhtinaat viime vuosina ovat rakentaneet. Keskusrata kulkee läpi maan ja menee haaroineen neljä kertaa Yhdysvaltain rajan poikki. Muut sivuradat yhdistävät monin paikoin molemmat merenrannikot ja suuremmat sisämaankaupungit toisiinsa. Rautatieverkon pituus on nyt jo enemmän kuin 12,000 km. Suurin ulkomaan kauppa on nyttemmin suunnuattu Unioniin ja se kulkee eniten rautateitse. Euroopan merikauppaan ottavat etupäässä osaa Englanti, Saksa ja Ranska. Vuotuinen tavaravaihto nousee 170 milj. pesoon, nykyisen kurssin mukaan 460 milj. markkaa, josta vienti on lähes $\frac{3}{4}$ eli 130 milj. pesosta (360 milj. Smk.) Vientitavaroista ovat tärkeimmät: jalot metallit, eniten hopeaa, henequen eli sisalihamppu (agavesyitä), kahvi, karjantuotteet, tupakka ja puuaineet.

Satamat ovat huonot ja kärsivät epäterveellisestä ilmanalasta. Tärkeimmät ovat: *Vera Cruz* Mexikon lahden ynnä *Maxatlán* ja *Tehuantepec* Tyynen meren rannalla. Niistä johtavat radat sisämaan ylängön etevimpiin kauppa- ja teollisuuskaupunkeihin, *Mexikoon*, joka on maan iso ja komea pääkaupunki, ynnä *Pueblaan*. *Meridan* kaupunki *Progreso* nimisine satamapaikkoineen harjoittaa suurta henequenin, mahongin ja väripuun vientiä.

Keski-Amerikka.

5 tasavaltaa. 450 t. km², 3 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 8 km²:llä.

Sitä pitkää ja kapeata maakaistaletta, joka yhdistää Pohjois- ja Etelä-Amerikan toisiinsa ja jota pohjoisessa huuhtoo

Karibin ja etelässä Tyyni meri, sanotaan Keski-Amerikaksi. Alavilta, kuumilta ja epäterveellisiltä rannikkoseuduilta pohjoispuolella kohoaa maa etelään päin korkeavuorisiksi, kovin tuliperäisiksi seuduiksi. Maassa on runsaasti ihania troopillisia metsiä, joissa on kallisarvoisia puulajeja ynnä monenlaisia metalleja, mutta valtiolliset levottomuudet ja kansan toimetttömyys ovat ehkäisseet elinkeinojen kehkeytymistä. Lisäksi on murhaava ilmanala vastustanut siirtolaisuutta Euroopasta, jonka tähden »valkoihoiset» ovat ainoastaan $\frac{1}{10}$ väestöstä. Intianit ja sekakansat ovat enemmistönä; lisäksi vähän neekerejä. Ihmiset elävät huonosti hoidetusta maanviljelyksestä, karjanhoidosta ja vuorityöstä. Ainoastaan kahvinviljelystä harjoitetaan suuremmassa määrässä ja jonkinlaisella huolella. Teollisuus rajoittuu harvalukuisiin sokeri-, sikari- ja pumpulitehtaisiin ja suurempi kauppa on pohjoisamerikkalaisten, englantilaisten ja saksalaisten kauppiasten käsissä. Tärkeimmät vientitavarat ovat: kahvi, indigo, troopilliset hedelmät ja puulajit, vuodat ynnä jalot metallit. Kunnollisia maanteitä ei ole, mutta viime aikoina ovat muutamat rautatiet avanneet kulkuväyliä sisämaan ylätasangolla olevilta pääpaikoilta satamapaikkoihin.

Keski-Amerikka jakaantuu 5 itsenäiseen tasavaltaan, mutta ne ovat liittymäisillään yhdeksi liittovaltioksi nimellä »Keski-Amerikan yhdysvallat».

Guatemala, suurin ja väkirikkain valtio, pääkaupunki *Nueva Guatemala*.

Salvador, pienin, mutta tiheimmin asuttu ja parhain viljelty valtio, pääkaupunki *San Salvador*.

Honduras ja **Nicaragua**, suurempia, mutta harvaan asuttuja ja vähän viljeltyjä maita.

Costa Rica, pääkaupunki *San José* [san-chosé], josta rautateitä johtaa Keski-Amerikan etevimpiin satamapaikkoihin *Punta Arenaseen* Ison valtameren ja *Limoniin* Atlantin rannalla.

Englannin alusmaa on mahonkirikas **Britannian Honduras** Yucatanin kaakkoisrannikolla.

Länsi-Intia.

Kaikilla saarilla on yhteensä noin 5 milj. asuk.

Kun Kolumbus nousi maalle Länsi-Intian saarilla, olivat ne ihanien metsien peittämät ja intianit olivat niiden asukkaina. Mutta kun eurooppalaiset toivat sinne plantashiviljelyksen, hävisivät intianit sukupuuttoon, kun eivät voineet kestää kovaa orjantyytä, ja metsät hävitettiin laajoilta aloilta. Intianein sijaan tuotiin vähitellen neekeriorjia Afrikasta, ja viljelys levisi nopeasti. Mutta kun orjuus lakkautettiin, syntyi taantuminen, jota ainoastaan harvoissa paikoissa vastustettiin kiinalaisten ja hindulaisten kulisien maahan tuonnin kautta. Nykyjään ovat ranskaa ja espanjaa puhuvat neekerit ja mulatit asukkaiden enemmistönä, jota vastoin »valkoihoiset» ovat harvalukuisia paitsi Kuban ja Puerto Ricon saarilla, jossa ne ovat noin puolet asukkaista. Kauppa on suurimmaksi osaksi Yhdysvaltain ja Englannin käsissä, joista maista vilkas ja säännöllinen höyrylaivakulku ylläpidetään kaikkiin tärkeimpiin paikkoihin koko saaristossa. Kuitenkin ovat siinä osallisina myös ranskalaiset, saksalaiset ja hollantilaiset. Tärkeimmät vientitavarat melkein kaikilta saarilta ovat: sokeri, kahvi ja tupakka; lisäksi tulee vielä, pienemmässä määrässä, kakao, hedelmät ja jalot puulajit.

Valtiollisessa suhteessa on Länsi-Intian saaristo jaettu useamman valtakunnan välillä.

Yhdysvalloille kuuluvat entiset Espanjan alusmaat *Kuba* ja *Puerto Rico*.

Kuba, »Antillein helmi», on nyt taisteltuaan pitkällisissä kapinoissa Espanjaa vastaan ja äsken päättyneessä verisessä sodassa tämän maan ja Yhdysvaltain välillä melkein kokonaan hävitetty. Sokeriplantashit, aikoinaan rikkaimmat maailmassa, tupakkavainiot erinomaisen hienoine tupakkalajineen ja kahviviljelykset ovat hävitetyt, tyytymättömyys ja levottomuus vallitsee asukkaissa, joita ei sota, rutto ja nälkä ole kaatanut, niin että saattaa kestää hyvinkin kauan, ennenkuin

tämä luonnon runsaasti siunaama maa pääsee entiseen vaurauteensa. Nykyjään on se Yhdysvaltain virkamiehistä kokoonpannun väliaikaisen hallituksen alainen. Pääpaikkoja saarella ovat *Habana* [avána] luoteisrannikolla ja *Santiago de Kuba* kaakkoispuolella, joilla kummallakin ennen sotaa oli melkoinen laivaliike ja kauppa. Habanasta kulkee pitkiä rautatietlinjoja itään ja etelään päin.

Puerto Ricon ovat Yhdysvallat täydellisesti ottaneet haltuunsa. Hedelmällinen saari on vähemmän kuin Kuba kärsinyt sodan kauhuista. Tärkein kauppapaikka on *San Juan* [chuán] *de Puerto Rico*.

Englannilla on Isoista Antilleista *Jamaika*, Pienistä Antilleista *Barbados*, *Tabago*, *Trinidad* y. m. ynnä *Bahama-saaret*. Etevimmat kauppapaikat ovat: *Kingston* Jamaikalla ja *Port of Spain* Trinidadilla, tärkeimmät vientitavarat ovat sokeri, melassi ja »Jamaikan rommi». Lisäksi tulee Trinidadista suuret määrät erinomaista asfalttia, jota saadaan eräästä suuresta järvestä saarella.

Ranskan alusmaat ovat: *Guadeloupe* [guadlup], *Martinique* [martinik] ynnä muutamat pienemmät saaret Pienistä Antilleista.

Tanskalla on 3 pientä saarta, joista *S:t Thomasilla* on hyvä satama, samalla kun se on tärkeä hiili- ja sananlennätinasema höyrylaivaliikkeelle.

Alankomailla on monta n. s. »Tuulen alaisista saarista» Etelä-Amerikan pohjoisrannikolla; tärkein on *Curaçao* [kurassáo], joka vie curaçaoliköriä ja appelsiinejä.

Ainoa Länsi-Intian saarista, joka nyt on valtiollisesti itsenäinen, on Haitin suuri saari. Sillä on kaksi tasavaltaa: *Haiti* ja *San Domingon tasavalta*.

Haiti on täydellinen neekerivaltio, jossa valkoihoiset eivät edes saa omistaa maata ja nauttia kansalaisoikeuksia. Neekeriväestö, joka puhuu ranskaa, on täällä niinkuin muualakin osoittautunut kykenemättömäksi ylläpitämään järjestettyä yhteiskuntaelämää. Kaikki elinkeinot ovat rappiotilassa ja laittomuus on vallalla. Uhkea luonto antaa kuitenkin, vaikka viljelys on mitä kurjin, kahvi-, kakao-, pumpuli- ja

tupakkasatoja yli tarpeen, ja komeista metsistä saa mahonkia ja väripuuta ulkomaille vietäväksi. Maan pääkaupunki ja tärkein kauppapaikka on *Port au Prince* [port-o-prängs].

San Domingon tasavallassa asuu espanjan kieltä puhuvia mulatteja ja sangen paljon valkoihoisia. Tila täällä on vähän parempi, mutta ei likimainkaan sellainen, kuin edullinen ilmanala ja hedelmällinen maanlaatu voisi edellyttää.

Etelä-Amerikka.

Venezuela.

Liittotasavalta. Yli 1 milj. km², 2 $\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 2 km²:llä.

Venexuelan yhdysvallat ovat Orinoco-joen ympärillä. Erinomaisen kuumasta Karibin meren rannikkomaasta kohoavat vähitellen Venezuelan rannikkovuorten rinteet, joilla ilmanala on hyvä, kasvullisuus runsas ja maa jonkun verran viljeltyä. Rannikkovuorten ja Orinoccon pohjoispuolisen rannan välillä ovat Llanos-nimiset silmänkantamattomat ruohokentät suurine sarvikarja- ja hevoslaumoineen. Orinoco-joen eteläpuolella on ylänkö suunnattomien aarniometsien peitossa. Idässä saadaan sangen paljon kultaa ja vaskea erään englantilaisen yhtiön avulla.

Asukkaat ovat enimmäkseen sekakansaa, mulatteja ja mestitsejä. Espanjalaisia kreoleja ja eurooppalaisia asuu jonkun verran kaupungeissa. Viime aikoina on suurempi järjestys syntynyt valtakunnassa ja sen kautta ovat taloudelliset olot parantuneet. Rautateiden pituus on jo 800 km. Ulkomaan kauppaa hoitavat eurooppalaiset, enimmäkseen saksalaiset ja englantilaiset. Koko vienti arvioidaan noin 100 milj. bolivariin (= Smk) ja tärkeimmät vientitavarat ovat: kahvi, kakao, kultaa, vaski, vuodat ja karja.

— Etevimmit kaupapaikat ovat: pääkaupunki *Caracas La Guayra* satamineen, joka on tunnettu kahvistaan, ynnä *Valencia Puerto Cabello* satamineen.

Columbia.

Tasavalta. 1 $\frac{1}{4}$ milj. km², 4 milj. asuk.; 3 km²:llä.

Columbian tasavallalla on erinomainen asema Atlantin ja Ison valtameren välillä, erittäinkin kun siihen kuuluu kapea Panaman kannas, jonka lyhyt, mutta tärkeä rautatie muodostaa yhdyssiteen monen kauppätien välillä näillä valtamerillä. Kuitenkaan eivät maan asukkaat, enimmäkseen sivistymättömiä sekakansoja, ole voineet käyttää hyväkseen maan edullista asemaa yhtä vähän kuin sen metallirikkautta ja troopillista hedelmällisyyttä. Runsaasti siunattu maa saattaa kyllä viedä monenlaisia tavaroita, mutta niin vähän jokaista, että koko vienti nousee noin 20 milj. pesoon eli 50 milj. suomen markkaan. Vientitavarat ovat: jalot metallit, kahvi, kakao, tupakka, pumpuli, kautsu, kiinapuun kuori, väripuu, panamahatut y. m. Kauppaa hoitavat muukalaiset liikemiehet ja laivat. Tärkein vienti- ja tuontisatama on *Barranquilla* Magdalena-joen varrella. Siitä kulkevat jokihöyrylaivat aina *Hondaan* saakka, lähelle pääkaupunkia *Bogotáa*. Sängen suurta läpikulkukauppaa harjoitetaan Panamanradalla *Colonin* (*Aspinwall*), Karibin lahden rannalla, ja *Panaman* välillä samannimisen Tyynen meren mutkan luona. Monella höyrylaivalinjalla on tässä tärkeä yhtymäkohta.

Panaman kanava, joka ajottiin rakentaa kannaksen poikki aivan rautatieradan viereen, oli paljoa vaikeampi ja kalliimpi yritys kuin Suezin kanava. Kustannukset oli laskettu 600 à 1,000 milj. franciin, mutta työn maksettua 1,200 milj. fr. ja tuhansittain ihmishenkiä, jotka epäterveellinen ilmanala oli surmannut, oli kanava tuskin puolivalmis ja työ täytyi lakkauttaa. Tuleeko se ja milloin valmistumaan, sitä ei kukaan voi enustaa.

Ecuador.

Tasavalta. Noin 300 t. km², 1½ milj. asuk., 5 km²:llä.

Nimi ilmaisee maan aseman päiväntasaajan alla. Korkeiden Andien loivasti alenevilla itäisillä rinteillä on äärettömät aarniometsät; ylätasangot alppijonojen välillä ovat laiturmia. Aukkaat ovat $\frac{2}{3}$ intianeja, useimmat kristityitä, loput sekakansoja ja pieni määrä espanjalaisia kreoleja. Taloudellinen tila on huono, huolimatta luonnon rikkaudesta, ja liikeneuvot kurjat, paria lyhyttä rautatierataa lukuunottamatta. Maan pääkaupunki *Quito* [kito] on 3000 m merenpinnasta. Sillä on vähäinen teollisuus. Tärkein satamapaikka on *Guayaquil* [gvajakil], josta viedään etupäässä kakaota ja jonkun verran kahvia, kautsua, kiinapuun kuorta, vuotia ja panamahattuja. — *Galapagos-saarilta* tuodaan kilpikonnien kuorta ja kilpikonnien öljyä.

Peru.

Tasavalta. Yli 1 milj. km², 3 milj. asuk.; 3 km²:llä.

Perussakin ovat intianit enemmistönä, kuitenkin ainoastaan vähän enemmän kuin puolet väestöstä; sitten seuraavat lukumäärässä sekakansat, espanjalaiset kreolit, kiinalaiset ja eurooppalaiset. Tämäkin maa on runsaasti varustettu kaikenlaatuilla luonnollisilla apulähteillä: metsäiset montañas, ruohoiset ylätasangot ja kivennäisriikaat vuoret voisivat oikein käytettyinä synnyttää mitä suurinta varallisuutta. Mutta huono hallitus, vallankumoukset ja sotalevottomuudet ovat ehkäisseet kaiken kehityksen. Hallitus on kyllä viime aikoina suurenmoisten rautatierakennusten kautta koettanut ja jossakin määrin myös onnistunut kokeissaan kohottaa elinkeinoja, mutta sen kautta ovat valtiovarat auttamattomasti joutuneet rappiotilaan. Rautateillä on kuitenkin nyt 1700 km pituus ja vaikuttavat kieltämättä viennin lisääntymiseen. Tärkeimmät vientitavarat antaa vuorityö; ne ovat:

hopea, elohopea, vaski ja salpietari. Maanviljelys tuottaa pumpulia, sokeria ja kahvia, metsät kiinapuun kuorta ja kokalehtiä, joista valmistetaan kokaiinia. Lopuksi lisää karjanhoito vientiä lama- ja alpakka-villalla. Viennin totaaliarvo on noin 30 milj. solia eli 75 milj. suomen markkaa. Pääkaupunki ja kaupan keskus on *Lima* läheisihe *Callao* [kaljao] nimisine satamakaupunkineen. Teollisuuskaupungin *Arequipan* [arekipa] kautta kulkee pitkä rautatierata sisämaahan *Cuxcon* vuorikaupunkiin. Siitä erkanee haararata Titicaca-järvelle, jolla kulkee höyrylaivoja.

Bolivia.

Tasavalta. $1\frac{1}{3}$ milj. km², $2\frac{1}{4}$ milj. asuk.; 2 km²:llä.

Bolivia on sisämaavaltio, jossa luonnonsuhteet ovat samat kuin Perussa ja Ecuadorissa. Asukkaat ovat puoleksi intianeja, enimmäkseen kristityitä, sekä valkoihoisia ja mestitsejä, $\frac{1}{4}$ kumpiakin. Täälläkin on suurenmoisia pohjoisamerikkalaisten rakentamia alppiratoja, mutta kauppa on sangen vähäinen. Pääasiallisesti viedään metalleja, hopeaa, tinaa, vaskea y. m. ynnä kautsua ja hyvää kiinapuunkuorta. Koko viennin arvo on noin 23 milj. bolivianoa eli 50 milj. suomen markkaa. Ulkomaankauppa käy pääasiallisesti maan suurimman kaupungin *La Paxin*, Titicaca-järven ja Perun satamapaikkojen kautta.

Chile [tshile].

Tasavalta. 780 t. km², $3\frac{1}{2}$ milj. asuk.; 4 km²:llä.

Espanjalais-amerikkalaisista kansoista ovat chileläiset toimeliaimmat ja kunnollisimmat. Ne ovat mestitsejä ja kreoleja, johon lisäksi tulee sangen paljon eurooppalaisia, etenkin saksalaisia. Sekä kansanvalistuksen ja korkeamman henkisen viljelyksen että elinkeinojen ja kulkuneuvojen edistämiseksi tehdään paljon. Chile on sentähden parhaiten järjestetty ja kukoistavin Etelä-Amerikan tasavalloista. Maan-

viljelystä harjoitetaan suurella uutteruudella viljavissa laaksoissa ja se antaa hyviä vilja-, hedelmä- ja viini-satoja. Vuorten rinteitä peittävät komeat metsät ja laitumet, joilla karja- ja lammaslauamat syövät. Sisäosistaan ovat vuoret rikkaita metalleista ja monenlaisista hyödyllisistä kivennäisistä. Sateettomalla *Atacama-erämaallakin* Pohjois-Chilessä on suuri rikkaus salpietaritehtaissaan. Sitenkun uudemmallalla ajalla on löydetty suuria kivihiilikeroksia, on teollisuus vuosi vuodelta kehittynyt. Näin ollen täytyy kaupan luonnollisesti olla sangen huomattava. Kotimaankauppaa edistävät sekä maantiet ja monet rautatiet, joilla jo on 4300 km pituus, että jotenkin vilkas rannikkokulku satamakaupunkien välillä pitkällä rannikolla. Ulkomaankauppa käy osaksi Panaman, osaksi Magelhaens salmen kautta, ja koskee etupäässä Englantia, sen jälkeen Saksaa, Ranskaa ja Pohjois-Amerikkaa. Argentinan kanssa käydään kauppaa Etelä-Amerikan pacifikrataa myöten. Tämä rata kulkee *Valparaisosta* Ison valtameren rannalla *Santiagon* kautta Atlantin merelle. — *Santiago*, maan suuri pääkaupunki, on rautateiden ja kotimaankaupan keskus. Sillä on suuri joukko tehtaita. — *Valparaiso* on etevin satamapaikka Etelä-Amerikan läntisellä rannikolla; säännöllinen höyrylaivakulku San Fransiskoon ja Eurooppaan. — Vientisatamina huomataan vielä *Valdivia* etelässä ja *Antofagasta* pohjoisessa, molemmat rautatieratojen lähtökohtia. Chilen tärkeimmät vientitavarat ovat: salpietari, vaski, hopea, jodi, vehnä ja villat. Viennin totaaliarvo nousee noin 100 milj. pesoon eli 290 milj. suomen markkaan vuodessa.

Argentina.

Tasavalta. Lähes 3 milj. km², 4 milj. asuk.; vähän enemmän kuin 1 km²:llä.

1880-luvulla edistyi Argentina nopeasti. Kuumeentapaisesti työskenneltiin rautatie- ja satamarakennuksissa, kaupan ja teollisuuden kehittämiseksi. Mutta liialliset kauppa-

yritykset aikaansaivat vaikean taloudellisen pulan ja suuria vahinkoja, johon liittyi valtiollisia levottomuuksia, niin että maan krediittisuhteet suuressa määrässä tulivat järkähdetyiksi. Siirtolaisuus väheni sentähden suuresti, mutta on kahtena viimeisenä vuotena taas kasvanut. Etupäässä ovat siirtolaiset italialaisia, sen jälkeen espanjalaisia ja ranskalaisia. Muukalaiset ovat tätä nykyä $\frac{1}{4}$, alkuasukkaat eli espanjalaiset kreolit $\frac{3}{4}$ väestöstä. Intianit ja mestitsit ovat harvalukuisia. Uskonto on enimmäkseen katolinen, ja valtakunnan 15 maakunnalla on laaja itsehallinto; paitsi maakuntia on 9 piirikuntaa eli territoriota.

Äärettömillä, ruohoisilla Pampas-tasangoilla kuljeskelee suunnattomat laumat lampaita, sarvikarjaa, hevosia ja muita kotieläimiä, joita ratsastavat paimenet, gauchos [gäutshos], paimentavat. Lampaita ja sarvikarjaa on kymmeniä miljoonia kappaletta, toisia miljoonia. Karjantuotteet ovat sentähden maan tärkeimmät vientitavarat, käsittäen villoja suunnattomissa määrissä, vuotia, jäädytettyjä lampaanruumiita, lihasäilykkeitä¹⁾ ja lihamehustetta, sarvia, talia y. m. Eurooppalaisten siirtolaisten kautta on kuitenkin maanviljelyskin levinnyt, niin että maissi ja vehnä nyt ovat toisella sijalla vientitavaroiden joukossa. Vuorityö sitä vastoin on vasta alulla, huolimatta luonnollisesta kivennäisrikkaudesta. Teollisuus oli jo kukoistamaisillaan, mutta joukko suuria tehtaita hävisi rahapulan kautta, ja ainoastaan pienellä teollisuudella on jommoinen merkitys. Kotimaan kauppaa edistävät suuressa määrässä aluksilla kuljettavat joet. Siten voivat La Platalla, Paranalla ja Paraguaylla höyrylavat kulkea tuhansia kilometriä pohjoiseen päin aina Brasilian sisäosiin saakka. Lisäksi tulee vielä kokonaista 15,000 km rautateitä. Ulkomaan kauppa ja ennen kaikkea tuonti on luonnollisesti kärsinyt rahapulasta. Nykyjään on vuotuinen vienti 370 milj. pesoa eli 600 milj. suomen markkaa.

¹⁾ »Highland Company» niminen tehdas teurastaa joka päivä n. 1,000 härkää ja 2,000 à 3,000 lammasta. Aina 14,000 rasiaa suolasta lihaa, n. s. Corned beaf, valmistetaan päivässä. Talista saadaan steariinia ja margariinia; vuodat valmistetaan nahkoiksi tehtaan karvauslaitoksissa.

Argentinan suureen ja hyvin rakennettuun pääkaupunkiin *Buenos Ayresiin*, joka on La Platan eteläisellä rannalla, keskittyy melkoinen osa kaupasta. Kaupunki on säännöllisessä höyrylaivayhteydessä Liverpoolin, Southamptonin, Hampurin, Bremenin, Antwerpenin, Bordeauxin, Lissabonin ja Genuan kanssa. Sitäpaitsi on se melkoisen jokikulun ja monen rautatieradan loppukohta. — Lähempänä La Platan suuta, jossa joki on syvämpi rannalle asti, on syntynyt satamakaupunki *La Plata*, joka nopeasti kasvaa. — *Rosario* on tärkeä jokisatama Paranin varrella, *Cordova* on rautateiden risteyskohta ja teollisuuskaupunki, sekä *Mendoza* rajakaupunki Andien radalla hedelmällisessä, viinistä ja etelähedelmistä rikkaassa seudussa.

Uruguay.

Tasavalta. 180 t. km², 850 t. asuk.; 5 km²:llä.

Uruguay on hyvin kasteltu maa laajoine laitumineen ja kauniine metsineen. Ilmanala lähenee Pohjois-Italian. Asukkaat ovat $\frac{2}{3}$ espanjalaisia kreoleja, enimmäkseen sivistymättömiä gauchoja, ja $\frac{1}{3}$ eurooppalaisia siirtolaisia, etupäässä italialaisia ja espanjalaisia. He elävät enimmäkseen karjanhoidosta ja heillä on suunnattomat laumat lampaita, sarvikarjaa ja hevosia; myös pidetään kamelikurkia. Tämän yhteydessä on maan ainoa huomattava teollisuus, lihamehusteen ja luujauhon valmistus. Tärkeimmät vientitavarat ovat siten kaikenlaatuiset karjantuotteet, niinkuin villat, vuodat, liha, lihamehuste ja tali. Viime vuosina on kuitenkin maanviljelys edistynyt niin, että vehnää voidaan viedä. Vuotuinen vienti nousee 30 milj. pesoon eli noin 160 milj. suomen markkaan. Maan tuotteet kuljetetaan osaksi rannikoita myöten, osaksi kuljettavia jokia, etupäässä Uruguayta ja La Plataa pitkin, osaksi 1,600 km pituisilla rautateilla pääkaupunkiin ja tärkeimpään kauppapaikkaan *Montevideoon*, joka on La Platan suun pohjoisella rannalla. Se on suuri kaupunki, jossa

käyvät lukuisat laivat sekä eurooppalaisista että amerikkalaisista satamista. — *Fray Bentos*'illa [fra-i ventos], lähellä Uruguayta, on maailmankuulu lihamehustetehdas.¹⁾

Paraguay.

Tasavalta. $\frac{1}{4}$ milj. km², $\frac{1}{2}$ mili. asuk.; 2 km²:llä.

Paraguay on sisämaavaltio Paranan ja Paraguayn välillä. Maa on runsaasti kasteltua, sillä on lämmin ja terveellinen ilmanala ja erittäin hedelmällinen maanlaatu. Aukkaat ovat $\frac{2}{3}$ mestitsejä ja valkoihoisia, $\frac{1}{3}$ intianeja; eurooppalaiset, pääasiallisesti italialaisia ja saksalaisia, ovat harvalukuiset. Maanviljelys ja karjanhoito ovat pääelinkeinot ja niiden tuotteet vientitavarat; sellaisia ovat yerba maté (Paraguayn tee), tupakka, orangit, metsäntuotteet ja vuodat. Vienti tekee 12 milj. pesoa = 10 milj. suomen markkaa. Kauppaa hoitavat enimmäkseen jokihöyrylaivat ja keskittyy se pääkaupunkiin *Asuncióniin* Paraguayn varrelle. Sieltä kulkee lyhyt rautatie sisämaahan.

Brasilia.

Liittotasavalta. $8\frac{1}{2}$ milj. km², 17 milj. asuk.; 2 km²:llä.

Brasilian Yhdysvallat ovat 20 luvultaan ja ovat muodostaneet liittotasavaltaisen hallitusmuotonsa Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain mallin mukaan. Aukkaat ovat $\frac{1}{3}$ valkoihoisia, s. o. portugalilaisia kreoleja ja eurooppalaisia siirtolaisia, enimmäkseen italialaisia, portugalilaisia ja saksalaisia, $\frac{1}{3}$ mestitsejä ja intianeja ja $\frac{1}{3}$

¹⁾ Joka päivä teurastetaan n. 1,000 härkää. Paraimmista lihapa-loista valmistetaan lihamehustetta; tähteet suolataan ja kuivataan ilmassa. Kielet keitetään ja säilytetään lakkiastioissa, tali sulatetaan, luut jauhetaan luujauhoiksi. Kaikki tämä ynnä vuodat ja luut tekevät vuosittain 70 laivanlastia, jotka viedään tästä yhdestä tehtaasta.

mulatteja ja neekerejä. Yleisenä puhelu- ja liikekielenä on portugalilainen kieli, yleinen uskonto katolinen ja kansansivistys erittäin huono.

Maa käsittää itäisen osan Etelä-Amerikkaa ja sillä on mitä suurin rikkaus kaikesta, jota luonto voi ihmiselle tarjota. Kuitenkin ovat nämät aarteet vielä suurimmaksi osaksi käyttämättömät. Ainoastaan pieni osa hedelmällisestä maasta on viljelty. Maanviljelystä ei juuri harjoiteta muualla kuin rannikkoseutujen vuorilaaksoissa. Ravintokasveja viljellään etenkin riisiä, maniokia ja mustia papuja, jotka ovat pääruokana; eteläisissä valtioissa, joissa asuu ahkeria saksalaisia, viljellään myös vehnää ja maissia, mutta ei kuitenkaan riittävästi tarpeeseen nähden. Tärkein on kuitenkin kahvin viljelys plantasheilla. Tätä huomattavaa kauppatavaraa tuo Brasilia enemmän markkinoihin kuin koko muu maailma. Vuotuinen kahvisato nousee 400 à 500 milj. kg, hyvinä vuosina 700 milj. kg.¹⁾ Kahvin jälkeen viljellään plantasheilla sokeria, pumpulia, kakaota, mateeta, tupakkaa ja kaikenlaisia herkkuisia hedelmiä. Valtion äärettömän laajat metsät kätkevät arvaamattomia aarteita; kuitenkin tulee niistä kauppaan ainoastaan jonkun verran kautsua, väripuuta ja rohdoksia. Ruohokkailla ylätasangilla, tunnetut nimellä campos, lisääntyvät joka vuosi puolivillit sarvikarja- ja hevoslauumat. Erityisesti harjoitetaan eteläisissä valtioissa suurta lampaiden ja sikojen hoitoa. Suurissa joissa on kilpikonnien- ja kalanyynti sängen huomattava.

Brasilian timanttikentät olivat aikoinaan maailman kuulut, mutta työ niillä on taantunut, sen jälkeen kun on keksitty Kapmaan timanttirikkaus, johon helpommin pääsee käsiksi. Metalleja, kivihiiltä ja petroolia sanotaan löytyvän melkoisissa määrissä, mutta pääoman ja kunnollisten kuluneuvojen puute estävät niiden käyttämistä. Muutamat vuorilaitokset ovat englantilaisten ja saksalaisten. Ai-

¹⁾ Tärkeimmät Brasilian kahvilajit ovat: »Campinas», »Santos», »Bahia» ja »Rio-kahvi».

noastaan eurooppalaiset harjoittavat teollisuutta suuremmissa kaupungeissa.

Kotimaankaupalle ovat luonnollisesti suuret, kuljettavat joet arvaamattoman tärkeät äärettömän laajassa maassa. On laskettu, että Amazoni-joki mahtavine Madeira, Rio Negro y. m. syrjäjokineen soveltuu höyrylaivakululle 50,000 km pitkällä alalla. Myöskin harjoitetaan niillä jokikulkua ja sisämaan tuotteiden kuljetusta rannikkokaupunkeihin, mutta varsin vilkas tämä liikenne ei voi olla, kun sisämaa suureksi osaksi on asumatonta. Paljon tärkeämpi on sentähden rannikkokulku, useimmat kaupungit kun ovat meren rannikolla, ja rannikko on tiheämmin asuttu. Rannikkokaupungeista lähtee monessa paikassa rautateitä sisämaahan ja niiden jatkamiseksi tehdään suuria ponnistuksia. 14,000 km on jo valmiina ja 8,000 km on työnalaisena. Sitävastoin on maanteitä ainoastaan kaupunkien lähimmässä läheisyydessä; muualla kuljetaan muulinpolkuja myöten.

Ulkomaankauppa harjoittaa raaka-aineiden vientiä ja teollisuustuotteiden tuontia. Tärkeimmät vientitavarat ovat kasvikunnan tuotteista: kahvi, raakasokeri, pumpuli, kaitsu, rohdokset, väripuu, kakao, tapioka ja tupakka; eläinkunnasta: vuodat, kuivattu liha, tali ja sarvet; kivikunnasta: timantit ja muut jalokivet, kulta ja platina. Huolimatta näiden vientitavaroiden paljoudesta nousee vuotuisen viennin totaaliarvo ainoastaan noin 800 milj. milreisiin eli nykyisen kurssin mukaan 650 milj. suomen markkaan.

Brasilian ensimmäinen kauppapaikka ja sen pääkaupunki on *Rio de Janeiro*, jolla samannimisessä lahdessa on kaunis ja hyvä satama. Kaupunki on monen Brasilian rautatien ja sekä Atlantintakaisten että rannikkohöyrylaivalinjojen pääasema. Sillä on suuri vienti, etenkin kahvia. Tehdastoiminta on suurempi kuin missään muussa Etelä-Amerikan kaupungissa. — *Bahia*, itärannikolla, valtakunnan toinen kauppakaupunki; vilkas laivaliikenne. Vie tupakkaa, sokeria, pumpulia y. m. — *Pernambuco* on itäisimmällä rannikolla ja yhdistetty sananlennätinkaapelien kautta Lissabonin ja Länsi-Intian kautta

Pohjois-Amerikan kanssa. Suurin sokerin, pumpulin ja brasilia-nimisen väripuun vienti; tästä puusta on Brasilia saanut nimensä. — *Pará*, Amazoni-joen suulla, on jokikulun lähtökohta ja aarniometsien tuotteiden, etenkin kautsun ja kakaon, vientipaikka. — *Santos* on satamakaupunki etelään päin Rio de Janeirosta; suurin kahvin vienti. — *Porto Alegre* on Etelä-Brasilian saksalaisten siirtokuntien satamapaikka.

Guayana.

Eurooppalaisia siirtokuntia. 400 t. asuk.

Guayana on koillisella rannikolla ja on erittäin hedelmällinen maa trooppillisine kasvullisuuksineen, mutta ilmanala on kuolettava. Sentähden ovat eurooppalaiset harvalukuisia ja asukkaat ovat enimmäkseen neekerejä, mulatteja ja intialaisia ja kiinalaisia kuliseja. Työvoimien puute tekee, että runsaita luonnontuotteita ainoastaan vähäisessä määrässä voidaan käyttää hyväksi. Vientitavarat ovat miltei samat kaikissa siirtokunnissa, nimittäin sokeri, rommi, kahvi, maustimet ja kulta. Siirtokunnat ovat:

Britannian Guayana, läntisin, suurin, vähimmin epäterveellinen ja sentähden tiheimmin asuttu siirtokunta; pääkaupunki ja satamapaikka *Georgetown*.

Alankomaiden Guayana eli **Surinam**, keskimäinen osa; satamapaikka *Paramáribó*.

Ranskan Guayana, jota pääpaikan mukaan myös sanotaan *Cayenneksi*, on rangaistussiirtola, kuulu epäterveellisydestään.

Australia.

Viides maanosa, Australia, on viimeiseksi tullut vedetyksi maailmankaupan piiriin. 1700-luvun loppupuolella perustivat englantilaiset Australian mantereen itärannikolle rangaistussiirtolan, joka hitaasti laajeni. Mutta kun huhu äärettömän rikkaiden kultakenttien löydöstä vuosisatamme keskivaiheilla levisi Euroopassa, tulvaili äkkiä suuret joukot siirtolaisia Australiaan ja kansoittivat sen rannikkoseudut. Kullantseijöitä ja seikkailijoita seurasi kohta maataviljelevä väestö, ja nyt ovat jo monet Australian siirtolaisvaltioista kukoistavassa tilassa. Myös kauppa on voimakkaasti edistynyt, sitenkin tie Eurooppaan melkoisesti on lyhentynyt Suezin kanavan avauksen jälkeen, ja Australia on tullut sananlennätinyhteyteen tämän maanosan kanssa.

Australiaan kuuluu kaksi pääosaa: *Australian manner* eli *Uusi Hollanti* ynnä siihen vartiollisesti yhdistyneet *Tasmanian* ja *Uuden Seelannin* saaret sekä *Australian saaristo* eli *Oseania*.

1. Australian manner, Tasmania ja Uusi Seelanti.

Luonto ja kansa. Australian yhdistää kaakkois-Aasiaan saarisilta. Idässä erottaa Iso valtameri sen Amerikasta ja lännessä Intian valtameri Afrikasta. Euroopasta on se niin kaukana

että se on sen antipoodi. Lukuunottamatta Karpentaria mutkaa on mantereella ainoastaan pienempiä lahdelmia, mutta nämät muodostavat, etenkin idässä ja etelässä, oivallisia satamia. Koillisessa vaikeuttavat merikulku pitkä koralliriutat, joita nimitetään »Isoiksi salpariutoiksi». Sisäosat ovat laajoja erämaa- ja aromaisia ylätasankoja, joilla siellä täällä kohoaa jyrkät vuoret. Rannikkoseudut idässä ovat keskikorkuista vuorimaata, jotka n. s. Australian alpeissa uloinna kaakossa kohoavat suurimpaan korkeuteensa. Näissä seuduissa on ilmanala hyvä ja eurooppalaisille suotuista, mutta muuten on se kuiva, ja kosteus hyvin epätasainen. Sentähden on koko suurella mantereella ainoastaan yksi joki, Murray, jolla läpi vuoden on vettä koko uomassaan, ja sen järvet ovat matalia suolajärviä. — Tasmania ja Uusi Seelanti ovat runsaasti kastutettuja hedelmällisiä vuorimaita.

Asukkaat ovat suurimmaksi osaksi eurooppalaisia siirtolaisia ja heidän jälkeläisiään. Englantilaiset ovat 90 % asukkaista, jonka tähden englannin kieli kaikkialla on valtio- ja liikekielenä. Myöskin kiinalaisia on jonkun verran muuttanut maahan. Alkuasukkaat, alhaisella kannalla olevat Australian neekerit, arvioidaan noin 55 t. mannermaalla; Tasmanialla on ne hävitetty sukupuuttoon. Uuden Seelannin alkuasukkaat, voimakas malaijikkansa maorilaiset, ovat kovin vähentyneet ja nousevat nyt tuskin 40 t. henkilöön. Uskonto on yleisimmin protestanttinen ja opetustoimi hyvin järjestetty. Valtioliiton johdossa, jonka muodostavat 5 Australianvaltiota, Tasmania ja Uusi Seelanti, on Englannin hallituksen nimittämä kenraalikuvernööri, mutta muuten on eri valtioilla täydellinen itsehallinto, eivätkä maksa mitään veroa Englannille.

Maalaiselinkeinot. Kuivan ilmanalan johdosta rajoituu maanviljelys rannikkoseutuihin ja pienempiin alueisiin lähinnä olevassa sisämaassa, jossa keinokastelua voi aikaansaada. Etelässä viljellään etupäässä vehnää, kauraa ja maissia, hedelmiä ja viiniä. Pohjoisemmissa trooppillisissa seuduissa harjoitetaan menestyksellä teen, sokeriruo'on, pumpulin ja tupakan viljelystä. Farmit ovat yleensä

keskikokoisia. — Paljoa tärkeämpi kuin maanviljelys on karjanhoito, ennenkaikkea lampaanhoito. Lammaslaumojen omistajat, n. s. squatters, muodostavat Australian ylhäisön. Lampaiden lukumäärä on yli 100 milj. kappaletta ja monella yksityisellä squatterilla on laumoja, joissa on 100,000 lammasta. Myös sarvikarja, hevoset ja siat voidaan laskea miljooneissa. Lisäksi tulee, että englantilaiset Australiassa niinkuin kotimaassaan suurensti työskentelevät karjarotujen jalostamiseksi. Villa on sentähden hienoa ja itse eläimet aivan toista laatua kuin Etelä-Amerikan ja Aasian arojen karja. Kaniinit ovat niin enentyneet, että ne monin paikoin ovat käyneet maanvaivaksi.¹⁾

Vuorityö ja teollisuus. Tarumaiset kultalöydöt v. 1851 houkuttelivat suuret joukot eurooppalaisia siirtolaisia Australiaan, ja vielä tänäänkin on kulta tärkein metalli. Etevimmit ovat kultakaivokset *Viktoriassa, Queenslandissa ja Länsi-Australiassa*, sen jälkeen *Uudessa Seelannissa*, mutta kultaa saadaan myös toisista valtioista ja *Tasmanian* saarella. Rikkaimmat vaskikerrokset ovat *Etelä-Australiassa*, tina- ja hopeakaivoksia on *Uudessa Etelä-Walesissa*. Viimemainitussa valtiossa on sitä paitsi löydetty suunnattomia kivihiilikerroksia, joista jo louhitaan niin paljon kivihiiltä, että se ei ainoastaan täytä maan omaa tarvetta, vaan myös riittää vietäväksi. Tämän johdosta niinkuin myös sentähden, että raaka-aineiden saanti on runsas, edistyy eurooppalaiseen malliin järjestetty teollisuus nopeasti. Australian suurkaupungit *Melbourne, Sydney ja Adelaide* ovat samalla tärkeimmät tehdaskaupungit. Kuten luonnollista on, ovat ensi sijassa karjanhoito- ja maanviljelystuotteiden jalostamistehtaat, nimittäin nahkatehtaat, talikeittimöt, saippua- ja kynttilätehtaat, villakehruutehtaat, lihasäilyke- ja sokeritehtaat,

¹ Noin sata vuotta sitte toi eräs laiva Australiaan ensimmäiset eurooppalaiset kotieläimet, nim. 7 hevosta, 2 sonnia, 5 lehmää, 29 lammasta, 74 sikaa, 5 kaniinia ja 200 kanaa. — Nyt on 2 milj. hevosta, 12 milj. sarvikarjaa, 120 milj. lammasta, 1 milj. sikaa ja lukemattomia kaniineja. Kaniinien hävittämiseksi maksetaan vuotuisesti 30 milj. markkaa

jauhomyllyt, viinapolttimot y. m. Toisissa teollisuuden haaroissa sitä vastoin on Australia vielä riippuva Englannin tuonnista.

Kauppa ja liike. Siinä lyhyessä ajassa, jonka Australia on ollut sivistyneiden ihmisten asuma, on hämmästyttävän paljon tehty kaupan ja keskuusliikkeen edistämiseksi. Vilkas rannikkokulku yhdistää satamapaikat toisiinsa ja rannikkokaupungeista kulkee vuorilaitos- ja karjanhoitoalueille rautatieratoja, joita monessa kohden yhdistävät yhdysradat. Rautateiden pituus on nyt jo 23,000 km, siitä noin 4,000 Uudella Seelannilla ja Tasmanialla. Pankki-, vakuutus- ja välitystoimi on järjestetty eurooppalaiseen tapaan. •

Ulkomaan kauppa käy meritse osaksi Eurooppaan joko Suezin kanavan kautta tahi Kapmaan ohi, osaksi San Fransiskoon Uuden Seelannin ohi, osaksi Aasiaan. Viimemainitun maanosan lähinnä ja sen kautta välillisesti toistenkin kanssa on Australia sananlennätinyhteydessä kahden Jaavaan johtavan kaapelin kautta. Ulkomaan kaupasta tulee suurin osa sekä tuonnista että viennistä Englannin osalle; sen jälkeen ottavat siihen osaa Yhdysvallat ja Saksa, mutta verrattain vähäisessä määrässä. Vuotuinen tavaravaihto Australian ulkopuoleisten maiden kanssa nousee noin 75 milj. puntaan sterlingiä eli 1,900 milj. suomen markkaan, josta viennin osalle tulee 40 milj. puntaa eli vähän yli 1,000 milj. markkaa. Tärkeimmät vientitavarat ovat: ensi sijassa villa, jolla yksinään on enemmän kuin puolet koko viennin arvosta sitten metallit, niinkuin kulta, hopea, tina ja vaski näiden jälkeen karjantuotteet, nimittäin liha, elukat vuodet ja voi, ynnä näihin liittyvät teollisuustavarat, sellaiset kuin nahka ja saippua, sekä lopuksi jonkun verran sokeria ja kivihiiltä.

Australian siirtomaavaltiot ja tärkeimmät kauppapaikat ovat seuraavat:

Viktoria on uloinna kaakossa, Murray-joki pohjoisrajana. Siellä ovat vanhimmat kultakaivokset ja se on sentähden eniten viljelty ja tiheimmin asuttu valtio. Vaikka onkin pienin mantereiden valtioista, on Viktoria kuitenkin toinen asukaslukuun nähden, sillä kun on asukkaita yli 1 milj.

Pääpaikka on *Melbourne*, joka sijaitsee eräällä lahdella etelärannikolla ja on Australian suurin kaupunki. Melbournella on erinomainen satama ynnä vilkas laivakulku ja kauppa, etenkin Eurooppaan ja Afrikkaan. Kaupunki on samalla monen rautatielinjan lähtökohta ja sillä on huomattavia tehtaita.

Uusi Etelä-Wales, joka käsittää eteläisen osan itäistä rannikkoa, on väkirikkain valtio, noin $1\frac{1}{3}$ milj. asukasta, ja sillä on suurin tavaravaihto. Pääpaikka on *Sydney Port Jackson*-lahdella, joka muodostaa erinomaisen sataman. Sydney on Australian vanhin kaupunki ja toinen suuruudessa, mutta ensimmäinen kauppapaikkana. Kaupungilla on säännöllinen höyrylaivayhteys ei ainoastaan Euroopan, vaan myös Polynesian ja Amerikan kanssa. Sen teollisuus on jokseenkin suuri, etenkin etevä on vaununvalmistus ja laivanrakennus.

Queensland on suuri valtio, joka käsittää koillisosan manteretta ynnä Yorkin niemimaan. Kuuma ja epätasainen ilmanala on vähemmin sopiva eurooppalaisille ja viljelykselle, jonka tähden asukasluku on tuskin $\frac{1}{2}$ milj. Pääkaupunki ja tärkein kauppapaikka on *Brisbane*, lähellä samannimisen joen suuta. Siitä lähtee höyrylaivoja, kulkien Torres-salmesta Batavian kautta Englantiin.

Etelä-Australia ynnä **Pohjoispiirikunta** ulottuu mantereen läpi Austral-mutkasta etelässä Karpentaria-lahteen pohjoisessa. Maa on pääasiallisesti ainoastaan etelässä asutua ja viljeltyä, jonka tähden koko asukasluku ei suuresti nouse yli $\frac{1}{3}$ milj. Pääkaupunki *Adelaide Port Adelaide* satamineen on kolmas järjestyksessä Australian kaupungeista. Siitä lähtee äärettömillä vaikeuksilla ja kustannuksilla maan yli rakennettu sananlennätin *Port Darwiniin* pohjoisella rannikolla, jossa se yhtyy toiseen Jaavaan ja Singaporeen johtavaan kaapeliin.

Länsi-Australia, joka käsittää lähes läntisen puoliskon Australian mantereesta, on suurin ja harvimmin asuttu valtio, asukkaita on ainoastaan n. 160 t. Pääpaikka on *Perth* Joutsenjoen varrella lännessä, mutta tärkein höyrylaivaseama on *Albany* etelärannalla.

Tasmania on leveän Bass-salmen kautta eroitettu Australian mantereesta, mutta on sen kanssa vilkkaassa höyrylaiva- ja sananlennätinyhteydessä. Saari on rikas metalleista, met-
sän, maanviljelyksen ja karjan tuotteista ja sillä on yli 170 t. asukasta. Pääkaupungilla *Hobartilla* on erinomainen sa-
tama, hyvä kauppa ja monta tehdasta. Siitä kulkee rautatie saaren poikki pohjoisrannikolle.

Uusi Seelanti on parhaimpia ja terveellisimpiä maanvil-
jelys- ja laidunmaita maailmassa ja lisäksi vielä varustettu melkoisella kivennäisrikkaudella ja mitä komeimmilla metsillä. Asukasluku on nopeasti kasvanut ja nyt on $\frac{3}{4}$ milj. asu-
kasta. Ne harjoittavat etupäässä maanviljelystä ja karjanhoi-
toa, mutta myös muut elinkeinot alkavat kukoistaa. Kauppaa edistävät hyvät satamat ja 3,500 km pitkät rautatielinjat. Vientitavarat ovat: villa, jäädytetty liha, vuodat, vilja, erinomainen Uuden Seelannin pellava, puutavara, kau-
rigummi, kulta y. m. Tärkeimmät kauppapaikat ovat *Auckland* ja *Wellington*, kummallakin puolen Pohjoissaarta, ja *Dunedin* Eteläsaaren eteläisellä rannikolla. Nämät kau-
pungit ovat säännöllisessä höyrylaivayhteydessä sekä Aust-
ralian että Europan ja Amerikan kanssa.

II. Australian saaristo eli Oseania.

Euroopan alusmaita ja itsenäisiä valtioita. Lähes 1 milj. m²,
1 $\frac{1}{3}$ milj. asuk.

Australian saariston voi, kuten tunnettu, luonnollisella tavalla jakaa kahteen pääryhmään: *sisäsaaret* eli *Melanesia* ja *ulkosaaret* eli *Polynesia*. Melanesian saaret ovat kaikki kallioisia ja täynnä tulivuoria. Polynesian saaret ovat osaksi tuliperäisiä ja korkeavuorisia, osaksi alavia korallisaaria. Vaikka koko tämä saaristo sijaitsee kuumassa vyöhykkeessä, on ilman-
ala kuitenkin suloinen, sillä raittiit merituulet, etenkin vallit-
sevat pasaatituulet, lieventävät kuumuutta. Kun samalla kosteus on runsas ja maanlaatu enimmäkseen viljava, onkin luonnollista, että kasvullisuus on rehevä ja voimakas. Tär-

keimmät kasvilajit ovat: palmut, etupäässä kokos- ja sago-palmut, leipäpuu, bananit, sokeriruoko ja juurikasvit, niinkuin yamsjuuret ja tarro. Maaeläimistä ainoastaan linnuilla ja maahan tuoduilla kotieläimillä on jonkinmoinen merkitys, mutta meressä on runsaasti kaloja, kilpikonnia, simpukoita ja trepangeja.

Alkuasukkaita Melanesiassa ovat mustaihoiset, villatukkaiset papuaskansat. He ovat raakoja, osaksi vielä ihmis- syöjiä, mutta rohkeita ja jossakin määrin lahjakkaitakin. Polynesian saarilla asuvat alkuasukkaina vaaleanruskeaihoiset ja sileätukkaiset malaijit. He ovat henkisesti lahjakkaita ja ovat enimmäkseen kääntyneet kristinuskoon ja eurooppalaiseen tapoihin. Heidän keskuudestaan on kannibalisuus nyttemmin kokonaan hävitetty. Eurooppalaiset siirtolaiset muodostavat tuskin 5 % asukkaista. Lisäksi tulee muutama tuhat kiinalaisia ja japanilaisia.

Australian saaret kuuluvat suurimmaksi osaksi Euroopan valloille, mutta sangen moni on kokonaan ilman merkitystä kaupalle, ja jää sentähden mainitsematta.

Britannian alusmaat ovat: 1:o *Viti*- eli *Fidshisaaret*, jotka ovat erittäin hedelmällisiä ja metsärikkaita saaria. Niistä viedään kopraa, kokosöljyä, sokeria, kilpikonnan kuorta y. m.

2:o *Britannian Uusi Guinea*, joka muodostaa kaakkoisosan tätä maailman suurinta saarta. Maa on erinomaisen hedelmällistä ja aarniometsäin peittämää, mutta vielä tuskin avattu kaupalle.

Saksan alusmaat ovat: 1:o *Keisari Wilhelminmaa* Uuden Guinean koillisosassa, *Bismarkin saaret* ja *Salomonin saaret*, jotka kaikki alueet ovat saksalaisen »Uuden Guinean kauppaseuran» hallinnon alaisia. Siellä on ruvettu harjoittamaan pumpulin, kahvin ja tupakan viljelystä plantasheilla, ja viljava maa lupaa tulevaisuudessa runsaita satoja, mutta vastaiseksi viedään pääasiallisesti kopraa.

6:o *Marshallin saaret*, jotka ovat yksinomaan pieniä korallisaaria, joilla ainoastaan kokospalmu hyvin viihtyy. Kopraa on myytäväksi.

Ranskan alusmaat ovat: 1:o *Uusi Kaledonia*, joka on huonosti hoidettu rangaistussiirtola. Vähäinen kokosöljyn, sokerin, riisin y. m. vienti. Satamapaikka *Numea* on välittömässä höyrylaivayhteydessä Sydneyn ja Marseillen kanssa.

2:o *Seurasaaret*, joiden joukossa *Tahiti* on tärkein, jonka satamapaikasta *Papeitista* viedään kopraa, orangeja, pumpulia, simpsukan kuorta y. m. Ranskan australialaisiin siirtoloihin kuuluvat myös *Marquesassaaret*, *Tuomotusaaret* ja muita saariryhmiä, joilla on vähäinen taloudellinen merkitys tahi jotka ovat sitä kokonansa vailla.

Yhdysvallat ovat äsken anastaneet *Sandwichsaaret* entisine *Hawaji*-kuningaskuntineen. Ne ovat hedelmällisiä tuliperäisiä saaria kauniine metsineen ja melkoisine sivistyksineen. Edullinen asema toiselta puolen Yhdysvaltain ja toiselta puolen Australian ja Jaapanin keskivälillä on tehnyt niiden pääkaupungin *Honolulun*, *Oahu*-saarella, Ison valtameren laivakulun ja kaupan keskuksiksi. Muun muassa käyvät Honolulussa säännöllisesti ne höyrylaivat, jotka ylläpitävät kulkua linjalla San Fransisko—Aukland—Sydney. Tämän asemansa johdosta on Sandwichsaarilla kirjava väestö, jonka muodostavat alkuasukkaat, eurooppalaiset, jaa-pänilaiset ja kiinalaiset. Saariryhmän ulkomaankauppa, etenkin vienti, on miltei yksinomaan Yhdysvaltain käsissä. Huomattavin vientitavara on sokeri; sen jälkeen vähäisessä määrässä riisiä, kahvia ja bananeja.

Kaksi itsenäistä kuningaskuntaa muodostavat saariryhmät *Samoa* eli *Laivurisaaret* ja *Tonga*- eli *Ystävyydensaaret*. Ne ovat hedelmällisiä, sangen hyvin viljeltyjä saaria; vienti käsittää pääasiallisesti kopraa, pumpulia ja hedelmiä. Kauppaa harjoittavat Samoasaarilla etupäässä hampurilaiset liikkeet, Tongaryhmällä englantilaiset ja saksalaiset kauppa-huoneet.

Liite kauppamaantietoon.

Tavaratuotanto ja tavaravaihto.

Tavaratuotanto ja tavaravaihto ovat toiselta puolen ihmisen olemassaolon pääehdot, toiselta puolen ovat ne erilaisen laatunsa mukaan sangen luotettavia kansan henkisen kehityksen astemittaria.

Vanhimpina aikoina supistui kansojen työ metsästykseseen ja kalastukseen, vähän myöhemmin karjanhoitoon. Vielä nykyhetkelläkin tavataan tällaisia metsästäjä-, kalastaja- ja paimentolaiskansoja kaikissa maanosissa, kuljeskellen erämailla tahi aroseuduilla. Ne ovat kaikki alhaisella sivistysasteella. Selvästi korkeamman kehitysasteen ilmaisee maanviljelys. Se ei vaadi ainoastaan vakaita asuinpaikkoja, vaan myös järjestettyä työtä ja erilaatuisia työkaluja. Vakaat asuinpaikat sitoivat ihmisen erityiseen määrättyyn alaan, jolle hän omisti kaiken huolensa ja rakkautensa. Siten olivat järjestystyshalu ja isänmaanrakkaus

tilallisuuden luonnolliset seuraukset. Säännöllinen työ on taas kaikkialla sivistyksen perustus, ja se seikka, että maanviljelys toimiinsa vaatii monenlaisia työkaluja, antoi aihetta teollisuuden syntyyn. Käsityöläinen haki nyt sellaisia aineksia, joista talouskaluja voitaisiin valmistaa, tahi joilla tätä työtä voitaisiin tehdä. Hän löysi näitä aineksia etenkin kivikunnasta, kivessä, vaskessa, pronssissa, raudassa. Tämä johti vuorityöhön. Malmin valmistaminen vaati kyllä suurempaa vaivaa, mutta se palkitsi myös runsaasti vaivan. Rauta synnytti kokonaan käänteeseen aineellisessa kehityksessä ja vielä tänäänkin on se tärkeä välikappale kaikelle teollisuustoiminnalle.

Siten kehittivät inhimilliset elinkeinot yhä monipuolisemmiksi. Ei ainoastaan saatu arvokkaita tuotteita luonnon kolmesta valtakunnasta, vaan opittiin myös yhä suuremmassa

määrässä jalostamaan niitä ja tekemään ne kelvollisiksi korkeimpiin tarkoituksiin.

Kuta monipuolisemmin teollisuus kehittyi, kuta enemmän määrätty työnjako ja siten ihmisten erottaminen erityisiin ammatteihin ja säätyihin ilmaantui, sitä vilkkaammin kaivattiin kauppaa. Tämän tuli välittää tavarain vaihtoa niiden tuottajien ja niiden kuluttajien välillä.

Luonnollisen kehityskulun mukaisesti syntyivät siten aineelliset elinkeinot: metsästys, kalastus, karjanhoito, vuorityö, teollisuus ja kauppa.

Metsästys ja kalastus.

Aivan itsenäisinä elinkeinoina esiintyvät metsästys ja kalastus sivistyneimmässä maanosassa, Euroopassa, verrattain vähäisessä määrässä. Sama on Australian laita, jossa etupäässä asuu sivistyskansoja. Suurin alansa lieene näillä elinkeinoilla joko itsekseen tahi yhteydessä poronhoidon kanssa Aasian ja Amerikan pohjoisimmissa osissa siellä kuljeskelevien mongolijaintianiheimojen keskuudessa. Siitä metsästyksestä, jota kääpiökansat Afrikan ja harvalukuiset villit intianit Etelä-Amerikan aarniometsissä harjoittavat, maksaa tuskin puhuakaan.

Suurin merkitys on epäilemättä metsästyksellä ja kalastuksella sivistyneiden ihmisten harjoittamina kaikissa maanosissa. Tähän saamme lukea

valaan, mursun, hylkeen, merileijonan, merisaukon, y. m. merieläinten pyynnin, jota etupäässä harjoitetaan pohjoisimmissa ja eteläisimmissä osissa Isoa valtamerä, mutta myös Atlantin meren pohjoisosissa ja Jäämerissä. Tähän verrattuna on merilintujen pyynti pohjoisissa merissä ja metsästys maalla sivistysmaissa vähäarvoinen.

Paljon tärkeämpi on kalastus, sillä sitä harjoitetaan suuremmassa tai pienemmässä määrässä merenrannikoilla, järvien luona ja jokien varsilla kaikkialla maanpallolla. Suurenmoisoin on turskan-, sillin- ja makrillinpyynti New Foundlandin ja Labradorin luona, toisessa sijassa on turskan- ja sillinpyynti Norjan rannikoilla ja sillinpyynti Pohjanmeressä. Maailman suurinta järvikalastusta harjoitetaan Kanadan järvissä. Jokikalastus on tärkeä monessa kohden; erittäinkin mainittakoon samminpyynti Volgassa. Koralleja ja pesusieniä otetaan etupäässä Välimeressä, helmiä ja simpukankuorta saadaan monesta paikasta Intian ja Isosta valtamerestä. Viime aikoina on monessa maassa ruvettu harjoittamaan järkiperaistä kalan- ja osterinviljelystä.

Karjanhoito.

Metsästys ja kalastus ovat suuresti sattumuksista riippuvaisia ja siten sangen epävarmoja elinkeinoja. Paljoa turvallisemmin elää paimentolainen,

joka saa elatuksensa kesyistä karjoistaan. Kuitenkin on karjanhoito itsenäinen elinkeino ainoastaan sellaisissa seuduissa, joissa luonnolliset olosuhteet tekevät maanviljelyksen mahdolltomaksi, mutta soveltuvat paimentolaiselämälle. Sellaisia ovat ruohorikkaat arot ja savanit ynnä muutamat alppiseudut. Muuten harjoitetaan karjanhoitoa maanviljelyksen yhteydessä ja sen välttämättömänä apuelinkeinona. Välttämätön se on etupäässä sentähden, että se hankkii maanviljelijälle luonnolliset lannoitusaineet, joilla hän voi satojen laihduttamalle maalle antaa uutta kasvuvoimaa. Suuriarvoinen on karjanhoito

vielä siinäkin suhteessa, että se antaa ihmiselle ei ainoastaan erittäin tärkeitä elatusaineita, vaan myös oivallisia raaka-aineita teollisuudelle.

Eläinhoitoon voidaan myös lukea silkinviljelys ja mehiläishoito, joista jälkimäinen kuitenkin on verrattain aliarvoinen.

Alempana ilmoitetaan tabelleissa tärkeimpien kotieläinten lukumäärä Euroopan valtioissa ja niissä Euroopan ulkopuoleisissa maissa, joissa karjanhoito on erittäin huomattava. Pari tabellia osoittaa sen jälkeen villan ja silkin tuotannon niissä maissa, joissa näitä tärkeitä raaka-aineita eläinkunnasta etupäässä saadaan.

Elukkain lukumäärä. (milj. kpl.)

Valtion nimi	Hevosia	Lehmiä	Lampaita	Sikoja
Yhdysvallat	18	56	46	50
Australia	2	12	125	1
Venäjä	22	32	58	12
Argentina	5	22	70	—
Saksa	4	18	19	14
Isobritannia ja Irlanti	2	11	33	4
Ranska	3	13	23	6
Itävalta-Unkari	4	15	15	10
Uruguay	1,5	8	20	—
Espanja	1	2	19	2
Italia	1	5	9	2
Britannian Etelä-Afrikka	—	2	16	—
Rumania	0,7	2	7	1
Ruotsi-Norja	0,7	3	3	0,8
Kreikka	0,3	0,4	5	0,2
Portugali	0,3	0,6	4	1
Serbia	0,2	0,9	3,6	0,9
Tanska	0,4	1,7	1,3	0,8
Alankomaat	0,3	1,6	0,9	0,7
Suomi	0,3	1,3	1	0,2
Sveitsi	0,1	1,3	0,7	0,6

Villantuotanto. (milj. kg.)

Australia	206
Yhdysvallat	140
Argentina	128
Venäjä	120
Isobrit. ja Irlanti	60
Ranska	36
Espanja	30
Saksa	25
Itävalta-Unkari	25
Uruguay	24
Kapmaa	14

Silkintuotanto. (milj. kg.)

Kiina	10
Jaapani	6
Italia	4
Itä-Intia	1,5
Venäjän Aasia	0,7
Ranska	0,6
Turkin Aasia	0,6
Persia	0,3

Maanviljelys.

Kasvit ovat kyllä sangen riippuvaisia maan laadusta, ilmanalan lämmöstä ja kosteussuhteista, mutta onneksi voi niitä suuremmitta vaikeuksista totuttaa ilmanalaan. Tälle asianhaaralle perustuu itse asiassa kaikki maanviljelys. Mikä suunnaton määrä erilaisia kasveja, alkuansa kotoisin maailman kaikilta suunnilta, viljelläänkään nykyään menestyksellä Euroopan sivistysmaissa, ja kuitenkin on niiden kulttuurikasvien lukumäärä, joilla on kotinsa tässä maanosassa, kovin pieni. Tä-

hän tulokseen on päästy pitkälisen, huolellisen työn kautta, ja yhä pyritään eteenpäin, etupäässä siinä tarkoituksessa, että maa antaisi mahdollisimman runsaat sadot. Näissä pyrinöissä ovat maanviljelystä yhä enemmän tukeneet tieteet, onpa syntynyt erityinen maanviljelystiede, joka alati tuo viljelystyölle uusia tutkimuksen tuloksia ja edistymisen keinoja.

Maanviljelys on kyllä vieläkin mitä läheisimmässä yhteydessä karjanhoidon kanssa, ja tulee kai järkipäisesti hoidettuna aina niin olemaan, mutta se ei enää ole siitä kokonaan riippuvainen, sittenkun tieteen avulla monenlaatuista keinote-koista lantaa on valmistettu. Lisäksi tulee, että teollisuus on ihmisten käytettäväksi valmistanut paljouden taidokkaita maanviljelyskoneita, jotka tuovat runsasta työvoimaa ja monessa tapauksessa korvaavat kotieläimiä vetojuhtina.

Täydellä syyllä on ruvettu sanomaan maanviljelystä jonkun maan »emäelinkeinoksi», sillä melkein kaikkialla maailmassa on enemmistön toimeentulo perustettu tälle elinkeinolle. Meidänhän tulee kiittää maanviljelystä tärkeimmistä ravintoaineistamme. Sitäpaitsi hankii se teollisuudelle monta arvokasta raaka-ainetta ja kaupalle epäilemättä sen parhaiten kulkevat tavarat.

Erityisinä maanviljelyksen haaroina pidetään vihannesten, hedelmäin ja viinin viljelystä, re-

hukasvi- ja niittyviljelystä ynnä metsänhoitoa.

Kun monesta syystä voi olla hyvä tietää, kuinka suuren osan maan pinta-alasta peittävät 1:ksi pellot, hedelmä- ja viinitarhat, 2:ksi niityt ja laitumet ja 3:ksi metsät, painetaan tähän taulu, joka valaisee tätä suhdetta Euroopan valtioissa ja Pohjois-Amerikan Yhdysval-

loissa, joista meillä on tilastollisia numeroita. Erityisessä sarakkeessa ilmoitetaan väkiluku vertailun helpottamiseksi sen ja viljellyn maan välillä. Tuotattamattoman maan pinta-alasta saadaan kutakin maata kohti, jos koko pinta-alasta vähennetään pellon, niityn ja metsän pinta-alojen summa.

Väkiluku milj.	Maan nimi.	Koko maa	Pelto	Niitty	Metsä
		tuhansia km ²			
104	Euroopan Venäjä	5,020	1,230	800	1,940
73	Yhdysvallat	9,210	1,430		1,000
52	Saksa	540	260	90	140
45	Itävalta-Unkari	677	250	150	200
40	Isobritannia ja Irlanti	315	60	140	10
39	Ranska	536	320	55	85
31	Italia	290	130	75	45
18	Espanja	500	200	95	100
6,5	Belgia	30	16	6	5
6	Turkki	170	?	?	?
5,5	Rumania	130	50	26	22
5	Ruotsi	450	35	20	180
5	Alankomaat	33	9	12	2
4,7	Portugali	90	25	23	3
3,3	Bulgaria	97	?	?	?
3	Sveitsi	41	7	15	8
2,5	Suomi	373	10	20	210
2,4	Kreikka	65	12	24	6
2,3	Serbia	48	14	6	25
2,3	Tanska	38	20	13	2
2	Norja	322	6	9	77

Viljakasveista ovat riisi ja vehnä tärkeimmät ravintoaineet miljooneille ihmisille, riisi kuumassa vyöhykkeessä ja vehnä lauhkeiden vyöhykkeiden lämpimämmässä osissa. Troopillisissa seuduissa viljellään sitä paitsi durrahiä, sorghumia ja hirssiä. Maissilla ja ohralla on

laaja viljelysalue, jota vastoin ruis, tattari ja kaura tavataan ravintoaineina pääasiallisesti kylmemmissä seuduissa.

Viljakasvien ohessa ovat juurikasvit tärkeitä ravintokasveja. Ensi sijassa ovat perunat, joita miltei kaikissa sivistysmaissa viljellään ja syödään

suuressa määrässä. Lämpimien seutujen juurikasveista mainittakoon, batati, yamsjuuri, manioki, tarro, arrowjuuri ja maa-

manteli ja lauhkeimmissa seuduissa monenlaiset juurikkaat, nauriit, lantut, porkkanat, pasternakat, rätiisit, selleri y. m.

Viljalajit ja perunat. (Keskimääräinen sato milj. hl.)

	Vehnä	Ruis	Ohra	Kaura	Maissi	Perunat
<i>a) Euroopan maat:</i>						
Venäjä	100	250	85	210	—	260
Saksa	40	95	35	110	—	350
Itävalta-Unkari	45	40	35	55	50	135
Englanti	25	0,5	25	60	—	60
Ranska	100	20	15	70	10	130
Italia	40	1,5	3	7	30	25
Espanja	35	10	6	3	7	20
Belgia	9	7	1	9	—	40
Rumania	15	2,5	8	4	30	0,5
Ruotsi	1,5	8	5	25	—	18
Alankomaat	2	5	1,5	5,5	—	30
Portugali	3,5	2,5	1	0,2	6,5	3
Sveitsi	1,5	0,5	0,3	2	—	?
Suomi	0,05	4,5	2	6	—	6
Kreikka	2	0,3	1	—	1,5	—
Serbia	5	1	1	1,5	4	0,2
Tanska	1	6,5	7	12	—	7
Norja	0,1	0,3	1,5	3,5	—	8
<i>b) Euroopan ulkopuo-</i> <i>leiset maat:</i>						
Yhdysvallat	200	10	23	240	660	60
Kanadavaltio	15	3	8	32	4	?
Britt. Itä-Intia	70	—	—	—	—	—

Puuhedelmät ja palkokasvit ovat lämpimämmissä osissa maailmaa erittäin tärkeitä ravintokasveja. Bananin eli pisingin, leipäpuu, kokos-, sago- ja taatelipalmun hedelmät ovat erityisissä kuumen vyöhykkeen seuduissa ihmisten pääasiallisena ravintona. Troopillisena ravintokasvina voidaan myös mainita

sokeriruoko. Lauhkeiden vyöhykkeiden lämpimämmissä seuduissa viljellään sangen yleisesti n. s. etelähedelmiä: appelsiineja, sitruuneja, pomeransseja, mandariineja, viikunoita, mantelia ja oliveja, vielä aprikuuseja, persikoita, ananaseja, saksanpähkinöitä ja oikeita kastanjoja. Tässä voidaan mainita

yrttikasvit kurkku, meloni, arbusi, kurbitsi ja tomatti, joita hapahkoja ja mehuisia hedelmiä monissa kuumissa ja kuivissa seuduissa käytetään juomaveden asemesta. Lauhkeaimpien maiden hedelmiä, kuten omenia, päärynöitä, kirsikoita, pluumuja, kriikunoita ja monenlaisia marjalajeja syödään enemmän maun vuoksi, kuin ravintoaineina, vaikka ne eivät suinkaan ole ilman ravintoarvoa.

Palkokasveista ovat pavut, herneet ja virvilät sangen yleisesti levinneet. Soijaa viljellään eniten Itä-Aasiassa ja tuodaan sieltä Eurooppaan. Tämän yhteydessä mainittakoon n. s. vihannekset: kaali, sallati, endivia, spenaatti, hetekaali, rabarberi, koppiloartisokka, parsahaina y. m., joita kaikkia viljellään useimmissa sivistysmaissa.

Ravitsevana lisäkkeenä ruokaan käytetään eri osissa maailmaa öljyjä, joita puserretaan monenlaatuista kasveista, niinkuin oliveista, öljypalmuista, kokospalmuista, maapähkinöistä, sesamista, rapsista y. m. Niitä käytetään myös teollisuustarkoituksiin.

Monesta kasvista valmistetaan juomia, jotka samalla ovat ravinto- ja nautintoaineina. Sellaisia ovat viini, kakao, kahvi ja tee ynnä matee ja kat eli Abessinian tee. Näistä kuuluu viini etupäässä lauhkeisiin vyöhykkeisiin, muut troopilliseen ja subtroopilliseen vyöhykkeeseen. Yksinomaan nautintoaineita ovat tupakka, beteli ja arekapähki-

nät; osaksi nautinto-, osaksi lääkintöaineita ovat oopiumi ja koka. Lääkkeitä valmistetaan sitäpaitsi suuresta joukosta kasvia kaikista maanosista; huomattavin lienee kiinapuu Etelä-Amerikassa ja gummi arabicum Afrikan akasiametsistä. —

Kauppakasveina tärkeimmät niistä kasveista, joita käytetään juomien ja nautintoaineiden valmistamiseen, ovat epäilemättä viini, kahvi ja tupakka. Seuraavissa tauluissa ilmoitetaan keskimääräinen sato niissä maissa, joissa näitä kasveja enin viljellään.

Viini (milj. hl.)

Ranska	35
Italia	30
Espanja	25
Itävalta-Unkari	4
Portugali	3
Bulgaria	3
Venäjä	2,5
Saksa	2,5
Kreikka	2
Sveitsi	1,5
Rumania	1

Kahvi (milj. kg.)

Brasilia	810
Alankomaiden Itä-Intia	130
Keski-Amerikka	100
Haiti	55
Afrikka	50
Venezuela	40
Puerto-Rico	30
Brit. Itä-Intia	25
Filippiinit	10
Jamaika	10
Columbia	10
Mexiko	9
Arabia	4

Tee (milj. kg).

Kiina	177
Brit. Itä-Intia	47
Jaapani	28
Ceylon	15
Jaava	3

Tupakka (milj. kg).

Yhdysvallat	250
Filippiinit	80
Venäjä	70
Itävalta-Unkari	58
Saksa	47
Brasilia	23
Alank. Itä-Intia	20
Ranska	16
Turkki	15
Kuba	12
Kreikka	7

Pumpulia (milj. kg).

Yhdysvallat	1800
Brit. Itä-Intia	400
Keski- ja Itä-Aasia	300
Egypti	200
Brasilia	30
Mexiko	23
Turkki ja Persia	20

Pellavaa (milj. kg).

Venäjä	340
Itävalta-Unkari	47
Saksa	44
Ranska	36
Belgia	20
Italia	20
Irlanti	20

Tekemään ruokaa maukkaammaksi käytetään suuri joukko maustimia, joilla käydään melkoista kauppaa. Kalisarvoisia maustimia kuumasta vyöhykkeestä ovat vanilji, kaneli, ryytinelikat, muskotti, kardemumma, inkivääri ja pippuri, lauhkeista vyöhykkeistä humala, sahrami, sinappi, laakeri, anisi, kumina y. m.

Sekä kaupalle että etenkin teollisuudelle ovat kehruukasvit tärkeät. Ne ovat pumpuli, pellava, hamppu, jute, Uuden Seelannin pellava, manila-hamppu, ramié y. m. Pumpulia ja pellavaa, tärkeimpiä näistä, saadaan vuosittain seuraavissa määriä:

Teollisuutta varten viljellään monta värikasvia, niinkuin indigoa, krappia, saffloria, johon lisäksi tulee väripuuta trooppillisista metsistä, niinkuin campeche, orleaana, bresilia, santeli y. m. lajit. Rakennusteollisuus saa erinomaista ainesta lauhkeiden vyöhykkeiden havuja lehtipuista. Mainiota rakennus- ja veistopuuta saadaan myös lämpimämmistä seuduista, esim. teakpuuta, ebenholtsia, mahonkia, hikkori- ja puksipuuta, saksanpähkinäpuuta y. m. Lopuksi on mainittava eräs kone-teollisuudelle erittäin tärkeä aine, kautsu, jota eniten saadaan kuumen vyöhykkeen aarniometsistä.

Kuta järkipäisemmin maanviljelystä on ruvettu hoitamaan, sitä enemmän on se yhtynyt karjanhoitoon. Rehu-kasvien viljelys on sentähden

suuressa määrässä lisääntynyt. Sellaisina viljellään hyvin hoidetuilla maatiloilla ei ainoastaan vihantarehua, esim. virnaa, apilaa, timoteita, puntarpääheinää y. m., vaan myös monenlaisia juurikasveja, etenkin turnipseja.

Vuorityö.

Myös vuorityö kuuluu niihin elinkeinoihin, jotka tuottavat raaka-aineita, mutta on, ennenkaikkea kivihillen ja raudan tuotantonsa kautta, läheisimmässä yhteydessä teollisuuden kanssa, vieläpä muodostaa nykyaikaisen teollisuuden varsinaisen perustuksen. Nämät kaksi vuorityön tuotetta etupäässä ovatkin huomattavia tavaroita maailmanmarkkinoilla. Kaukana niiden jälessä merkityksessä kauppaan nähden ovat jalot metallit, ensi sijassa kulta ja hopea, vaikka niiden ominaisarvo on paljoa suurempi kuin edellisten. Verrattain vähäinen kauppamerkitys on muilla metalleilla ja hyödyllisillä kivennäisillä, joita jossakin määrässä saadaan joka maasta. Kullantuotanto oli 1870-luvun jälkimmäisellä puoliskolla suurempi kuin 1880-luvulla, mutta on viimeisellä vuosikymmenellä ollut kovasti kohoamassa. V. 1890 oli kullantuotanto tuskin 180,000 kg ja v. 1897 saatiin jo kaksinkertainen määrä eli 360,000 kg tätä kallisarvoista metallia. Löytöpaikkojen lukumäärä enenee yhä. Kalifornian ja Au-

stralian kaivokset ovat yhä hyvin tuotteliaita ja Siperiassa on laajennettu huuhdonta-alueita. Samalla otetaan työnalaiseksi uusia, tavattoman rikkaita kultakenttiä Etelä-Afrikassa ja Klondyken varrella Alaskassa. Yhtä paljo on hopean tuotanto enentynyt ja tämä on tapahtunut ilman keskeytystä pitemmän ajan kuluessa. Yhdysvallat kilpailevat nyt hopeamaan Mexikon ja Etelä-Amerikan monen hopearikkaan maan kanssa. Tämä lisäys on vaikuttanut suuren hopean hinnan alenemisen, ja aikaansaanut, että työmonessa vanhassa kaivoksessa, joka ei enään ole ollut varsin tuottelias, on lakkautettu. Vuonna 1897 oli hopeantuotanto 5,700,000 kg ja oli lähes $1\frac{1}{2}$ milj. kg suurempi kuin edellisenä vuonna.

Kulta (tuh. kg).

Afrikka	88
Yhdysvallat	86
Australia	84
Venäjä	35
Mexiko	14
Brit. Intia	11
Kanadavaltio	9
Columbia	4,5
Guayana	4,5
Itävalta-Unkari	3,4
Kiina	3,3
Saksa	2
Brasilia	1,8
Venezuela	1,4
Chile	1,4
Bolivia	1,1
Korea	1,1
Jaapani	1,1
Peru	0,9
Keski-Amerikka	0,7

Hopea (tuh. kg).

Mexiko	1677
Yhdysvallat	1677
Australia	496
Bolivia	467
Peru	304
Chile	200
Espanja	180
Kanada	173
Saksa	171
Jaapani	78
Itävalta-Unkari	61
Columbia	53
Keski-Amerikka	48
Kreikka	32
Italia	23
Ranska	16
Argentina	12
Venäjä	9
Englanti	7
Turkki	7
Norja	5

Kivihiili (milj. kg).

Englanti	205,000
Yhdysvallat	200,000
Saksa	120,000
Itävalta-Unkari	36,000
Ranska	31,000
Belgia	22,000
Venäjä	9,000
Espanja	2,000

Rauta (milj. kg).

Yhdysvallat	9,600
Englanti	8,900
Saksa	6,900
Ranska	2,500
Venäjä	1,900
Itävalta-Unkari	1,300
Belgia	1,000
Ruotsi	540
Espanja	150

Teollisuus.

Kaikeksi onneksi on myös vuorityön tärkeimpien tuotteiden, raudan ja kivihiilen saanti, vuosi vuodelta käynyt runsaammaksi. Monta vähän tuottavaa rautakaivosta on, kuten esim. meidän maassamme, lakkautettu, mutta uusia monin kerron rikkaampia on sen sijaan avattu. Lisäksi on itse valmistapaa suuressa määrässä parannettu. Monta uutta kivihiili-kerrosta, laajempia kuin entiset työnalaiset, on löydetty ja ne odottavat vain työnalaiseksi joutumistaan.

Useimmat raaka-aineet eivät luonnossa esiinny siinä muodossa, että niitä heti voitaisiin käyttää tyydyttämään ihmisten moninaisia ja sivistyksen kohotessa lisääntyneitä tarpeita. Niitä täytyy vähemmässä tai suuremmassa määrässä muodostella ja valmistella. Tämä on teollisuuden tehtävä.

Teollisuus esiintyi ensinnä kotiteollisuutena ja käsi-työnä eli pikkuteollisuutena, mutta suurimman merkityksensä on tämä elinkeino saanut, sittenkun on keksitty paljon taidokkaita koneita, jotka äärettömän paljon nopeammin ja usein varmemmin tekevät sen, minkä ihmiset ennen kä-

sillänsä ja yksinkertaisilla työkaluilla vaivaloisesti valmistivat. Etenkin aikaansai höyryn käyttäminen liikevoimana täydellisen muutoksen teollisuudessa, asettaen tehdasteollisuuden eli suuren teollisuuden ensisijaan. Antavathan myös kosket monessa maassa hyvää ja huokeata liikevoimaa, mutta sekin on vasta viime aikoina suuremmassa määrässä otettu teollisuuden palvelukseen. Kun höyryvoiman aikaansaamiseksi etupäässä tarvitaan kivihiiltä ja kaikki koneet ovat valmistetut raudasta, on suuria tehdaskeskuksia syntynyt etupäässä seutuihin, joissa runsaita kivihiili- ja rautakaivoksia on toistensa läheisyydessä. Siihen määrään ovat nämät suhteet riippuvaisia toisistaan, että tiheimmät ryhmät sisämaankaupunkeja kartalla melkein aina ilmaisevat samoissa seuduissa löytyvän kivihiili- ja rautakaivoksia. Teollisuuden kanssa on nimittäin kaupunkilaisuus suuressä määrässä kehittynyt, niin että teollisuusmaat ovat erinomaisen rikkaat kaupungeista, useinpa enemmän kuin puolet väestöstä asuu kaupungeissa. Mutta joskin useimmat tehdaskaupunkit syntyvät kaivosalueille, ei sillä suinkaan ole sanottu että kaupungit, joiden läheisyydessä rautaa ja kivihiiltä ei louhita, aina olisivat ilman suurempaa teollisuustoimintaa. Päinvastoin on osoittautunut, että siellä, missä muut olosuhteet, esim. vilkas kauppa, paikan merkitys pää-

kaupunkina ja hallinnollisena keskuksena y. m. on synnyttänyt suuren ihmisten kokoontumisen, siellä on myös teollisuus vähitellen laajentunut ja voimistunut.

Maan teollisuuden kehityksen edellyttäjänä on kyllä hyvän ja halvan liikevoiman olemassaolo erittäin tärkeä, mutta myös muita vaikuttimia tarvitaan sen kohottamiseksi. Sellaisia ovat: raaka-aineiden runsas saanti, hyvät liikeneuvot, asukkaiden korkeampi sivistys, riittävät työvoimat, käytettävissä oleva pääoma ja järjestetyt valtiolliset olot. Erittäin tärkeitä uudemman teollisuuden kehittymiseksi ovat myös ne maailmannäyttelyt olleet, jotka aikojen kuluessa on toimeenpantu muutamissa suurkaupungeissa. Sellaisia pidettiin Lontoossa 1851 ja 1862, Pariisissa 1854, 1867, 1889 ja 1894, Wienissä 1873, Filadelfiassa 1876, Sidneyssä 1880, Antwerpenissä 1885 ja Chikagossa 1893. Paraikaa valmistellaan uutta suurta maailmannäyttelyä Pariisiin uuden vuosisadan alkuun. Lisäksi on useita pienempiä näyttelyjä ollut monessa paikassa. Ne ovat vaikuttaneet elähyttävästi teollisuustoimintaan jossakin erityisessä teollisuushaarassa tahi jossakin erityisessä seudussa.

Valmistetun raaka-aineen laadun mukaan jakaantuu teollisuus moneen ryhmään, joihin kuhunkin sisältyy monta erilaista teollisuustoimintaa. Kivi-

kunnasta saatuihin raaka-aineisiin perustuu äärettömän tärkeä ja laaja metalliteollisuus ynnä vielä kiviteollisuus ja osaksi kemiallinen teollisuus, joka viimeinen ryhmä myös hankkii raaka-aineita kasvi- ja eläinkunnasta. Viimemainittu antaa raaka-aineen nahkateollisuudelle ja eräille kutomateollisuuden osille. Tämä valmistaa myös kasvikkunnasta saatuja aineksia, mikä kokonaan on puu- ja paperiteollisuuden laita. Rakennusteollisuus ottaa raaka-aineensa pääasiallisesti kivi- ja kasvikkunnasta, ravinto- ja nautintoaineteollisuus, vaatetus- ja puhdistusteollisuus kasvi- ja eläinkunnasta. Lopuksi on meillä graafillinen teollisuus, joka käyttää raaka-aineita sekasin kaikista luonnon valtakunnista.

Ravintoteollisuuden alalla on sokerinvalmistus taloudellisesti suhteessa erittäin huomattava, jonka tähden alempana tauluissa ilmoitetaan sekä ruoko- että juurikassokerin valmistus niissä maissa, joissa näitä tuotteita etupäässä saadaan.

Juurikassokeri (milj. kg).

Saksa	1845
Itävalta-Unkari	820
Ranska	775
Venäjä	720
Belgia	235
Alankomaat	125

Ruokosokeri (milj. kg).

Kuba	1000
Jaava	400
Yhdysvallat	320
Guayana	290
Brasilia	230
Brit. Länsi-Intia	170

Kauppa.

Kauppa välittää raaka-aineiden ja teollisuustuotteiden vaihtoa tuottajien ja kuluttajien välillä. Kotimaankauppa toimittaa tavaravaihdon saman valtiollisen yhteiskunnan jäsenten keskuudessa, ulkomaankauppa on tavarainvälittäjä vieraiden kansojen kesken. Muutamat kansat, kuten englantilaiset, hollantilaiset, saksalaiset, tanskalaiset y. m. harjoittavat sitä paitsi melkoista läpikulukauppaa, he kun kokoovat tavaroita monesta vieraasta maasta ja jälleen myyvät ne muille.

Laajentaaksensa kauppaan-
sa ovat monet nykyajan huomattavammista kauppakansoista samoin kuin muinaisajan foinikialaiset ja kreikkalaiset hankkineet itselleen siirtokuntia kaukaisissa maissa. Ensi sijalla siirtomaavaltioiden joukossa on Englanti, jolla on suunnattomia alusmaita kaikissa vieraissa maanosissa. Sen jälkeen tulevat hollantilaiset, ranskalaiset ja saksalaiset. Belgiakin on hankkimaisillaan itselleen suuren siirtomaan, Kongovaltion. Sitävastoin on Portugalila kadottanut suuren osan ja Espanja melkein kaikki siir-

tomaansa. Yhdysvaltain uusi suurvalta on aivan äsken laskenut perustuksen siirtomaavallalleen. Suurimman merkityksensä emämailleen saavat nämät siirtokunnat sen kautta, että ne tuottavat raaka-aineita emämaiden tehtaille ja samalla ovat näiden teollisuustavarojen myyntialueita.

Maan kauppaan vaikuttaa tullijärjestelmä enemmän tai vähemmän lamauttavasti. Oli aika, jolloin kieltojärjestelmä kokonaan ehkäisi muutamien tavarojen kaupan kahden maan välillä, ja muut tavarat olivat korkean tullin alaiset. 1860-luvulla seurasi sitten aika, jolloin maa toisensa jälkeen irtaantui tullipakon ikeestä ja siirtyi enemmän tai vähemmän täydelliseen vapaakauppajärjestelmään, joka ainoastaan ylellisyystavaroille laski korkean tullin, mutta jätti tarvetavarat kokonaan tullittomiksi tahi korkeintaan pani niille lievän tullin. Kuitenkin alkoivat 1880-luvulla suojelustullit vähitellen voittaa jalansijaa, joko teollisuuden tai maanviljelyksen suojelemiseksi ulkomaista; kilpailua vastaan, ja nyt lieenee Englanti ainoa Euroopan valloista, joka on säilyttänyt vapaakaupan loukkaamatta. Muutamissa maissa, esim. Ruotsissa, synnytti kieltojärjestelmän toimeenpaneminen sangen huomattavan taantumisen kaupassa.

Kansainvälistä kauppaa on viime aikoina suuresti helpoit-
tanut se, että Ranskan mitta-,
paino- ja rahajärjestelmä yhä

enemmän on voittanut alaa maailmassa. Metrisiä mittoja ja painoja käytetään nykyään kaikissa Euroopan valtioissa, paitsi Venäjällä, Englannissa ja Tanskassa. Koko Amerikassa ovat ne myös vallalla, paitsi Englannin alusmaissa ja Yhdysvalloissa, missä vanhoja englantilaisia mittoja ja painoja vielä käytetään; kuitenkin on metrijärjestelmä myös luvalinen Yhdysvalloissa. Aasian, Afrikan ja Australian laajoissa siirtokunta-alueissa käytetään emämaiden mitta- ja painojärjestelmiä, ja harvalukuisissa itsenäisissä valtioissa kotimaisia mittoja ja painoja.

Ranskan rahajärjestelmä ei ole tullut yhtä yleisesti käytäntöön Euroopassa. Ainoastaan 9 valtiota on tähän saakka omistaneet sen. Sitävastoin ovat kaikki Amerikan valtiot, paitsi Yhdysvallat, Brasilia ja Chile, valinneet rahayksikkönsä Ranskan raha-arvon mukaan. Mutta hyöty tästä on suuresti vähentynyt sen kautta että osaksi valtiolliset levottomuudet, osaksi taloudellinen lamaustila, osaksi taas hopeakannan pysyttäminen muutamissa maissa ovat aiheuttaneet suuren kurssinalennuksen. Kun perusrahana tavallisesti on 1 peso, joka vastaa 5 francia kullassa, on yleisesti käyväällä paperirahalla tahi alarvoisella hopearahalla ainoastaan puolet tästä arvosta eli siitä alle, niinkuin alempana oleva vertaileva rahataulu osoittaa. Euroopan ulkopuoleisten

siirtomaiden rahaan soveltuu se, mikä ylempänä sanottiin mитоista ja painoista; kuitenkin kulkee Aasian siirtomaissa emämaiden rahalajien rinnalla sangen yleisesti Yhdysvaltain ja Mexikon dollari. Itsenäisillä valtioilla on omat rahansa. Kiinassa käytetään kuitenkin enimmäkseen rahaksilyömätöntä kulta- ja hopeaa painon mukaan ja vaihtorahana vaski- ja tinapöletteja, joita menee 750—2000 yhteen hopea-täliin. Afrikassa taas on kaupassa alkuasukkai-

den kanssa vanha Maria-Theresian hopeataaleri, arvoltaan 5:22 Smk, paras maksuvälikappale. Muuten käytetään siellä välitöntä tavarainvaihtoa ja vaihtorahana kaurisimpsukoita.

Jotensakin yleinen kulta-rahakanta on osaltaan vaikuttanut raha-arvon vakaannuttamiseksi, mutta missä valtiolliset ja taloudelliset olot ovat epävarmat, siellä on rahan arvo joka tapauksessa vaihtelujen alainen.

Vieraiden maiden raha.

Maa	Raha	Mk.	p.
Eurooppa:			
Venäjä	Rupla à 100 kopeekkaa	2	67
Ruotsi-Norja	Kruunu à 100 äyriä	1	39
Tanska	" " " "	1	39
Alankomaat	Gulden à 100 centiä	2	9
Belgia	Franc à 100 centimeä	1	—
Englanti	Punta à 20 shillingiä	25	30
Ranska	Franc à 100 centimeä	1	—
Saksa	Mark à 100 pfenningiä	1	24
Sveitsi	Franc à 100 centimä	1	—
Itävalta-	Florini à 2 kronea	2	10
Unkari	Krone à 100 helleriä	1	05
Rumania	Leu (mon. lei) à 100 bania	1	—
Serbia	Diner à 100 paraa	1	—
Bulgaria	Lew à 100 stotinkia	1	—
Turkki	Piasteri à 40 paraa	—	22
	Turkin punta à 100 piasteria	22	—
Kreikka	Drakma à 100 leptaa	1	—
Italia	Lira à 100 centesimiä	1	—
Espanja	Peseta à 100 centesimoa	1	—
Portugali	Milreis à 1000 reisiä	4	50
Aasia:			
Persia	Tomani à 10 krania	5	—
	Krani à 10 senaaria	—	50
Brit. Intia	Rupia à 16 annaa	1	60

Ransk. Indo-Kiina	Piasteri eli Mex. dollari	2	50
Siam	Tikali à 4 salungia etc.	1	36
Kiina	Haikuan taëli	3	73
Korea	Yang à 10 munia	1	—
Japan	Yen à 100 seniä à 10 riniä	2	60
Afriikka:			
Egypti	Egypt. punta à 100 piasteria	25	92
Marokko	Piaster à 100 centavoa	2	60
Amerikka:			
Kanada-valtio	Dollari à 100 centimeä	5	20
Yhdysvallat	Dollari à 100 centiä	5	20
Mexiko	Peso eli Mex. hopead. à 100 centavoa	2	66
Keski-Amerikka	Peso à 100 centavoa	2	22
Venezuela	Bolivari à 100 centavoa	1	—
Columbia	Peso nacional à 100 centiä	2	50
Ecuador	Sucre à 100 centavoa	2	50
Peru	Sol à 10 dinaroa á 10 centavoa	2	50
Bolivia	Boliviano à 100 centavoa	2	20
Chile	Peso à 100 centavoa	1	91
Paraguay	Peso à 100 centavoa	—	78
Uruguay	Peso à 100 centimoo	5	44
Argentina	Peso (kulta) á 100 centavoa	5	—
	Peso (paperi) á 100 centavoa	1	68
Brasilia	Milreis (kulta) á 1,000 reisiä	2	84
	Milreis (paperi) á 1,000 reisiä	—	81
Australia:	Englannin ja Amerikan rahoja		

Käsitellessämme erityisten maiden kauppaa olemme enemmän tai vähemmän tarkasti, sen mukaan kuin maalla on merkitystä meille, esittäneet niiden tuonnin ja ennenkaikkea niiden viennin. Tämä on tietysti itse käsikirjassa tapahtunut lyhyenlaisesti ja tarkoituksella eroittaa tärkeätä vähäarvoisesta. Mutta kun saattaa olla hyödyllistä vertailun vuoksi yhdessä jaksossa saada muutamia erityistietoja tärkeämmistä tuontitavaroista etevimmissä

kauppavaltoissa, painetaan tähän muutamia sellaisia tietoja sisältäviä tauluja. Ne ovat kaikki tehdyt uusimpien tilastollisten teosten nojalla ja ovat vuodelta 1897. Järjestys on sama kuin erityisillä valtioilla on maantiedossa. Lopuksi tulee yleiskatsaus maailman uusimpien valtioiden viennistä, tuonnista ja koko tavaravaihdosta. Tämä sisältää ainoastaan todellisten kauppatavaroiden arvon, mutta ei jalojen metallien, ja on myös vuodelta 1897.

Tuonti	milj. mk.	Vienti	milj. mk.
Suomi.			
Viljaa	41	Puutavaroita	80
Kankaita	18	Voita	30
Metallitavaroita	16	Paperia	16
Koneita	12	Kivennäistavaroita	5,4
Kehruuaineita	12	Metallitavaroita	5
Kahvia	12	Kankaita	5
Sokeria	7,5	Viljaa	5
Nahkatavaroita	7,5	Nahkatavaroita	3
Kivennäistavaroita	7,5	Kaloja	2
Kehruuksia	7		
Petroolia ja öljyä	6,8		
Lihaa ja	5,5		
Vaatteita	4,8		
Tupakkaa	4		
Venäjä.			
Pumpulia	200	Jyviä ja jauhoja	860
Koneita	170	Pellavaa	170
Rautaa	120	Puuainetta	125
Teetä	110	Pellavan siemeniä	95
Metallitavaroita	65	Sokeria	80
Villatavaroita	55	Petroolia	75
Viiniä ja hedelmiä	55	Munia	60
Kivihiltä	45	Karjaa	40
Rohdoksia	35	Hamppua	40
Kaloja	35	Pumpulitavaroita	25
Ruotsi.			
Hiiliä	45	Puuainetta	180
Kankaita	45	Voita	60
Rautateoksia	40	Rautaa	60
Kahvia	35	Paperia j. m. s.	29
Viljaa	30	Rautateoksia	20
Petroolia ja öljyä	19	Karjaa	9
Vuotia	17	Tulitikkuja	8
Puuvillaa	13	Lasiteoksia	7
Tupakkaa	10	Kauroja	7
Norja.			
Kankaita	56	Karjantuotteita	78
Viljaa	53	Puutavaraa	58
Siirtomaantuott.	36	Puuteoksia	31
Metalliteoksia	27	Paperia	11
Kivihiliä	22	Vuotia	10
Öljyä	17		
Metalleja	15		

Tanska.			
Metalliteoksia	60	Voita	130
Viljaa	55	Lihaa	65
Kankaita	50	Karjaa	35
Voita	40	Viljaa	17
Kahvia	30	Munia	14
Kivihiihtä	30	Vuotia	10
Puutavaraa	25		
Alankomaat.			
Elintarpeita	1035	Elintarpeita	955
Raaka-aineita	1240	Raaka-aineita	970
Tehdasteoksia	560	Tehdasteoksia	545
Eril. tavaroita	570	Eril. tavaroita	320
Belgia.			
Jyviä ja jauhoja	219	Kehruuksia	105
Kehruuaineita	110	Kivihiihtä	95
Puutavaraa	95	Metalleja	90
Kemikaaleja	85	Lasiteoksia	80
Hartseja	80	Koneita	65
Karjaa	60	Sokeria	55
Rautamalmia	55	Pellavaa	50
Öljysiemeniä	55	Kemikaaleja	45
Kahvia	50	Paperia	20
Isobritannia ja Irlanti.			
Viljaa	1315	Pumpulikankaita	1365
Puumpulia	815	Rautateoksia	900
Lihaa	710	Kivihiihtä	420
Villaa	665	Villakankaita	405
Puutavaraa	650	Pumpulilankaa	250
Voita ja juustoa	615	Rautaa	185
Silkkiteoksia	430	Villalankaa	165
Sokeria	425	Vaatteita	125
Viinejä ja hedelmiä	375	Liinakankaita	120
Nahkateoksia	375	Jutekankaita	55
Ranska.			
Villaa	345	Silkkiteoksia	270
Viinejä	280	Villateoksia	265
Silkkiä	265	Pariisinteoksia	255
Viljaa	245	Viinejä	235
Puuvillaa	205	Vuotia	180
Kivihiihtä	190	Villaa	170
Puutavaraa	175	Sokeria	135
Vuotia	145	Pumpulikank.	120
Öljysiemeniä	135	Silkkiä	120
Kahvia	105	Nahkateoksia	70

Saksan valtakunta.

Viljaa	655	Rautateoksia	410
Villaa	335	Villateoksia	315
Puutavaraa	315	Sokeria	285
Pumpulia	300	Vuotia ja nahkaa	280
Nahkateoksia	230	Rohdoksia	270
Kahvia	200	Pumpulitavaroita	220
Karjaa	185	Kivihiiltä	215
Kivihiiltä	155	Rihkamatavaraa	165
Raakasilkkiä	150	Rautaa	160
Villalankaa	125	Painotuotteita	155
Tupakkaa	120	Silkkiteoksia	145
Rautamalmia	85	Värejä	125
Riisiä	80	Vaatteita	125
Petroolia	80	Paperia	120

Sveitsi.

Jyviä ja jauhoja	125	Silkkiteoksia	205
Silkkiä	115	Pumpulitavaroita	125
Metalleja	75	Kelloja	105
Kehruuaineita	70	Maitoa ja juustoa	60
Kivihiiltä	45	Olkkiteoksia	12

Itävalta-Unkari.

Kehruuaineita	185	Puutavaraa	175
Kankaita	95	Sokeria	130
Rautateoksia	65	Karjaa	95
Kahvia	55	Munia	90
Tupakkaa	55	Nahkateoksia	55
Nahkaa	45	Maltaita	50
Silkkiä	40	Lasia	45
Viinejä	40	Puuteoksia	40
		Villateoksia	40

Italia.

Viljaa	135	Silkkiä	290
Pumpulia	115	Viinejä ja hedelmiä	130
Silkkiä	90	Olkkiteoksia	75
Kivihiiltä	85	Öljysiemeniä	50
Villateoksia	60	Silkkikankaita	35
Vuotia	50	Munia	30
Rautaa	45	Rikkiä	25
Koneita	35	Marmorina	15

Espanja.

Pumpulia	70	Viinejä	145
Kivihiiltä	50	Metalleja	108
Puutavaraa	35	Hedelmiä	75

Vehnää	35	Rautamalmia	60
Tupakkaa	35	Pumpuliteoksia	50
Koneita	25	Korkkia	30
Kapakalaa	25	Öljyä	25
Pohjois-Amerikan Yhdys-			
vallat.			
Sokeria	520	Pumpulia	1200
Kahvia	425	Viljaa	1030
Kankaita	425	Lihaa	625
Villaa	275	Petroolia	325
Silkkikankaita	131	Karjaa	225
Raakasilkkiä	100	Vaskea	170
		Tupakkaa	155
		Rautateoksia	150

Yleiskatsahdus tuontiin ja vientiin.

Maa	Milj. mk.		
	Tuonti	Vienti	Yht:sä
Eurooppa.			
Englanti	11425	5935	17360
Saksan valtakunta	5805	4505	10310
Ranska	3975	3615	7590
Alankomaat	3515	3095	6610
Belgia	1830	1575	3405
Venäjä	1365	1885	3250
Itävalta-Unkari	1590	1615	3205
Italia	1195	1095	2290
Sveitsi	1035	695	1730
Espanja	730	860	1590
Ruotsi	570	500	1070
Turkki	390	425	815
Tanska	455	340	795
Norja	370	220	590
Rumania	355	225	580
Portugali	230	155	385
Suomi	205	170	375
Kreikka	115	80	195
Bulgaria	85	60	145
Serbia	47	58	105
Montenegro	1,5	0,2	1,7

Aasia.

Britt. Intia	1340	1720	3060
Kiina	760	615	1375
Jaapani	605	455	1060
Alankomaiden alusmaat	360	440	800
Venäjän Aasia	180	205	385
Siam	120	175	295
Ranskan alusmaat	90	100	190
Korea	25	22	47

Afrikka.

Kapmaa	605	255	860
Etelä-Afrikan tasavalta	345	295	640
Egypti	270	315	585
Algeria	265	280	545
Portugalin alusmaat	58	47	105
Tunis	55	37	92
Oranjen tasavalta	36	45	81
Sansibar	35	30	65
Marokko	33	24	57
Saksan alusmaat	26	14	40
Kongovaltio	22	15	37

Amerikka.

Yhdysvallat	3980	5475	9455
Kanada	625	725	1350
Brasilia	540	670	1210
Argentina	500	500	1000
Mexiko	230	340	570
Chile	255	255	510
Keski-Amerikka	175	240	415
Brittil. Länsi-Intia	145	125	270
Uruguay	105	145	250
Venezuela	85	115	200
Columbia	72	67	139
Peru	45	77	122
Bolivia	53	51	104
Ecuador	45	58	103
Paraguay	11	10	21

Australia.

Austraalian manner	1010	1070	2080
Uusi Seelanti	205	220	425
Havaiji	40	83	123
Ranskan alusmaat	14	10	24
Tonga	1,8	1,5	3,3
Samoa	1,6	1,2	2,8
Saksan alusmaat	1,2	1	2,2

Maan ulkomaankaupan merkitys ilmenee sen tuonnin ja viennin totaaliarvossa. Tässä kohtaa omituinen suhde, että juuri taloudellisessa suhteessa parhaiten kehittyneillä valtioilla on suurempi tuonti kuin vienti. Ensi silmäyksellä näyttää siltä, kuin täten syntyisi valtakunnalle epäedullinen kauppabalanssi. Kun nimittäin maahan tuoduista tavaroista maksetaan enemmän rahaa kuin mitä tulee ulkomaille myydyistä, täytyy kai rahavarojen vähetä ja kansan köyhtyä. Mutta todellisuudessa kuitenkin ei laita tavallisesti ole niin, sellaisissa valtioissa kun viedyt tavarat enimmäkseen ovat teollisuustuotteita, joihin sisältyy paljo suurempi arvo kuin tuotuihin raakatavaroihin. Teollisuustuotteisiin sisältyy nimittäin valmistetun raaka-aineen arvo, lisättynä sillä työllä, joka on pantu niiden valmistamiseen, ja tämä arvoahan jää, muutettuna rahaksi, maahan.

Kulkuneuvot.

Pääehtoja kaupan ja teollisuuden edistymiseksi jossain maassa on, että sillä on hyvät kulkuneuvot. Halvimmat ja mukavimmat kulkuneuvot kauppaa varten muodostavat vesitiet. Kotimaankauppaa edistää suuresti järvien, jokien ja kanavien runsaus. Itse asiassa ovat nämä huokeat tiet ainoat, joilla muutamat raskaat ja kookkaat tavarat voivat kestää kuljetusmaksut. Sen tähden käyttivät

kauppiaat niitä jo aikaisin ja meidän päivinämmä laajennetaan vesiteitä kaikissa sivistyneissä maissa Ne ovatkin tulleet monin kerroin hyödyllisiksi sen jälkeen kun höyrylaivat ja ennen kaikkia hinauslaivat ovat ruvenneet hoitamaan tavaraliikennettä niillä.

Suurta kansainvälistä tavaravaihtoa varten muodostavat taas sekä sisämeret että valtameret mitä oivallisimpia kulkuteitä. Meristä voi todella sanoa, että ne eivät suinkaan eroita, vaan päinvastoin yhdistävät kansat toisiinsa. Aikaisemmin olivat sisämeret kauvan ensin käytetyt valtatie, mutta kuta enemmän laivanrakennus kehittyi, sitä enemmän laajeni merenkulku suurille valtamerille.

Tälläkin alalla ovat sirot ja nopeakulkuiset höyrylaivat yhä enemmän syrjäyttäneet kömpelöt, säistä ja tuulista riippuvat purjelaivat. Tätä nykyä ovat kaikki tärkeämmät merisatamat koko maailmassa säännöllisessä höyrylaivayhteydessä. Joka päivä lähtee keskimäärin yksistään Englannin satamista enemmän kuin 10 mahtavaa valtamerihöyrylaivaa ohjaamaan kulkuansa yli Atlantin. Yhtä vilkas on Suezin kanavan avaamisen jälkeen laivaliikenne Välimerellä, Punaisella merellä ja Intian valtamerellä. Vieläpä Ison valtamerenkin äärettömällä pinnalla alkavat yhä uudet höyrylaivalinjat ylläpitää säännöllistä liikennettä. Kaikkien merenkulkua harjoittavien kansojen keskuudessa syntyy höyrylai-

vayhtiöitä, jotka rakentavat osaksi komeasti varustettuja, erinomaisen nopeakulkuisia matkustaja- ja postihöyrylaivoja, osaksi tukevia ja tilavia kuljetuslaivoja. Niiden kaikkien ja niiden liikennelinjojen nimet täyttäisivät kokonaisen kirjan. Muutamat tärkeimmistä mainittakoon tässä.

Saksalaisten höyrylaivayhtiöitten joukossa ovat etevimmät molemmat Lloyd-yhtiöt, Pohjois-Saksan ja Itävallan Lloyd, joilla on pääasemansa Bremerhavenissä ja Triestissä. Edellinen ylläpitää suurta liikennettä Välimeren itäosissa, mutta lähettää myös laivoja Suezin kautta Itä-Aasiaan ja Brasiliaan. Jälkimmäinen ylläpitää liikennettä Pohjois- ja Etelä-Amerikkaan, Etelä- ja Itä-Aasiaan, Australiaan ja Itä-Afrikkaan. Monta suurta hampurilaista yhtiötä lähettää lukuisia höyrylaivoja kaikkiin maanosiin. Erityisesti mainittakoon Kosmos, jonka laivat Magelhaenssalmen kautta kulkevat läntiseen Etelä-Amerikkaan, ja Afrikan höyrylaivayhtiö, jonka liikenne on suunnattu Länsi-Afrikkaan. Vielä lukuisimmat ovat englantilaiset yhtiöt, joiden laivat Liverpoolin, Southamptonin ja Lontoon pääasemista, tavallisesti poiketen Queenstowniin Irlannissa, harjoittavat vilkasta liikennettä koko maailmassa. Ensimmäisenä on mainittava kuninkaallinen postihöyrylaivakomppania. Ranskalaiset yhtiöt eivät ole niin lukuisat, mutta niiden joukossa on yksi

suurimpia, n. s. »Messageries maritimes,« jonka komeasti sisustetut postihöyrylaivat kulkevat Marseillesta Itä-Intiaan, Kiinaan ja Jaapaniin, Australiaan ja Oseaniaan ynnä Itä-Afrikkaan. Sama yhtiö lähettää myös laivansa Bordeauxista länteen päin Etelä-Amerikkaan, jota vastoin toinen ranskalainen atlantintainen yhtiö sekä Bordeauxista että St Nazairesta ja Havresta ylläpitää liikennettä Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikkaan, ynnä Länsi-Intiaan. Italialainen merenkulkuyhtiö Genuassa hoitaa sangen suurella höyrylaivastolla liikennettä Välimerellä ja Mustalla merellä, mutta antaa sitä paitsi höyrylaivojen säännöllisesti kulkea Genuasta Suezin kanavan kautta Kaakkois-Aasiaan. Lisäksi voitaisiin vielä luetella alankomaalaisia, belgialaisia, kreikkalaisia, venäläisiä, amerikkalaisia ja muita yhtiöitä, jotka kukin tahollansa ottavat osaa maailmanliikenteeseen. Meidän köyhä maamme on yksityisten voimakkaasta yritteliäisyydestä ruvennut suurilla ja mukavilla höyrylaivoilla ylläpitämään säännöllistä höyrylaivayhteyttä monen tärkeän ulkomaan sataman kanssa.

Jotta saataisiin pieni käsitys siitä ajasta, jonka aikamme nopeat, voisipa sanoa lentävät, postihöyrylaivat tarvitsevat suorittaaksensa matkat valtamerien poikki, mainittakoon tässä muutamia vieraisiin maanosiin johtavista linjoista, ilmoittamalla eri lähtökohtia. Useimmilla

linjoilla erityiset yhtiöt tavallisesti toimittavat yhden vuoron viikossa.

Pohjois-Amerikkaan.

Hampuri—Southampton—Cherbourg—New-York, 3600 meripenink. 8 päivää.
 Bremerhaven—Southampton—New-York, 7 á 8 päivää.
 Liverpool—Queenstown—New-York, 3000 peninkulmaa, 8 päivää.
 Liverpool—Halifax, 2450 penink. 8 p.
 Southampton—New-York, 7 p.
 Antwerpen—New-York, 3300 penink. 12 p.
 Havre—New-York, 3200 penink. 8 p.
 Bordeaux—New Orleans.
 Genua—Neapeli—Gibraltar—New York, 4200 penink. 11 á 12 p.

Länsi-Intiaan.

Hampuri—S:t Thomas—La Guayra—Colon—Vera Cruz, 6100 penink. 31 á 33 p.
 Liverpool—La Guayra—Colon—Vera Cruz, 30 p. (La Guayraan 18 p.)
 Southampton—Barbados—Colon, 5250 penink. 19 p.
 S:t Nazaire—Martinique—Colon, 4850 penink. 20 p.
 S:t Nazaire—Habana—Vera Cruz 18 p.
 Genua—Teneriffa—La Guayra—Colon, 25 p.
 New-York—Habana. 1200 penink. 4 p.
 New-York—Colon, 1980 penink. 7 p.

Etelä-Amerikkaan.

Hampuri—Rio de Janeiro, 5600 penink. 22 á 25 p.
 Hampuri—Montevideo—Valparaiso—Callao, 10,900 penink. 62 p.

Lagerblad, Kauppamaant. oppikirja.

Bremerhaven—Montevideo—Buenos Ayres, 6900 penink. 29 á 33 p.

Liverpool—Para, 4760 penink. 21 p.
 Liverpool—Rio de Janeiro—Valparaiso—Callao, 11,000 penink. 48 p.

Southampton—Rio de Janeiro—Buenos Aires, 6300 penink. 22 p.
 Bordeaux—Rio de Janeiro—Buenos Ayres, 6200 penink. 21 p.
 Marseille—Montevideo—Buenos Ayres, 21 p.

Cadiz—Teneriffa—Buenos Ayres, 5500 penink. 24 p.

Genua—Buenos Ayres, 6300 penink. 18 á 22 p.

Triest—Pernambuco—Bahia—Rio de Janeiro, 39 p.

Aasiaan.

Hampuri—Port Said—Honkong—Jokohama, 11,800 penink. 61 p.
 Bremerhaven—Genua—Colombo—Honkong—Shanghai, 11,600 penink. 47 p.
 Lontoo—Brindisi—Bombay, 6600 penink. 24 p.
 Lontoo—Port Said—Colombo—Kalkutta, 8250 penink. 33 p.
 Amsterdam—Genua—Port Said—Batavia, 9100 penink. 39 p.
 Rotterdam—Marseille—Batavia, 39 p.
 Marseille—Colombo—Hongkong—Jokohama, 10,100 penink. 28 p.
 Genua—Neapeli—Bombay—Hongkong, 8400 penink. 42 p.
 Triest—Brindisi—Aden—Bombay, 4350 penink. 16 p.
 Vancouver—Jokohama, 4240 penink. 13 p.
 Tacoma—Jokohama, 15 p.
 S:t Francisco—Jokohama, 4600 penink. 15 p.

Australiaan ja Oseaniaan.

Bremerhaven—Genua—Colombo—Adelaide—Melbourne—Sidney, 13,100 penink. 54 p.

Lontoo—Neapeli—Sidney, 12,500 penink. 48 d.
 Lontoo—Brindisi—Batavia—Brisbane, 55 p.
 Plymouth—Teneriffa—Kapkaupunki—Uusi Zeelanti, 12,540 penink. 44 p.
 Marseille—Adelaide—Sidney—Numea, 11,350 penink. 39 p.
 Vancouver—Honolulu—Sidney, 24 p.
 St Francisco—Honolulu—Auckland—Sidney, 7200 penink. 26 p.

Afriikkaan.

Hampuri—Neapeli—Aden—Mombasa—Tanga—Dar es Salaam—Sansibar—Natal, 8900 penink. 54 p.

Hampuri—Southampton—Helena—Kapkaupunki, 42 p.
 Hampuri—Madeira, 1800 penink. 8 p.
 Liverpool—Kamerun—Kongo—Loanda, 5700 penink. 43 p.
 Southampton—Madeira—Kapkaupunki—Natal, 6700 penink. 22 p.
 Antwerpen—Kongo, 4800 penink. 25 p.
 Marseille—Sierra Léone—Libreville—Loango (Fr. Kongo), 4800 penink. 27 p.
 Marseille—Port Said—Sansibar—Madagaskar—Reunion—Mauritius, 6500 penink. 29 p.
 Lissabon—Madeira—Loanda, 30 p.
 Triest—Brindisi—Aleksandria, 1200 penink. 4 $\frac{1}{2}$ p.

Yleiskatsaus tärkeimpien kauppamaiden kauppalaivastoon.

Maat	Purje- aluksia	Höyry- laivoja	Tonneja tuhans.
Iso-Britannia ja Irlanti	11700	8560	8900
Yhdysvallat	16000	6600	4800
Saksa	3680	1130	2400
Norja	6200	960	1600
Ranska	14300	1235	895
Italia	6000	350	765
Brittil. Pohjois-Amerikka	4900	1800	732
Espanja	1150	440	506
Ruotsi	2000	756	497
Tanska	3200	440	346
Kreikka	1150	120	326
Venäjä	1760	390	322
Suomi	1790	218	284
Alankomaat	440	170	280
Itävalta-Unkari	1730	233	248

Ennenkuin rautatiet keksittiin, olivat maantiet kehnoina kaupan välittäjinä ja kumminkin piti tulla toimeen. Vielä tänään kulkevat Aasian ja Pohjois-Af-

rikan erämaissa hitaat kamelikaravaanit, kauppatarvikkeet säilytettyinä kameliensa selkiin. Sudanissa ja Keski-Afrikassa kantavat niitä ihmiset tavallisesti

päänsä päällä, ja Etelä-Afrikassa ne sullotaan useiden härkävaljakkojen vetämiin kömpelöihin vaunuihin. Eipä ole sen vuoksi ihmeteltävää, että rautateiden keksintö, jotka erinomaisen nopeasti ja varmasti kuljettavat pitkillä matkoilla sekä ihmisiä että tavaroita, sai aikaan täydellisen vallankumouksen liikenneoloissa sekä antoi kaupalle ja elinkeinoille uutta, ennen aavistamatonta vireyttä. Neljännes sitä vuosisataa, jossa elämme, oli jo kulunut, ennenkuin ensimmäinen pieni, parin kymmenen km:n pituinen rautatie Englannissa rakennettiin, ja ennenkuin vielä vuosisata on loppuunsa kulunut, ovat nämä harvat kilometrit saavuttaneet tuon suunnattoman pituuden 700,000 km., s. o. enemmän kuin 17 kertaa maan koko kehän. Eri maanosissa ovat rautatiet hyvin epätasaisesti jaetut riippuen siitä, että Amerikka, kiitos olkoon Yhdysvaltain voimakkaan vaikutuksen, on sivuuttanut Euroopan, ja tekevät niiden rautateiden yhteenlaskettu pituus 365,000 km eli puolet kaikista maapallon rautateist. Lähinnä seuraa Eurooppa 250,000 km:lla, Aasia 45,000:lla, Australia 25,000:lla ja lopuksi Afrika 15,000 km:lla.

Tuskin vähemmän tärkeitä kauppaelämälle kuin rautatiet ovat sähkölennätin-linjat. Koska näitä on paljoa helpompi laittaa on niitä vielä paljoa pitemmälle ulotettu kaikkiin maan osiin kuin rautateitä. Itse len-

nätinlankojen pituus on enemmän kuin 8 milj. km, mutta eri linjojen pituus voidaan arvostella noin 2 milj. km:ksi. Siitä tulee kallisten merenalaisen kaapelien osalle jo noin 300,000 km.

Suuren maailmanlennätimen keskustana on Eurooppa. Sieltä lähtee kokonaista seitsemän kaapeli-linjaa länteen, Amerikkaan, nimittäin viisi Englannista ja yksi Ranskasta Pohjois-Amerikkaan sekä yksi Lissabonista Etelä-Amerikkaan. Eteläänpäin on nykyään laskettu kaapeleita pitkin Afrikan sekä länsi- että itärantaa aina Kapkaupunkiin ja Nataliin saakka. Itään kulkee merenalaisia kaapeleita Englannista Gibraltarin, Maltan, Aleksandrian, Suezin ja Adenin yli Bombayhin. Sieltä kulkee suuri maailmanlinja suoraan Etu-Intian läpi Madrasiin edelleen jatkuakseen merikaapelien avulla Singaporeen, Jaavaan ja Port Darwiniin. Sieltä alkaa taas mannerlinja Australian läpi Adelaideen ja Sydneyhin ja taas merikaapeli Uuteen Seelantiin. Suurin mannerlinja on kieltämättä se, joka ulottuu koko Aasian mantereeseen läpi sekä yhdistää Nikolajewin ja Wladivastokin Tyynen meren rannalla Euroopan lennätinverkkoon. Vielä idempänä on luonnollisesti edistynyt Jaapani kaapelien avulla yhdistetty maailman lennätinlaitokseen.

Liikenteen välittäjänä on lennättimelle jossain määrin sukua telefooni. Se on kuitenkin

liian uusi keksintö voidaksemme jo tällä haavaa lausua jotain sen merkityksestä maailman-kaupalle. Epäilemätöntä on,

että se vähittäiskaupalle on ylen tärkeä ja että sen vaikutus kotimaankauppaan tuota pikaa tulee laajenemaan.

Rautatie- ja lennätinlinjat tärkeissä valtioissa.

Maan nimi	Rautat. tuhatta km.	Lennät. tuhatta km.
Yhdysvallat	297	340
Saksa	52	141
Ranska	42	126
Venäjä	42	135
Iso Britannia ja Irlanti	35	67
Itävalta-Unkari	34	75
Italia	16	43
Espanja	13	38
Ruotsi	10	13
Belgia	5,9	7,4
Sveitsi	3,7	7,2
Rumania	2,9	6,9
Alankomaat	2,7	8
Suomi	2,6	—
Tanska	2,5	6,2
Portugal	2,4	7,4
Norja	2	11
Kreikka	1	8,2

Lopuksi on mainittava muuan erinomaisen tärkeä liikenteen välittäjä, joka ei ainoastaan hyödytä liikemiehiä, vaan myös yksityisiä henkilöitä, jopa kaikkia sivistyneitä maailmassa. Tarkoitamme postia. Suuri askel astuttiin eteenpäin »maailmanpostiyhdistyksen» perustamisella, johon melkein kaikki valtiot maan päällä ovat liittyneet. Itse asiassa se on erinomaisen tärkeä tekijä kansojen

kulttuurielämässä ja on yhdyside, joka liittää toisiinsa kaikki kansat. Kaikellaisten postilähetysten yhteenlaskettu summa tekee kokonaista 22,000 miljoonaa. Eri maanosiin jakaantuu tämä suunnaton summa siten, että Eurooppa on ensi sijalla (14,000 milj.) sitä lähinnä Amerikka (6,500 milj.), Aasia (1,000 milj.), Australia (400 milj.), ja lopuksi Afrikka (120 milj., postilähetystä vuodessa).

Helsingör	12	New Castle	220	Limoges	78
Fredericia	10	Salford	215	Angers	77
Viborg	8	Leicester	205	Nîmes	75
<i>Alankomaat.</i>		Portsmouth	185	Montpellier	74
Amsterdam	500	Cardiff	170	Rennes	70
Rotterdam	300	Dundee	165	Dijon	68
Haag	195	Oldham	145	Orléans	67
Utrecht	98	Sunderland	140	Grenoble	64
Groningen	64	Aberdeen	140	Tours	63
Haarlem	62	Blackburn	130	Calais	58
Arnheim	56	Brighton	120	Besançon	58
Leyden	54	Bolton	120	Versailles	55
Nijmegen	40	Croydon	120	Boulogne	47
Dordrecht	38	Preston	115	Avignon	45
Vlissingen	16	Birkenhead	110	Dunkerque	40
		Norwich	110	<i>Saksan valtakunta.</i>	
		Huddersfield	100	Berliini	1750
		Swansea	100	Hampuri	670
<i>Belgia.</i>		Plymouth	100	München	445
Bruxelles	550	Derby	100	Leipzig	430
Anvers	280	Halifax	95	Breslau	405
Liège	165	Wolverhampton	88	Dresden	390
Gand tai Gent	165	Middlesborough	76	Köln	350
Malines	55	Cork	75	Frankfurt a. Main	250
Verviers	53	York	67	Hannover	235
Bruges	51	Southampton	65	Magdeburg	225
Louvain	42	Merthyr Tydfil	58	Nürnberg	210
Seraing	38	Newport	55	Düsseldorf	200
Tournai	36	Coventry	53	Königsberg	180
Courtrai	33	Hastings	52	Chemnitz	175
Namur	33	Grimsby	52	Charlottenburg	170
Ostende	32	Oxford	50	Stuttgart	160
Mons	26	<i>Ranska.</i>		Stettin	160
Charleroy	23	Pariisi	2900	Altona	155
<i>Iso Britannia ja Irlanti.</i>		Lyon	480	Bremen	150
Lontoo	4460	Marseille	450	Elberfeld	150
Glasgow	720	Bordeaux	260	Strassburg	145
Liverpool	640	Lille	220	Barmen	135
Manchester	540	Toulouse	150	Danzig	130
Birmingham	510	S:t Etienne	140	Aachen	130
Leeds	410	Nantes	130	Halle	125
Dublin	360	Le Havre	125	Dortmund	125
Sheffield	350	Roubaix	125	Braunschweig	125
Edinburgh	300	Rouen	115	Krefeld	110
Belfast	275	Reims	110	Essen	110
Westham	275	Nizza	105	Mannheim	105
Bradford	230	Nancy	100	Kiel	98
Bristol	230	Toulon	95	Karlsruhe	93
Nottingham	230	Amiens	90	Kassel	90
Hull	225	Brest	78	Mülhausen	88

Augsburg	86	<i>Itävalta-Unkari.</i>	Rustshuk	28
Erfurt	82	Wien	Varna	28
Wiesbaden	82	Budapest		
Mainz	80	Prag	<i>Turkki.</i>	
Duisburg	79	Triest	Konstantinopoli	950
Görlitz	78	Lemberg	Saloniki	150
Posen	76	Graz	Adrianopoli	70
Lübeck	76	Brünn		
Würzburg	74	Szegedin	<i>Kreikka.</i>	
Darmstadt	69	Krakau	Ateena	130
Münster	63	Maria There- siopel	Piraios	42
Frankfurt a. d. Od.	62	Debreczin	Patras	38
Potsdam	62	Linz	Korfu	30
Plauen	61	Czernowitz	Hermópolis	30
Metz	60	Pilsen	Larissa	15
Bochum	59	Pressburg		
München		Agram	<i>Italia.</i>	
Gladbach	57	Innsbruck	Neapeli	540
Freiburg	56	Laibach	Rooma	500
Liegnitz	55	Reichenberg	Milano	480
Zwickau	55	Kronstadt	Turin	350
Rostock	53	Pola	Palermo	285
Bielefeld	53	Zara	Genua	230
Remscheid	53	Fiume	Florens	210
Bromberg	50	Salzburg	Venedig	170
Elbing	50	Zeuta	Bologna	155
Bonn	48	Teplitz	Messina	150
Dessau	48	Troppau	Catania	130
Regensburg	45	Spalato	Livorno	105
Solingen	44	Trient	Ferrara	89
Trier	42	Karlsbad	Padua	82
Koblentz	42	Klagenfurt	Lucca	81
Offenbach	42		Bari	80
Ulm	42		Alessandria	78
Schwerin	37	<i>Rumania.</i>	Verona	73
Heidelberg	37	Bukarest	Brescia	68
Heilbronn	35	Jassy	Modena	68
Stralsund	31	Galatz	Ravenna	68
Esslingen	25	Braila	Pisa	66
			Ancona	58
<i>Sveitsi.</i>		<i>Serbia.</i>	Parma	54
Zürich	145	Belgrad	Trapani	50
Basel	98	Nish	Cagliari	45
Genève	82		Pavia	39
Bern	55	<i>Montenegro.</i>	Cremona	37
Lausanne	43	Cetinje	Mantua	30
S:t Gallen	35		Brindisi	15
La Chaux de Fonds	32	<i>Bulgaria ja Itä-Rumilia.</i>	<i>Espanja.</i>	
Luzern	28	Sofia	Madrid	490
Winterthur	22	Filippopeli	Barcelona	280
Neuchâtel	20			

Valencia	175	Brussa	76	<i>Ranskan Intia.</i>	
Sevilla	145	Mosul	61	Pondichery	50
Malaga	135	Mekka	60	Saigon	65
Murcia	100	Edessa	55	Huế	30
Zaragoza	95	Jerusalem	41	Haiphong	10
Cartagena	86	Erserum	40		
Granada	78	Trebisond	35	<i>Alankomaiden siirto-</i>	
Cadiz	66	Magnesia	35	<i>kunnat.</i>	
Valladolid	65	Angora	28	Surabaya	125
Jeres de la		Medina	20	Batavia	116
Frontera	64	Jaffa	12	Surakarta	105
Cordoba	60			Samarang	70
Bilbao	52	Maskat	20	Padang	30
Santander	45			Menado	9
Alicante	40	Aden	25		
La Coruña	37			<i>Filippiinit.</i>	
Toledo	21	<i>Iraani.</i>		Manila	155
		Teheran	230		
<i>Portugali.</i>		Täbris	200	<i>Portug. alusmaat.</i>	
Lissabon	310	Ispahan	90	Macao	60
Porto	140	Meshhed	70	Diu	11
Setubal	17	Kabul	60		
Coimbra	17	Resht	42	<i>Siam.</i>	
		Shiras	32	Bangkok	200
		Herat	30		
Aasia.		<i>Britannian Intia.</i>		<i>Kiina.</i>	
<i>Venäjän Aasia.</i>		Kalkutta	860	Kanton	2,600
Tiflis	160	Bombay	820	Peking	1,600
Tashkend	155	Madras	480	Tientsin	950
Baku	112	Hyderabad	420	Hankau	800
Bokhara	70	Lucknow	275	Futshou	650
Samarkand	55	Benares	220	Nanking	500
Tomsk	52	Singapur	200	Shanghai	460
Irkutsk	52	Delhi	190	Mukden	170
Omsk	44	Mandalay	190	Amoy	100
Vladikavkas	44	Cawnpur	190	Kashgar	80
Uralsk	37	Bangalur	180	Urga	40
Tjumen	36	Rangoon	180	Lhassa	25
Vladivostok	30	Lahore	175	Jarkand	20
Tobolsk	22	Allahabad	175	Kuldsha	12
Krasnojarsk	20	Agra	170		
		Patna	165	<i>Korea.</i>	
		Amritsar	130	Seul	195
<i>Turkin Aasia.</i>		Colombo	130		
Smyrna	230	Nagpur	120	<i>Jaapani.</i>	
Damaskus	150	Baroda	120	Tokio	1,309
Bagdad	145	Srinagar		Osaka	505
Haleb	130	(Kashmir)	120	Kioto	340
Beirut	120	Victoria	100	Nagoya	240
Skutari	100	Peshawer	84	Kobe-Hiogo	185

Jokohama . . .	180
Nagasaki . . .	70
Hakodate . . .	70

Afriikka.

Pohjois-Afriikka.

Kairo . . .	570
Aleksandria . . .	320
Fez . . .	150
Tunis . . .	135
Alger . . .	92
Oran . . .	81
Marokko . . .	50
Kuka . . .	50
Constantine . . .	48
Port Said . . .	42
Tripolis . . .	30
Siut . . .	30
Timbuktu . . .	20
Tanger . . .	20
Philippeville . . .	20
Suez . . .	12

Länsi-Afriikka.

Lagos . . .	37
Freetown . . .	30
S:t Louis . . .	20
San Paulo de Loanda . . .	16
Dakar . . .	6
Leopoldville . . .	6
Monrovia . . .	5

Itä-Afriikka.

Sansibar . . .	100
Addis-Ababa . . .	50
Mombasa . . .	15
Bagamoyo . . .	10

Etelä-Afriikka.

Johannisburg . . .	105
Kapkaupunki . . .	85
Kimberley . . .	30
Port Natal . . .	26
Port Elisabet . . .	23
Pretoria . . .	8
Mozambique . . .	7

Afrikan saaret.

Tananarivo . . .	100
Port Louis . . .	60
S:t Denis . . .	36
Funchal . . .	20
Tamatave . . .	15

Pohjois-Amerikka.

Kanada.

Montreal . . .	215
Toronto . . .	180
Quebec . . .	65
Ottava . . .	44
Halifax . . .	40
S:t John . . .	40
Victoria . . .	17
Vancouver . . .	15

Yhdysvallat.

New-York . . .	2,000
Chicago . . .	1,600
Philadelphia . . .	1,165
Brooklyn . . .	1,080
S:t Louis . . .	540
Boston . . .	500
Baltimore . . .	495
Cincinnati . . .	335
San Francisco . . .	330
Cleveland . . .	325
Buffalo . . .	315
New Orleans . . .	275
Pittsburg . . .	275
Detroit . . .	275
Washington . . .	270
Milwaukee . . .	270
Newark . . .	180
Jersey City . . .	180
Minneapolis . . .	165
Louisville . . .	160
Providence . . .	160
Rochester . . .	150
Omaha . . .	140
Saint Paul . . .	135
Kansas City . . .	135
Denver . . .	105
Alleghany . . .	105
Indianapolis . . .	105
Albany . . .	100
Richmond . . .	81

Paterson . . .	78
Lowell . . .	78
Fall River . . .	74
Wilmington . . .	61
Dayton . . .	61
Troy . . .	61
Charleston . . .	55
Hoboken . . .	45
Galveston . . .	30

Mexiko.

Mexiko . . .	340
Puebla . . .	92
Vera Cruz . . .	89
Guadalajara . . .	84
Guanajuato . . .	40
Merida . . .	37
Mazatlan . . .	13
Progreso . . .	5
Acapulco . . .	3

Keski-Amerikka.

Guatemala . . .	75
San Salvador . . .	50
San José . . .	20

Länsi-Intia.

Habana . . .	200
Port au Prince . . .	60
Santiago . . .	60
Kingston . . .	47
Port of Spain . . .	34
Bridgetown . . .	21
S:t Pierre . . .	17
Fort de France . . .	8

Etelä-Amerikka.

Rio de Janeiro . . .	800
Buenos Ayres . . .	750
Santiago . . .	255
Montevideo . . .	250
Bahia . . .	200
Pernambuco . . .	190
Valparaiso . . .	120
Bogota . . .	110
Lima . . .	105
San Paulo . . .	100

Rosario	95	Maracaibo	35	Australia.	
Para	65	Mendoza	30		
Caracas	60	Arequipa	30	Melbourne	450
La Paz	56	Panama	30	Sydney	410
Porto Alegre	55	Sucre	25	Adelaide	145
Cordoba	48	Santos	22	Brisbane	100
La Plata	45	Cuzco	22	Perth	43
Asuncion	45	Barranquilla	15	Hobart	38
Guayaquil	45	Antofagasta	14	Wellington	37
Quito	40	La Guayra	14	Auckland	31
Concepcion	40	Valdivia	8	Honolulu	30
Valencia	40	Fray Bentos	5	Dunedin	23
Callao	35				

Muutamain kauppatavarain selityksiä.

Akaatti, erivärinen puolijalokivi. Hiotaan ja valmistetaan koristus-esineiksi. — Oberstein Moselin varrella, Böömi, Uruguay.

Alabasteri, hienosti kiteytynyt, puhdas, hyvin kova kipsi. Kiillotetaan taide-esineiksi. — Italia, Ranska, Tyrooli, Tyyringi.

Alitsariini, väriaine, joka saadaan joko värimataran juuresta tahi tislaamalla kivihiilitervasta.

Alpaka-villa, laaman pako-nimisen sivulajin silkinhieno villa. — Etelä-Amerikka. — Villaa käytetään pääasiallisesti erilaisten kankaitten valmistamiseksi.

Alumiiniumi, hyvin keveä, valkealta hohtava savimetalli, saadaan etupäässä savimaasta

(bauxit). Laufen Schaffhausenin luona. — Valmistetaan vaskeen sekoitettuna koristus-esineiksi.

Aluna, kaksois-suola. Saadaan enimmäkseen aluna-liuskiosto. Käytetään paine- ja nahanhapatustehtaissa.

Ananas, monivuotisen kasvin hedelmä. Viljellään etupäässä maissa. Käytetään herkkuna.

Angora-villa eli **läikesilkki**, angora-vuohen pitkäkarvainen, silkintapainen valkea villa. — Vähä-Aasia. Käytetään hienoihin kankaisiin. Chemnitz, Gera, Berliini.

Aniliini, väriaine, joka valmistetaan kivihiilitervasta tai indigosta.

Arrakki, riisistä (Batavia), tai palmusokerista (Goa) tehty alkoholinpitoinen tislaama.

Arrow-juuri, ravitseva, helposti sulava tärkkelys-jauho. Saadaan erään kasvin juuresta. — Brasilia, Afrikka.

Asfaltti eli **maapiki**, pi'en-tapainen aine, joka tavataan luonnossa muinaisajan kasvien pihkana osaksi maassa osaksi veden pinnalla kellumassa. (Kuollut meri, Trinidad-saari.) Valmistetaan enimmäkseen tislamalla kivihiilitervästä. Käytetään lakkavernissaa ja kattohuopaa tehtäessä sekä katukäytäviä laitettaessa.

Bamburuoko, erään kaikissa trovapillisissa maissa tavattavan ruokokasvin runko ja oksat. Käytetään rakennuksiin, huonekaluihin ja keppeihin.

Banaanit, Pisang-kasvin syötävät, erinomaisen ravitsevat hedelmät. Viljellään kaikissa kuumissa maissa.

Bataatit eli **makeat perunat**, kuumissa maissa yleiseen viljelyn kasvin juurimukulat.

Batisti, hienoin pellavakangas. Valmistetaan pääallisesti Ranskassa (Lille), Belgiassa ja Schlesiassa (Hirschberg). Tehdään nykyjään myös pumpulista.

Biisami, Pohjois-Amerikassa, etenkin Kanadassa tavattavan biisamirotan nahka. Käytetään usein muitten, kalliimpien turkiksien mukailuun.

Biskviitti eli **cakes**, kestäviä englantilaisia korppuja. — Englanti, Hampuri, Wurzen (lähellä Leipzigiä).

Bresilja, useitten caesalpinia-sukuun kuuluvien puitten

puu-aine, josta saadaan väriaine **brasiliini**. — Brasilia, Jaapani.

Chili-salpietari, lipeäsuola-salpietari, saadaan Chilestä ja on lannoitus-aine. Siitä valmistetaan tavallinen eli kalisalpietari.

Cider omenaviina.

Damarapihka, Itä-Intian saarilla kasvavan havupuun pihka, josta **damaravernissa** valmistetaan.

Durrah, kuuman vyöhykkeen viljalaji.

Ebenholtzi, erään intialaisen puulajin kova, musta puu-aine.

Espartto-heinä, kasvaa viljelemättä Espanjassa ja Pohjois-Afrikassa; käytetään punomateoksiin ja paperin valmistukseen.

Etelänhedelmiä ovat appelsiinit, sitruunat, pomeranssit, viikunat, taatelit, mantelit, öljymarjat ja kastanjat.

Fajanssi, porsliinin-näköinen aine, joka valmistetaan savesta. — Ranska, Berliini, Wien, Magdeburg y. m.

Flanelli, keveä hunnuntapainen villakangas.

Grafiitti, lyyjys, hiilestä muodostunut kivennäinen, joka tavataan Englannissa, Böömissä, Ceylonissa, Siperiassa. Siitä tehdään lyyjyspiirtimiä, upokkaita j. n. e.

Guano, linnunlanta, jota tavataan suurin määrin useilla Amerikan ja Australian saarilla. **Kalanguanoa** saadaan jätteistä kapakalaa valmistettaessa. — Norja.

Gummi arabicum, useitten Afrikassa tavattavien akasia-lajien kuivattu neste. Käytetään lääketieteessä ja kiinnekeinona.

Guttaperka, guttaperkapuun runkoon leikkaamalla saatu ja kuivattu maitoneste. — Itä-Intian saaret. Käytetään letkuihin, tivistykseen j. n. e.

Hamppu, useitten kasvien nilasolut. Käytetään nuoriin ja köysiin sekä kudotaan purjevaatteeksi ja hamppukanakaaksi.

Tavallista hamppua viljellään etenkin Venäjällä, Italiassa ja Etelä-Saksassa. Häkilöimisen jätteet sanotaan *hampunroh-timiksi*. Rikki häkilöyttyjä, vanhoja touviaineita kutsutaan *täppeeksi* ja käytetään laivain tilkitykseen.

Manilahamppu saadaan eräästä kuumain maiden kasvista Itä-Intiassa. Syyt ovat pitkät, sitkeät ja väriltään keltaiset.

Agave-hamppu (Sisal-, Pita-hamppu) saadaan useitten agave-lajien lehdistä. — Keski- ja Etelä-Amerika, Mexiko.

Aloe-hamppu saadaan useitten aloe-lajien lehdistä.

Helmet, oikeat, ovat sairaloisia muodostuksia helmisimpukan sisässä ja syntyvät tavallisesti jonkun vieraan, simpukkaan tunkeutuneen kappaleen, esim. hiekkajyvän, ympärille. — Ceylon, Punainen meri, Mexico, Kalifornia.

Helmiäinen saadaan useitten simpukkain, etenkin helmi-

simpukan, kuoren sisäpuolelta. — Itä-Intia, Egypti, Mexiko.

Hohkakivi on vulkaaninen kivilaji, jota käytetään kappaleina tahi jauhona.

Hiiltä tavataan suunnattomin määrin luonnossa ja se on syntynyt pitkien ajanjaksojen kuluessa kasveista ja eläimistä, jotka ovat mädänneet sen johdosta, että ilma on suljettu pois. Erotetaan kaksi lajia: *ruskeahiili* ja *kivihiili*, — joka ero riippuu siitä, onko hiilenmuodostus kestänyt lyhyempien vai pitempien ajanjaksojen kuluessa. Kun kivihiiltä kuumennetaan ilman pääsemättä luo, eriiä terva, vesi ja sytyvät kaasut, ja jäännöksen nimenä on *koks*. *Antrasiit-tihiili* on kivihiili, jolla on korkea, puhdas kivihiili-määrä, minkä vuoksi se on melkein savuton; tavataan Yhdysvalloissa. *Puuhiiltä* saadaan »hiiltämällä» puita s. o. kuumentamalla puita päästämättä ilmaa luo, jolloin kaikki haihtuvat aineet eriävät.

Humala, karvas-aine, joka eriiä humalakasvin emissä ja kehäkaunassa olevista rauhasista. Käytetään oluen valmistukseen Kotimainen kasvi, joka tavataan koko Euroopassa ja Siperiassa.

Indigo, sininen väriaine, saadaan erinäisistä kasveista, etenkin indigokasvista, joka tavataan Itä-Intiassa, Jaavassa, Guatemalassa.

Jalokivet, kovimpia kivennäisiä, huomattavat vahvasta valontaittamis-voimastaan ja kuneista väreistään. Varsinaiset jalokivet, timantti, rubiini, smaragdi, topaasi ovat vesikirkkaat, mutta eriväriset. Hiottuina sanotaan niitä hohdokiviksi, juveeleiksi. — Itä-Intia, Kapmaa, Brasilia, Venäjä. — Tunnetuimmat kuneisväriset puolijalokivet ovat: granaatti, akaatti, karneoli ja ametisti.

Juhtinahka eli *Venäjän nahka*, juhti-öljyllä liotettu nahka, joka öljy saadaan kuivaltitislamalla koivupuusta ja tuosta.

Jute, erään Itä-Intian kasvin ruskeat syty. Valmistetaan säkkikankaaksi, mattokankaaksi, huonekalu- ja uudinvaatteeksi.

Juusto, Yleisimmät juustolajit ovat: Sveitsinjuusto (*Emmenthaler*), ranskalainen juusto (*fromage de brie, roquefort*), hollantilainen (*edamer*), englantilainen (*chester*), italialainen (*parmanjuusto*).

Kabeljo eli *turska* kulkee kaupassa kapakalan nimellä.

Kaakao, kaakaopuun kuivatut siemensydämet. — Etelä-Amerikka, Länsi-Intia, Java.

Kahvi, kahvipuun hedelmän puvnnäköiset kuivatut siemensydämet. Paraimmat kahvilajit saadaan Mokkasta, Javasta, Menadosta, Ceylonista.

Kalat, tärkeä kauppatavara, joka tavataan kaupassa tuoreena, suolattuna tai kuivattuna:

Ansjovis, pieniä sardellinnäköisiä kaloja, (Pohjan- ja Itämeri) tulevat kauppaan pienissä laatikoissa suolattuina ja väkevästi höystettyinä.

Sardellit, pieniä kaloja. — (Välimeri), tulevat kauppaan suolattuina.

Sardiinit, sardellinnäköisiä kaloja, läkkilatuikoissa kuumaan öljyyn pantuina (Ranska) tai suolattuina ja höystettyinä. (Venäjä).

Kilohaili, myydään suolattuna ja höystettynä;

Silakka, Pohjois-Euroopan merissä, kuljetetaan astioihin suolattuna. Vähän suolattu ja savustettu silakka kulkee *savus-silakan* nimellä.

Kapakala, riuvuissa kuivattu turska. — Norja, Skotlanti, New-Foundland.

Kalanliima, sammen ja sterletin uimarakon sisänahka. Käytetään selvikkeenä, liimana ja kiinne-aineena. (Englannin laastari).

Kalanluu, valaan yläleuassa olevat $1\frac{1}{2}$ —4 m. pitkät hetulat.

Kamvertti, väritön, kiteinen, väkevähajuinen aine, joka saadaan keittämällä ja tislamalla kamverttipuun puu-aineesta. — Formosa, Jaapani. Käytetään pääasiassa lääketieteessä.

Kaolini eli *porsliinisavi*, puhdas, tulenkestävä savi.

Kapris, etikkaan ja suolaan astioidut kaprispensaankukka-nuput. — Ranska, Italia.

Kassava, kts *maniok*.

Kautsu eli gummi elasticum on useiden erilaisten, kuumissa maissa, Itä-Intiassa, Etelä-Amerikassa ja Afrikassa tavattavien, kasvien kuivattu, venyvä maitoneste. Vulkaniseeraamisen kautta, s. o. yhtyessään kuumassa rikkiin säilyttää kautsu venyväisyyden laajempien lämpörajojen sisällä ja tulee vähemmän liukenevaksi. Vulkaniseerattusta kautsusta tehdään kummikalosseja, letkuja, palloja y. m. Jos paljon rikkiä lisätään, saadaan *eboniittia* eli *sarvigummiä*, josta tehdään kampoja, nappeja, sähköeristäjiä y. m.

Kaviaari, sammen ja sterletin suolattu mäti. — Venäjä, Hampuri.

Kemiantuotteet, kemiallisten tehdasten tuotteet, esim. sooda, kloorikalkki, tervatuotteet, aniliini ja alitsariinivärit. — Saksa, Englanti, Belgia y. m.

Kiinankuori, kiinapuun kuori. — Etelä-Amerikka, Intia. Kuoresta tehdään *kiniiniä*, erästä kuumetta lieventävää lääkettä.

Kilpikannankuori, useiten kilpikanna-lajien sarvimaiset kelta- ja mustatäpläiset selkälevyt. — Itä- ja Länsi-Intia, Oseania, Etelä-Amerikka.

Koka, erään Perussa kasvavan pensaan katkeranmakuiset lehdet, joista *kokaiini*-lääke tehdään.

Kokospähkinä, kokospalmun hedelmä. Pähkinän sydäimestä puserretaan valkeata rasvaa,

kokosvoita, jota käytetään saippuan ja suovan valmistuksessa samoin kuin ruuan laitossa. Pähkinää ympäröivästä sitkeästä nilasta tehdään köysiä, mattoja y. m. — Kookospalmua viljellään kaikkialla kuumissa maissa.

Kopaali, erilaisia meripihkankaltaisia pihkoja, jotka saadaan troopillisista puista Afrikassa ja Amerikassa. Siitä tehdään vernissoja.

Kopra, kookospähkinän kuivattu sydän.

Korallit, siirtoloissa eläviä, alhaisia eläimiä ympäröivä kalkkiverho. Välimeressä tavattavista *jalokoralleista* tehdään koristusesineitä.

Korintit, erään viiniköynnöksen muunnoksen pienet, kuivatut rypäleet. — Kreikka.

Korkki, korkkitammen paksu, sienimäinen kuori. — Etelä-Eurooppa, Alger.

Koshenilli, kilpitäi, joka kuivatuna ja jauhettuna antaa erinomaista helakanpunaista väriainetta. — Mexiko, Espanja.

Maapähkinät, troopillisen hernekasvin siemenet. Kasvaa viljettynä Pohjois-Amerikassa, Länsi- ja Itä-Intiassa sekä Länsi-Afrikassa. Syödään paahdettuina ja niistä puserretaan maapähkinä-öljyä, jota käytetään saippuan valmistuksessa.

Makarooni, maissijauhoista (Italia) tai vehnä jauhoista (Saksa) puserrettuja putkia.

Malakiitti, jotenkin hauras ki-

vennäinen, jolla on komean-vihreä väri — Venäjä.

Manteli, mantelipuun luumarjan siemenet. — Välimeren maat, Ranska.

Maniok on pensas, jonka run-sastärkkelyksisiä, pöhötyneitä juuria käytetään ravintona. Jos puserrettuja juuria kuivataan vahvassa lämmössä ja jauhetaan saadaan *maniok-eli kassavejauhoa*, joka kastettuna ja kuivattuna kuumilla levyillä, antaa helposti sulavat *tapioka-ryynit*, eräänlaisia vale-saagoryynejä.

Margariini, voin vastike, valmistetaan talista tehtaissa Pohjois-Amerikassa Ranskassa, Saksassa, Ruotsissa y. m.

Marmori, kiteinen, vaihtelevaa väriä oleva kalkkikivi. Paras marmori saadaan Carrarasta (Italia).

Marokengi, sahvianinahka.

Maroonit, syötävät oikeat kastanjat, kastanjapuitten pähkinäin siemenet — Etelä- ja Keski-Eurooppa.

Matee eli Paraguayn tee, käytetään Etelä-Amerikassa.

Maustimet, väkevähajuisia kasveja.

Ryytineilikka, ryytineilikkapuun kuivatut kukkanuput. — Itä- ja Länsi-Intia, Brasilia, Itä-Afrikka.

Inkivääri, inkiväärikasvin juuri. — Itä-Intia

Kaneeli on kaneelipuiden (Cinnamomum) sisäkuori. Ceylonin kaneelipuu antaa *oikean eli Ceylonin kaneelin*. — Ceylon, Itä- ja Länsi-Intia.

Halvempi, *kiinalainen eli cassiakaneeli* saadaan cassia-kaneelipuusta. — Kiina, Sumatra, Brasilia.

Muskotti ja *muskottikukka* saadaan muskottipuun hedelmästä Itä-Intiassa. Muskotti on itse pähkinä ja muskottikukka on pehmeä, lihava ja aromaattinen verho.

Pippuri on troopillisen köynnöskasvin hedelmä. **Musta** eli *karvaspippuri* on kypsytetyn, kuivattu hedelmä. **Valkopippuri** saadaan ylikäisestä hedelmästä, jonka kuori ja kirpeys pitemmästä vedessä virumisesta on poistunut. — Itä-Intia. **Espanjanpippuri** ja *Cayennenpippuri* ovat erinäisten Capsicum-lajien kuivattuja hedelmiä. — Espanja, Unkari. **Pimentti** eli *ryytipippuri* on myrtinsukuisen troopillisen puun kuivattu hedelmä. — Länsi-Intia.

Vanilji on erään köynnöskasvin kota. — Keski-Amerikka, Brasilia.

Meripihka, muinais-aikaisten havupuitten kovettunut pihka, on muodostunut vahankeltaisista, säännöttömistä kappaleista ja rakeista. Siitä valmistetaan kaikellaisia koristusesineitä ja meripihka-vernissaa.

Merivaha, keltaisenvalkoa, himmeä, läpinäkymätön kivennäinen, tavataan Krimissä, Määrissä, Vähässä-Aasiassa j. n. e.; käytetään pääasiassa piipuihin ja sikarin imukkeihin.

Naurisöljy eli **rapsi-öljy**, rasvainen öljy, joka saadaan muutamien Brassica-lajien siemenistä. Puserruksen sivutuotteita ovat n. k. **rapsi-kakut**, joita käytetään eläinten rehuna.

Norsunluu, elefanttien aina 2 metriin pitkät ja 50—60 kg. painavat torahampaat. Norsunluuhun luetaan myös mursun, sarvivalaan ja virtahevon hampaat. **Kivettenyttä norsunluuta**, muinaisaikojen mammutin hampaita tavataan Siperiassa. — Norsunluuteoksia. — Ranska, Nürnberg, Fürth, Wien, Berliini, Dresden.

Oopiumi, unikukan kuiva, ruskea neste, joka saadaan leikkaamalla hedelmän seiniin ennen kypsymistä. Levantin oopiumia pidetään paraimpana. Poltettaessa päihdytyskeino. Sitä käytetään enimmäin lääketieteessä, etenkin sen tärkeintä ainesta, **morfinia**.

Orleana, väriaine, joka saadaan erään troopillisen kasvin hedelmästä. Käytetään voita ja vernissoja värjättäessä.

Osterit, simpukoita, joita tavaataan kivisillä matalikoilla (osterisärkkiä) lähellä kallioisia rantaseutuja. — Englanti, Slesvig-Holstein, Belgia, Ranska, Italia, Pohjois-Amerikka.

Palmuöljy, keltainen, voinnäköinen öljy, joka saadaan öljypalmun hedelmän sisuksesta. — Afrikka, Länsi-Intia, Brasilia.

Paloviina, alkoholinpitoinen juoma, joka valmistetaan käyttä-

mällä ja tislaamalla sokerin-pitoisista aineista:

Vilja- ja **perunaviina**, **Konjakki**, viinirypäleistä, **Arrakki**, riisistä ja palmusokerista.

Rommi, sokeriruo'oista.

Parafiini, vahantapainen aine, joka saadaan tislaamalla teravasta. Käytetään kynttilöihin ja tulitikkujen, korkkien, paperien y. m. liotukseen.

Parapähkinät, erään Brasiliassa kasvavan korkean puun kolmikulmaiset, öljyiset siemenet.

Pellava, pellavakasvin puhtaat nilasyyt. — Venäjä, Hollanti, Saksa, Irlanti. Siemenjyvistä saadaan **pellavaöljyä**. Pellavan häkilöimisestä syntyvät jätteet sanotaan **rohtimiksi** ja niitä käytetään karkeampiin kankaisiin, tiivistyksiin y. m. **Uuden Seelannin pellava** saadaan erään liljakasvin lehtisuonista.

Pergamentti, vasaroimalla ja liidulla sekä kalkilla hieromalla silotettua nahkaa.

Pesusieni, muodostaa eräitä merenpohjalla eläviä alhaisia eläimiä (Spongia) ympäröivän verhon. — Välimeri, Punainen meri.

Petrooli, eli vuoriöljy, joka poratessa pulppuaa esiin monin paikoin maasta. Tislaamalla eriää siitä haihtuvaisuuden mukaan erilaisia aineksia, joista helposti haihtuvaa **petrooli-eeteriä** käytetään liuotimenä ja lääketieteessä, **kaasuöljyä** ja **fotogeenia** valaistukseksi, **voideöljyä**, **vaseliinia** y. m. — Pohjois-Ame-

rikka (Pensylvania, Kanada), Baku, Galizia ja Rumania.

Pitsit, harseita kutomuksia, jotka tehdään silkistä, villa-, pel-lava-, puuvillakangasta joko käsin (nyplätyt) tai koneilla.

Platina, raskas, erinomaisen vaikeasti sulatettava hopean-valkea jalo metalli.

Plyysi, sametintapainen kangas, joka valmistetaan silkistä, vil-lasta ja puuvillasta.

Porsliini, hienoja valkeita savi-esineitä, jotka saadaan polt-tamalla kaoliinin ja maasälvän tai ukonkiven sekoitusta sekä kiilloittamalla.

Pronssi, metalliseos vaskesta ja tinasta. Käytetään kanunain, kellojen, patsasten, lamppujen y. m. valmistukseen.

Prunellit, kuorittuja, sydämet-tömiä ja kuivattuja luumuja. — Ranska, Italia.

Puksipuu, puksipuun kellanval-kea, kova ja yhtäläinen puu-aine. Käytetään »tukeiksi» puupiirroksiin, keppeihin, sor-vauksiin y. m.

Puu. Väripuu on useiden troo-pillisten puulajien puuaine, josta erilaisia väriaineita val-mistetaan.

Huonekalupuu, niinkuin setri-puu (Länsi-Intian saaret), ebenholtsi (Itä-Intia, Brasilia, Madagaskar), mahogni (Kes-ki-Amerikka, Länsi-Intia), po-lisander (troopillinen Amerik-ka), ruusupuu (Kanarian saa-ret, Turkki), pokkenholtsi (Brasilia, Länsi-Intia), teak-puu (Itä-Intia).

Puuvilla eli **pumpuli**, puuvilla-kasvien (*Gossypium*) siemeniä peittävät karvat. Raakapum-puli puhdistetaan ja kehrätään langaksi, josta sitten erilaisia pumpulikankaita kudotaan. Viljellään kaikkialla kuumassa vyöhykkeessä, mutta etenkin Yhdysvalloissa, Intiassa ja Egyptissä.

Puuöljy, saadaan lämpimältä pusertamalla öljypuun hedel-mistä. Käytetään etupäässä koneitten voiteluun.

Rauta saadaan sulattamalla rau-tamalmia hiilellä sulatoissa. Hiilensekaista tuotetta sano-taan *harkko*- eli *valinraudak-si*. Siitä saadaan edelleen sulattamalla ja eri menette-lytapoja käyttämällä hiiletöntä *takorautaa*, josta taas sekoit-tamalla hiilensekaiseen kierä-rautaan saadaan *terästä*. Te-räs on niinmuodoin hiilimää-rän puolesta harkko- ja tako-raudan välillä. Sen menet-telytavan mukaan, jota on käytetty terästä tai takorautaa tehtäessä, puhutaan putlaus-, bessemer-, marttiiniteräksestä tai — raudasta.

Nikkeliteräs, volframteräs, kro-miteräs ovat teräksen ja ni-missä ilmaistujen metallien yhdistyksiä ja tavallista te-rästä kovemmat.

Riisiksi eli riisiryyniksi sano-taan riisikasvin kuorittu he-delmä. Kuorimattoman he-delmän nimenä on *paddy*. Viljellään kaikkialla kuuman vyöhykkeen rämeisissä seu-duissa ja lauhkean vyöhyk-

keen lämpimämmissä osissa. Paraimmat lajit tulevat Amerikasta (Karolina, Brasilia) ja Itä-Intiasta (Patna, Bengali, Jaava, Rangoon).

Rusinat. Muutamien viiniköynnöslajien kuivatut rypäleet. Paras laji saadaan Smyrnasta, muuten Välimerenmaista ja Kaliforniasta.

Saago, oikea, on tärkkelysjauhoa, joka saadaan saagopalmun ytimestä. — Itä-Intia. Saagoryynit ovat puoleksi sitkustettua ja kuivattua jauhoa. *Keinotekoista saagoa* tehdään Saksassa perunajähmikkeestä.

Saffloori, väriohdakkeen (Carmamus) kuivatut kukat, sisältää kaunista punaista väriainetta, jota etupäässä käytetään silkin värjäykseen, sekä ihomaaliin. — Intia, Egypti, Etelä-Eurooppa.

Sahrami, sahramikasvin emin kellanpunaiset luotit. — Ranska, Espanja, Italia, Turkki, Persia, Egypti. Käytetään väriaineena, maustimena ja lääkkeenä.

Salpietari, tavallinen eli kalisalpietari tehdään enimmäkseen chilisalpietarista ja käytetään ruudin valmistukseen, lihan suolaamiseen y. m.

Sametti, pehmeä kangas, saadaan silkistä ja villasta.

Samppanja, keinotekoinen, vaahotoava viini. Valmistetaan etupäässä Champagnessa, mutta myös Saksassa.

Seesami, pieni troopillinen kasvi, jota yleiseen viljellään In-

tiassa ja Egyptissä. Runsasöljyisiä siemeniä käytetään osaksi ruokana, osaksi niistä puserretaan *seesami-öljyä* jota käytetään ruokaöljynä ja teknillisiin tarpeisiin. Suurin kauppa-paikka: Marseille.

Selluloidi, kova, valkea aine, joka saadaan pumpuliruidista ja kamvertista. Käytetään norsunluun mukailuihin, kampojen, rintaneulojen y. m. tekoon.

Selluloosaa tavataan yleiseen kasvikkunnassa solukettojen pääaineksena. Valmistetaan suunnattomin määrin puusta, liinäräsyistä ja oljista paperin tekoa varten.

Sementti, laastijauhoa, joka saadaan polttamalla saven ja kalkin sekoitusta.

Silkki, raaka silkki, saadaan erään valkean silkkiäispuun lehdistä elävän yöperhosen, silkiperhosen koteloituneesta toukasta (kokonki). Aina 600 metriin pitkä lanka, jonka toukka on ympärilleen kehittänyt, kelataan vedessä useitten samallaisten lankojen kanssa auki, jonka jälkeen se kehrätään langaksi tai kudotaan silkkikankaaksi. Silkkiä viljellään koko lämpimässä Aasiassa Jaapanista Vähään Aasiaan sekä Italiassa, Ranskassa (Lyon), Saksassa (Krefeld), Sveitsissä, Pohjois-Italiassa j. n. e.

Selluloosasilkki, silkin mukailu, tehdään kollodiumista. Siten saadut syyt ovat oikean

silkin näköiset, mutta heikommat.

Sokeri, saadaan raakasokerina pääasiallisesti sokeriruo'on ja valkojuurikkaan nesteestä puserdamalla ja höyryttämällä. Raakasokerista saadaan rafineeraamalla (puhdistamalla) eriarvoisia tuotteita: *rafineerattua sokeria, kandisokeria, fariinisokeria* ja lopuksi *sii-rappia*. Siirtomaiden soke-ria, s. o. sokeriruo'osta saatua raakasokeria, tavataan tuskin meillä, syystä että valkojuurikkaan viljelystä harjoitetaan kaikkialla Euroopassa niin suuressa määrässä, että juurikassokeri täyttää tarpeen.

Suklaati valmistetaan kaakaojauhoista, sokerista ja maustimista.

Suola, keittosuola saadaan puh- taimpana suolalähteistä haih- duttamalla pois veden n. s. karaistushuoneissa, edelleen vuorisuolana Galitsiassa ja Espanjassa, meristä ja suo- lanpitoisista sisäjärvistä vettä haihduttamalla — (Venäjä).

Taatelit, taatelipalmon hedel- mät. — Egypti, Syyria, Ma- rokko, Tunis.

Tamasti, sileäpohjainen kangas, johon on kudottu kuvioita kukkia y. m. *Silkkitamasti* Lyonista, Berliinistä, Krefel- distä, Genuasta, Wienistä. *Villatamasti* Gerasta, Berlii- nistä, Ranskasta, Englannista. *Pellavatamasti* Ranskasta, Bielfeldistä, Neustadtista, *Tapiokaryynit*, kts. maniok.

Tee, teepensaan kuivatut ko- koonkäärityt lehdet. *Mus- taan tee*hen käytetään nuo- remmat hienokarvaiset lehdet, sitten kun ne läjiin pantuina on saatettu jonkunlaiseen käy- miseen. Suosituimmat lajit ovat: pecco, souchong, kongo. *Viheriä tee* saadaan kehitty- neemmistä nopeasti kuiva- tuista lehdistä. Tavallisim- mat lajit ovat: hyson, hay- san, imperial, tonkay, hyson- skin, gunpowder. — Kiina, Jaapani, Tibet, Tonkin, Brit- tiläinen Itä-Intia, Jaava.

Traani, paksu rasvainen öljy, joka saadaan valaan ja hyl- keitten rasvasta.

Kalanmaksöljy saadaan kalo- jen (turskan) maksasta.

Turkikset, arvokkaimmat tur- kikset saadaan sopulista, hyl- keestä, hopeaketusta, maja- vasta, näädestä, karpästä, ike- ristä j. n. e. Pohjois-Ame- rikka (Kanada), Siperia. Pää- kauppapaikat: Lontoo, Leipzig.

Tussi, lampunnoesta tehty mus- ta väri.

Vaha on keltainen läpikuultava aine, josta mehiläiset raken- tavat kennonsa. Valkaise- malla se tulee valkeaksi ja käytetään kynttilöihin, kuk- kiin j. n. e.

Viini, viinirypäleiden puserrettu ja käynyt neste. Jos rypä- lenesteen sokeri käydessä on täydellisesti haihtunut, kutsu- taan viiniä kuivaksi, esim. ranskalaiset ja Reinin valkeat ja punaiset viinit, muutoin makeaksi, esim. espanjalaiset,

italialaiset, portugalilaiset ja unkarilaiset viinit. *Vaahtoa-*
vat eli *samppanjaviinit* sisältävät hiilihappoa.

Villa, erinäisten eläinten, etenkin lampaan karvapeite. *Raasi-*
villa on lyhyttä, hyvin kähe-
rää villaa, jota käytetään
verka- tai dohvelin tapaisiin
kankaisiin. *Kamelivilla*, on
pitempää, suurempaa villaa,
josta tehdään kamelilanka-
kankaita. *Keinotekoinen villa*
(shoddy, mungo) saadaan
erityisesti käsittelemällä villa-
lankaa ja vanhoja villakan-
kaita. Hienot villalajit, niin-

kuin *alpaka* ja *vigogne*, saa-
daan kahdesta Etelä-Amerikan
laamaeläimestä, pakosta ja
vikunjasta; *läikesilkki* ja *kash-*
miri angora- ja kashmirivuo-
hesta Vähässä Aasiassa ja
Intiassa.

Väriomena, parkkihappoa sisäl-
tävä kasvannainen, joka syn-
tyy tammen lehtiin ja varsiin
väripistiäisen pistoista. Käy-
tetään parkinnassa.

Öljypuun öljy eli ruokaöljy saa-
daan n. k. kylmän puserruk-
sen kautta öljypuun hedel-
mistä. — Etelä-Ranska, Si-
silia, Italia.

